

Leto XIX. Stev. 104

DIREKTOR BORBE
VLAJKO BEGOVIC
GLAVN. IN ODGOVORNI
UREDNIK
MIROSLAV VITOROVIC
UREJA UREDNIŠKI ODBORList izhaja vsak dan razen
petka. — Cena 10 dinarjev

Ljudska PRAVICA

BORBA

GLASILO ZVEZE
KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

„LJUDSKA PRAVICA“
USTANOVljena 3. OKTOBRA
1934 — MED NARODNOOSVO-
BODILNO BORBO JE IZHA-
JALA KOT 14-DNEVNIK IN
TEDNIK OD OSVOBODITVE
DO 1. JUL 1938 KOT DNEV-
NIK, NATO PA KOT TEDNIK
OD 1. JUNIJA 1933 (ZHAJA
KOT „BORBA“ ZA SLOVENIJO)

PRVI MAJ

VELJKO VLAHOVIČ

Ko je bil pred 65 leti sprejet sklep o I. kongresu druge Internacionale, ob stoletnici francoske revolucije, o praznovanju 1. maja, so po svetu mnogo govorili o solidarnosti delavskega razreda, o njegovi povezanosti, njegovih skupnih koristih in ciljih.

V minulih 65 letih so se odigrali dogodki velikanske važnosti za delavsko gibanje in za njegov boj za vzpostavitev novih, socialističnih družbenih odnosov. V raznih deželah so zbrali bogate izkušnje. Teorije in prakso delavskega gibanja so na njuni poti skozi plime in oseke preverjali in izpopolnjevali. Izkušnje delavskega gibanja v eni deželi so postajale lastnina delavskega gibanja v ostalih deželah. V vseh teh bojih se je potrjevala resnica, na kateri so zgrajeni temelji sodobnega delavskega gibanja, resnica o medsebojni povezanosti koristi delavskega razreda vseh dežel.

Na tej resnici gradimo in razvijamo sodelovanje Zveze komunistov in Socialistične zveze delovnega ljudstva z ostalimi delavskimi in naprednimi gibanji, strankami in organizacijami po svetu.

Kaj nam je pokazalo dosedanje sodelovanje, kakšne so pridobljene izkušnje?

Predvsem je treba poudariti, da je to sodelovanje potrebno, ki jo nekake sodobni položaj vsem ljudem, katerih cilj je boj za socializem. Dalje, to sodelovanje mora slediti na načelih, ki so bila uveljavljena v delavskem gibanju že prej, že v času ustanovitve prve Internacionale, na katera pa so v stoletjih ponekod pozabili ali pa so jih začasno opustili.

Naše sodelovanje z ostalimi delavskimi gibanji sloni na načelu neovmešavanja v notranje zadeve strank in organizacij, s katerimi sodelujemo, na načelu enakopravnega sodelovanja in na jasni orientaciji, da to sodelovanje ne pomeni, da bi se odpovedali idejnemu boju, kritiziranju tistih pojavov, ki delavsko gibanje in boj za socializem odražajo od teorije in prakse na stransko pot, v vode meščanskih teorij in meščanske prakse.

Za nas so v tem oziru med drugim zelo dragocene tudi izkušnje iz zgodovine našega delavskega gibanja. Delavska gibanja Srbije, Hrvaške, Slovenije in Bosne so do prve svetovne vojne zelo aktivno sodelovala v okviru druge Internacionale. Tudi Komunistična partija Jugoslavije je zelo aktivno sodelovala v tretji Internacionali. Medtem pa smo si v vojni in v obdobju boja za socialistično graditev pridobili bogate revolucionarne izkušnje. Izkušnje iz minulosti in iz naših dni so nas prepričale, da v delavskem gibanju ne more biti monopola in hegemonije ene stranke ali enega gibanja. Druga Internacionala je začela pešati v trenutku, ko se je močnejše uveljavil poskus, da bi vzpostavili organizacijski in ideološki monopol ene stranke. Tretja Internacionala je doživela polom, ker so vzpostavili organizacijski in ideološki monopol Komunistične partije Sovjetske zveze. Praksa je večkrat potrdila Engelsove besede, »da za gibanje ni dobro, če ga vodi delavci tega ali onega naroda.« Ta, čisto pozabljena resnica, mora v sedanjih razmerah priti do polnega izraza.

Ko sodelujemo s strankami in gibanji, se ne odpovedujemo idejnemu boju. Značilnost sodobnega delavskega gibanja je množična revizija marksizma oziroma materialističnega gledanja na filozofijo in razvoj družbe na splošno. Spet je pozabljena stara resnica, ki jo je izrazil Engels z besedami: »Odkar je socializem postal znanost, zahteva

da ravnamo z njim kot z znanostjo, da ga proučujemo.« Socializem zdaj po svetu malo proučujejo, kolikor pa ga proučujejo, ga naivno krat krivo tolmačijo tako, da imajo ta »tolmačenja« pečat idealizma, pragmatizma, vulgarizacije. Te lastnosti imajo zdaj vse informbirojske partije, ki pod plaščem marksizma in znanstvenega materializma revidirajo marksizem. Te lastnosti ima tudi mnogo ljudi iz vrst socialnodemokratskih strank, ki se ukvarjajo z marksistično teorijo. Prišlo je celo tako daleč, da se nekateri »teoretični« vprašujejo, »ali napake v delavskem gibanju ne nastajajo zato, ker se delavsko gibanje ni otreslo marksističnega gledanja na svet?« Očitno je, da je nekaterim ljudem, ki so z marksističnih pozicij presedali na meščanske, pa so že zmeraj v delavskem gibanju, marksizem v napoto. Ker pa nočejo izstopiti iz delavskega gibanja, mu skušajo vsiliti svoje, oziroma meščanske teorije. Kukor izpričujejo posamezniki v vrstah nemške socialne demokracije, nastopajo ti ljudje zadnja leta tudi s takimi gesli: »Odvreči stari proletarski balasti,« »stopiti iz sence proletarske minulosti.«

Zelo značilen in neosamljen je pojav, da kritiki marksizma najbolj napadajo dogmatizem, doktrinarstvo, zastareli marksizem, v svojih člankih pa ne izpričujejo niti najmanjše želje, da bi teoretično obdelali nove pojave, da bi skušali z gledišča znanstvenega socializma osvetliti sodobno dogajanje in sodobne naloge delavskega gibanja. Dogmatizma in doktrinarstva v tolmačenju marksizma je precej, toda proti dogmatizmu in doktrinarstvu se ne moremo boriti z nenačelnih gledišč.

Niso redki primeri, da tudi nam očitajo, da smo v nekaterih vprašanih dogmatiki in doktrinarji v tolmačenju marksizma. Toda v analizi naših gledišč ne gredo dalje, da bi se pokazalo, v čem se zrcalijo ti naši dogmatski nazori in razlage marksizma. Oglašajo se celo posamezniki, ki načenjajo vprašanja, ali smo sploh marksisti. Mi smo vajeni pazljivo poslušati vse očitke, naučili smo se tudi razlikovati dobro misljeno in načelno kritiko od škodoželjne in nenačelne. Razen tega ne pozabljamo znane resnice, ki jo drugi čisto kaj radi prezrejo, da so praksa in zgodovinske izkušnje najboljši odgovor na vprašanje, ali je kako gibanje ali stranka na pozicijah marksizma ali ne.

Dosedanje izkušnje iz našega sodelovanja s socialističnimi gibanji in delavskimi organizacijami so pokazale, da je lahko to sodelova-

nje uspešno tudi spričo različnih nazorov o vrsti vprašanj, in sicer predvsem zato, ker je to sodelovanje odkrito, odkritosrečno, brez zahrbtnih namenov in brez našega prizadevanja, da bi naše nazore komurkoli vsilili. Kar se tiče zanimanja mnogih ljudi iz strank in organizacij, s katerimi sodelujemo, za Jugoslavijo in za izkušnje delavskega gibanja, je povsem naravno in razumljivo. To zanimanje se bo neogibno pojavilo pri nas za dežele in gibanja, ki bodo v boju za socializem dosegla poučne in dragocene uspehe. Naše revolucionarno gibanje je raslo na hrbtnih, na izkušnjah delavskih gibanj Zahoda in Vzhoda. Kot mlajše, novejšje se je moralo ogniti večini tistih napak, v katere so zabredla delavska gibanja Vzhoda in Zahoda. Kar je pisal Engels o nemškem delavskem gibanju l. 1874, »da se prvokrat, odkar imamo delavsko gibanje, bori v vseh treh svojih smereh — teoretični, politični in praktični gospodarski — skladno, povezano, načrtno«, velja zdaj v celoti za naše delavsko gibanje. Za ostala delavska gibanja je zelo značilno, da jim manjka zdaj eden izmed omenjenih treh elementov, da jim manjka teoretična obdelava in teoretični boj, čeprav sodobni položaj socialistične stranke in delavske organizacije bolj sili, da posvečajo vprašanju teoretičnega boja mnogo večjo pozornost.

V tujini so zadnje čase kdaj pa kdaj govorili, da bosta ZK in SZDL omejili sodelovanje z ostalimi delavskimi strankami in organizacijami. Sami dogodki in čedalje večji obseg sodelovanja so takšne vesti zanikali. Sodelovanja se lahko boji samo, kdor je slab, kdor idejno ni dobro podkovan. Pri nas se sodelovanja s socialisti v drugih deželah prav nič ne bojimo, predvsem zato ne, ker čvrsto stojimo na zemlji, na tleh znanstvenega socializma, ker čutimo moč svojih ideoloških nazorov.

To sodelovanje nam tudi koristi, ker se je mednarodno delavsko gibanje silno razraslo, ker je zbralo v sebi mnogo izkušenj, pozitivnih in negativnih, in ker tudi vsako delavsko gibanje, tudi naše, čuti potrebo, da pozitivne izkušnje delavskih gibanj raznih dežel asimilira, sprejme zaradi svojega lastnega razvoja, in da se v tem razvoju ogne negativnim izkušnjam in napakam, v katera so zabredla delavska gibanja drugih dežel v svojem razvoju.

To je povsem razumljivo in naravno, kajti sicer socialistična gibanja ne bi bila internacionalna, ne bi imela skupnega cilja — boja za socialistične odnose.

GOVOR TOVARISA TITA NA KONGRESU ZVEZE KOMUNISTOV SRBIJE

Naloge komunistov v podjetjih, komunah in na vasi

Kakor smo že poročali, je predvčerajšnjim na kongresu Zveze Komunistov Srbije govoril tovariš Tito. Ob njegovem prihodu je zajelo delegate v dvorani nepopisno navdušenje. Potem ko se je ploskanje nekoliko poleglo, je tovariš Tito stopil na govorniški oder in začel govoriti:

Tovariši in tovarišice! Pozdravljam III. kongres Zveze komunistov Srbije.

Dovolite mi, da pri tej priložnosti spregovorim nekaj be-

je treba delati na nov način, kako naj komunisti razumejo svojo vlogo in svoje dolžnosti v novih razmerah, so izkoristili različni elementi, bodi z leve, z anarhistične strani, ali pa z desne, to je tisti razni stari elementi, ki še zmeraj gledajo nazaj.

Ze drugi plenem, zlasti pa III. in IV., sta imela tako rekoč odločilno vlogo in sta pomenila prelomnico za dokončno razumevanje linije VI. kongresa. Vendar pa bi rad tu opozoril na nekatere izmed osnovnih stvari, ki se mi zde zelo važne za delo komunistov. Predvsem bi se rad dotaknil problemov vasi.

Med ljudmi se je po delnem uspehu, ki smo ga doživeli, ker smo se nepravilno lotili ustanavljanja naših delovnih združenj po tipu kolhozov SZ, nekoliko zakoreninilo mnenje, da je na vasi zelo težko vzpostavljati socializem. — Mnogi naši komunisti so postali nekako malodušni, mislili so, da se vracamo nazaj na staro. Mnogi naši komunisti so tudi sami videli, da nikakor nismo mogli po

sed o nekaterih problemih, tičočih se zlasti vas komunistov, ki delate na raznih področjih našega družbenega življenja in dejavnosti.

Spremljal sem delo vašega kongresa, bral referate, spremljal vašo razpravo in se na podlagi tega prepričal, da so komunisti Srbije — mislim pa, da prav tako komunisti v drugih naših republikah, našli v svojem delu tisto pot, ki jo je začrtal VI. kongres naše Zveze. Razume se, potrebno je bilo mnogo časa, da bi postali v glavah ljudi jasnejši tisti sklepi, sprejeti na VI. kongresu, ki so zgodovinskega pomena ne le za nas komuniste, marveč tudi za našo deželo. Ta čas — ko ljudem še ni bilo vse jasno, kako

težji pot naprej, ker smo se prepričali, da to ni mogoče, niso pa videli druge poti, mislili so, da se vracamo na staro — in to jih je demoraliziralo. Ni jih tako mnogo, so pa takšni komunisti, ki so preveč tragično razumeli stvari, namesto da bi že od začetka, takrat, ko smo na vse pretege opozarjali na načelo prostovoljnosti v ustanavljanju naših delovnih združenj, sami to bolj upoštevali. Nam nihče ne more očitati, da nismo tega upoštevali. Jaz sem verjel, da se lahko zmotimo, če ne bomo delali na povsem prostovoljen način. Razume se, naše gledanje takrat in zdaj se malo razlikuje. Tudi mi sami, ko smo videli tisto vneto in poleto, smo mislili, da gre hitreje in bolje, kakor smo pričakovali. Toda vidite, konec koncev se je pokazalo, da smo se v svojem mnenju zmotili.

Kaj zdaj? Torej — so mislili posamezniki — nemogoče je vzpostaviti socializem na vasi in napraviti iz kmeta pozitiven socialistični element. In razume se, ti tovariši so nekoliko izgubili orientacijo. Motijo se tisti tovariši, ki so izgubili orientacijo in ki še zmeraj mislijo, da je to, da smo zdaj prelomili staro prakso ustanavljanja naših delovnih združenj, samo začasna etapa, h kateri nas je prisililo to, da se je kmet zatekel k odporu, čeprav pasivnemu. Pasivni odpor v razmerah kakor je graditev socializma, ko je treba vse sile obrniti v smer, da se ta graditev posreči, je zelo nevaren in škodljiv. Mi to čutimo, ker pridelki ne gredo v mesto v zadostni količini, niti jih kmet ne prideluje, kolikor bi jih lahko in kolikor bi jih moral pridelovati, zato ker ni bilo za to proizvodnjo vzpodbude.

Mi se ne mislimo ponovno vrniti na pot ustanavljanja združenj, razen če hočejo kmetje sami ustanoviti zadruge na pro-

stovoljni podlagi — kar smo že rekli, ko smo se lotili organiziranja združenj. Prišli smo do globokega prepričanja, da je združevanje kmetov možno v raznih oblikah zadružništva. Delovna zadruška ni edina oblika, ki je na tej etapi, ko nimamo dovolj tehničnih niti drugih sredstev, najučinkovitejša in najkoristnejša. Napredovati moramo postopoma. Imamo razne oblike, razne možnosti, da se kmetje združujejo in skupaj delajo.

Zdaj nastane vprašanje individualnih kmetov. Le-ti ne marajo združenj, in so se znova lotili samostojnega individualnega načina kmečkega dela. Kaj naj zdaj storimo z njimi? Ali jih je treba nekako, bodi z davkom ali z nečim drugim, bodi z odrekanjem kreditov, prisiliti, da se bodo vključili v zadruge? Ne, tako jih ne bomo prisilili in tako tudi ne smemo poskušati. Menim, da mora biti naša politika, politika naše oblasti od zgoraj navzdol, podpiranje individualnih kmetov, da bodo razumeli, da jim bo to, kar jim je ostalo, res tudi ostalo, ker nam niti na misel ne pride, da bi še kdaj skrčili del zemlje od 10 do 15 ha, ki mu je ostala, tako kakor določa naša uredba. Mi smo do maksimuma skrčili kmečko posest, negativno pa je že tudi to, če v socializmu razkosamo kmečko posest. Toda drugače, na novi osnovi, se nismo mogli lotiti nadaljnega pravilnejšega razvoja kmečkega gospodarstva, kmetijstva. Morali smo razkosati kmečko posest, in to je zdaj minimum, kar kmet ima, in tega minimuma mu ne mislimo več krčiti.

Sovražniki pa so nas skušali na razne načine znotraj motiti in razcepiti iz raznih pobud, zlasti zaradi tistega, kar ljudi v tujini najbolj boli, zaradi enotnosti, ki jo imamo zdaj v naši deželi in ki je našim sovražnikom trn v peti. Ker se jim ni posrečilo drugače, so začeli zdaj z vasio in pripovedujejo, da homo, ko pride čas — in zato baje čakamo na ugoden trenutek — kmečko posest še skrčili. To ni res, tega ne bomo nikoli storili. Če se že zdaj ne moremo lotiti ustanavljanja delovnih združenj, kakor bi bilo potrebno, mislimo še manj na to, da bi skrčili kmečko posest. Nasprotno, v tem konkretnem primeru mislimo, da je treba kmetom s krediti in z vsem kar najbolj pomagati.

Glejte, zakaj, tovariši, gradimo industrijo, zakaj industrializiramo deželo. Kmalu bo dograjena naša težka industrija in že

(Nadaljevanje na 2. strani)

Iz vsebine današnje številke

Prvi maj (Veljko Vlahovič)

Govor tovariša Tita na III. kongresu ZK Srbije

Izjave predsednikov republiških in zveznega zbora proizvajalcev

Štirje orjaki in dva pomočnika — članek o naših hidrocentralah

Aleš Behler: Na potovanju po sončni pripeki

Intervju »Borbe« s tajnikom Azijske socialistične konference Vijonom

Dušan Timotijević: Po sledovih Spiridona Mekasa

Boris Zihler: Prispevki k raziščenju nekaterih pojmov

Ivan Regent: Zgodovinski utrinki o kulturno-prosvetni dejavnosti priromskega ljudstva

Ivan Potrč: Ljudje (partizanska balada).

Vsem našim naročnikom, bralcem in vsem delovnim ljudem naše domovine najpristrčneje čestitata

za 1. maj

Uredništvo in uprava
Ljudske pravice-Borbe

GOVOR TOVARIŠA TITA NA KONGRESU ZVEZE KOMUNISTOV SRBIJE

Imamo velike možnosti za povećanje proizvodnje ne samo v industriji, temveč tudi v kmetijstvu zato gre naša politika za tem, da pomagamo tudi kmetom izboljšati proizvodnjo

(Nadaljevanje s 1. strani)

gradimo industrijo za široko potrošnjo. Tovarn imamo pri nas v Jugoslaviji že mnogo; mnoge so začele že obratovati, mnoge so bodo kmalu začele. Kdo pa bo potrošnik teh industrijskih izdelkov? Sami delavci? Nikakor ne, v nobeni državi — ne glede na to, koliko je narasla delovna storilnost in tehnika — ni bilo tako, da bi sami delavci ali prebivalci enega mesta zadostovali sebi. Socializma ne moremo graditi brez kmetov, brez tega najširšega po-

po vseh linijah, da moramo podpreti njegov napredek. Mi namreč zdaj uvažamo velikanske količine kmetijskih pridelkov — pšenice, masti in vsega drugega. Vem, da pri nas število mestnega prebivalstva, industrijskega delavstva itd., zelo hitro narašča, da se spreminja socialni sestav družbe v naši državi. Daleč pa smo od tega, da bi morali tako rekoč trpeti pomanjkanje, da ne bi imeli kje in dovolj pridelovati in izdelovati. Možnosti imamo še dovolj. Naša dežela je še daleč

deva, to je najbolj zamotana zadeva sploh. Mi pa jo lahko uredimo z združenimi močmi, lahko jo uredimo tako, če pojde to vzporedno z naraščanjem zavesti naših ljudi.

Kdo je potemtakem tu poklican, da deluje? Komunisti. Če se komunisti ne zavedajo tega, kaj hočemo s temi ukrepi, tedaj teh ukrepov ne moremo uveljaviti. Komunisti so tisti kvas, komunisti morajo pomagati, da bomo ukrepe, ki jih uveljavljamo, pravilno usmerili.

narasla, da se je razširila, da se je razrasla v širino. To vidimo zlasti, če pogledamo našo Socialistično zvezo delovnega ljudstva. V njej so graditelji socializma. Seveda pa so tudi v tej Zvezi še ljudje različnih nazorov; so zelo zavedni ljudje, so malo zavledni, so pa tudi nezavedni. Toda tudi ti ljudje žele socializem. Mislili so si, da bo graditev socializma lažja itd. Tu pa morajo biti komunisti zdaj potrebni kvas, komunisti morajo biti enotni, njihove misli in dejanja morajo biti enotna. Organizacija komunistov je zdaj edina, od katere zahtevamo enotnost misli in ki to enotnost mora imeti. Če kak sklep sprejmemo, tedaj ne velja več tisto: vsak po svoje. Zato smo na minulem plenumu tako odločno nastopili proti razbijanju naše notranje enotnosti, proti pačenju naše ideološke smeri in naše vsakdanje prakse. To morajo komunisti imeti pred očmi. Sklepi, ki jih je sprejel VI. kongres in ki smo jih sprejeli na plenumih, so namreč pravilni. Teh sklepov seveda nismo mogli v vseh podrobnostih proučiti. Ljudje pa jih morajo proučevati na terenu in jih v praksi pravilno uporabljati. Tedaj pojdejo stvari tako, kakor je treba.

Tovariši in tovarišice, kadar koli zdaj govorimo o komunistih in njihovih nalogah, mislim, da zdaj nikomur ni več nič nejasno v tem pogledu, mislim, da ni nikomur nejasno, kako velikansko vlogo ima ZK, ne glede na to, da se je njena funkcija spremenila. Preobrazba družbe je zelo težavna in zamotana zadeva. Zločiti nekaj, kar se je stoletja in stoletja kopičilo, razbijati to, odstraniti to in ustvariti nekaj novega, kar je dozorelo v najgejalnejših glavah, kar jih je lovestvo dalo, in kanalizirati to novo — to je najtežavnejše, kar si sploh moremo misliti, in to lahko store samo ljudje, čvrsto odločeni, da bodo vztrajali, samo ljudje, ki bodo požrtvovalni in ki bodo napeli vse sile, da to uresničijo. To so komunisti. Komunisti morajo biti učitelji in profesorji naše družbe, njene preobrazbe v vseh fazah našega družbenega življenja. To je tista velikanska in najvažnejša vloga naših ljudi, naših komunistov. Opuštili smo misel, naj bodo komunisti pripadniki nekakšne privilegirane organizacije, ki naj ukazuje in upravlja. Ne, mi smo to opustili, mi smo od komunistov zahtevali, naj bodo učitelji in profesorji naših ljudi. Seveda pa morajo biti pametni, če hočejo biti to, poznati morajo probleme, za katere gre. Ne zadostuje, da je človek komunist, da bi bil profesor in učitelj nove družbe. To mora znati. Zato zahtevamo od komunistov, da zelo skrbno za svojo osebnost izobrazijo, da mnogo mislijo, da se vsebinsko poglabljajo v vse probleme, da jih dobro poznajo, da bodo lahko stvari pojasnjevali in tolmačili širokim množicam spodaj. Kje pa komunisti to najlažje delajo?

To lahko delajo povsod, kjer delajo. Toda v Socialistični zvezi delovnega ljudstva lahko te ideje posplošijo, oziroma posplošijo to svojo vzgojo, jih prenašajo na čedalje več novih ljudi. Naša SZDL je res odlična organizacija, najbolj množična organizacija. Brez takšne organizacije bi nam, po mojem mnenju, predla trda. Mi komunisti bi bili osamljeni. In tedaj bi se v tej velikanski množici, ki bi bila pravzaprav gozd za razne protisocialistične in druge sovražne elemente, razredni sovražnik naravnost imenitno vgnedil in nam povzročil najrazličnejše ovire. SZDL pa je bistva voda, v kateri vidimo sleherno žabo, ki jo lahko ujameš. (Ploskanje.)

Hotel sem spregovoriti nekaj besed o nalogah komunistov v sedanji fazi mednarodne napetosti. Mednarodna napetost je velika, kar tudi sami zelo dobro veste, saj naši ljudje, naše najširše množice, to največ in zelo dobro spremljajo. Toda naša država je v takšnem položaju, da si je zaradi svoje dosedanje napolne zunanje politike (to pa mora biti naša zunanja politika tudi v prihodnje, ker nikakor ne tajimo, niti ne mislimo tajiti, marveč odkrito povemo slehernemu, kaj mislimo o raznih problemih) pridobila velikanski vpliv, in zdaj na mednarodni tehnici, v mednarodnih odnosih precej pomeni. To je spet za sluga ljudstva, katerega nenehne podpore je bila deležna naša vlada v svoji zunanji politiki, kadar je šlo za razne usodne probleme. Ne mislim tega na široko obravnavati, pa tudi tovariši so govorili o zunanji politiki na splošno. Rad pa bi poudaril, da je zelo važno, da komunisti v naši državi budno spremljajo dogodke v naši državi in da jih pravočasno pojasnjujejo ljudem, kajti tudi v zunanji politiki skuša sovražnik med množicami rihariti v kalnem, tako da vtiho-taplja mednje razna nejasna gesla. Komunisti morajo natanko poznati našo zunanjo politiko, vedeti morajo, za kaj delamo to, zakaj ne delamo kaj drugega, zakaj smo sklenili zdaj Balkanski sporazum, zakaj se bomo vključili v EOS, če se bo njen značaj spremenil. To niso naši začasni manevri, mi to našo zunanjo politiko zmeraj gradimo na načelnem stališču obranitve miru za dolgo, trajno obdobje. Vse to delamo v želji, da bi se ognili vojni, da bi ustvarili našim narodom možnost, da se bo ljudstvo ognilo katastrofi, ki jo je doživelo, da se bo mirno razvijalo, kajti socializem se bo razvijal, v vojni pa to ni mogoče.

To bi nas strašno vrglo nazaj in kdo ve kam bi nas pripeljalo. Komunisti morajo znati pojasnjevati ljudstvu, da dela naša država, naša oblast, vse, kar dela za zagotovitev mirnega razvoja naše dežele, za to, da se ognemo vojni sploh, a prav zaradi te težje, zaradi težje, ki je človeška in ki jo ima pred očmi človeštvo na splošno, je naša dežela postala popularna. Mi ogromno prispevamo k temu, da se ohrani mir. Vprašanje oboroževanja, pripravljenosti naše vojske, našega ljudstva na obrambo je sila važno. Če bi imeli ta sredstva, če bi bilo naše stanje idealno, če nam ne bi grozila nevarnost od raznih strani, od Vzhoda, in če bi ta sredstva uporabili za graditev industrije, kmetijstva in življenjske ravnini, kje bi že zdaj bili! To je samo, da tako rečem, naša vroča želja, ki je v sedanjih mednarodnih odnosih neuresničljiva in seveda moramo žrtvovati zelo mnogo našega narodnega dohodka, da smo pripomogli, da bomo lahko našo deželo zavarovali, kajti vsak mir, pa naj stane še toliko, pa naj bo še tako drag, pa naj bo oborožitev še tako draga, je cenejša od vojne, in sicer ne le gmotno,

marveč tudi glede človeških žrtev, kulture in vsega drugega.

Dalje, to vprašanje naše zunanje politike morajo znati komunisti pravilno pojasniti. Vem, da velikanska večina naših komunistov odobrava in se strinja z nami, ker zaupajo sedanjim vodilnim ljudem, krmarjem naše zunanje politike, ker v glavnem v tej naši zunanji politiki zmeraj nekako dobro zadenejo. Ljudje pa se morajo zavedati, poznati morajo bistvo te naše zunanje politike in vedeti, kam vodi. Večših se zdi nekoliko absurdno, kako bomo to vskladili z onim itd. Prišli smo do prepričanja, da bo v sedanjem svetu, če se bo takšna razdelitev nadaljevala, če bodo bloki ostali tako daleč narazen, če ne bodo našli skupnega gledišča, spopad nekega dne neogiben. Mi pa mislimo, da je treba storiti vse, kar moremo, da to omilimo, da s svojim delom za mir oslabimo težnje fistih, ki so za agresijo, za agresivno ureditev mednarodnih vprašanj.

Na to sem hotel opozoriti naše tovariše. Potrebno je, da budno spremljajo, kaj se dogaja po svetu. Naš tisk nam dela včasih ovire, toda to dela bolj iz neobveščenosti, nekoliko nas prebudeva, bilo bi dobro, da bi tisk prislusnil tistemu, kar delamo. Na srečo naši ljudje ne gledajo na tisk, marveč na tisto, kar delamo. Ne mislim tu na ves tisk.

Rad bi spregovoril nekaj besed tudi o naši mladini. Vzpostavili smo, razume se, eno najboljših množičnih organizacij. To je Zveza mladine Jugoslavije. Mnogi mislijo, da je s tem vprašanje mladine urejeno in da bo sama našla svojo pot. Mnogi komunisti namreč mislijo, da ima mladina svoje sposobne ljudi, pa naj delajo, kar znajo. Mislim, da je to napačno. Naši mladini morajo komunisti in SZDL posvetiti največjo pozornost. Mi, tovariši, starih ljudi ne moremo stodostnotno preobraziti, da bi postali takšni, kakor mislimo. Stari ljudje so za socializem, pravijo pa, počakajmo, da bomo videli, kaj bo. Tu je nekaj spekulativstva, in z njimi moramo biti potrpežljivi.

Ne smemo pa dovoliti, da bi nam mladina na vsakem koraku na vsak način zastrupljali razni protisocialistični elementi. O tem je gotovo tudi to. Kardelj govoril dopoldne. Zal mi je, da nisem mogel biti navzoč, rad bi pa povedal, da je treba ZK kar najbolj angažirati za vzgojo našega novega naraščanja. Vsi, ki menijo, da nima nihče pravice vmešavati se v vzgojo mladine in otrok, marveč, da je to samo njihov poklic in da imajo mandat, da delajo, kakor hočejo, se motijo. Družbena skrupnost je prva poklicana in najbolj poklicana, da določi smer vzgoje naše mladine, in tu morajo biti komunisti prvi. (Dolgotrajno ploskanje.)

Glejte, tovariši, o drugih stvarih sploh ne bom govoril, ker tudi nisem nameraval. Hotel sem biti kratek, poudariti sem hotel zlasti kmečko vprašanje, in menim, da je to sila važno.

Želim Zvezi komunistov Srbije in vsem vam v nadaljnjem delu obilo uspehov.

Konec govora tovariša Tita so delegati sprejeli z dolgotrajnim ploskanjem, potem pa so zapeli pesem »Družbe Tito, mi ti se kunemo« da sa tvoga puta ne skrenemo — in spet je sledilo dolgotrajno ploskanje.

Tovariš Tito se pozdravlja s člani CK ZKJ

trošnika. Socializem niso samo tovarne; socializem je tudi ugodno stanje državljanov, sploh delovnih ljudi na vasi. Kmet mora imeti sredstva, da kupuje tisto, kar potrebuje, drugače njegova življenjska raven ne bo naraščala; ne bo naraščala niti delavska življenjska raven in nekatere tovarne bomo morali zapreti. Tako je, če logično mislimo.

Bojazen nekaterih naših komunistov, da bo na vasi, če bomo podprli individualnega kmeta, znova nastel kapitalizem, je torej absolutno odveč. Z 10 ha zemljiškega maksimuma, z vsemi tistimi zakonitimi določbami, kar jih imamo, da preprečimo izkoriščanje človeške delovne sile, ni nevarnosti, da bi se kapitalizem na vasi krepil. Kakor ne želimo gledati v delovnih zadrugah v vsak lonec, kaj se v njem kuha, in ali so ljudje mnogo zaslužili, marveč nasprotno, želimo imeti čim več, ne pa čim manj, tako želimo, da bi imeli tudi kmetje čim boljše gmotno možnost, da bi lahko bolj intenzivno obdelovali svoja individualna posestva. Kmetje pa se bodo prepričali o tem, da sami ne bodo mogli intenzivno obdelovati svoje zemlje, marveč se bodo začeli tako ali drugače združevati. Tudi v deželah, kjer je kmet na visoki stopnji razvoja, kjer je kmetijstvo razvito, tudi v kapitalističnih deželah imajo najrazličnejše oblike združevanja. To pa je vse koristno za našo družbeno skupnost. Glavno je pri nas to, da preprečimo, da onemogočimo izkoriščanje tuje delovne sile, ni pa se nam treba bati, če bodo kmetje mogli in znali iz tistih 10 ha dobiti nekaj več — saj je kmečka družina čisto dokaj velika. Čim več bodo pridelali, tem več bo dobila tudi naša skupnost sploh. Naš cilj na vasi je isti kakor v tovarnah: če delavci večajo delovno storilnost, če odkrivajo zmeraj nove metode za pospeševanje proizvodnega procesa, koristni to njim in vsej skupnosti.

Hotel sem reči, da je potrebno, da naši ljudje prelomijo to prakso, da je treba razbiti bojazen pred tako imenovanim individualnim kmetom, ki da se spreminja v bogataša. Imamo socialistično oblast, imamo komune; komune pa bodo znale preprečiti, da bi kdo oboževal na račun skupnosti. Bodite prepričani, da se ne bojim tega, da ne bodo znale (smeh in odobravanje.) Nasprotno, mislim — a to se tiče tudi naših višjih vodilnih organov, ki pravzaprav vodijo to finansiranje, kreditiranje itd. — da se moramo nekoliko pogumneje lotevati pomagati kmetijstvu

od tega, da bi bila napredna kmetijska dežela. To še ni, naša dežela je še zmeraj zaostala, še zmeraj imamo velike možnosti, da razvijemo naše kmetijstvo, da bomo lahko naš izvoz omejili, da bomo zmanjšali naš devizni sklad za kupovanje živil. Mi lahko še mnogo več pridelujemo, kakor pridelujemo zdaj v naši državi. Videl sem n. pr. nekatere dežele, ki so prvenstveno kmetijskega značaja, kjer so dali za kmetijstvo največ, kar so mogli, in kjer je kmetijstvo tako rekoč glavni izvozni sklad (n. pr. Turčija).

Razume se, da se ne strinjам s favoriziranjem samo vasi, ker lahko to nekega dne povzroči nezaželene posledice, ker je to zelo odvisno od svetovnih cen. Če eno panogo, eno področje v gospodarstvu zanemarimo na račun drugega, lahko ima to negativne posledice. Moramo pa paziti, da ne bo pri nas narobe: da ne bomo preveč zanemarili vasi in gledali samo na industrializacijo.

To sem hotel povedati v nekaj besedah o vprašanju naše vasi, o tem, kakšno politiko moramo v prihodnje uveljavljati. Ko sem govoril o tem, da smo prelomili s tisto staro prakso, nisem s tem mislil, da imamo na splošno negativen odnos nasproti delovnim zadrugam kot takšnim. Ne, delovne zadruge, sposobne življenja, delovne zadruge, ki imajo pravilno organizacijsko sestavo, kjer je vodstvo pravilno, takšne zadruge so velikanskega pomena za zadrugarje in za vso našo skupnost. Še zmeraj menimo, da bo nekoč pozneje, ko bodo kmetje sami spoznali potrebo po tem, da bo šele takrat nastal dokončni preokret pri nas za povzdigo kmetijstva na višjo stopnjo, in da bo lice vsega našega kmetijstva tedaj nekoliko drugačno kakor je zdaj. Toda v tem pogledu moramo napredovati postopoma; ničesar ne smemo preskakovati, v ničemer se ne smemo prenehati. To moramo delati premišljeno.

Zdaj bi rad spregovoril nekaj besed o nalogah naših tovarišev komunistov v industriji. Tovarne smo dali delavcem, vzpostavili smo samoupravljanje v raznih podjetjih, tovarnah, rudnikih itd. Lahko rečem, da sem srečen, da smo to pravočasno storili, da nismo storili ne prezgodaj ne prezpozno; bil je pravi čas, da smo to storili. Stori pa smo to v tem času zato, ker smo bili prepričani o zavesti in sposobnosti našega delavskega razreda, ker smo bili prepričani, da bo to pravilno razumel. Seveda, nastajanje novega sistema ni tako preprosta stvar. To je zelo zamotana za-

V samoupravljanju smo dosegli velikanske uspehe. Še zmeraj pa vidimo v nekaterih podjetjih negativne pojave. Vzrokov za to je več. Ne bom jih tu našteval, ker jih je precej. Dogaja se, da pridejo tudi komunisti pod vpliv raznih lokalističnih, drobnolokalističnih teženj; vidijo samo svoje podjetje, ne vidijo skupnosti in seveda s tem delajo škodo skupnosti. Komunisti bi morali to opustiti.

Dalje, komunisti vidijo v komunah samo komune, ne pa tudi tovarn, tovarne se jim zde nekakšna molzna krava in jim celo ukazujejo, kaj naj proizvajajo. Komunisti morajo biti v komunah in tovarnah celota. Tu ni enega ali drugega: biti morajo celota — in ta ozka celota mora misliti na vso našo skupnost. Ta lokalizem spodaj je škodljiv. Razume se, nimam utvar, da bo to kar čez noč ali čez nekaj mesecev likvidirano. Ljudje so ljudje. Se imamo opraviti s stariimi nazori. So tudi ljudje, ki menijo, da je lokalistični socializem pozitiven. Jaz pa mislim, da je tudi socialistični lokalizem negativen, celo še bolj od drugega lokalizma. Če namreč sploh kje, pomeni skupnost v socializmu vse. Vsaka enota je sestavni del tega vsakdanjega procesa razvoja in pravičen odnos do skupnosti, kakor tudi izpolnjevanje obveznosti do te skupnosti, mora biti tisto, na kar naj naši ljudje zmeraj mislijo. Mislim, da imajo komunisti zdaj prav tu največje odgovornosti, ker je prav ta lokalizem iz okraja pa tudi nižje, nevaren. Zgoraj ga sploh ni, ali pa ga je zelo malo, toda mi to odstranjujemo. Res se v nemajo o tem ostre razprave in prerekanja, vendar pa pridemo do rešitve, ko pa to že uredimo, tedaj je treba to tudi izpolniti. Spodaj pa je to nekoliko težavnejše, ker se je razrastlo v širino. Nadalje morajo biti komunisti na svojem mestu in takšne pojave preprečevati. Uspešnega uresničenja socializma namreč ni brez državljske discipline, ki se mora prav v socialistični družbi razviti do najvišje stopnje.

Vem, da gradimo socializem v posebno težavnih razmerah ne le v pogojih zaostalosti v industriji in civilizaciji na splošno, marveč tudi v zaostalosti v nazorih ljudi, obremenjenih z raznimi tradicijami itd. itd. Vse to zaostalost moramo dan za dnem zatirati, odstranjevati, da bomo naš proces razvoja pravilno usmerili. Kdo pa bo to delal? Tu morajo biti komunisti na prvem mestu. Da, strinjам se s tem, da je zavest naših ljudi zdaj zelo

Pozdravljen, dragi naš maršal

Ivan Božičević, predsednik Zbora proizvajalcev Zvezne ljudske skupščine

Dvojna odgovornost poslancev kot članov najvišjega telesa in kot izvoljenih predstavnikov volivcev

Čeprav je še prezgodaj na splošno presojati delo Zveznega zbora proizvajalcev, ker se je njegovo delo komaj dobro začelo in ker je bilo še malo sej Zbora in odborov, na katerih so obravnavali gospodarsko in socialno problematiko, vendar lahko na podlagi sestave Zbora in na podlagi sej mirno rečemo, da bo izpolnil svojo vlogo, ki mu je namenjena kot delu najvišjega predstavniškega organa naše države.

Ze sama sestava Zbora proizvajalcev ter trdna in neprestana povezanost poslancev z gospodarskimi organizacijami, ki so jih izvolile, so najboljše poročila za uspešno in plodno obravnavanje raznih vprašanj. Zato je za dosedanje delo značilno in razumljivo, da so poslanci z velikim zanimanjem sodelovali v delu odborov, tako v razpravah kakor tudi s tem, da so načelniki razna vprašanja, zahtevali pojasnila, predlagali to in ono in si prizadevali razna vprašanja kar najbolj urediti. Kako živahno je

Ta dva odbora sta imela pred seboj važna vprašanja socialnega zavarovanja in zdravstvene službe, pomembna za gospodarstvo in za življenjski standard delovnih ljudi. Prizadevala sta si, da bi se kar najuspešneje poglobila v celotnost teh vprašanj in da bi kar najneposredneje in natančneje zvedela za mnenje zainteresiranih državljanov in strokovnjakov v zvezi z osnutki zakonov, ki jih je treba pripraviti za bližnje skupščinske seje. Zato sta iz svojih vrst izvolila komisije, katerih člani so prepotovali več krajev in si prizadevali v neposrednem stiku z zavarovanci čim bolj pripraviti vse potrebno za ureditev vprašanja naše zdravstvene zaštite in socialnega zavarovanja.

Vse to neovrgljivo dokazuje, da vnašamo v naše skupščinsko življenje nekaj novega, da iščemo in odkrivamo nove metode dela. Vse to pa je ne le izraz napredovanja notranje dejavnosti Skupščine, marveč tudi izraz novega mesta, ki ga dobivajo predstavniki organi v naši državi.

Nobenega dvoma ni, da je vse to odvisno od kakovosti in načina nastopanja poslancev, kakor tudi od njihove odgovornosti za njihovo skupščinsko delo. Govori poslancev Zbora proizvajalcev na sejah posameznih odborov in plenarnih sejah Doma so bili v večini primerov konstruktivni in načelni. Pokazalo se je, da zastopniki neposrednih proizvajalcev dobro poznajo problematiko, o kateri so govorili. Mnogi so svoje teze in predloge podprli s skrbno proučeno dokumentacijo, kar je dokaz, da so prihajali na seje dobro pripravljeno.

Boško Temelkovski, predsednik Zbora proizvajalcev Ljudske skupščine LR Makedonije

Ne samo gospodarski sistem, tudi zavestna dejavnost kolektivov mora spodbujatiboljšanje storilnosti dela

Z izvolitvijo svetov proizvajalcev ljudskih odborov, republiških in Zvezne skupščine je dobilo delavsko upravljanje v podjetjih močno spodbudo, zlasti glede bolj vsestranskega in celovitega reševanja tekočih gospodarskih problemov. Zato delavsko upravljanje čedalje bolj zajema odločilne probleme naše gospodarske politike in prakse. Čedalje več delovnih kolektivov uspešno rešuje probleme s področja razširjene reprodukcije, storilnosti dela, izboljšanja proizvodnje itd.

Toda vsaj na kratko se je treba pomuditi pri enem izmed mnogih problemov delavskega upravljanja — pri vprašanju storilnosti dela. Dosedanja praksa kaže, da delovni kolektivi temu vprašanju niso posvetili dovolj pozornosti. Velik del delavskih svetov in upravnih odborov ne presoja svojih gospodarskih uspehov po tem, koliko je narasla storilnost dela. V podjetjih na področju Makedonije nimamo

Večina poslancev resda razpravlja o vprašanjih, nanašajočih se na gospodarsko panogo, v kateri delajo ali ki je na njihovem volilnem področju najvažnejša. To je po mojem mnenju razumljivo in upravičeno: razumljivo zato, ker si je poslanec prizadeval govoriti in najti rešitev za tisto, kar najbolje pozna, upravičeno pa zato, ker se čutilo poslanec dolžne in odgovorne svojim volivcem. Pri tem moremo poudariti, da so imeli poslanci pred očmi predvsem koristi skupnosti, da v glavnem niso vztrajali na ureditvi posameznih zadev v škodo skupnosti, da so z razumevanjem sprejemali argumente, ki so kazali na to, da so posamezne predlagane rešitve ali zahtevane spremembe nemogoče, neupravičene ali prezgodnje. Poslanci so res čutili dvojno odgovornost: pred vso državo kot člani najvišjega vodilnega telesa, in pred

svojo ožjo skupnostjo kot izvoljeni predstavniki volivcev.

Ni dvoma, da bodo poslanci Zbora proizvajalcev v svojem nadaljnjem delu, ko bodo imeli čedalje več in čedalje bogatejše izkušnje v delu in nalogah Zvezne ljudske skupščine v celoti, ko bodo polagoma dobivali čedalje boljši in bolj vsestranski vpogled v splošne jugoslovanske probleme in ko bo vsem omogočeno, da bodo posameznosti spoznali z gledišča vse skupnosti, še bolj imeli pred očmi koristi celote. Tako bodo skozi to prizmo spoznavali in obravnavali specifične probleme posameznih gospodarskih organizacij, posameznih gospodarskih panog in krajevnih skupnosti.

Vse to je seveda zamotan proces, odvilen tako od dela v Skupščini, kakor tudi od nadaljnega obstoja in poglobljanja stikov med poslanci in volivci.

Komaj pol leta je minilo, odkar so bila prvič v naši državi izvoljena predstavniška telesa neposrednih proizvajalcev v vrhovnih organih državne oblasti — sveti proizvajalcev v republiških ljudskih skupščinah ter v Zvezni skupščini. Vendar je to kratko razdobje bilo polno bogatih izkušenj v zvezi z njihovim delovanjem na gospodarskem, političnem, socialnem in kulturnem torišču. Ob današnjem prazniku delovnega ljudstva je »Borba« prosila predsednika Sveta proizvajalcev Zvezne skupščine Ivana Božičevića ter predsednike republiških svetov proizvajalcev inž. Vladimira Vujovića, Josipa Cazića, Mavricija Borca, Nikolo Kotleja, Boška Temelkovskega in Spasoja Šarca, naj povedo nekatere važnejše probleme, s katerimi so se Sveti proizvajalcev doslej ukvarjali.

Josip Cazi, predsednik Zbora proizvajalcev Ljudske skupščine LR Hrvatske

Dozoreli so pogoji, da tudi z zakonom zaščitimo pravice delavskega samoupravljanja

Sveti proizvajalcev odgovarjajo ne samo za položaj v gospodarstvu in za nadzorstvo nad njegovim razvojem, ne samo za boj zoper razne negativne težnje, ki škodijo koristim skupnosti, temveč tudi za to, da zagotove vodilno vlogo delavskega razreda v naši družbi. To svojo nalogo morajo v novih pogojih gospodarskega in družbenega razvoja sveti proizvajalcev izpolnjevati samo, če posvete posebno pozornost delu delavskih organov v upravljanju v podjetjih.

Republiški sveti proizvajalcev in Zvezni svet proizvajalcev si morajo torej tudi prizadevati, da bi pravice delovnih kolektivov še razširili in poglobili. Lahko bi, zato pa so dozoreli že vsi pogoji (spričo izredno bogatih izkušenj delavskih svetov), začeli obravnavati sedanji zakon in druge predpise, ki urejajo delavsko samoupravljanje. Praksa je že pre-

to, da bi bilo treba omogočiti, da bi sedanje odnose v mnogih naprednih kolektivih utrdili, in odstranili vse tisto, kar zavira takšen napredek tudi v drugih kolektivih. Razen tega je treba utrditi delavsko sa-

moupravljanje v raznih komunalnih ustanovah. Te dni je Odbor za gospodarske organizacije Zveznega sveta proizvajalcev razpravjal n. pr. o udeležbi delovnih kolektivov v komunalnih ustanovah in upravljanju in v zvezi s tem sprejel priporočilo stalni konferenci mest in Zveznemu izvršnemu svetu.

Pri reševanju konkretnih nalog bi lahko Zvezni in republiški sveti, preden začno razpravljati o posameznih važnih vprašanjih, sklicali posvetovanja s predstavniki delavskih svetov posameznih panog, s predstavniki mestnih in okrajnih svetov proizvajalcev, morda pa ne bi bila odveč tudi posvetovanja med predstavniki republiških svetov proizvajalcev, da bi med seboj izmenjali izkušnje in podobno.

Za zdaj se delo Zveznega in republiških svetov proizvajalcev razvija v glavnem prek njihovih stalnih odborov. Zato bi ti morali sprožiti pobudo glede rešitve mnogih vprašanj, s čimer bi utrdili delavsko upravljanje v gospodarstvu in vlogo upravnih organov.

rasla sedanje predpise in znatno napredovala v socialistični in demokratski smeri. Razen tega tudi organizacijski sestav delavskih svetov spričo čedalje večje udeležbe delovnih kolektivov v upravljanju zahteva, da bi se tudi v spremenjenih zakonitih določbah zrealizirala položaj in sedanje razmere v naših naprednih podjetjih. Seveda tu niso potrebne bistvene spremembe, saj okvirni zakoni zagotavljajo gibanje in krepitev socialističnih elementov in odnosov v proizvodnji. Gre za

Mavricij Borc, predsednik Zbora proizvajalcev Ljudske skupščine LR Slovenije

Še bolj je treba upoštevati pobude in ustvarjalno kritiko od spodaj

Zbor proizvajalcev kot gospodarski organ se je močno uveljavil in pri tem opravil pomembno delo, zlasti v sestavljanju republiškega družbenega plana in proračuna in pri odločanju

o njih. Značilno je, da so poslanci Zbora proizvajalcev bolj aktivno sodelovali v razpravi o družbenem planu in proračunu kakor člani Republiškega sveta, s čimer so pripomogli, da je skupščinsko delo še bolj oživilo in da se je vloga delavskega razreda v življenju Skupščine okrepila.

Da se je Zbor proizvajalcev kot gospodarski republiški organ močno uveljavil, dokazuje tudi to, da se gospodarske organizacije in združenja, pa tudi posamezniki, obračajo nanj z mnogimi vprašanji in opozarjanjem na posamezne probleme, kar dokazuje, da vsi računajo s tem, da bo Zbor proizvajalcev pomagal pri obravnavanju teh vprašanj.

To pa so bili šele začetki. Zbor proizvajalcev si bo moral prizadevati, da bo še bolj povečal ugled, ki ga že zdaj uživa med

proizvajalci. Treba bo še bolj upoštevati pobude in ustvarjalno kritiko od spodaj, zlasti kadar je treba sprejeti družbeni plan, proračun itd. Takšne predloge pa je težko upoštevati sredi poslovnega leta, ker bi to razdrilno vplivalo na že sprejeti plan, proračun itd. To pa spet ne pomeni, da zato ni širokih možnosti tudi med poslovnim letom, kakor n. pr. zdaj ob razpravi o osnutku zakona o

socialnem zavarovanju in drugih zadevah. Imamo še vrsto drugih možnosti za uspešno delo Zbora proizvajalcev, ki jih še nismo začeli uporabljati, n. pr. odbora Zbora proizvajalcev lahko priporočata ljudskim odborom in ostalim gospodarskim organizacijam mnoge koristne ukrepe. Takšni ukrepi dobivajo v naši družbi veljavo nekakšnih moralnih zakonov.

Nikola Kotle, predsednik zbora proizvajalcev Ljudske skupščine LR Bosne in Hercegovine

Sodobna industrija zahteva vsestransko razvitega človeka

Z napori vse skupnosti je v Bosni in Hercegovini močno napredovala bazična industrija. Toda hkrati z industrializacijo so nastali problemi, ki jih bo moč rešiti šele v prihodnosti. Z vasi je prišlo mnogo delavcev, ki nimajo tradicij industrijskih delavcev in ki si morajo šele pridobiti delovne navade ter spremeniti način življenja. V zvezi s tem sta nastala dva velika problema:

Predvsem je treba vskladiti razvoj industrije s komunalnimi, prosvetnimi, zdravstvenimi in drugimi potrebami tisočev v industriji zaposlenih ljudi. Industrija bi delavce hitro prevzgojila, saj to omogoča njen način dela. S tem pa seveda ni izključeno tudi delovanje zavestnih činiteljev in skrb vseh družbenih organov ter političnih organizacij.

Ne gre samo za industrijsko vzgojo, kajti moderna industrija zahteva vsestransko razvitega človeka, marveč mora imeti takšna vzgoja tudi gmočno osnovo. Vse to pa zahteva od nas, da rešimo celo vrsto drugih vprašanj. Dosti imamo objektov, ki so bili zgrajeni tam, kjer so bila do večeraj polja, delavci pa, ki se tu zaposlo, hočejo nova in lenša stanovanja, teže za tem, da bi zadovoljili svoje kulturne potrebe, zahtevajo rešitve raznih komunalnih vprašanj, preskrbe z živili itd. Takšne potrebe so razumljive in v prihodnjem razdobju se bomo morali

precej potruditi, da bi jih rešili.

Drugi problem ki je zelo važen in ki je pogojen s hitro industrializacijo, se nanaša na nestrokovno kader. Pri tem ne mislimo samo na visoko kvalificirane inženirje in tehnike, ker le-ti prihajajo iz šol, čeprav bi tudi v tem oziru lahko marsikaj pripomnili na račun sistematičnega šolanja in povezanosti teorije s prakso, česar niso povsod najboljše uredili. Toda še večji problem je pomanjkanje osnovnega kadra — prvih delavcev, voditeljev v neposrednem proizvodnem procesu, mojstrov in drugega kvalificiranega kadra.

Kar zadeva vzgojo tega kadra, nimamo prikladnega načina niti v podjetjih samih. Reči je treba, da delavski sveti, sindikati in ljudski odbori ne skrbijo dovolj, da bi ta problem bolj načrtno in sistematično rešili. Tako imamo, denimo, v gradbinstvu podjetja, ki imajo v glavnem dovolj inženjerjev, nimajo pa ostalih mojstrov, ki bi temeljito poznali dnevno operativno in ki bi znali voditi delo, v tovarnah pa nimamo še delavcev, ki bi poznali mehanizem strojev, ki bi stroje varovali in bili sposobni doseči najvišjo storilnost dela. Glede šolanja tega kadra še vedno nimamo temeljitega sistema.

To je vprašanje, s katerim se bomo morali mi v Republiškem svetu vsekakor veliko bolj ukvarjati kot doslej.

bilo delo, vidimo tudi po tem, da so na sejah odborov malone vsi navzoči posegali v razpravo, ko pa so na sejah Doma obravnavali družbeni plan, je sodelovala v razpravi tretjina poslancev.

K marljivemu delu poslancev je zlasti pripomoglo iskanje novih oblik skupščinskega dela. Mislim, da ni odveč poudariti pomene metode dela Odbora za socialno politiko in ljudsko zdravje Zveznega sveta ter Odbora za vprašanja dela in socialnega zavarovanja Zbora proizvajalcev.

Vladimir Vujović, predsednik Zbora proizvajalcev Ljudske skupščine LR Srbije

Odgovornost do skupnosti je v racionalni porabi njene pomoči kmetijstvu

Tehnična raven kmetijstva je pri nas povprečno zelo nizka. Tako n. pr. imamo na 100 ha orne Odgovornost nasproti skupnosti j zemlje samo en traktor ali na dobrih 100 njiv samo en žetveni stroj. Zaradi tako nizke ravni našega kmetijstva trajajo priprave zemlje na setev in žetev razmeroma dolgo. In zaradi tega seveda trpi proizvodnja velikansko škodo. Pa tudi če hočemo ohraniti sedanjo tehnično raven našega kmetijstva, moramo povečati pridelok krmnih rastlin za prehrano živine. Tudi umetnih gnojil porabimo pri nas zelo malo. Na hektar jih porabimo 20 do 200-krat manj, kakor v drugih bolj razvitih deželah.

Vsi ti pogoji vplivajo na majhen in nezanesljiv donos nekaterih poljskih pridelkov. Zato se je razvila v Ljudski skupščini temeljito dokumentirana razprava o vprašanjih in perspektivi našega kmetijstva. V letošnjem družbenem planu so v nasprotju s prejšnjimi leti določena znatna sredstva, ki jih bomo porabili za pospeševanje kmetijstva. Z zadnjim natečajem Narodne banke so dobili posamezni kmetje na razpolago 2.500.000 din kredita, ki ga bodo uporabljali prek združenih organizacij. Razen tega bomo odslej investirali velika sredstva za zgraditev tovarn umetnih gnojil in živilske indu-

strije, kar bo kmete nedvomno izpodbujalo, da bodo z večjim veseljem in uspehom delali.

Po takšnih ukrepih za pospeševanje kmetijstva mislim, da je glavno, da se kmet zave tudi svoje odgovornosti do družbene skupnosti in da pomoč preudarno in dobro porabi. Pa ne samo to. Kmet bi moral spremeniti tudi svoje dosedanje metode v gospodarjenju in se z večjo vnemo lotiti kaj najraznovrstnejše proizvodnje. Tako bi se povečala njegova storilnost. Zdjaj dela kmet povprečno 120 dni na leto. Večja zaposlenost z raznimi deli, bodi v obrtnih delavnicih ali drugih manjših obratih na vasi bi kmata bolj približala k načinu dela industrijskega delavca. Po mojem mnenju bi to ugodno vplivalo tudi na delovno storilnost v industriji, ker bi se tak kmet, ko pride iz kmetijstva v industrijo, kar se dogaja zdaj zelo pogosto, mnogo hitreje in lažje prilagodil tehniki dela v industriji.

Glavni pogoj za povečanje storilnosti v kmetijstvu je pravzaprav svobodno združevanje proizvajalcev, saj je jasno, da bo zadrževa bolj racionalno uveljavila agrotehnične ukrepe, kakor je mogel to storiti posamezen kmet na majhnem posestvu. Razen tega pride na večjem posestvu do izraza tudi možnost raznovrstnejše proizvodnje.

D. M.

SKUPŠČINSKA ANKETA O VPRAŠANJH ZDRAVSTVENE ZAŠČITE

Volienci in skupščina so pripravili zakon

V središču pozornosti naše javnosti je bila zadnje čase razprava o vprašanjih zdravstvene zaščite. To razpravo je sprožila Zvezna ljudska skupščina. Da bi spoznali problematiko in mnenje zavarovancev, so organizirali skupščinske anketne komisije. Zakon o zdravstveni zaščiti je prvi v vrsti zakonov, ki se nam obetajo in s katerimi bo reorganiziran ves sistem našega socialnega zavarovanja, sistem, ki je očitno zastarel in ki ni v skladu z našim družbenim, političnim in gospodarskim razvojem.

SREDSTVA, KI JIH DAJE SKUPNOST ZA ZDRAVSTVENO ZAŠČITO

Po zmagi socialistične revolucije je dosegla naša država med drugim velike uspehe tudi na področju zdravstvene zaščite državljanov. Socialistična skupnost je dajala za socialno zavarovanje in zdravstveno zaščito vse, kar je mogla dati od razpoložljivih gmohtnih sredstev. Tako smo po obsegu sredstev za socialno in zdravstveno zaščito med najnaprednejšimi deželami na svetu. Zdravstvena zaščita je zajela v 1952. letu 6.644.976, v 1953. letu 7.147.872, za letošnje leto pa je predvidenih 7.247.618 državljanov.

Izdatki bolniške panoge zavarovanja so znašali predlanskim 22.073.162.000 din. Za letos je pred-

kakšne uspehe žanjemo glede na vložena sredstva. Praksa in analize kažejo, da so uspehi majhni, da nikakor niso v skladu z gmohtnimi izdatki, ki jih daje skupnost za te namene. Poglejmo samo značilen primer bolehanja in izgube delovnih dni.

Povprečno število zavarovancev, ki so bolehal, je znašalo za vse ozemlje FLRJ od leta 1951 do 1953 4,6%. Lani je uživalo gmohtno preskrbo 2.121.623 zavarovancev, ki so ostali zaradi boleznih doma 23.668.258 delovnih dni. To pomeni, da vsak dan ni prišlo na delo 93.337 zavarovancev, ali da je bil vsak zavarovane bolan 2,1 dni. Za kritje stroškov bolniške panoge na račun gmohtne preskrbe obolelih je določenih na leto 6.300.000.000 din, razen 2.700.000.000 din, kolikor bodo

cem teh podjetij splačalo, da so zaradi boleznih ostali dolgo doma. Dobivali so večjo gmohtno podporo, kakor je znašala vrednost zasluzka njihovih tovarisev v proizvodnji.

SKUPŠČINSKA ANKETA

Očitno je, da je treba dosedanje predpise o zdravstveni zaščiti spremeniti. Zato je tudi Zvezna ljudska skupščina prek Odbora za socialno politiko in ljudsko zdravje Zveznega sveta ter Odbora za vprašanja dela in socialnega zavarovanja Zbora proizvajalcev, sprožila pobudo za nov zakon s tega področja. Ker so ti problemi zelo važni, ker je na njihovi ureditvi zainteresiranih nad 7 milijonov državljanov in ob upoštevanju značaja Ljudske skupščine, so se na pristojnem mestu odločili za nov način priprav na zakon o zdravstveni zaščiti. Organizirane so bile skupščinske anketne komisije, ki so prepotovale vse naše republike. Clani komisij so se posvetovali in zavarovanci ter poslusi njihove predloge in pobude. Anketne komisije so imele sestanke, na katerih so se posvetovale z delavci in podjetji, z delavskimi sveti in upravnimi odbori, z voditelji podjetij, s predstavniki sindikatov, z organi ljudske oblasti, z zdravniškimi društvi, z zdravstvenimi delavci in predstavniki zavodov za socialno zavarovanje, s predstavniki obrtnih zbornic, zdravstvenih domov, z ljudskimi poslanci, ki delajo na terenu, itd.

Na podlagi ankete in celotne razprave v javnosti, kakor tudi razprave v skupščinskih odborih, so se oblikovali nekateri določeni nazori glede ukrepov za ureditev vprašanja zdravstvene zaščite. O tem, kako načelno urediti ta vprašanja, ni bilo deljenih mnenj. V tem so se vsi strinjali. Kaj bi bilo treba storiti v zvezi z reorganizacijo sedanega sistema zdravstvene zaščite?

Predvsem bo treba vzpostaviti takšen sistem zdravstvene zaščite, ki bo čim učinkoviteje vplival na ohranitev zdravja naših ljudi, da bo zdravljenje zavarovancev čim uspešnejše in hitrejše, da bodo naši delovni ljudje čim dlje pri močeh, da bodo lahko delali. Novi sistem naj tudi omogoči, da bomo sredstva, ki jih daje skupnost, kar najbolj pametno uporabljali tako v korist posameznikov, kakor tudi v korist skupnosti. Skupnost daje sredstva in skrbi, da bi bili ljudje zdravi in da bi, če zbole, čimprej ozdraveli in se vrnili na delo. Toda tudi posameznik naj bo zainteresiran na tem, da bo zaščita njegovega zdravja čim učinkovitejša, da bo čimprej ozdravel.

Da bi to dosegli, je treba razen sredstev, ki jih bo skupnost vložila v izboljšanje gmohtne podlage zdravstvene službe, vzpostaviti tudi nov sistem zdravstvene zaščite, ki bo to omogočil. Najti moramo takšne instrumente, s katerimi bomo ne le družbeno, marveč tudi gmohtno izboljšali tiste, ki so zainteresirani na ozdravljenju zavarovancev. To so: sam zavarovaneec, delovni kolektiv, komunalna skupnost, zdravstvena služba in zavod za soci-

alno zavarovanje. V tem oziru smo med pripravami na novi zakon odkrili nekatere rešitve, ki to omogočajo. Naštetimo jih nekaj.

Namesto dosedanjega plačevanja hranarine v stoodstotnem znesku tarifne postavke naj bi za prvi mesec bolehanja hranarina znašala 80% povprečnega izplačanega trimesečnega zasluzka. Ta ukrep naj bi pripomogel, da bi zavarovanci izpodbudili k čim hitrejšemu in popolnejšemu ozdravljenju, da bi se lahko vrnili na delo. Skupščinske ankete in razprave so pokazale, da se ogromna večina zavarovancev s tem ukrepom strinja. Za primerjavo naj omenimo nekaj primerov, kako je to urejeno v nekaterih tujih deželah. V Avstriji znaša hranarina v prvih 29 dneh bolezni 50% zadnjega zasluzka. Na Danskem 80%, in sicer za 26 tednov v 12 zaporednih mesecih. V Braziliji znaša 66 do 70 odstotkov, v Belgiji do 60%, največ za 150 dni, v Italiji 50%, največ za 150 do 180 dni, v Turčiji 50%, v Luxemburgu 50 odstotkov itd.

Za učinkovitejše in hitrejše ozdravljenje zavarovancev pa je treba prav tako zainteresirati tudi podjetja. Dosedanja praksa je pokazala več primerov malomarnosti v organiziranju higienske

Sporočilo o delovnem času ob prazniku 1. maja

Zvezni izvršni svet se je spoznal, da ob narodnem prazniku - 1. maja uradi, ustanove in gospodarske organizacije v ponedeljek, 3. maja, ne bodo delale. Izvzete so samo tiste ustanove in gospodarske organizacije, ki morajo ta dan delati zaradi posebnosti svojega dela ali iz kakih drugih upravičenih razlogov.

Organi upravljanja drugih gospodarskih organizacij bodo odločili, ali bodo ta dan delali, oziroma ali bodo ta dan nadoknadili z eno izmed prihodnjih nedelj.

Najvažnejša letošnja naloga - stabilizacija trga

Iz razgovora tovariša Sergeja Kraigherja s političnimi in gospodarskimi delavci trboveljskega okraja

Trbovlje, 29. aprila

Včeraj se je mudil v Hrastniku direktor Zveznega zavoda za planiranje tov. Sergej Kraigher. Obiskal je steklarino in kemično tovarno, kjer je z vodilnimi člani samoupravljanja razpravjal o gospodarskih vprašanjih obeh podjetij.

Danes dopoldne je imel tov. Kraigher v dvorani rudniške restavracije v Trbovljah razgovor s političnimi in gospodarskimi delavci trboveljskega okraja. V razgovoru, ki ga je vodil predsednik okraja tovariš Martin Gosak in mu je prisostvovala tudi podpredsednica Zvezne ljudske skupščine tovarišica Lidija Sentjurčeva, je

in tehnične zaščite dela. Zato je v novem zakonu med drugim predviden razen rednega prispevka za socialno zaščito, ki ga plačuje podjetje, še poseben dodatni prispevek, če so izdatki za zdravstveno zaščito neupravičeno visoki, višji od povprečno predvidenih izdatkov v tisti panogi proizvodnje. Za tiste kolektive pa, ki imajo zaradi dobre organizacije zdravstvene zaščite manjše izdatke od povprečnih, so predvidene premije.

Zelo pomemben činitelj za izboljšanje učinkovitosti zdravstvene zaščite je vsekakor tudi nova organizacija zdravstvene službe. Sedanje stanje ni nič kaj zadovoljivo, zdravstvena pomoč je čisto še dokaj pomanjkljiva. To je med drugim posledica nepotrebne preobremenjenosti te službe. V Kragujevcu na primer pravijo zdravniki, da je bilo 60 odstotkov zdravniških pregledov v tem mestu nepotrebnih. Značilen je primer nekega upokojenca iz Kragujevca, ki se je v enem dnevu obrnil na šest zdravnikov.

Med anketo in razpravo je bila malone v vseh krajih naše države izražena želja, naj bi za izboljšanje organizacije zdravstvene službe organizirali ambulante po podjetjih, naj bi vpeljali zdravstvene knjižnice in kartoteke in rajonizirali zdravnike, ki bi zdravili določeno skupino zavarovancev itd.

To je nekaj primerov obravnavanja posameznih vprašanj s področja zdravstvene zaščite, kakor jih predvideva zakon. Razen teh ukrepov je bilo v razpravi sprovedenih še več drugih predlogov in pobud za izboljšanje zdravstvene zaščite zavarovancev. Med anketo in razpravo je bila posvečena posebna pozornost vprašanju preventivne zaščite zavarovancev. Zdravniški pregledi delavcev, preden pridejo na delo, naj bi bili obvezni, enako tudi patronažna služba, za katero bi skrbeli strokovnjaki za pomoč doma ležečim bolnikom.

Cilj teh ukrepov ni v tem, da bi imeli pred očmi samo varčevanje s sredstvi. Računi strokov-

njakov v Zveznem izvršnem svetu kažejo, da bo celotni prihranek, ki ga bomo dosegli z uveljavljanjem novih predpisov, kakor so zasnovani v osnutku zakona o zdravstveni zaščiti, znašal kakih 509 milijonov. Glede na kakih 25 milijard din, predvidenih za zdravstveno zaščito, je to res neznatna vsota.

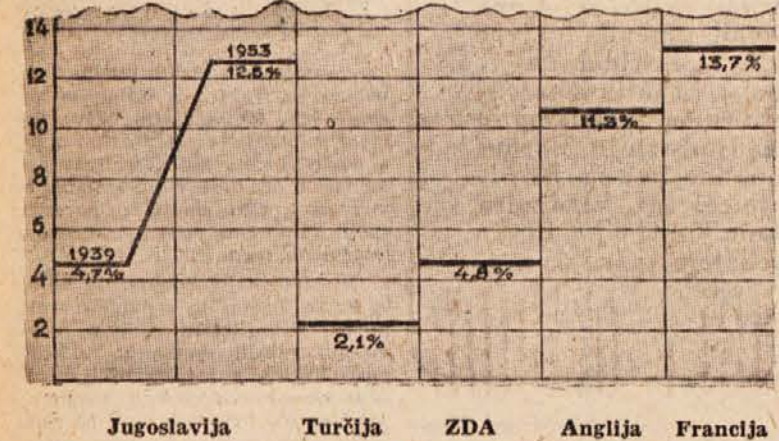
SADOVI ANKETE

Delovni ljudje, zavarovanci, so, kakor je pokazala anketa, v celoti razumeli potrebo po spremembi dosedanjega sistema zdravstvene zaščite. Sadovi ankete in razprave v odborih kažejo, da so volivci malone v celoti sprejeli teze Zveznega izvršnega sveta o zdravstveni zaščiti. Sprožili so tudi več predlogov in pobud, katerih namen je, da bi sredstva skupnosti kar najbolj racionalno uporabljali. Zavarovanci so za učinkovito in hitro zaščito zdravja ljudi, za družbeno kontrolo nad sredstvi, ki jih trošimo, pa tudi za gmohtno izboljšanje vseh činiteljev, zainteresiranih na hitrem ozdravljenju zavarovancev.

Na podlagi mnenj in predlogov volivcev, razprav in gledišč v skupščinskih odborih, na podlagi tez Zveznega izvršnega sveta, so pristojni organi sestavili osnutek zakona o zdravstveni zaščiti. Komisija strokovnjakov, ki sta jo izvolila skupščinska odbora, je te dni na podlagi njenih gledišč formulirala določbe osnutka. Tako bodo te dni privrati v naši skupščinski praksi v odborih, potem pa v domovih obravnavali zakonski osnutek, sestavljen s skupni napor volivcev, skupščinskih odborov, Zveznega izvršnega sveta in strokovnjakov.

Tošo Popovski

Govor tovariša Edvarda Kardelja na III. kongresu Zveze komunistov Srbije bomo objavili v naslednji številki, t. j. v torek 4. maja.

videnih 24.669.000.000 din. K temu je treba prišteti še tri milijarde, ki smo jih lani investirali v zgraditev objektov za zdravstveno službo. Odstotek zdravstveno zaščitenih je znašal glede na vse prebivalstvo 1939. leta 1,2, leta 1951 pa 45,8%. Narodni dohodek na prebivalca, izražen v dolarjih, je znašal v Jugoslaviji 1939. leta 68,88, lani pa 173, v Franciji je znašal 482, v Veliki Britaniji 773, v Turčiji 125, v ZDA pa 1453. Socialna zaščita iz narodnega dohodka, izražena v odstotkih, znaša: Jugoslavija 1939. leta 4,7, lani 12,5%, Francija 13,7, Velika Britanija 11,3, Turčija 2,1 in ZDA 4,8%. Glede na plečni sklad znaša socialno zavarovanje v odstotkih: Jugoslavija 1939. leta 18, lani 45,3%, Francija 13,3, Velika Britanija 8, Turčija in ZDA 2,6%.

posamezna podjetja izplačala na račun gmohtne preskrbe za prvih sedem dni bolehanja.

To pa še ni vse. Po približnih cenah iz leta 1952 izgubi naše gospodarstvo zaradi zmanjšanja delovne storilnosti, ki nastane kot posledica bolehanja, kakih 33 milijard letno. Približno tako je tudi za vrsto drugih vprašanj s področja zdravstvene zaščite.

Glavni vzrok nezadostne učinkovitosti zdravstvene zaščite pa je v pomanjkljivosti našega sistema socialnega zavarovanja. Dosedanji sistem je neizpodbuden in sili zavarovance in zdravstvene ustanove ne k varčevanju in racionalnemu trošenju sredstev, marveč nasprotno, k nesametnemu črpanju skladov zdravstvene zaščite, k zapravljanju sredstev, ki jih daje družba. Po dosedanjih predpisi smo gmohtno preskrbo med bolehanjem izplačevali v stoodstotnem znesku tarifne postavke. Ker je precej podjetij, pri katerih so tarifne postavke višje od doseženega zasluzka, se je mnogim zavarovan-

... IN DOSEŽENI USPEHI

Sredstva, ki jih daje socialistična skupnost za zdravstveno zaščito državljanov, so očitno velika. Nastane pa vprašanje,

Naslednja številka »Ljudske pravice-Borba« bo izšla v torek 4. maja

PRVI MAJ štajerskih viničarjev

Letos prvokrat praznujejo 1. maj vsi štajerski viničarji. Ne več kot viničarji — praznujejo ga kot suobodni ljudje v kolektivih naših zadrug in državnih posestev, kot enaki med enakimi. Ime viničar zveni le še kot odmev preteklosti, ki se ne bo nikdar več vrnila.

Parazitizem fevdalnega družbenega reda se je v vinorodnih predelih Štajerske zakoreninil bolj kakor kjerkoli drugje na področju Jugoslavije. Najlepšo zemljo v Halozah in Slovenskih goricah so vse do leta 1945 posedovali nemški plemiči in samostani, obdelovali pa so jo njihovi podložniki — huberji, horerji, weizerli. V zemljiških knjigah teh krajev srečujemo imena Schweinbeck, Mauerburg, Wildhaus, Herberstein, benediktinski samostan, nemški viteški red itd. V 20. stol. so se jim pridružila še imena novih, kapitalističnih zemljiških gospodarstev oziroma veleposestnikov, ki so prav tako vlekli dobiček iz vinogradov s fevdalnim načinom izkoriščanja tuje delovne sile.

Ko so v stari Jugoslaviji ljudje brez zemlje zvedeli, da pripravljajo zakon o agrarni reformi, so začeli upati, da bodo dobili zemljo,

in da bodo postali suobodni posestniki. Toda bridko so se razočarali. Agrarna reforma se vinogradništvu ni dotaknila, čeprav so dajali gospodi najlepše dobičke in čeprav so se v njih ohranile najbolj primitivne oblike izkoriščanja tuje delovne sile. Celu deputatna zemlja, ki so jo obdelovali viničarji, je bila izvzeta iz agrarne reforme. Tako je agrarna reforma in stari Jugoslaviji ostala prazna beseda.

V letih po »izvedbi« zakona o agrarni reformi (bolje: po postopni likvidaciji agrarne reforme) se je začela struktura zemljiške posesti v štajerskih goricah hitro spreminjati: toda ne v korist tistih, ki so zemljo obdelovali, ampak v njihovo škodo. Krize v kapitalističnem družbenem redu, davki in dolgovi so tirali kmeta v revščino in posestna so začela rotati na boben. Začela se je trgovina z zemljo, ki se je razvijala tako, da je čedalje več zemlje prehajalo iz kmetskih v nekmetške roke. Kupovali so jo več del meščani — razni trgovci in advokati, prejšnji lastniki pa so začeli delati kot viničarji in »ofresi«. Tako se je množila armada kmetkega proletariata, hkrati pa je bilo čedalje več zemlje v rokah ljudi,

ki je niso sami obdelovali, oziroma, ki so jim opravljali najtežja dela za bedno plačilo ljudje brez zemlje, nemančiči. Pred vrojo je bilo na pr. v katastrskih občinah Gorca in Dežno le okrog 27% zemlje v lasti kmetov — domačinov, vso ostalo zemljo pa so hasnovali ptujski me-

Pomladanska kop v Zeleznih dve rih

ščani, posestniki iz drugih krajev in inozemski Nemci. Čista vinogradniška površina je bila razdeljena takole: 33 meščanov je imelo 67% vinogradov, domačini 16%, kmečki posestniki Drauskega polja pa 15%. Podobne razmere so bile tudi v mnogih drugih katastrskih občinah. Kapitalizmu so bila na stežaj odprta vrata na vas, oblast pa je vse to gledala z zaprtimi očmi. Čeprav je bilo med novimi lastniki največ Nemcev oziroma nemško orientiranih kapitalistov.

Prisla je nova Jugoslavija. Ze leta 1945 so se izpolnile davne sanje ljudi, katerih rodovi so stoletja garali za tuje gospodarje: zakon o agrarni reformi je brez odskodnine uzel zemljo tujim parazitom in jo dal njim, podložnikom. »Pazlaščena

so bila zemljišča vseh Nemcev in vsa kapitalistična veleposestnika. Zakon o agrarni reformi je bil prvi udarec fevdalno — kapitalističnemu izkoriščanju. Osvobodil je veliko množico viničarjev in »ofrov« in ustvaril podlago za prva socialistična gospodarstva.

Toda izkoriščanja še ni bilo konec. Več tisoč viničarskih družin je še vedno garalo za gospodarje — za bogate kmete, ki jih zakon o agrarni reformi ni prizadel in ki se nikakor niso hoteli posloviti od fevdalnega načina izkoriščanja. Viničar je bil še vedno nemančič, odvisen od gospodarjev volje, skoraj bi lahko rekli »glebne adscriptus«. Gospodar mu je dajal nekaj pridelka, na koncu leto pa sta naredila »obračun« kar tako, počez, kakor v »dobrih starih časih«.

Lansko leto je prineslo konec zadnjim ostankom »dobrih starih časov«. Zakon o zemljiškem maksimu ter zakon o odpravi viničarskih in podobnih razmerij sta osvobodila vse viničarje in »ofrese«. Tako so bili pokopani zadnji ostanki fevdalnega načina izkoriščanja, hkrati pa je bila ustvarjena podlaga za okrepitev socialističnih gospodarstev. Včerajšnji nemančič, podložnik vaških magnatov, so postali člani kolektivov naših zadrug in državnih posestev, kjer dobivajo plačo po svojem delu in sodelujejo v upravljanju gospodarstev.

Tako je letošnji 1. maj — ne samo za delavce v naših tovarnah in rudnikih, ampak tudi za včerajšnje viničarje in »ofrese«, za ves bivši kmetki proletarijat — praznik dela in zmage nad temnimi silami preteklosti.

F. Sustersič

tovariš Kraigher najprej obravnaval nekatera vprašanja iz naše družbene ekonomike, ki so posebno razizata v sedanjem obdobju. Razen tega je nato tudi pojasnjeval nekatera vprašanja, ki so mu jih trboveljski delovni kolektivni pismeno poslali v Beograd, ter odgovarjal na vprašanja, ki so jih postavljali posamezniki.

Najdelj časa se je tovariš Kraigher zadržal ob vprašanjih kreditne politike, formiranju in gibanju cen ter raznih povajih na tržišču. Podjetja naj kreditne uporabljajo za povečanje proizvodnje, sredstva za plače in ostale obveznosti pa naj ustvarjajo s

proizvodnjo in čim hitrejšo odadajo blaga v potrošnjo. Ob prehajanju v nov gospodarski sistem je najvažnejša letošnja naloga — če hočemo namreč med drugim uresničiti svoje investicijske načrte — da s stabilizacijo cen čim bolj uredimo razmere na tržišču. To je osnovna naloga vseh, ki delajo v gospodarstvu, v podjetjih in v komuni.

O pocenitvi premoaga so razpravljali

Trbovlje, 29. aprila

V Trbovljah je bilo včeraj posvetovanje slovenskih rudarjev. Posvetovanju je med drugimi prisostvovala tudi predsednica Zvezne ljudske skupščine tov. Lidija Sentjurčeva. Na izredno živahnem posvetovanju so predstavniki rudarjev razpravljali o mnogih vprašanjih, zlasti o novih pravilnikih podjetja, o tarifni politiki po novem gospodarskem sistemu ter o pocenitvi premoaga. Najdaljša in posebno izrpana je bila razprava o novi tarifni politiki in novih tarifnih pravilnikih. Soglasno je bila sprejeta pobuda, da je treba v dosedanjih pravilnikih popraviti vsaj vse grobe napake ter upoštevati kvalifikacijo. Precej časa so se delegati zadrževali pri vprašanju, kako kar najbolj rešiti zadevo onemogućil in izrpanih rudarjev, ki gredo v proizvodnjo na nižja kvalificirana delovna mesta. O tem vprašanju, ki naj ga začasno podjetja rešujejo individualno, bo treba najti v naši socialni zakonodaji ustrezno rešitev.

Družbeni plan določa, da je treba letos premoag poceniti za 10 do 11 odstotkov. V razgovoru so posamezni predstavniki rudarjev ugotavljali, da bi tonu premoaga lahko pocenili za približno 250 dinarjev, če bi ne bilo tolikšne špekulacije z lesom.

Predstavniki slovenskih rudnikov so nato razpravljali še o drugih stvareh. Med drugim so soglasno sklenili, naj bo poslej sedež Glavnega odbora sindikata rudarjev Slovenije v Trbovljah. Soglasno so tudi podprli željo, premoagovnika Sentjurč-Krmelj, ki je začel v izredno slab položaj.

ČETRTA SEJA AZIJSKE KONFERENCE V ZENEVI

Avstralija za kompromisno rešitev

Včeraj sta govorila avstralski in sovjetski delegat — Molotov podprl Ču En Laja — Do konca tedna bodo razpravljali o Koreji — Bidault bo najbrž privolil v udeležbo vietnamskega predstavnika — Sestali so se predstavniki držav, katerih čete so se pod OZN borile na Koreji

Zeneva, 29. aprila. (Tanjug.) Pod predsedstvom slamskega zunanega ministra princa Van Vaitajakona se je danes začela četrta seja azijske konference. Na dnevnem redu je še vedno splošna debata o korejskem vprašanju. Na današnji seji sta govorila avstralski zunanji minister Casey in sovjetski predstavnik Molotov.

»Zelo skrbno je treba proučiti predloge, ki jih je na konferenci pred dvema dnevnoma sprožil general Nam Il,« je izjavil avstralski zunanji minister. Tukajšnji krogi sodijo, da je bil govor avstralskega ministra zelo umerjen in je izražal namene držav Britanske skupnosti narodov, da bi »posredovale pri iskanju kompromisne rešitve med docela nasprotujočima si stališčema južnokorejskega in severnokorejskega zunanjega ministra.

Casey je pozval Južno Korejo, naj sprejme zahtevo glede splošnih volitev v vsej deželi, čeprav je to predlagal severnokorejski predstavnik. Zahteval je

je v celoti podprl Ču En Lajevo stališče, kakor tudi njegov predlog, naj bi sklicali novo konferenco, na kateri bi sodelovali izključno predstavniki azijskih dežel.

»Sodimo, je dejal Molotov, da morajo azijski narodi prav tako kot evropski ukreniti vse, da bi zagotovili mir v Aziji in s tem mir na svetu.«

Večidel svojega govora je Molotov posvetil sovjetskemu stališču o azijskih vprašanjih, opozarjajoč, da so se gibanja za neodvisnost v Aziji »zlasti razmaknila pod vplivom oktobrske revolucije«. Obširno je govoril o naraščanju vpliva azijskih držav

pri reševanju azijskih vprašanj. Četrto seja azijske konference so zaključili ob 16. uri takoj po govoru sovjetskega zunanjega ministra Molotova.

O zaupnih razgovorih sovjetskega ministra Molotova z ameriškim ministrom Dullesom o Eisenhowerjevem predlogu glede nadzorstva nad atomsko energijo, še niso prišle v javnost nobene podrobnosti. Znano je le to, da je na prvem sestanku Molotov izročil Dullesu uraden odgovor sovjetske vlade na Eisenhowerjev predlog, ni pa znano, ali je Dulles Molotova seznanil z ameriškim stališčem o tem vprašanju.

Dopoldne so se sestali predstavniki držav, ki so se borile v korejski vojni na strani OZN. Francoski delegat je poročal o razgovorih med Bidaultom in Molotovom. Francoski in sovjetski zunanji ministri sta se zadnjič sestala sinoči, ko je Molotov priredil Bidaultu na čast večerjo. Objavili so, da te razgovore nadaljuje, ni pa znan niti čas niti kraj novega sestanka.

Po uradnih podatkih, ki jih je danes objavilo skupno tajništvo azijske konference v Zenevi, sodeluje pri delu konference 297 delegatov iz devetnajstih držav. V to število so všteti samo vodje delegacij, njihovi namestniki, de-

legati in svetovalci, ne pa tudi ostalo pomožno osebje. Največja je ameriška delegacija, ki ima 45 članov.

V tukajšnjih diplomatskih krogih sodijo, da bo francoski zunanji minister Bidault privolil v udeležbo vietnamskega predstavnika v delu ženevske konference. Ko bodo na njej razpravljali o Indokini, in sicer celo v primeru, če bi se Bao Daj trdno odločil, da se ne bo razgovarjal s Ho Si Minhovimi predstavniki.

Vietnamski zunanji minister je prispel danes v Cannes, kjer se bo razgovarjal z Bao Dajem. Pričakuje se, da bo danes prispel tja tudi podpredsednik Bao Dajeve vlade Tringvin.

Zeneva, 29. apr. (AFP). Splošno razpravo o korejskem vprašanju bodo nadaljevali na plenarnih sejah do konca tega tedna. Delo v komisijah bodo začeli najbrž v začetku prihodnjega tedna.

Krogi, ki so blizu predsedstvu ženevske konference, sodijo, da bodo pogajanja za zaprtimi vrati omogočila, da bodo debato o Indokini začeli mnogo prej, kot so sprva mislili. Rešiti je treba edino še vprašanje udeležbe Ho Si Minhove delegacije, ker so sosedne države Indokine, kaže, umaknile svoje kandidature za udeležbo pri obravnavanju tega problema, da bi olajšale sporazum.

ZASKRBLJENI PARIZ INTERPELACIJA O ZVEZI Z INDOKINO

Socialisti in degolovci zahtevajo od vlade, naj jih obvešča o ukrepih ministra Bidaulta

Pariz, 29. apr. (Tanjug.) Razvoj položaja v zvezi z Indokino tako pri Dien Bien Fuju, kot na konferenci v Zenevi, zlasti pa prizadevanje francoskega zunanjega ministra Bidaulta, da bi dovolili ZDA in Veliki Britaniji posredovanje v Indokini, je močno vznemirilo francoske parlamentarne kroge. Zato je predsednik zunanje-političnega odbora narodne skupščine Daniel Mayer sklenil obiskati v ponedeljek v Zenevi ministra Bidaulta in zahtevati, da bi narodno skupščino obveščali o razvoju ženevske konference.

Predsednik socialistične parlamentarne skupine v narodni skupščini Charles Lucey je sporočil, da bo takoj po sestanku narodne skupščine vnovič vložil interpelacijo v zvezi s položajem

v Indokini. Lucey je izjavil, da socialistični narodni poslanci zahtevajo od vlade, naj jih natanko obvesti o napotkih, ki jih je dobil zunanji minister Bidault za konferenco v Zenevi.

Bivši degolovski poslanec Louis Vallon je prav tako vložil interpelacijo, v kateri zahteva od vlade, naj obvesti, »kaj namerava ukreniti, da bi prenehale zlorabe zunanjih ministrov pri opravljanju njihovih dolžnosti.«

Eisenhower prepušča odločitev Kongresu

Washington, 29. aprila. (Reuter.) Predsednik ZDA Dwight Eisenhower je izjavil na današnji redni tiskovni konferenci, da ameriški Kongres ni pooblastil vlade, da se ne bi ozirala na denarno vsoto in obseg materiala, že odobrene za pomoč francoskim oboroženim silam v Indokini.

To je bil prvi Eisenhowerjev odgovor na vprašanje, kako bi bilo, če bi ZDA posredovale v indokitajski vojni. Eisenhower je pripomnil, da je doslej že večkrat izjavil, da ZDA ne bodo posredovale v indokitajski vojni, razen če bi Kongres sprejel takšen sklep.

Bao Daj privolil

Pariz, 29. aprila (AFP) V pristojnih pariških krogih potrjujejo vesti, da bo car Bao Daj privolil v udeležbo tako predstavnikov svoje vlade kot Ho Si Minhovih delegatov na ženevski konferenci.

Zatišje pri Dien Bien Fuju

Hanoj, 29. apr. (AFP — Reuter) Na bojišču pri Dien Bien Fuju je še nadalje zatišje. Ho Si Minhove enote sicer obstreljujejo oblegano trdnjavo s topovi

Boji okrog trdnjave

zmanjšal pa se je pritisk na oporišče »Isabella«, potem ko so Ho Si Minhove enote zasedle dva izpostavljen položaja severovzhodno od letališča. Vietnamske enote dobivajo okrepitev in orožje v zvezi z napadom francosko-Bao Dajeve enote na prometne zveze. Nasprotno pa je garnizija v Dien Bien Fuju utrjena na spricho šestdesetih srđitih napadov Ho Si Minhovih enot.

SPLOŠNA STAVKA V FRANCIJI

Slaba ude ežba delavcev

(Od stalnega dopisnika »Borbe«)

Pariz, 29. aprila. Večina delavcev se ni odzvala pozivu Generalne konfederacije dela in kršćanskih sindikatov, naj se udeležijo splošne stavke. Vendar ne moremo reči, da stavka ni dosegla določene uspeha.

Številke pričajo, da je znašala v posameznih industrijskih panogah udeležba v stavki do 80% (plinarne in elektrarne), medtem ko je v drugih (avtomobilska industrija in metalurgija) komaj dosegla 10%. Pokazalo se je tudi, da se stavarjem ni posrečilo ovirati poslovanje javnih služb, celo tam ne, kjer jih je bilo največ: preskrba s plinom in elektriko je bila v Parizu normalna, vlaki pa

so samo tu pa tam imeli malo zamude.

Nepopolni podatki še ne dovoljujejo, da bi povzeli dokončen sklep. Vendar lahko ugotovimo, da je stavka deloma uspešna.

Dejstvo, da se je stavki odzval precejšen odstotek delovnih ljudi v Franciji, ni posledica vpliva KPF na delavstvo, temveč nizke ravni minimalnih mezd in plač. B. Pešič

Nova rimska gonja za Trst

Rim, 29. aprila. (Tanjug.) Predsednik italijanske vlade Scelba je pozval tajnike italijanskih političnih strank, naj se udeležijo jutrišnjih razgovorov o Trstu. Pričakujejo, da bo predsednik vlade seznanil predstavnike anekstonističnih strank z najnovejšo akcijo italijanske vlade in stališčem, ki ga je ministrski svet zavzel na včerajšnji seji. Italijanska vlada vztraja na stališču z dne 8. oktobra ter, kakor pšeje nekateri današnji članki, pričakuje s popolnim zaupanjem od prizadetih zahodnih vlad, da bodo ta sklep uresničile.

Poročila in napotki z včerajšnje seje kabineta so danes vnovič džgali irendentistično polemiko v tisku, ki po vrnitvi zunanjega ministra Piccionija iz Pariza nenehno narašča.

V NEDELJO BODO V TURCIJI VOLITVE

Uladne številke in republikanske obljube

(Od posebnega dopisnika Borbe)

Carigrad, 29. aprila. Predvolilna kampanja v Turciji je bila danes ponoči končana.

Do polnoči si lahko srečal na carigradskih ulicah manjše skupine manifestantov, ki so po večerajšnjih popoldanskih volitvah Demokratske, Republikanske in Narodne stranke, korakale po mestu s transparenti ter vzklikale imena kandidatov svoje stranke.

Ker pa danes časniki ne smejo pisati ničesar, kar bi ljude utegnili imeti za propagando, so bili davišnji časopisi brez poročil z večerajšnjih zborovanj in brez Menderesovega in Inenijevega govora. Nekateri članki so snoti izšli v posebnih izdajah, da bi lahko volivci prebrali te govore. Republikansko glasilo »Vakite«, ki je priobčilo govor Ismeta Inenija, so še pred pol-

nočjo prodajali po ulicah, zadnjih deset minut pred polnočjo pa so mimoidočim brezplačno dajali časopise, ki jih dotlej še niso razprodajali.

Danes, jutri in pojutrišnjem ne bo ne ustne ne pisane propagande. Te tri dni bodo lahko volivci razmišljali, za katero listo bodo dali svoj glas.

Volivci bodo imeli več kot dovolj gradiva za razmišljanje. Tega so jim dali v obilici kandidati vseh štirih strank v svojih številnih govorih na zborovanjih in po radiu, prav tako pa tudi strankarski in neodvisni tisk v številnih polemičnih informativnih člankih.

Kandidati Demokratske stranke so agitirali predvsem tako, da so navajali uspehe, ki so jih dosegli v teh štirih letih, odkar je njihova stranka na krmilu. Njih govori in članki so bili polni števil in statistik, na katerih so sloneli njihovi dokazi.

Republikanci, ki so že štiri leta v opoziciji, ne razpolagajo s številkami. Ker pa se njihovo gledanje na zunanjo politiko države ne razlikuje od demokrata, se je njihova propaganda omejila na kritiziranje notranje vladne politike in na obljube.

V svojem volilnem programu obljubljajo »več svobode« in »boljši volilni zakon«, boj proti draginji, hitrejšo izvedbo agrarne reforme, zaščito domače industrije pred konkurenco in še mnogo drugih reči, pa celo to, da bo pod njihovo upravo dobil sleherni državljan svojo lastno hišo.

Predvolilna kampanja pa je, četudi je bila ostra, potekla, kakor vsi ugotavljajo, bolj mirno, kot so pričakovali. Bila je tudi krajša in manj žolčna kot leta 1950. Sodijo pa, da bodo tudi volilne potekale v miru. Pravijo, da je to razumljivo, ker je leta 1950. ljudstvo privrta prestalo veliko preizkušnjo; ali bo zares

Sestanek Socialistične internacionale na Dunaju

Dunaj, 29. apr. (Tanjug) Od 7. do 9. maja bo na Dunaju Sestanek Generalne zveze Socialistične internacionale. Dva dni pred tem se bo sestel odbor za ženska vprašanja te organizacije.

OSVOBODILNA FRONTA CONE A STO OB 1. MAJU

V boj za neodvisnost

V Trstu se grozeče širi gospodarska kriza — Zastoj in propadanje industrije, pomorstva, trgovine ter obrti

Trst, 29. apr. (Tanjug.) Tržaška Osvobodilna fronta je pozvala vse delovne ljudi cone A STO k skupnemu boju za gospodarsko osamosvojitve in neodvisnost, za zaposlitev delavstva in mladine, proti spekulativnemu in raznarodovalnemu razlaščanju slovenske zemlje in proti izgonu domačega delovnega človeka v tujino.

Osvobodilna fronta, je rečeno dalje, poziva delavce, kmete in vse slovensko prebivalstvo, naj ob 1. maju proslave tudi obletnico zmagovitega zaključka protifašističnega in osvobodilnega boja ter deveto obletnico osvoboditve svojega mesta.

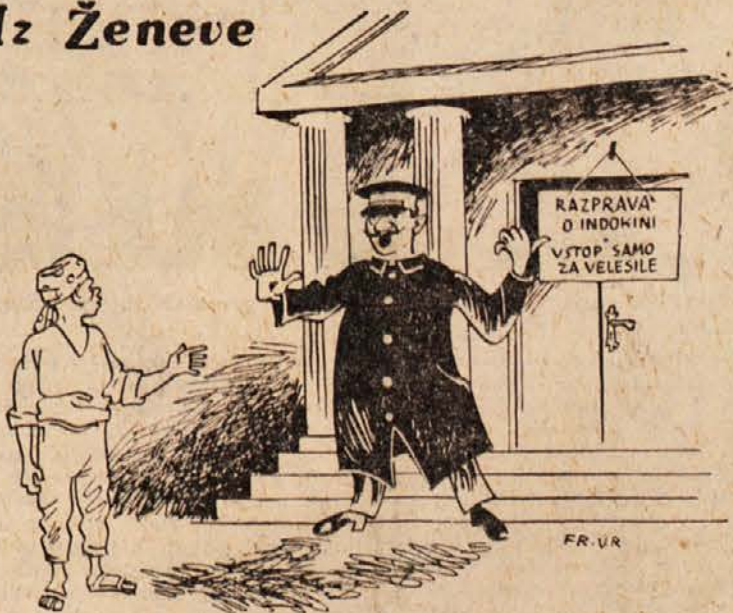
V prvomajskem proglasu podarja Osvobodilna fronta:

»Ob letošnjem 1. maju sta naše mesto in naša dežela v izredno težavnem gospodarskem in socialnem položaju. Zaradi imperialistične politike Rima in politike angleške ter ameriške vlade, politike, ki jo izvajajo na tem področju v odločnem nasprotju z vsemi prirodnimi zakoni ter mednarodnimi obveznostmi, se gospodarska kriza grozeče širi z vseni ljudmi in pogubnimi gospodarskimi ter socialnimi posledicami vred.

Zastoj in propadanje industrije, pomorstva, trgovine in obrtnišva spravljata ob zaslužek in kruh desetisoče delavcev, mladine in celotnih družin, na tisoče

domačih delovnih ljudi pa izgajna irendentistična oblast v tujino. Temu se pridružuje raznarodovalno razlaščanje zemlje naših kmetovalcev pod pretvezo industrijskega razvoja, medtem ko nočejo napraviti ničesar za obstoj in zaposlitev že obstoječe industrije.

Iz Ženeve

— Mar ne vidiš Indonezjcev, da nimaš tu kaj iskati!

Sprejaj delegati Južne Koreje, zadaj pa ZDA z Dullesom

tudi, naj bi takoj proučili Nam Illov predlog o ustanovitvi volilne komisije, v kateri bi bili predstavniki Južne in Severne Koreje.

Zatem se je avstralski zunanji minister zavzel za takojšen umik kitajskih enot iz Koreje, poudarjajoč, da je zahteva generala Nam Il očasnem umiku vseh tujih enot iz Koreje v roku šestih mesecev »popolnoma nesprejemljiva«.

»Sovjetska delegacija sodi, da predlogi, ki jih je pred dvema dnevnoma sprožil severnokorejski zunanji minister Nam Il, lahko postanejo osnova za dosego rešitve korejskega vprašanja,« je izjavil na današnji seji sovjetski predstavnik Molotov. Razen tega

DANES PO SVETU

„Svečana maša“

V Rimu so v sredo dali nov pri-spevek k oživiljanju fašizma. V cerkvi San Agostino je bila »svečana maša« v spomin na fašističnega voditelja Mussolinija ob devetletnici, ko je tega zločinca doletela pravilna kazen za vsa njegova hudodelstva. Na tej »skupščini izbranih« so bili množični nedanji ugledni fašistični funkcionarji in ministri.

Kaj naj bi človek danes, devet let po zloumu nacističnih načrtov dejal spricho tolerance takšnega početja?

Fašistični izpači so raznovrstni in zelo pogosti v povojni Italiji: prirejajo spominске svečanosti in po smrti odkličeje tiste, ki so s fašističnimi legijami požigali po Jugoslaviji, Grčiji in Albaniji, »pozabljajo« na odgovornost mnogih funkcionarjev za fašistične zločine pred vojno in po njej, obnavljajo duševska gesla itd. Ti izpači pa niso poneball, nasprotno, kdaj pa kdaj tudi »radni državni funkcionarji« s svojo navzočnostjo podžigajo takšne akcije (ko to ustrezajo koncepcijam odgovornih političnih činiteljev).

Tudi predvčerajšnja »svečana maša« v počastitev zločinca naj bi mladim pokazala, da je še mnogo aktivnih dnejevih naslednikov in tistih, ki se radi spominjajo »fašistične ere«. Vsekakor ne delajo tega iz kakšnih sentimentalnih ali dohrohotnih nabitov. Spricho predvčerajšnje »svečanosti« ne bi smeli pozabiti še ene značilnosti — naklonenosti »svete rimske cerkve«, pod pokrovitvijo katere »bila ta svečanost«. M. B.

NA POPOTOVANJU PO SONCNI PRIPEKI

ALES BBLER

Med ozvezdjem raka in ozvezdjem kozoroga se razprostira vroči, pas zemeljske oble, pas, kjer vidijo ljudje sonce dvakrat na leto v zenitu in kjer hodijo po lastni senci. Tu rasto kakteje in palme, tu žive tigri in opice. V tem pasu se razprostira večji del Afrike, Arabije, Indije, Burme, Indokine in Mehike ter vsa ostala Srednja in večji del Južne Amerike, dalje Malaja, Indonezija in Filipini ter še znaten oziroma severni del Avstralije.

Kdo ne bi rad videl teh dežel? Kdo ne zavidal tistim, ki je tako srečen, da vidi nekatera izmed njih in jih prepotuje? In kdo izmed tistih, ki so potovali po teh krajih, ne bi bil vesel, če bi se mu ponudila nova priložnost za tako potovanje.

Kar se mene tiče, bi rad znova potoval po tem vročem pasu, rad bi znova videl tiste izmed neštevitih dežel, kjer sem že bil, in vse druge, kjer se nisem bil. Ljubim jih neizmerno, rad imam sončno pripeko, rad temnomodro nebo, rad imam bujno zelenje džungle, ljubim tam živeče ljudi.

Najbolj ljubim ljudi, njihovo revščino in njihovo potrpljenje, njihov ponos in njihove navade, njihov trud in njihove boje.

Vse dežele tega vročega pasu sodijo, kakor lepo pravijo, med »nezadostno razvite dežele«. Prišlej samo še Severno Afriko, Bliznj, Srednji vzhod in pa Kitajsko, pa si naštel vse sedanje »nerazvite dežele«. Ta nekoliko premislil izraz pomeni: siromašne dežele, dežele, kjer je življenjski standard v sedanjem svetu najnižji, kjer je povprečna dolžina človeškega življenja najkrajša, umrljivost otrok največja, nepismenost pa tako rekoč splošno pravilo.

Ali vemo, ko govorimo o gospodarskih razmerah v naših časih, da večina, ognuoma večina človeštva, gospodarsko, to se pravi po svojem načinu življenja, ne živi v naši dobi? Ali vemo, da je zidana hiša s steklenimi okni in elektriko in dva do tri tisoč kalorij hrane dnevno — kar imamo pri nas v Evropi za »normalno« — da je to privilegij morda komaj četrtine, morda pa samo petine človeštva? Ali vemo, da so statistiki Združenih narodov izračunali, da ima 63 odstotkov ljudi na svetu zdaj na prebivalca letno izpod 100 dolarjev dohodka, da je povprečje v Afriki 75 dolarjev, v Aziji pa 50 dolarjev (15.000 din)? Ali vemo, da je narodni dohodek na svetu zdaj razdeljen tako, da odpade na Azijo, Afriko in Južno Ameriko s 65% vseh prebivalcev sveta samo 15% svetovnega narodnega dohodka (vtem ko uživa na vrhu lestvice 25% prebivalcev 40% vsega dohodka)?

To kričečo revščino sem videl od blizu. Ogledal sem si »stanovanjska poslopja« iz šiblja, slame in palmovih listov v Mehiki in Senegal, na Haitiju in v Burmi. Govoril sem z ljudmi, živčimi brez slehernega »pohištva«, ki ne vedo, kaj je elektrika, ne kaj je knjiga, ne kaj je zdravnik, ne kaj je pismonoša.

Ce se je našel kak prevajalec, sem se zmeraj lahko pomenil z njimi. Zmeraj sem navezal z njimi stike, tesne, človeške. Ti ljudje namreč niso ne surovi ne omikani. Prav nasprotno. Navadno so vljudni in ljubeznivi. Ti ljudje niso ne vase zaprti, nemerni. Nasprotno, navadno so dostopni in vedri. Na drugi strani pa niso ne ponižni, ne hlapčevski. Nasprotno. Dostojni stvenji so in često celo ponosni.

To slednje človeka najbolj presenetli. Ustavil si se z dobrim avtomobilom pred kolibo, oblečen si po evropsko, okrog vratu ti visi fotografski aparat, ti nosi imaš črne naočnike. Kako neki te bodo sprejeli, pomisliš (če še nimaš izkušenj). Si si vendar človek z drugega sveta, lepšega, bogatejšega, torej boljšega sveta. Morda te bodo imeli za nekakšno višje bitje, ki z njim komaj smejo govoriti, ali za pristaša tistih, ki jih zadene del krivde za njihovo bedo, pa ti bodo molče izpričali mržnjo ali morda zavist.

Prepričan sem se, da so ti ljudje navadno odkriti, ponosni, neposredni, pošteni in občevarju s tujcem, pa naj bo belec in naj se tudi pripelje k njim z lmužino.

Kako to? Možna so mnoga pojasnila. Nekatera morda ne veljajo povsod. Tam kjer je ljudstvo doseglo narodno neodvisnost, pa naj bo že tako revno, kakor v Indiji ali v Burmi, velja najbrž eno »med možnih pojasnil: zavest, da si je priborilo politično enakopravnost, da je postalo enakopravno z Evropejci. Drugod morda še ni

»merila« za to, kaj je bolje in kaj slabše, ker je evropsko-severnoameriška civilizacija kot način življenja neznana, ker si je ti ljudje ne morejo prav misliti, kakor denimo v Jukatanski džungli.

En razlog ali eno pojasnilo pa se človeku malone povsod vsiljuje: ponos izvira iz občutka ali, bolje rečeno, iz zavesti teh narodov, da so v svoji minulosti dokazali, česa so sposobni: njihovi sedanji ponos je ponos na njihovo minulo veličino, ki je hkrati dokaz njihovih sposobnosti in poročilo, da se bodo znova dvignili; njihov ponos je hkrati tudi zrcalo njihove kulture, ki sicer ni izražena v pismenosti, je pa očitna v njihovem načinu vedenja, tako med seboj kakor tudi v občevarju s tujci.

Naj bo namreč še tako težko pojasnjivo, večina zdaj »nezadostno razvitih« dežel je bila nekoč bolj razvita od dežel, ki so zdaj »razvite«. Najstarejše civilizacije in kulture so nastale tam, kjer je zdaj revščina, vezidel v »vročem pasu«: Egipt, Mezopotamija, Indija, Kitajska, Mehika, Peru... Vse te dežele so polne svetilšč in piramid (močno podobnih piramidam v Egiptu, Burmi pa tudi v Mehiki). S starih skulpturami in freskami povsod v teh deželah ljudstvo še pomni imena bivših velikih vladarjev in izreke bivših velikih modrijanov.

Koliko so to zgodovinska naključja, koliko pa vpliv nekaterih družbenih zakonov? Nekatera naključja lahko upoštevamo: da je bilo v zemlji toliko železne rude in premoga prav v Angliji in Nemčiji, toliko petroleja prav v ZDA itd. To pa drži samo na prvi pogled. Dan za dnem namreč odkrivajo nova rudna bogastva na najbolj zaostalem kontinentu, v Afriki, pa tudi na vseh drugih zaostalih kontinentih, arabske dežele in Južna Amerika pa so glede petroleja bogatejše od ZDA.

Očitno gre za nekatere družbene zakone. Največ koruze pridelujejo zdaj v srednjih ravninah ZDA. Pred pet sto letj pa so se tu pasle črede divjih bivolo, s katerimi so se piclo hranila indijanska plemena, oborožena z loki, vtem ko se je istočasno razcvetala visoka kultura drugih Indijancev, tistih v Mehiki, v domovini koruze, kultura, sloneča na pridelovanju koruze, ki je zdaj taisti Mehiki primanjkuje.

Ne bom trdil, da odkrivam nekaj novega. Sociologi so vse to najbrž uspešno pojasnjevali in morda tudi do kraja pojasnili. Nisem utegnil iskati takšnih pojasnil v literaturi. Ko pa sem si belil glavo s tem problemom na poti po sončni pripeki, ko sem opazoval bedo in revščino nekoč bogatih narodov (razmeroma bogatih), lahko menda tudi povem svojo razlago: kakor so se naselja naših predzgodovinskih prednikov selila iz suhih kamnitih in zdaj siromašnih krajev v vlažnejše in zdaj bogatejše, tako so se tudi v svetovnem obsegu selila središča »svetovne civilizacije« z manj na bolj rodovitna področja. To preseljevanje je bilo pogojno vezano na proizvajalca sredstva, s primitivnimi sredstvi so ljudje laže obdelovali tista zemljišča, ki jih imajo zdaj za siromašna, vtem ko je bila za obdelovanje najrodovitejših področij potrebna višja tehnika.

Evropejec, ki je z evropsko tehniko in ustreznim znanjem prišel z bivoli v ravnino, je svoje bivole kaj hitro uničil, in na področju, kjer je živeo samo nekaj sto tisoč Indijancev, ustvaril pogoje za življenje, in sicer neprimerno bogatejše — za 150 milijonov ljudi.

Ta primer najzgovorneje ilustrira zgornjo tezo.

Vendar ne gre samo za »preseljevanje civilizacijskih središč«. Tokrat so nova središča nezadržno drvela naprej, v razvoju proizvajalnih sil in niso prekosila le prejšnjih središč, temveč so si jih tudi gospodarsko (in često tudi politično) podredila. Prodirajočja s svojim blagom — ki so ga proizvedli z manjšim naporom spričo višje storilnosti dela — so zaustavili samostojni razvoj gospodarstev bivših »središč«. Postopoma so si pridobili takšen gospodarski vpliv in vzpostavili takšne gospodarske odnose, zaradi katerih močno trpe zaostale dežele. Nastal je nesmisel. Prišlo je do tega, da so si razvitejše dežele spričo igre cen, celo svobodnih, še zlasti monopolističnih, kakor tudi z neposrednim izkoriščanjem prisvojile znaten del presežnega dela, ponekod pa bržkone vse presežno delo zaostalih držav. Drugače rečeno: bogastvo se je začelo stekati in še danes prihaja iz ti-

stih dežel, ki ga nimajo, v tiste, ki ga imajo!

Kako pa za naprej? Ali naj se tudi v prihodnje stvari razvijajo, pa naj bo tudi zakonito, tako, da trpe eni pomanjkanje, drugi pa žive v blaginji? Mar nismo prišli že tako daleč, da človeštvo kot celota prav s svojim spoznavanjem zakonov razvoja, te zakone obvlada in obrne kolo zgodovine v korist vseh svojih deželov?

Mar ni napočil čas, da demokratske sile po svetu zaustavijo pritekajoče bogastva iz siromašnih v bogate dele sveta in preusmerijo tok tako, da bi vse človeštvo uživalo sadove sedanje razvite tehnike?

Menima, da je ta čas napočil.

Delo azijskih socialistov

Intervju »Borbe« s tajnikom Azijske socialistične konference Vijonom

Rangun, aprila

Naš poseben dopisnik v Burmi je naprosil tajnika Azijske socialistične konference Vijona — naj bi za bralce »Borbe« odgovoril na nekaj vprašanj o delu te velike politične organizacije v Aziji. Vijono se je ljubezljivo odzval »Borbi«.

Najprej je rekel: »Predvsem bi se rad prisrčno zahvalil »Borbi« za pozornost, ki jo je izkazala Azijski socialistični konferenci tik pred sestankom Biroja, ki bo dne 30. aprila v Bandungu.»

Zdi se mi, da je povsem naravno, da prihaja ta pozornost od »Borbe«, centralnega glasila ZK Jugoslavije, ker se v njej prav zaradi tesnih stikov s partijo živo zanimajo za razvoj drugih gibanj — ne zaradi snovanja nekakšnih zarot ali česa podobnega, marveč zaradi najvažnejših potreb človeštva v naših dneh, zaradi pravega mira na svetu.»

Prvo vprašanje se je nanašalo na uspehe, ki jih je dosegla Azijska socialistična konferenca od zadnjega sestanka Biroja v Hajderabadu avgusta 1953.

»Ta sestanek, bo v primerjavi s hajderabadskim,« je rekel Vijono, »delovnega značaja, kar je potrebno, da v skladu s prejšnjimi sklepi storimo nekatere ukrepe, kakor je imenovanje Koordinacijskega odbora protikolonialnih birojev gospodarskih strokovnjakov, dalje, da proučimo vprašanje sodelovanja s Socialistično internacionalo itd. Med pomembne dosežke uspehe Azijske socialistične konference sodi tudi prvi sestanek stalnega odbora gospodarskih strokovnjakov, ki je bil od 2. do 6. januarja 1954, dalje ustanovitev Protikolonialnega biroja in sestavitve še sprejete osnutka predloga o reviziji Ustanovne listine Združenih narodov, ki ga bomo proučili na skupnem sestanku s Socialistično internacionalo.»

Stalni odbor gospodarskih strokovnjakov naj pripravi gradivo za razpravo na bližnjem sestanku Biroja. To gradivo bo pravzaprav uvodno poročilo za posebno konferenco gospodarskih strokovnjakov, ki bo na Japonskem po tem sledečem sestanku Biroja.

Mi smo prepričani, da se lahko Azija združi z naporji na gospodarskem področju. V trenutku, ko je Vijono dal izjavo za »Borbo«, že ni bilo znano, da je sestanek Biroja Azijske socialistične konference preložen. Sestanek bo 23. maja v Burmi, ne pa v Bandungu v Indoneziji, kakor je bilo prvotno določeno.

»Protikolonialni urad,« je nadaljeval Vijono »ima stike z vsemi svobodoljubnimi gibanji, kar bo vsekakor koristno za delo Koordinacijskega odbora.»

Izhajanje mesečnika Azijske socialistične konference »Socialistična Azija« je zelo važno za vzdrževanje tesnejših stikov med včlanjenimi strankami, predvsem pa tudi z različnimi mednarodnimi organizacijami, kakor so Socialistična internacionala, Mednarodna zveza študentske mladine, Kongres narodov proti imperializmu in druge. Čeprav te revije še ne moremo nazivati glavni glasnik azijskega socializma, smo prepričani, da je vsaj vez med glavnim stanom organizacije in včlanjenimi organizacijami.»

V odgovoru na vprašanje, kateri so glavni problemi, ki bodo o njih razpravljali na prihodnjem sestanku Biroja Azijske socialistične konference, je Vijono rekel:

»Najvažnejše točke bližnjega sestanka bodo vprašanje ustanovitve središča za šolanje, dalje dela z mladino in nekatera organizacijska vprašanja.»

To je tudi razumljivo, ker imajo azijski socialisti opraviti z Azijo, ki je, kakor da je pozabila, kako naj kljubuje skušnjavi, da bi zaprosila za pomoč v deželah, o katerih misli, da lahko nudijo zaščito in obrambo, namesto da bi napeljala vse sile za organiziranje narodov in po tej poti razvijala azijsko revolucijo.

Glavni problem za zaključek revolucije je vprašanje, kako naj se narodi organizirajo in vključijo v gibanje za vzpostavitev nove družbe, pravične in v skladu z doseženo politično svobodo. V tem oziru bomo proučili vlogo mladine, ker je mladina zmeraj avantgarda vsake revolucije. Za njo bomo vzpostavili središče za šolanje, ki bo hkrati koristilo socialističnim delavcem, da bodo poglobili prijateljstvo med kadri, ki jim bo ljudstvo lahko zaupalo.

Stvar sestanka Biroja bo, da bo odločil, kaj bomo ukrenili v bližnji prihodnosti, da bi zagotovili nadaljevanje revolucije.»

Naš dopisnik je vprašal: »Kaj mislite o sodelovanju med Azijsko socialistično konferenco in novimi naprednimi gibanji v Aziji in Afriki ter o vaši pomoči njim?«

»Ne vem, je odgovoril Vijono »kaj mislite pod novimi in naprednimi gibanji v Aziji in Afriki«, domnevam pa, da gre za »gibanja za svobodo«.

Sodelovanje je bilo doslej v rednih stikih, vtem ko bo Koordinacijski odbor Protikolonialnega biroja na sestanku proučil svoj program in svoje delo.

V skladu s sklepi hajderabadskega sestanka se uvede »Dan svobode neodvisnih narodov, katerega naloga je poglobiti stike z vsemi borci za svobodo tako v deželah za železno zaveso, kakor tudi na področjih, ki so še zmeraj pod oblastjo umirajočega imperializma. Na ta dan bodo prebrali »Manifest o socializmu in kolonializmu«, da bi svetu pojasnili stališče socialistov. Da pa bi dosegli čimvečji uspeh tega »protikolonialnega dne«, bodo povabljeni tudi Socialistična internacionala, Zveza študentske mladine, Kongres azijskih narodov proti imperializmu in druga napredna gibanja, naj se pridružijo tem naporom.

Sprožen je bil predlog, naj bi bil »protikolonialni dan« 26. junija ob 9 letnici, ko je bila sprejeta Ustanovna listina OZN, ki jo je takrat v Washingtonu podpisalo 50 dežel. Vso možno pomoč je treba nuditi gibanjem za svobodo, da bi si narodi čimprej priborili neodvisnost. Za to je treba omogočiti temeljitejšo produkcijo socialističnega gibanja v azijskih deželah. Naposled, vsako gibanje za svobodo mora sodelovati tudi v splošnem boju naroda v njegovi deželi.»

Ko je na koncu odgovarjal na zadnje vprašanje o sodelovanju med ASK in ZKJ, je Vijono rekel:

»Poudariti moram, da je sodelovanje med Azijsko socialistično konferenco in ZKJ prisrčno, zlasti na področju dela revije »Socialistična Azija«, vtem ko je njegovo razvijanje na drugih področjih v bližnji prihodnosti želja mnogih azijskih socialistov.»

Eden izmed primerov je tudi korespondenca med jugoslovansko in indonezijsko partijo glede izmenjave mladincev, kar lahko prinese koristne izkušnje za mlade ljudi. Ko pa bo gospodarski program Azijske socialistične konference določen, bodo tesnejši stiki potrebni, da bi posamezni narodi medsebojno izpopolnili svoje gospodarstvo, kakor je bilo sklenjeno že na rangunski konferenci. Kot rečeno se namreč morajo azijske dežele povezati po poti gospodarskih naporov. V sedanjem trenutku, je zaključil Vijono, »bi lahko rekel še marsikaj, ni pa dvoma, da bodo redni stiki med jugoslovanskim veleposlaništvom v Rangunu za nameravano bodoče sodelovanje zelo važni.«

Tržaški proletariat se mora spet boriti za svoje pravice

Zdaj ko se je tržaška gospodarska kriza najbolj zaostila, so izdajalski sindikalni voditelji napravili kompromis z delodajalci

(Od stalnega dopisnika »Borbe«) Trst, konec aprila. Prvi maj je dan pomlad in najbrž praznik delovnega ljudstva vsega sveta, za Trst pa pomeni tudi spomin na obletnico osvoboditve. Zadnje dni aprila in prve dni maja 1945. je bil strd odnor nacifašističnih okupator-

svoje mesto. Namesto rdečih zastav in cvetja se je na mnogih tržaških ulicah rdečila kri osvoboditeljev. Odtlej je minilo devet let. V teh letih se je lice tega mesta pomno spremenilo.

Jugoslovanske cnote so v interesu miru zastupile Trst Va-

Vprašanje je, kakšen vpliv bi imelo tržaško delavsko gibanje v mestu, če ne bi bilo resolucije Informbiroja. Vsekakor bi bil njegov vpliv veliko večji kot je zdaj in restavracija starega se ne bi tako razbohotila. Stojec na položajih informbirojske resolucije, je del delavskih voditeljev izdela stvar tržaškega proletariata. Začeli so varati proletariata in podredili poglavitna razredna vprašanja sebičnim političnim ciljem. Zoper tiste, k so se postavili po robu resoluciji Informbiroja in ki so v razdoru v delavskih vrstah videli začetek konca močnega delavskega gibanja, so nastopili Vidalijevi informbirojski voditelji, vnašajoč zmedo med delavce. Odtlej niti 1. maja, praznika enotnosti delovnih ljudi vsega sveta, v Trstu skupno ne praznujajo.

Prav to spomlad, ko se je tržaška gospodarska kriza najbolj zaostila in ko je gospodarski položaj delavcev čedalje slabši, so tržaške proletarce ponovno izdali. Sindikalni voditelji so napravili kompromis z delodajalci. Predstavniki sindikata kovinarjev, včlanjenega v enotnih sindikatih in demokrščansko delavsko zbornico, so podpisali z upravo Združenih jadranskih ladjedelnice pogodbo o začasnem odpustu kakih 1500 ladjedelnikov delavcev. Delodajalci so pogodbo uveljavili s 1. aprilom. Žrtvovanim delavcem so prepevedali, da bi prihajali na delo.

Res da so informbirojski voditelji enotnih sindikatov naknadno izjavili, da se ne strinjajo s podpisom sporazuma. Toda ta njihov preklje je prišel po ostrem in hudem nezadovoljstvu ladjedelnikov delavcev. Voditelji demokrščanske delavske zbornice pa ga celo niti niso demantirali. Odkriva sv. izjavili, da priznajo in

zagovarjajo omenjeni sporazum. Nedvomno preživlja tržaško delavsko gibanje krizo. Le-to izdatno izkoriščajo delodajalci in italijanski nacionalisti. Delavci so često pritožujejo čez pomanjkljivosti in slabosti svojega boja za delo in boljše gospodarske pogoje. Pritožujejo se čez »simbolične stavke, ki jih organizirajo za vro ali dve, čez nesposobnost vodstva in njihovo protialijansko politiko. Vodstvo demokrščanske delavske zbornice, tesno povezano z Rimom, sploh ne brani interesov tržaških delavcev, temveč diplomatske in gospodarske koristi italijanskih aneksionistov. Informbirojsko vodstvo enotnih sindikatov pa je prav tako kot Vidalijeve informbirojske stranke odvisna od politike svoje rimske centrale.

»Nekateri naši voditelji stalno odhajajo v Rim,« je rečeno v pismu nezadovoljnejev Vidalijeve informbirojske stranke, ki je na skrivaj krožilo med njenim članstvom. »tovariš Vidali odhaja redno vsak teden. V zvezi z našimi pripombami in manifestacijami prihajajo v zadnjem času sem opazovalci, inšpektorji in svetovalci KP Italije. Časnik »Delo« in »Il Lavoratore« nista več pravi glasila naše stranke in njuna funkcija je le še kopirati direktive, natisnjene v »Directive e Istruzioni«. »Quaderno del Attivista« in drugih glasilih KP Italije. Brez navodil in poprejšnje odobritve Rima ali še retariata v Benetkah ne more naša Partija ničesariniti. Podobni smo mladolletnik, ki so pod nadzorstvom...« Tržaški delavci pričakujejo letošnjo 1. maj še vedno neenotni in v težavnejšem položaju kot prejšnja leta. Toda med njimi čedalje bolj prevladuje zavest, da je potrebna enotnost njihovih vrst. MLADEN PETRINIČ

Tržaški delavci v enem izmed povojnih prvomajskih sprevodov.

jev. Prodirajoč iz raz... smeti je znova začela prihajati poražena reakcija. Spet so vzpostavili stari sistem oblasti in izkoriščanja. In zdaj, devet let po zmagi, se mora tržaški proletariat spet boriti za svoje osnovne pravice. Stvarnost pa je danes takšna, da po tržaških ulicah stopajo kolone brezposelnih s transparenti, na katere so ponovno zapisali najminimalnejše zahteve: »Kruha in dela!«

Tržaški delavski razred je brez boja izgubil tisto, kar si je priboril s krvjo.

PRVO TITOVO BIVANJE V MESTU OB BOSPORU

Po sledovih popotnika brez pravih vizumov Spiridona Mekasa

Carigrad, konec aprila

Z užitkom človeka, ki v študijske namene raziskuje to in ono, sem tudi jaz prehodil etapo za etapo sledove moža, ki se je tu v Carigradu pred 14 leti pisal Spiridon Janka Mekas, malo prej John Alexander Carlson, še prej, med temi in po teh imenih pa kdo ve kako še, dokler si ni priboril svobode, da se je pred vsem svetom, javno in zakonito, odkrito in ponosno imenoval s svojim pravim imenom Josip Broz-Tito.

Po teh sledovih nisem hodil prvi. Bil sem morda dvajseti ali trideseti. Ze pred nekaj meseci so nekateri turški novinarji ubirali isto pot, prelistali so iste knjige hotelskih gostov, se vzpenjali po istih stopniščih, si ogledali iste sobe in pisali podobne zapiske. Izmed dvanajstih jugoslovanskih novinarjev, ki so v zvezi z obi-

narodov Jugoslavije, ker so odigrali (povsem pasivno, seveda vendar pa omembe vredno) vlogo v predzgodovini narodnoosvobodilne borbe. In tako začnem pisati o tem. Moj namen ni, da bi karkoli odkril. O tem so že drugi pisali in bodo še pisali. Snemali so posnetke za fotografske arhive in prizore za filmske žurnale. Kakor pa so stoti, tisoči ali desetisoči obiskovalcev starin v dolini Nila ali rimskih katakomb ali mesta, kjer se je dvigala Bastilja, čutili željo, da bi tudi sami kaj o njih napisali, čeprav so vedeli, da so stoti, tisoči ali desetisoči, ki to delajo, tako bodo tudi

Nikjer pa ni bilo rečeno, da ga bo pustila pri miru tudi policija. Zato je moral biti čim manj podoben človeku, ki se skriva, nemoteno se je moral izprehajati po najživahnih carigraskih ulicah, zahajati v najbolj priljubljene lokale, predvsem pa stanovati v hotelu, katerega gost-

Napis na hotelu Continental

je se zde policiji vredni največjega spoštovanja. Takšen hotel je bil carigraski hotel »Park«.

Filmskih novosti bolje posnel, mi je ravnatelj pojasnjeval:

»To ni knjiga z imeni prihajajočih in odhajajočih gostov. Te nimamo. To je knjiga dolžnikov. Številke, ki jih vidite, pomenijo: 1—soba z eno posteljo, 350 cena sobe; 350 kurušev, kar pomeni 3,5 lire; potem večerja 145 kurušev, kurjava 30 kurušev in naposed skupaj za tisti dan 5 lir in 25 kurušev... Drugi dan,« je nadaljeval ravnatelj svoja poja-

nila, »je naročil naš gost dva obeda, tretji dan pa spet samo eno kosilo.«

Vidim, da je knjigo dobro pročitil. Tudi jaz jamem listati po njej. Tretji dan je znašal Mekasov račun 535 kurušev, četrti 525, peti 505, šesti 380. To pomeni samo soba in kurjava. Prihodnje dni je naročil v hotelu samo zajtrk: 50 kurušev.

Dnevni računi so neznatni, ves dolg v zadnji koloni pa zelo narašča: 12,40—17,75, 23,00—28,05—31,85, 36,15—40,45. Dolg čedalje večji, potni list, ki ga je Vladimir Velebit prinesel iz Zagreba, pa ni dovolj dobro ponarejen. Z njim ne smeš potovati. Moral bo počakati na nov potni list. To pa utegne trajati dva, tri mesece, ali pa še več. Gost iz sobe 44 v Park hotelu se preselil v sobo št. 31 v Continentalu, ki je skoraj za polovico cenejša.

OD POSEBNEGA DOPISNIKA »BORBE«

V najvarnejšem skrivališču

Ko je tovariš Tito v razgovoru z jugoslovanskimi novinarji omenil Park hotel, je bilo to zanje nekaj novega. Iz »Prispevkov za življenjepisa« so vedeli, da je Spiridon Mekas stanoval v »Continentalu«, o njegovem bivanju v »Parku« pa so zdaj slišali prvokrat.

Ta hotel so poznali. Zato se niso čudili, da je mož, ki ni hotel imeti opravkov s policijo, izbral prav ta hotel.

Kakor pred 14 leti je tudi zdaj Park hotel v Carigradu prvi. V vseh turističnih prospektih, vodičih in seznamih hotelov je poudarjen kot najrazkošnejši in najdražji. Okraj Ajazpaša, kjer stoji, je v lepem evropskem delu Carigrada najlepši, ulica Gumuš Suju pa v lepem okraju Azajpaša najlepša. Ko se od trga Dolma Bahče na obali Bospora napotite proti središču mesta po levem hodniku Gumuš Suju Džadesija (ulice Srebrne vode), hodi-te samo mimo razkošnih poslopj, hotelov za tuje in tujih diplomatskih predstavništev. Proti koncu ulice se vrste drug za drugim generalni konzulat Finske, Jugoslavije, Iraka, Nemčije. In tu se že začneja železna ograja, pre-

prežena z zelenjem, ograja gosposkega Park hotela.

Skozi njegova železna vrata venomer prihajajo in odhajajo elegantni zasebni avtomobili, krožijo po betonirani stezi okrog majhnega parka na hotelskem dvorišču, se ustavljajo, parkirajo na robu te steze in čakajo na svoje gospodarje. V ozadju parka je s steklom obložena fasada srednjega dela hotela. Na desni je poslopje s sobami za goste. Krasno razsvetljena dvorana, s preprogami pogrnjene stopnice, strežna osebje v livrehah. Restavracija, slaščičarna, »ameriški bar«, podružnica Cookove turistične agencije, da imenitnim gostom ni treba hoditi v mesto po vozne listke.

Takšne hotele policija običajno spoštuje. Njihovih gostov ne nadleguje mnogo, da se ne bi zamerala vplivnemu lastniku hotela, tujim veleposlaništvom ali bogatim meščanom, s katerimi imajo ti tuji gostje poslovne zveze. Zato je bil Park hotel pravo mesto, idealno skrivališče za gosta iz Odeše, popotnika brez pravih vizumov, ki se je hotel ogniti elehernim stikom s policijo. V tem hotelu je preživljal najnevarnejše dneve, prvih sedemnajst dni svojega bivanja v Carigradu.

Podatki o gostu iz sobe št. 44

Ko sem drugi dan po razgovoru v Dolma Bahče z dvema foto-reporterjema Filmskih novosti odšel v mesto, mi ni bilo treba ravnatelja hotela dolgo pojasnjevati, kaj nas je napotilo k njemu.

»Prihajamo po novinarskih opravkih. Predsednik Tito...«

»Da,« me je prekinil takoj izredno postrežljivo, »v tem hotelu je stanoval od 29. novembra do 16. decembra 1939 v sobi št. 44. Ali hočete, da vam pokažem tisto sobo?«

Odšli smo v sobo št. 44. Novo, bogato tapetirano pohištvo, drage zavese in preproge, položčen parketni pod, čist bel umivalnik. Kot mož, ki pozna vrednost reklame, je ravnatelj s pomočjo osebjca odstranil vse stvari sedanjega najemnika sobe, da bi lahko videli golo pohištvo, brez tujih predmetov. Na stežaj so odprli steklena vrata na balkon, da bi prišlo v sobo več svetlobe.

Z balkona se je razgrnila pred nam sliko, ki jo vidijo stanovalci te sobe. Najprej zagledaš pobočje, na katerem stoji okraj Ajazpaša, potem vode Bospora, za njimi pa obalo Azije, vse v žarkih

aprilskega sonca. V decembru 1939 ni bilo toliko sonca, toda tudi pod oblačnim nebom je morala biti ta panorama enako lepa.

»Ali želite pogledati tudi hotelsko knjigo?« nas je vprašal ravnatelj in ko da se opravičuje, je pripomnil: »Polijske prijave in objave nismo našli, ohranila pa se je ta knjiga in iz nje lahko razberete vse.«

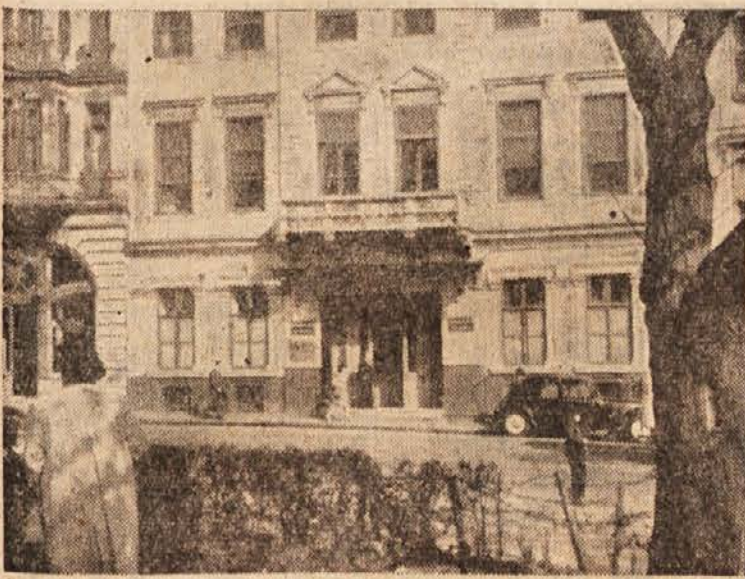
Ni je iskal dolgo. Vstopil je v sobo poleg svoje pisarne, pristopil k polici, na kateri je lepo razvrščenih nekaj deset velikih knjig v trdih platnicah, in ne da bi iskal je vzel izmed njih natančno tisto, ki nam jo je hotel pokazati. Videti je bilo, da je na takšne obiske že pripravljen.

Odprl je knjigo na strani, kjer je na vrhu z velikimi črkami napisano: 29 Son Teršin 1939. Son Teršin je staro arabsko ime (zdaj v Turčiji zamenjano z narodnim imenom) za mesec november.

Spodaj je na tej strani predzadnji vpis tistega dne:

44: Mekas
Sledi več stolpcev, popisanih s številkami: 1—350—145—30. V zadnjem stolpcu: 525.

Vtem ko smo z obeh strani držali knjigo, da bi jo reporter

Hotel Continental, kjer je prebival Tito leta 1939

skom tovariša Tita v Turčiji pred dobrim mesecem prispeli v Carigrad, pa je vsaj polovica že prinesla s seboj nekakšne beležke in vodiče, prepis tistega odstavka z 260. in 261. strani knjige »Prispevki za življenjepisa«, kjer je govora o trimesečnem bivanju »Spiridona Mekasa« v mestu ob Bosporu.

Nisem se torej lotil raziskovanja neraziskanih področij. Moj sprehod je bil bolj podoben verikovemu romanu. Hotel sem si ogledati in spoznati znamenite kraje, poslopja in sobe, vpisane v zgodovino KP Jugoslavije in

za nami vsemi zdaj mnogi bodoči jugoslovanski, pa tudi drugi romarji, obiskujoči sveta mesta revolucije, čutili željo, da napišejo nekaj o svojem obisku teh postaj na življenjski poti tovariša Tita, tudi če bodo po vrsti stoti, tisoči ali desetisoči. Tisto, kar je za začetke človeške kulture dolina Nila, za krščanstvo katakombe, za francosko revolucijo pa Bastilja, to so za sedanjjo etapo, skozi katero gre človeštvo, vsa mesta, pa naj bodo preproste hotelske sobe ali skromni gostinski lokali, v katerih se je kdaj mudil Josip Broz-Tito.

Nenavadni popotnik iz Odeše

Zgodba o bivanju Spiridona Janka Mekasa v Carigradu se začneja s trenutkom, ko so konec novembra 1939 v carigraskem pristanišču spustili v morje sidro iz Odeše prispel ladje, s katere se je izkrcal v čoln samo en potnik in se odpeljal na obalo. Čoln se je vrnil in ladja je odplula naprej, osamljeni popotnik pa se je napotil v Carigrad.

Ko je predsednik FLRJ Tito konec aprila 1954 sprejel v palači Dolma Bahče skupino jugoslovanskih novinarjev, so ga le-ti med pogovorom vprašali, kako je bilo s prvimi vtisi in razgovori osamljenega popotnika v Carigradu. Pripovedoval jim je, da sodi med prva srečanja popotnika iz Odeše srečanje z njihovimi kolegi, carigraskimi novinarji.

Srečanje ni bilo prijetno. Popotnik iz Odeše ni hotel vzbuditi v Carigradu niti najmanjšega zanimanja, carigraski novinarji pa spet niso mogli premagati skušnjave, da se ne bi zanimali za moža, ki se je čisto sam izkrcal z ladje, prispel iz Rusije, dežele, v kateri so videli uganko.

Carigraskim novinarjem se je posrečilo, da so ga našli in začeli vpraševati:

- »Ali govorite francoski?«
- »Ne.«
- »Nemški?«
- »Ne.«
- »Angleški?«
- »Ne.«

Novinarji so osupnili. Toda bilo je jasno, da ga ne bodo nehali vpraševati. Na vrsto bodo prišli vsi jeziki sveta. Popotnik iz Odeše bo moral priznati, da govori jezik Rusov, saj prihaja iz njihove dežele. Ne bilo pa bi pametno, da bi bil to edini jezik, ki ga zna. Hrvatski tudi ne pride v poštev. Spoznal je, da se bo moral odločiti za tega ali onega izmed velikih zahodnih jezikov. Odločil se je za nemščino.

Ko so carigraski novinarji spoznali, da se bodo vendarle lahko pogovarjali, so izpraševanje nadaljevali. Pogovor je tekel približno takole:

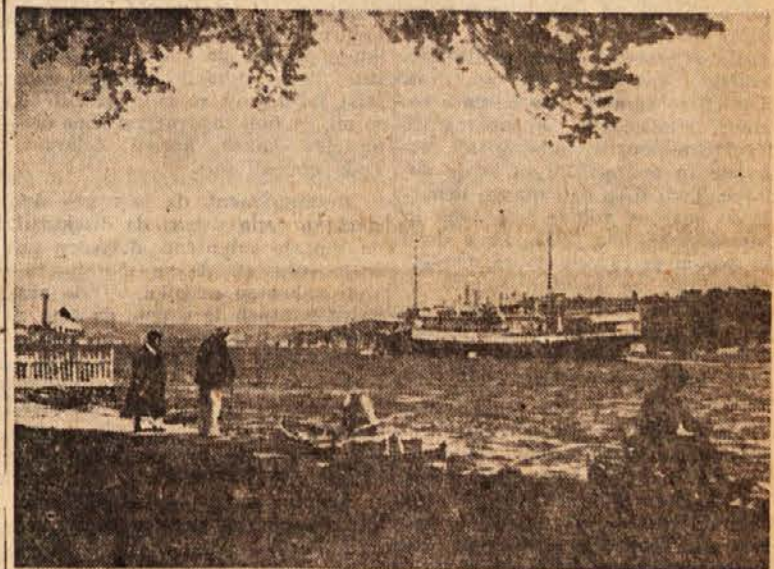
- »Kaj pa ste?«
- »Mehanik.«
- »Narodnost?«
- »Kanadčan.«
- »Prispeli ste z ladjo iz Odeše. Kaj ste počeli v Rusiji?«
- »Ukvarjal sem se z delom iz svoje stroke.«
- »Kaj bi nam mogli povedati o tej deželi?«

»Nič posebnega. Ukvarjam se z mehaniko. Na politiko se ne razumem in tudi ne zanima me.«

S tem je bil pogovor končan. Novinarji so spoznali, da iz molččega Kanadčana ne bodo spravili nič senzacionalnega, in tako so nadaljnja vprašanja opustili. Popotnika iz Odeše so pustili pri miru.

Predsednik Tito je bil ob letošnjem obisku v Carigradu tudi v tamkašnjem znamenitem muzeju

Pogled na Bospor ob Carigradu

njih. Prebiram rubriko za rubriko.

Zaporedna številka seznama: 908.

Številka sobe: 31.

Ime, očetovo ime in priimek: Spiridon Janko Mekas.

Kraj in leto rojstva: Karlovac 1895.

Vrsta in številka legitimacije: kanadski potni list 32829.

Kdaj in kje je bila legitimacija izdana: 20. 12. 1932, Kanada.

Veroljupoved: katoličan.

Poklic: mehanik.

Ali potuje sam ali v družbi: sam.

Od kod je prišel in kdaj: iz Park hotela 16. 12. 1939.

Kam je odpotoval in kdaj: v Atene, 8. 3. 1940.

»Ali bi mi lahko pokazali sobo št. 31?« sem vprašal, potem ko sem pregledal knjigo.

Seveda mi jo lahko pokaže.

Za to sobo sem se zanimal bolj, kakor za sobo v Park hotelu. Ko nas je tovariš Tito sprejel v Dolma Bahče, je hotel eden iz-

gotov glas, »le da so močno obledeli.«

Naslonjači, ki sem jih videl v tisti sobi, so res obledeli, so pa zeleni. Ostalo pohištvo je, kakor pravijo v hotelu, »najbrž« isto, kakor je tudi stari Aziz Tener, ki že 42 let služi v tem hotelu in ki je bil potemtakem v njem tudi v začetku leta 1940 »najbrž« (zaradi tega »najbrž« je doživel, da je nedavno videl v nekem turškem časniku svojo sliko) stregel tudi gostu z imenom Mekas.

Nekaj pa je nedvomno isto: razgled skož okno. Na nasprotni strani hotela majhen park, v katerem se igrajo otroci, za njim pa panorama obale Zlatega roga z obrisi Fatihove džamije in vo- do Zlatega roga sredi panorame.

V tej sobi je preživel »Spiridon Mekas« malone tri mesece, ko je čakal na novi potni list iz Jugoslavije. Bil je nestrpen, da bi odpotoval v domovino, lahko pa je tudi pričakoval, da se bo začela policija prej ali slej bolj zanimati zanj.

Lokal s steklenimi stenami

Razlogov za to je bilo dovolj. Človek, ki pri- spe iz Odeše in ostane priklenjen na Carigrad tri mesece in pol, človek z grškim imenom in priimkom, ki pa ne govori grški, človek, rojen v Karlovcu, sin očeta z negrškimi imenom Janko, kanadski državljan, pa ne govori nobenega izmed obeh kanadskih jezikov — francoskega in angleškega — marveč samo nemški, tak človek je nedvomno kaj čudna osebnost.

Toda na srečo je to vendarle stari Carigrad, kozmopolitsko mesto na meji Evrope in Levanta, človeško mravljišče, polno najbolj čudnih ljudi. Če bi izganjala ljudi, kakršnen je bil Mekas, bi morala carigraska policija razseliti velik del neturškega prebivalstva mesta. Zato v glavnem držali knjigo, da bi jo reporter

jejo, ne izropajo in ne oslepajo, pa tudi da si ne dovolijo nobenih pregrobnih izpadov.

Kanadski državljan Mekas pa ni povzročal izpadov. Mirno se je izprehajal po ulicah, kakor vsak pohleven turist, in užival v ogledovanju mesta. Vsak večer se je vračal v svojo sobo v uglednem (ne tako imenitnem kakor je Park, vendar pa uvrščenem v prvo kategorijo) hotelu Continental in tam je kakor vsak soliden meščan prespal noč.

Ce si je hotel privoščiti skodelico kave, ni zahajal v sumljive lokale, marveč je zavil, kakor vsak dostojen prebivalec Carigrada, v Cristal.

Cristal je lokal s steklenimi stenami v prvem nadstropju na najlepšem kraju trga Taksim. Ce sedeš k mizi tik ob stekleni steni, da ti ljudje nikogar ne ubi-

(Nadaljevanje na str. 8)

PISMO IZ ZAHODNE NEMCIJE

Poglejte Porurje z druge strani

POGOVOR S PORURSKIMI KOVINARJI

(Od stalnega dopisnika »Borbe«) Remscheid, aprila

Poglejte Porurje, srce nemškega gospodarstva, pa boste videli vso nemško minulost in sedanost. Ta znana bedekerska fraza ima še drugo varianto: Oglejte si Kruppove zavode, ki bodo kmalu praznovale stoletnico, pa boste videli Porurje in Nemčijo.

nje (delavsko soodločanje imajo samo v podjetjih, ki so nekoč sestavljala znani porurski sindikat, — največji v Evropi — sindikat, ki so ga po potsdamskem sporazumu razgnali. Zdaj pripada ta industrija Evropski skupnosti za premog in jeklo — uniji Montan). »Zdaj odpuščamo tisoč delavcev,« je pojasnjeval Koining. »Moramo. Dokler je trajala vojna na Koreji, smo izdelovali mesečno nad

»so delavci anarhistično razpoloženi. Ta živahni predsednik nizke postave je postal zelo zaskrbljen, ko sva v pogovoru prešla na prihodnost in perspektivo delavskega soodločanja. »Ljudje prihajajo in vprašujejo, čemu pravzaprav imamo delavski svet (v njem so zaupniki oddelkov in predsednik), zlasti zdaj, ko se je položaj poslabšal. Težko je, zelo težko je vzpostaviti plodno sodelovanje med delavci in delodajalci. Brez takšnega sodelovanja pa ni napredka ne za delavce, ne za delodajalce. Toda delavci tega nočejo razumeti.«

DOVOLJENJE ZA STAVKO

Remscheid, Sollingen in Wuppertal so znani že od prej kot trdnjave delavskega gibanja. Tu je Engels preživel svojo mladost. V Wuppertalu deluje Socialnodemokratska stranka.

V Remscheidu je imela Komunistična partija 30.000 članov. Kominformistična politika KP Nemčije je zakrivila, da je padlo število članov pod tisoč. Mnogi člani pravijo, da so v partiji samo še zato, ker ne vedo, kam bi se obrnili po izstopu iz nje.

Naprosil sem delavskega direktorja Gustava Flohra, naj mi pove kaj o izkušnjah in nazorih svojega kolektiva. Flohr je bil član KP, boril se je v mednarodnih brigadah v Španiji, leta 1949 pa je iz Partije izstopil.

»Bolje je, da začnem pri sindikatu. Pri nas velja nepisan zakon, ki ga je vpeljal sindikat. Po ustavi imajo delavci pravico do stavke, sindikat pa zahteva, da se o tem glasuje. Če sta dve tretjini za stavko, potem šele napišejo prošnjo sindikatu, da dovoli zapustiti delo. Prošnja gre v Düsseldorf, delavci pa čakajo, da pride dovoljenje — je pripovedoval strupeno in zagrenjeno.

Flohr pravi, da sindikat »dela za delodajalce, plačujejo pa ga delavci.« Kakih 9 milijonov mark znaša mesečna članarina, ki jo plača nad 6 milijonov delavcev in uslužbencev. Polovica te vsote gre za plače okornega sindikalnega aparata. Delavci in uslužbenci menijo, da se sindikat spreminja v velik birokratski stroj, katerega vrhovi so življenjsko zainteresirani na ohraniti miru z delodajalci. »Sindikati je država v državi, toda na sebi ima togo delavskega tribunala in nevtralnega razsodnika v sporih med delavci in delodajalci.«

Wuppertalski in remscheidski delavci se s tem mnenjem ne strinjajo. Kritizirajo in zabavljajo čez sindikat in socialne demokrate,

vendar pa vidijo v njih edini družbeni sili, sposobni, da zaustavita »ofenzivo na nemško demokracijo«.

Z velikim zanimanjem so me vpraševali, kako je v Jugoslaviji, kakšni so naši delavski sveti, zlasti pa o zborih proizvajalcev, o »delavskih parlamentih«, kakor jih imenujejo tu. Mnogi bi radi obiskali Jugoslavijo. Posamezniki že varčujejo za potne stroške. Nekateri pa so že bili pri nas. Delavci kovinske tovarne v Remscheidu so mi celo poslali v Bonn pismo, v katerem pravijo, da je Jugoslavija zanje »nada in kašpot v socializmu«.

Če bi z barometrom merili politično razpoloženje porurskih delavcev, tedaj je največja novost v tem, da se čedalje bolj ukvarjajo s politiko. To delajo predvsem iz strahu pred brezposelnostjo in pod vplivom politike ponovne oborožitve in nove nemške vojske, o čemer mnogo govore. Znaten del se nagiblje h katoliški Cerkvi, kar je treba največkrat pripisati ženam. Mnogi razmišljajo in razpravljajo v duhu starih in pomlajenih teorij o enotnosti med koristimi delavcev in delodajalcev. V tem mozaiku pa so tudi močne struje, ki jih povzroča sama stvarnost sodobne Nemčije.

TITOVA SLIKA V HATTINGENU

Hattingen je majhen industrijski kraj, oddaljen kakih 10 km od Remscheida. Tu je bilo med vojno taborišče za delavce na prisilnem delu. Med njimi so bili tudi Jugoslovani. Enemu izmed njih je delavska družina Hausherr rešila življenje. Iz tega se je razvil tudi osebni prijateljstvo. V stanovanju starega monterja Hausherra visi na steni Titova slika. Hranj jo kot spomin in nado na boljše čase. Pripeljal jo je njegov sin iz Jugoslavije.

Hausherr je izstopil iz KP po vojni, kakor večina delavcev iz njegovega kraja, ker se ni strinjal z njeno hlapčevsko in protidelavsko politiko. Pod bremenom let in boleznih je mož že močno onemogel. Njegov sin je bil član Svobodne nemške mladine (mladinska organizacija KP). Brž ko pa je prišla Titova slika v njihovo dokaj bedno stanovanje, Hausherrji pa se ji niso hoteli odreči, je bil iz organizacije izključen, in sicer z odlokom glavnega vodstva v Düsseldorfu.

Dogodek s Titovo sliko je znan vsemu kraju. Ljudje dobro razumejo ljubezen te delavske družine do Jugoslavije, razumejo pa tudi strah kominformovskih glavarjev pred nasmejano Titovo sliko.

RADE VUJOVIČ

PISMO IZ KAIRA

SREDIŠČE OZN ZA OSNOVNO IZOBRAZBO ARABSKIH NARODOV

V tej ustanovi predava tudi Jugoslovan Teodorović

(Od stalnega dopisnika »Borbe«) Kairo, konec aprila

V arabskem svetu že dolgo deluje »Središče za osnovno izobrazbo arabskih narodov«, ustanova UNESCO. Gre pravzaprav za dveletno šolo, v kateri je 24 učencev iz naslednjih arabskih držav: Egipt, Jordanija, Lidanon, Saudova Arabija in Sirija. Razen fantov se šolajo v tej šoli tudi dekleta iz vseh naštetih držav, razen Saudove Arabije, kjer ženskam ni dovoljena nobena javna dejavnost. Sredstva za vzdrževanje dobiva ta organizacija iz proračuna UNESCO in iz skladov za pomoč Združenih narodov.

Glavni cilji Središča za osnovno izobrazbo arabskih narodov so v poglabljanju kulture. V šoli predavajo razen štirih strokovnjakov iz ZDA arabski strokovnjaki za zdravstvo, kulturo, fizikulturo, pa tudi en Jugoslovan, sanitetni inženir in docent šole Ljudskega zdravja iz Zagreba Bogdan Teodorović, ki je v starega monterja Hausherra visi na steni Titova slika.

da bi izpričevale skrb za ljudstvo. pozneje pa so jih pustili brez sleherne proračuna in sredstev. Ta državna ustanova je še zdaj prazna in nima zdravnikov, ki bi v njej bolnim kmetom nudili pomoč. Vas Fiša, v kateri deluje ekipa UNESCO, ima 4.000 prebivalcev, stoji pa kakor vse egiptovske vasi na zelo tesnem prostoru med njivami. Tu živi 820 družin, ki obdelujejo 1.500 fedanov zemlje.

Prva naloga in problem, ki so nanj zadel v Fiši mladi študentje UNESCO, je bilo vprašanje splošnih razprtij in preprirov. V tej vasi namreč živita razen Koptov dve veliki muslimanski družini, ki sta že dolga leta medsebojno sprti zaradi nekega uboja. To mržnjo so podpirali fevdalci in zaostrišla se je tako, da so bili prepriji med družinama čedalje hušji. Nemogoče je bilo zbrati kmete na kakršenkoli skupni razgovor o perečih zadevah vasi. Šele po več mesecev trajajočem napornem delu se je študentskem posrečilo kmete pomiriti in

Otroški vrtec v egiptovski vasi Fiša

tež koli o ureditvi kmečkih hiš in vasi. To teorijo praktično uporabljajo že štiri egiptovske vasi.

Če hoče videti, kakšna je zamenjava UNESCO v stvarnosti, moraš oditi v vas Fiša, kjer dela 13 študentov iz omenjenih arabskih držav. Tik pred vasjo opaziš zanimiv spomenik nekdanjega gospodarjenja v Egiptu. Tu stoji v zelenju najmodernejše poslopje, bolnišnica z operacijsko dvorano. Bolnišnica je že več let popolnoma prazna in plevel raste po njenih zidovih, ker je to ena izmed ustanov, ki so jih zgradili za Farukovega vladanja baje,

pripraviti do tega, da so ustanovili društvo za napredek vasi. Zdaj je zastopana v tem društvu vsa vas. Vodi ga odbor 11 članov, ki delajo v petih pododborih.

Pododbor za zdravje je po narčnih inženirja Teodorovića zgradil otroško zavetišče za otroke v starosti od 3 do 6 let. Zavetišče ima prhe, prostore za počitek in igranje otrok. Čeprav še ni dograjen, je v njem že dan že 40 otrok, za katere skrbi Libanonka Alina Medles in štiri ženske iz vasi, med njimi dve plačani. Sredstva za vzdrževanje zavetišča dobivajo od vpisnine in članarine. Širša uporaba zavetišča pa je še zmeraj omejena zaradi velike revščine vasi, ki ima 2.000 otrok. Otroci so še zmeraj vsi dan na ulici in v prahu brez nadzorstva.

Odbor za prosveto je zgradil odprt gledališki oder, igrišče in društveni dom, v katerem bo delovalo zavetišče za zatiranje nepismenosti. Ustanovitvi nameravajo tudi priročno knjižnico. Kmetijski odbor se ukvarja z nakupom izbriknega semena, dobre plemenske žitvine, perutnine in kuncev. Študentje UNESCO so preko tega odbora privrkat v zgodovini egiptovske vasi izdelali tudi moderen ulj, ki da do 25 kg medu, vtem ko ga je dajal starinski ulj v obliki cevi samo nekaj kilogramov. Čebe so morali v starinskem ulju pomoriti, preden so vzeli med iz njega. V okviru tega odbora so ustanovili tudi zadruško za nakup raznih potrebščin, predvsem kmetijskega orodja in za prodajo pridelkov, da bi izločili prekupčevalce, ki so doslej neusmiljeno izzemali vas.

Med mnogimi akcijami, od agronomskih do zdravstvenih, ki jih študentje središča UNESCO organizirajo v tej vasi, je vredno zabeležiti skrb za preureditev kmečkih hiš. V teh naporih imajo posebno mesto tako imenovane Teodorovićeve peči. Takšne peči egiptovski kmetje zelo radi postavljajo v svojih hišah, ker so bolj ekonomične in boljše od starih odprtih ognjišč. Kmetje so zlasti navdušeni, ker lahko uporabljajo razne odpadke za kurivo, vtem ko z živinskim blatom, ki so ga doslej sušili in z njim kurili, lahko pognoje njive.

Ta pobuda Združenih narodov za izobrazbo kadrov, ki naj bi v arabskih deželah poskrbeli za zboljšanje življenjskih pogojev zaostalih in nerazvitih narodov, pa je še zmeraj zelo omejena. Njen uspeh bodo zmeraj zavirale socialne razlike in gospodarske razmere, v katerih žive najširši sloji prebivalcev arabskih držav. Humanosti te akcije ni moč zanikati, kakor tudi ne moremo zanikati njenih hitrih in učinkovitih uspehov, omejenih na majhen prostor. Nastane pa vprašanje, ali je brez globljih družbenih sprememb v egiptovski vasi, kakor tudi v vseh drugih arabskih držav možno zagotoviti množičnost in trajnost takšne pobude.

DUSAAN TIMOTIJEVIČ

ZDRAVKO PEČAR

Šest tisoč rudarjev je demonstriralo proti odpustitvam in uvedbi prisilnega dneva počitka. Demonstranti nosijo »zastavo žalosti«, za njo pa transparent z napisom: »Zahtevamo zagotovitev naše organizacije.« Takšne demonstracije so v Porurju čedalje pogostejše.

V resnici pa stvar ni takšna. Predvsem zato ne, ker so v Porurju, polnem plavžev in tovarniških dimnikov, še drugi Kruppu enaki ali bogatejši od njega. Tudi ti so delali »otroške igrače«, ki se spremenile v prave pravcate mitraljeze, »šarce«, kakorkoli jih montiraš. Tudi ti so zgradili cela mesta s šolami, bolnišnicami, kinematografi, trgovinami, nogometnimi igrišči, cerkvami in pokopališči za svoje delavce. Tudi ti so dali mnogo denarja za marčne volitve leta 1933 in septembrske leta 1953. In z dušo in žepom se zavzemajo za nemško oborožitev, za nemško vojsko in gospodarsko ekspanzijo. V pogovoru vam celo orekože: »Če hočete dobiti od nas orožje, vam ne moremo ustreci, ker je potrebno tudi nam.«

100.000 ton jekla v obeh jeklarnah, zdaj pa ga ne izdelamo niti 50.000 ton. Sklical sem sestanke po vseh oddelkih. Predlagal sem, naj bi v dogovoru s poverjeniki oddelkov najprej odpuščali stare delavce, ki imajo pravico do pokojnine, potem tiste, ki v njihovih družinah kdo služi, itd. Ljudje so se upirali. Rekli so mi, da bojl zagovarjam žepe delničarjev kakor koristi delavcev. Toda ubogali so.«

Koining meni, da je uspeh delavskega sveta v tem, da direktorji ne morejo odpuščati delavcev po svoji volji ali da ne morejo zapreti nobenega oddelka. »Toda naš največji uspeh je v tem, da smo z 20.000 delavci izdelali na mesec 100.000 jekla. Tega nikoli ne bi dosegli brez delavskega soodločanja. Zato so narasle tudi dividende delničarjev. To direktorji vedo in jaz jim to odkrito povem, kadar napadajo delavski svet.«

Koining meni, da sedanjih pravic delavcev ne kaže razširjati, ker

In drugič, v Porurju živi cel svet, o katerem javnost malo govori in malo ve in ki tudi predstavlja Porurje in Nemčijo. To je delavski razred tega najgostejše naseljenega področja v Evropi. Pa pogledjmo Porurje od te strani.

STRAH PRED BREZPOSELNOSTJO

Porurske delavce najbolj teži strah pred brezposelnostjo in negotovost glede usode nemške demokracije, kakor pravijo. Čedalje večje število tovarn uvaja tako imenovane prisilne dneve počitka. Narasča število delavcev, ki se z odpovedjo v žepu vračajo z dela. Zahteva sindikata, naj bi uvedli pet delovnih dni v tednu ob istih mezdah, ne vzbujajo mnogo upanja. »Porurja ne moreš videti, toliko je neprodanih zalog premoga in jekla,« tako pišejo časniki. Po uradnih podatkih je na zalogi kake tri milijone ton premoga in koksa (v Angliji ga nakopljejo na leto kakih 13 milijonov ton); proizvodnja železa je v zadnjih treh mesecih padla za 20%, jekla pa za 10%.

Kaj zdaj? To vprašanje izgovarjajo čedalje glasneje. V Porurju se vprašujejo tako dan za dnem. Hočeš nočeš se morajo s Porurjem ukvarjati vlada, socialnodemokratska in sindikalna politika. Porurje je predmet njihovih vsakdanjih razgovorov. Človek dobi vtis, da se ves družbeni mehanizem polagoma bliža nekakšni preizkušnji družbenih sil.

NAJBOLJŠI DELAVSKI SVET

Poiskal sem najboljši delavski svet in njegovega predsednika. Zanimalo me je, kako praktično posluje delavsko soodločanje (teh delavskih svetov ne smemo zamenjati z našimi). Pot v Dortmund drži po sredini Porurja. Vrste se mesta, drugo za drugim, potem uela od saj s cvetličnimi lončki in ko sneg belimi zastori na oknih. Dortmund ni večji od njih, pa če je bolj znan. Znan je predvsem po jeklarnah, v katerih dela 20.000 delavcev. O njihovem delavskem svetu pravijo, da je najbolj razvit v Porurju in v Nemčiji.

Predsednik Dietrich Koining, ki so ga dortmundski kovinarji izvolili tudi za poslanca nemškega zveznega parlamenta, je bil očitno prenečen spričo zanimanja tujega novinarja za delavsko soodločanje

PRVO TITOVO BIVANJE V CARIGRADU

Nadaljevanje s 7. strani

ni, se ti zdi, da si v izložbi. Kakor lahko od tod opazuješ vse ljudi na trgu Taksim, tako te tudi lahko vsi ljudje in policaji vidijo s trga.

Kakor je bil najbrž pred štirinajstimi leti, tako je Cristal tudi ob določenih urah malone povsem prazen. Niti natakarka ni, da bi ti postregel s kavo. Ta lokal je bil najbrž tudi takrat, pred

štirinajstimi leti, ob teh urah odprt, bržkone so tudi takrat vanj zahajali ljudje v iskanju koticčka, kjer jih nihče ne bi motil. Posejali so ob velikanski stekleni steni, gledali čez Taksim in dolgo v miru razmišljali o svojih poslovnih težavah ali uspehih, o družinskih tegobah ali zadovoljstvu, o ljubezenskih težavah ali nadah... Ali pa, kakor Spiridon Mekas, o bodoči jugoslovanski revoluciji.

Lesena hišica na hribu

Med svojim razgovorom z jugoslovanskimi novinarji v Dolma Bahče je tovariš Tito omenil tudi svoje dolge sprehode skozi vse okraje Carigrada.

»Ali je res, kar pripovedujejo,« ga je vprašal neki novinar, »da ste največkrat zahajali v kavarnico »Pierre Loti« v Ejupu?«

»Največkrat sem zahajal v »Cristal«, je odgovoril tovariš Tito. Govorice o zahajanju v kavarnico »Pierre Loti« ni ne zanikal, ne potrđil. Ker pa je potem prešel na drugo temo, je pri tem ostalo.

Vendar pa ne bo odveč, če stopimo tudi v to kavarnico v Ejupu.

Ejup je zadnje naselje na južni obali Zlatega Roga. Tja se lahko odpelješ z ladjico, taksijem, »dolmušem« (to so avtomobili, ki sprejmejo po pet potnikov in kakor v avtobusu plača vsak vnaprej malenkostno takso za vožnjo) ali z avtobusom. Vožnja po kotanjastem tlaku se človeku zdi, da je neskončna. Nazadnje pa vendarle prispeš v ta del Carigrada, najbolj oddaljen od središča mesta.

Fant, ki se je v »dolmušu« edini pripeljal z menoj do končne postaje in ki sem ga po francosko vprašal, kje je pokopališče (ker

vem, da moraš iti čez pokopališče, če hočeš priti do kavarne), je mislil, da sem Francoz, in iz tega je povzel, čeprav me ni razumel, da ni težko uganiti, kaj iščem.

»Pierre Loti?« me je vprašal. »Evet« (»Da«), sem odgovoril. Čeprav na podlagi napačne domneve, je slučajno zadel. Res sem iskal tisto kavarno, čeprav ne z namenom, da bi v njej obujal spomine na Lotija.

Fant me je pospremil skozi Ejup. Med vsemi deli Carigrada je Ejup morda najbolj ohranil orientalski pečat. Ozke, vijugaste uličice, nizke, stare štacune s cenenim blagom, džamije, grobovi in spet levo in desno grobovi. Pred štacunami kriče ljudje in vabijo kupce. Na pragu starega avtobusa, najbrž zasebnega, ki vozi med Ejupom in carigrasko postajo Sirkedži, tudi sedi Turek in kriče vabi potnike. V avtobusu, nad soferjevimi sedežem, je v masno barvo z arabskimi črkami (čeprav je njihova uporaba že iz časov Kemala Atatürka prepovedana) napisan stih iz korana.

Moj vodnik me je privedel do strme uličice in mi pokazal pot navzgor.

Vzpenjam se med grobovi deset, petnajst minut. Vrh hriba naposled najdem hišico iz porčrnelega lesa, na kateri je napi-

sano: »Karijagdi sokak 5.« Nad vhodom je pribita rdeča tablica, na njej pa je z belimi črkami napisano:

»Pierre Loti Havhesi«, pod napisom pa ime lastnika kavarne: M. Eneč.

Eneč je kavarnar in brivec. Vtem ko pri neki mizi v njegovem tesnem lokalu, kjer je prostora kvečjemu za 20 ljudi, štirje gostje kvartajo, pri drugi pa jaz pijem kavo, kavarnar pri tretji brije gosta. Prekine britje, da bi dvema novima gostoma prinesel karte in tablico za zapisovanje. Potem do kraja obrlje prvega in jame militi drugega gosta, potlej pa spet nosi na mize kavo.

Skozi okno, pri katerem sedim, vidim Zlati Rog in obalo na nasprotni strani. Razgled je res lep. Resda nemara ni tak, kakršen je bil včasih, ko je Pierre Loti tu pisal »Azijado« in »Razočaranje«.

Spiridon Mekas izgine s sveta

Po treh mesecih in pol čakanja je bila zadeva z novim potnim listom urejena. Prispel je drugi, za njim pa še tretji kurir. Vizum je bil narisan z roko in Spiridon Mekas se je lahko odpeljal v Ameriko prek Genove, skozi Jugoslavijo.

Odpeljal se je 8. maja 1940. Carigraska postaja Sirkedži, od koder odhajajo vlaki v Evropo, ni mogla biti drugačna, kakor je zdaj. Že desetletja pozna isto gnečo, sliši iste kričke postreščkov, vidi iste mednarodne vagonce.

Spiridon Mekas je imel v žepu vse, kar je potreboval, da so ga morale obmejne kontrole pustiti naprej. Vozni listek do Genove, rezervirano mesto na ladji »Conte di Savoia«, pas s pravimi in lažnimi vizumi.

Jugoslovanska obmejna kontrola je menila, da je jugoslovanski vizum pravičen. Mekas je po-

Takrat skozi ta tri kavarniška okna ni bilo videti toliko tovarniških dimnikov, v kavarnici ni bilo tega majhnega zvočnika, ki prenaša oddajo radia Ankare. Zato pa je razgled še zmeraj enak (morda pa tudi zvočnik), kakršen je bil, ko se je mudil tu Spiridon Mekas, če je res kdaj sedel v tej kavarnici. Lotijeve slike na steni kavarnice ni. Na njej visi samo velika slika Kemala Atatürka. Lotijevo sliko v obliki dopisnice vam proda kavarnar, če jo le želite. Ena takšna slika leži pod steklom na ozki točilni mizi, da jo komaj vidiš med skodelicami in džezvami.

Očitno je, da je zanimanje turistov za Lotijeve spomine ponehalo. Tudi jaz nisem vprašal, kako je bilo z Lotijem, in tudi za Tita se nisem zanimal. Bal sem se, da ne bi zakrivil lažne legende. Morda Spiridon Mekas v to kavarnico res ni zahajal.

Prispevek k razčiščevanju nekaterih pojmov

BORIS ZIHERL

Tsvoji kritiki Džilasovih nazorov o posameznih problemih našega družbeno-političnega življenja in socialistične graditve, objavljeni v »Borbi« neposredno pred III. plenomom CK ZKJ, sem med drugim zapisal, da malomeščanski kritiki »birokratizma« v našem sodobnem kulturnem življenju »istovetijo z birokratizmom sleherni boj proti malomeščanski idejni razbrzdani in zmedli, sleherni obrambo umetnosti pred moralno dekadenco in pred vsakršnimi prehodnimi modnimi bedarijami«.

Sodeč po tem, kar je v tej zvezi na III. plenumu govoril tov. Dedič, pa tudi po raznih namigavanjih, ki se že zdaj pojavljajo v posameznih člankih o naši kulturnoumetniški problematiki, so sprejeli to moje stališče v nekaterih krogih umetnikov in kritikov kot izraz tako imenovanega ždanovščinskega pojmovanja vloge, ki jo imata umetnost in kritika v družbenem življenju. Izrečena je bila misel, da bi Skender Kulenović ob takšnih mišljah nazarovih nikoli ne bil napisal »Majke Stojanke«, Čosić »Daleč je sonce«, Čopić »Preloma« in Oskar Davičo »Pesnik«.

Na podlagi takšnih in podobnih ugovorov bi lahko človek sklepal, da je sleherna književna ustvarjalnost v naši državi neoljudsko povezana z moralno dekadenco in s prehodnimi modnimi neumnostmi. To je seveda nesmisel, ki se mu upira vsa stara in novejša zgodovina naše književnosti. Vendar pa prav takšne nesmisle navajajo kot najprikladnejše argumente proti »ždanovščini«.

Na podlagi takšnih in podobnih ugovorov bi lahko človek sklepal, da je boj proti idejni dekadenci v našem kulturnem življenju in proti njenim sprememljivim pojavom, proti vsakršnim prehodnim modnim neumnostim kratko in malo odveč, ker idejne dekadence v našem kulturnem življenju pravzaprav sploh ni.

Tako res tudi mislijo. O tem priča dober del člankov, polemčnih sestavkov in ocen v naših literarnokritičnih revijah in časnikih.

To mnenje ima lahko dva izvora. Izvira lahko od ljudi, ki hočejo idejno dekadenco zavestno utrditi v naši umetnosti, videč v njej sredstvo negativnega, reakcionarnega vplivanja na zavest naših ljudi; ali pa izvira od malomeščansko zmedenih piscev, ki si pod dekadenco v umetnosti ne predstavljajo ničesar in ki jo imajo kratko in malo za frazo iz ždanovskega slovarja, pojmujejo umetnost kot družbeno nepogojen, izvenčasovni in izvenprostorni pojav.

Prav zato, ker zdaj nekateri pod dekadenco razumejo vse mogoče in ničesar, se mi je zdelo potrebno napisati ta prispevek, v katerem bom kratko navedel svoje mnenje o takšnih pojmih, kakor so dekadenco, »modne neumnosti« in ždanovščina.

Prepričan sem, da tolačim marksistično gledanje na ta problem, če pravim, da prihaja v umetnosti na poseben način in s posebnimi sredstvi do izraza zavest ljudi, ki jo poraja njihova bit. Ker pa je bit ljudi tudi v njihovih najelegantnejših odnosih zmeraj družbena bit, je tudi umetnost v tem smislu zmeraj izražanje družbene zavesti ljudi, ena izmed oblik družbene zavesti. Kakor ostale oblike družbene zavesti, čeprav na svoj poseben način, priča umetnost o vseh družbenih peripetijah, o dvigajočih se in padajočih obdobjih v življenju razredov in o njihovem odsevu v zavesti posameznikov.

Vsako padajoče obdobje v razvoju določene družbene formacije in njenih vodilnih razrednih sil spremlja padanje, nazadovanje, se pravi, dekadenco in vseh področjih duhovne dejavnosti, predvsem pa v družbe-

nih vedah, v filozofiji in umetnosti.

Ko je Marx govoril o položaju buržoazne politične ekonomije v dobi čedalje ostrejših konfliktov med buržoazijo in proletariatom, okrog leta 1848 in po njem, je v uvodu k drugi izdaji prvega zvezka »Kapitala« takole označil njeno dekadenco: »Namesto nesebičnega raziskovanja je prišlo plačano polemikarstvo, namesto nepristranskega znanstvenega raziskovanja slaba vest in zlobni nameni apologetike.« Leninovo delo »Materializem in empirio-kriticizem« je posvečeno odkrivanju idejne dekadence v buržoazni filozofiji, ki se je začela že sredi 19. stoletja in ki se nenehoma pogloblja vse do naših dni. Menda ni treba dokazovati, da pomeni razvoj sodobnega subjektivnega idealizma v buržoazni filozofiji od Schopenhauerja do Nietzscheja, od novokantovcev pragmatistov in Bergsona do Husserla in Sartra neprertrgano idejno upadanje v primerjavi z zadnjimi klasični buržoazne filozofije v prvi polovici 19. stoletja.

Hkrati s »prerodom« idealizma in misticizma v buržoazni filozofiji se pojavlja tudi dekadenco v buržoazni umetnosti. Dekadenco v sodobni umetnosti je bežanje od celostnega, stvarnega življenja, ki je navdihovalo in ki navdihuje vse zares velike ustvarjalce na posameznih področjih umetniškega stvarjanja, bežanje v svet, subjektivistično skrojen po kategorijah Bergsonove, Freudove, eksistencialistične in vsakršne druge reakcionarne filozofije. Bežanje od stvarnega življenja pa je beg v laž o življenju. In prav to je bistvo dekadence.

Namesto celovitosti življenja, ki jo čutimo v slehernem stihu zares velikega pesnika, v sleherni podobi zares velikega slikarja, imamo absolutiziranje posameznih, največkrat patoloških pojavov v življenju, istovetnost osebnosti in razredne brezizhodnosti z brezizhodnostjo človeka in druž-

be sploh. Dekadentska umetnost je golo estetiziranje z idejami o nesmiselnosti človeškega dejanja in nehanja, o brezpredmetnosti človeških naporov, o neutemeljenosti in brezcilnosti vseh človeških težnj. Razvrat, bolezen, smrt, noč in tema — takšni so osnovni motivi dekadentske književnosti in sploh umetnosti. Njen pesimizem je absolutni taedium vitae, gnus pred življenjem, nezdržljiv s kakršnokoli vero v človeka in človeštvo, ki umetnika nekadentca dviga iz tegob in trpljenja njegove individualne biti, z vero, ki je s tako pretresljivo preprostostjo izražena v predsmrtnih stihih S. Kosovela:

»Vsi bodo dosegli svoj cilj, le jaz ga ne bom dosegel... Ognja prepeln, poln sil, neizrabljen k pokoju bom legel.«

V zvezi s tem bi opozoril na dve stvari, ki sta često predmet nerazumevanja in ozkosrčnega tolmačenja.

Umetnik ustvarja v najrazličnejših razpoloženjih, v najrazličnejših življenjskih razmerah, ki so lahko povod radosti ali žalosti. Zato bi bilo neumno imenovati dekadenco sleherni pojav pesimizma v ustvarjanju tega ali onega umetnika, denimo, sleherni izraz nesreče v ljubezni. Toda ko začenjajo osnovni, v bistvu antihumanistični motivi dekadentske umetnosti pronicati skozi vse delo nekega umetnika ali skupino umetnikov, in ko postanejo bistveni za njihovo ustvarjalnost, tedaj lahko po pravici govorimo o dekadentski smeri v umetnosti.

Mi smo seveda daleč od tega, da bi zahtevali od umetnikov, naj pišejo drugače kakor mislijo in čutijo, naj ne pišejo iz svojega srca. Takšna zahteva bi bila smešna in že vnaprej obsojena na neuspeh. To pa ne pomeni, da naša napredna kritika nekaterih pojavov v sodobnem umetniškem ustvarjanju ne bi smela imenovati z imenom, ki ustreza njihovemu bistvu.

Povsem jasno je, da lahko dekadentska umetnost samo negativno vpliva na zavest ljudi, da jih demoralizira, onesposablja za ustvarjalno delo. Njeni nosilci in zagovorniki se rekrutirajo pri nas v glavnem iz vrst ljudi, ki jim je tuja in osovražena vsa naša stvarnost prehodnega obdobja v socializem z vsemi njenimi družbenimi problemi. Razen tega se rekrutirajo iz vrst kapitalantov pred velikanskimi težavami socialistične graditve, iz vrst razočaranih drobnoburžoaznih intelektualcev, katerih anarhoide predstave o socializmu se niso uresničile, ki pa so hkrati nesposobni, da bi bistvo socialistične graditve razumeli in za katere je zato družbeno dogajanje v naši deželi izgubilo vsak smisel in cilj.

Dekadenco ni da bi se morala zmeraj pojavljati prav kot odkrito pridiganje pesimizma, gnusa pred življenjem.

Če drži, da je bistvo dekadence v laži o življenju, tedaj je jasno, da je treba za izraz upadanja umetniške ustvarjalnosti smatrati tudi tisto umetnost, ki pri nas zavestno maliči družbeno stvarnost, ko pretirava in posplošuje posamezne manj bistvene pojave, zaprtih oči pa gre mimo bistvenih, značilnih sprememb v našem družbenem življenju in v odnosih med ljudmi. Takšna »umetnost« koristi reakcionarnim poskusom, katerih namen je kompromitirati vse naše napore v minulosti in v sedanjosti, takšna umetnost je tendenciozna v najslabšem pomenu besede. Za najizrazitejši primer takšne dekadence lahko vzamemo Džilasov članek »Anatomija morale«.

Iz vsega kar smo rekli, sledi, da je problem dekadence predvsem problem vsebine umetniških del, ne pa prvenstveno problem njihove oblike. Reakcionarno in dekadentsko vsebino lahko, denimo v poeziji, izrazimo bodisi v sonetu ali v tako imenovanem svobodnem stihu. In nasprotno. Oblike, ki jih je morda res rodila neka nova dekadentska smer, lahko potem, ko so prišle v modo, vsaj začasno izpolni tudi napredna vsebina. O tem n. pr. priča zgodovina ekspresionizma, za katero so se po prvi svetovni vojni sprlo »revolucionarnosti« njenih oblik tudi pri nas navduševali mnogi umetniki naprednega mišljenja in čustvovanja. In posamezni nadrealisti so, potem ko so idejno politično prešli na pozicije proletariata, še dolgo ohranili nadrealistične oblike izražanja, prizadevajoč si, da bi jih napolnili z novo, napredno vsebino. Toda večji del naprednih umetnikov se ni dolgo zadovoljeval z izraznimi oblikami ekspresionizma in nadrealizma, čuteč, da so praktično nezdržljive z materialističnim gledanjem na svet. Začeli so iskati in našli so nove oblike izražanja, navezujoč na realistične tradicije umetniškega ustvarjanja, ki so v zgodovini vedno najtesneje povezane z materialističnimi ali njim blizu stojičimi nazori.

Nastopati proti »modnim neumnostim« ne pomeni nastopati proti novim, modernim oblikam.

Karel Putrih: Delo in obnova, 1950

Vsa zgodovina umetnosti je v iskanju in odkrivanju vse novih in novih oblik, v izbiranju in razvijanju tistih oblik, v katerih bo lahko umetnik podal čim celotnejšo umetniško sliko življenja in čim bolj popolneje izrazil svojo misel. »Modne neumnosti« se po mojem mnenju začenejo tam, kjer ne gre več za nobeno umetniško sliko življenja z njeno notranjo logiko in verjetnostjo, marveč gre za formalni prelom s sleherno logiko. Ta prelom z logiko pride do izraza v mnogih delih sodobne dekadentske književnosti, slikarstva in kiparstva, s katerimi nas bogato seznanjajo revije, kakor so »Umetnost i kritika«, »Književne novine itd. Oblika postaja tu povsem neločljiva od dekadentskih literarnofilozofskih nazorov o popolni nesmiselnosti, slučajnosti in brezsmotnosti človeškega dejanja in nehanja.

Ločene od življenja in od logike so sodobne »modne neumnosti« zelo spremenljive, prehodne, podvržene naglim preokretom, ki jih delajo njihovi nosilci v iskanju svojega »izvirnega izraza«, to se pravi, da v svojem nenehnem prilagajanju povpraševanju na notranjih in zunanjih trgih. Toda njihovo bistvo ostane: sodobne modne neumnosti so izraz idejne zagate.

Mislim, da s takšnimi modnimi neumnostmi nimajo prav nobene opravka niti Kulenovičeva »Majka Stojanka«, niti Čosićeva »Daleč je sonce«, niti Čopičev »Prelom« pa tudi ne Davičova »Pesem«, navzlic vsem nadrealističnim verbalizmom, ki so pri njem tudi tu neogibni, ki pa zlasti v Davičevem pesništvu človeku često kratko malo ne dopuščajo, da bi pesnikovo misel spremljal in razumel.

Takšno je moje mnenje o dekadenci v umetnosti in o vsakršnih prehodnih modnih neumnostih.

Mar lahko smatramo takšno mnenje za ždanovščino? In kaj je sploh ždanovščina?

Ždanovščina je predvsem birokratizem v obravnavanju kul-

turnih vprašanj. Kolikor malomeščanska kritika »birokratizma« ima za birokratizem sleherni boj proti dekadenci, tedaj je zanjo tudi ždanovščina istovetna s takšnim bojem. Tako nekateri restudi mislijo. Če pa je tako in če je treba sleherni boj proti idejni dekadenci v umetnosti imeti za ždanovščino, tedaj je bil ždanovec predvsem Lenin, ki je v znanem pogovoru s Klaro Zetkin rekel:

»Vsak umetnik, vsakdo, ki se smatra za umetnika, ima pravico ustvarjati svobodno, v skladu s svojim idealom, neodvisno od vsega.

Toda jasno, mi smo komunisti. Ne smemo držati križem roke in pustiti kaosa, naj se razvija kamor hoče... Smo vse prehudhi, razbijajoči v slikarstvu«.

Lepoto je treba ohraniti, vzeti si jo za vzorec, izhajati iz nje, če tudi je »stara«. Čemu bi se morali odvrnati od resnične lepote, se ji odrekati kot izhodišča za nadaljnji razvoj, samo zaradi tega, ker je »stara«? Zakaj bi se morali klanjati novemu kakor bogu, ki se mu je treba pokoriti samo zaradi tega, ker je »novo«? Nesmisel, en sam nesmisel! V tem je veliko licemerstva in kajpada nezavednega spoštovanja umetniške mode, ki gospoduje na Zahodu. Smo dobri revolucionarji, toda čutimo bogved kakaj dolžnost dokazovati, da tudi mi stojimo na višini sodobne kulture? Jaz pa se drzmem izjaviti, da sem »barbar«. Nimam sposobnosti, da bi mogel proizvesti ekspresionizma, futurizma, kubizma in drugih »izmov« smatrati za višji izraz umetniškega genija. Ne razumem jih. Nobene radosti ne čutim sprlo njih.«

Za ždanovščino lahko velja po mojem mnenju predvsem birokratsko dekretiranje, kaj naj književniki pišejo, pesniki opeva-jo, slikarji slikajo in glasbeniki komponirajo. Ždanovščina je propagiranje in dekretiranje tiste izrazite protirealistične smeri v umetnosti in posebej v književnosti, katere predstavniki gredo zaprtih oči mimo vseh notranjih protislovij prehodnega obdobja, zlasti pa mimo moralno rušilnega vpliva, ki ga ima birokracija na družbeno življenje. Ždanovci si prizadevajo, da bi živga, konkretnega človeka prehodnega obdobja izrinili iz književnosti in ga zamenjali z romantičarsko konstrukcijo. Ta umetnost birokratskega optimizma pomeni velik korak nazaj v primeri z velikimi stvaritvami starejše ruske in tudi sovjetske umetnosti, zlasti pa književnosti. Kar se tiče odnosa ždanovščine do umetnosti drugih narodov, zanjo ni bistveno da odklanja dekadentska dela sodobne umetnosti na Zahodu, marveč je zanjo bistven nacionalizem, pretiravanja — v konkretnem sovjetskem primeru — svetovno zgodovinske vloge ruske književnosti in umetnosti in podcenjevanja tega, kar so drugi narodi vnesli v zakladnico splošne človeške kulture. Znana je ždanovska teza, da je sodobna sovjetska književnost, vzeta v celoti, vzvišena nad vsem, kar je bilo ustvarjenega v dosežani zgodovini svetovne književnosti, kakor je rekel Reval v razpravi o »odklonih« madžarskega kritika in esteta Lukácsa.

V tem je bistvo ždanovščine.

To sem hotel reči v pojasnitev svojih nazorov o stvareh, ki so že precej dolgo predmet mnogih nesporazumov, pa tudi malicijna in pačenja bistva teh stvari.

Hodžić Sabahadin: Iz Istambula

Francoski kritik o slovenskem slikarju

Pariški glas o Maleševi »Makedoniji«

V pariškem listu »L'clairleur de Seine« je dne 2. marca objavil umetnostni kritik Paul Bernard pod naslovom: Miha Maleš, slovenski slikar. »Makedonija« naslednji članek, ki ga dodatno k našemu članku z dne 19. t. m. objavljamo zaradi dopolnitve in primerjave: »Znata bi bila, če bi človek hotel gledati sliko kakor prdmet, ki je osamljen in sam zase. V resnici ga na tisoče nevidnih vezi, cela veriga intimnih členkov neoljudsko veže s tvorcem.

Ce hočeš ljubiti do kraja, moraš do kraja razumeti. Občudovanje, ki ne temelji na jasnem spoznanju, je podobno glušcu pred angelskim orkestrom: vidi jih, a jih ne sliši.

Prav zato, ker iskreno občudujemo dela Mihe Maleša, se enako trudimo, da bi jih razumeli, pri tem pa sledimo njihovim skrivnim koreninam prav do kraja, da bi jih mogli prav spoznati v tvorčevi zenici.

umetnostjo, ki ima notranjo vsebino.

Nebesa, ki tako skoparajo z darili, so nam poklonila lepo darilo: vzroka dovolj za veselje. Kako je mogoče razumeti Miho Maleša brez njegovih del in le — ta brez avtorja? Oboje je hkrati beseda in njeno dopolnilo: on miren, ljubezniv, skromen; dela pa utripajo v globokem življenjskem ritmu.

Ustvaril je dolgo vrsto podob iz Makedonije, kakor je Goya storil to s Španijo, Degas z balletkami, Toulouse-Lautrec s prostitutkami, Seurat s cirkusom. Dal nam je sijajen album »Makedonija«, ki za vselej ustaljuje folklorne tipe te lepe pokrajine. Izrazite, statične tenje kmetice in kmetov; silni valovi barv na bliščetih prazničnih oblačilih. Obrazi žensk, kjer je tepota potez dovršena in od koder iz sleherne poteze vre življenje. Na vseh teh delih je videti neizrekljiv izraz v pogledih, v pričakovanju, spominih, veselju: vse je povezano z življenjem. Portreti; notranje življenje je ujeto na njih z vso silo bitja.

Ker mu je za strnjeno, se Miha Maleš skrbno varuje, da se

ne bi razblinil bodisi v globini senc, bodisi v žaru barv in potez.

Polne, enakomerno tekoče poteze izpolnjujejo brez onemoglosti svojo dvojno likovno nalogo: oddeljevati predmet od predmeta v medsebojnem razmerju, in s svojimi pretehtanimi krivuljami, z njihovimi preobrti, z njihovimi ponovitvami in skladnostmi ustvarjati arabesko, da ji lahko sledi pogled po vseh ovinkih, ki ugajajo očem.

V teh preprostih bitjih, izšlih iz ljudstva, slutiš notranje življenje, ki ga zna Miha Maleš raztolmačiti in ki ga prikazuje na njihovih obrazih, Mirno, tajno, krepko se izravnavajo čustvo na škrlatnih ustnicah, kjer komaj označeno, mimogrede zaigra senca poželenja ali obžalovanja. Izdaja se v izrazu potez; proseva zlasti v očeh; dolgi, trudni pogledi izpod vek, neprestano ljubkovanje, polno obljub, veselja, slastnih izlivov nežnosti.

Koliko zasanjanosti je v teh izgubljenih očeh, ki se utaplajo v daljnih opazovanjih in kako se v njih domotožje meša z milino! Ta zasanjanost, izgubljenost se onstran pričujočega trenutka v zasledovanju nejasnih podob, polnih melanholije, ki plava na neskončnem obzorju: morda

Miha Maleš: Konavljanka, 1953

prav le-ta najgloblje izraža dušo naroda in osebnob občutljivost umetnika.

Kakor le redko kdo je znal Miha Maleš izraziti s svojo osebnostjo mogočnost svoje domovine in njenih prebivalcev, ne s tem, ker je umetelno obnavljal njihovo slikovito zunanost, temveč zato, ker je pesniško zajel iz njihove globoke duševnosti in se tesno približal njihovim skritim stranem.«

* Naši družbeni cilji in vloga komunistov v boju za njihovo uresničevanje, »Borba« 10. in 12. jan. 1954.

ZGODOVINSKI UTRINKI

o kulturno-prosvetni dejavnosti primorskega ljudstva

Proces prebujanja narodne zavesti Slovencev v Trstu, v Istri, sploh na vsem Primorskem, se je začel relativno kasno in se je vršil v razmeroma počasnem tempu. Tudi proces razvoja kulturno-prosvetne dejavnosti med slovenskim ljudstvom tega ozemlja se je začel kasno in se je vršil počasi. Razloge za to je treba iskati — po mojem — predvsem v težkih gospodarskih, so-

cialnih in političnih razmerah, v katerih je živel slovensko, večinoma kmetstvo in delavstvo prebivalstvo gori omenjenih avstrijskih provinc. Obseg tega članka mi ne dovoljuje, da bi te gospodarske, socialne in politične razmere podrobno analiziral.

V Gorici in vsej goriški provinci, kjer je prišlo v slovenskem narodnem gibanju zgodaj do politične diferenciacije, se je razvila kulturno-prosvetna dejavnost med Slovenci v obliki političnega in kulturnega boja med liberalci in klerikalci. V Trstu in v Istri ni prišlo do take politične diferenciacije kakor na Goriškem ne zgodaj ne kasno, ne med Slovenci ne med Hrvatmi. Politična in kulturno-prosvetna dejavnost med Slovenci in Hrvatmi v Trstu in v Istri sta se razvijali pod enotnim političnim vodstvom, v katerem so imeli glavno besedo advokati in duhovniki. V Istri so imeli ti poslednji odločilno besedo. Socialni demokratje, ki so prinesli tudi v politično in kulturno-prosvetno gibanje prebivalstva teh krajev živahnost, ostrino, idejnost in bojevitost, se pojavijo kasneje in začnejo biti faktor, ki daje čutiti svojo eksistenco, šele okoli 1898—1900.

Če so se hoteli Slovenci (pa tudi Hrvati) narodno ohraniti in se politično uveljaviti so morali začeti razvijati tudi kulturno-prosvetno dejavnost, morali so pokazati svoje sposobnosti in svojo zrelost tudi na kulturno-prosvetnem področju. Tem bolj, ker je bilo kulturno življenje med Italijani v Trstu zelo živahno, bogato in na relativno visoki stopnji. Tako živahno, tako bogato, vsestransko in na tako visoki stopnji, da je avtomatično, brez vsakega vidnega znamenja prisiljevanja vpilalo vase, poitalijančevalo Slovence (pa tudi Hrvate). Seveda je igralo morda tu odločilno vlogo dejstvo, da so bile vse ključne in ostale gospodarske pozicije v vseh treh provincah v rokah italijanske buržoazije in italijanskih veleposestnikov. Proces narodnega in kulturnega prebujanja Slovencev in Hrvatov v Trstu, v Istri, sploh na vsem Primorskem, italijanska buržoazija ni pospeševala, marveč ga je na vse načine zavirala in mu metala polena pod noge. Italijanska buržoazija se je skupaj z veleposestniki narodnega in kulturnega prebujanja Slovencev in Hrvatov v Istri in na Primorskem bala, ker je to gibanje, to prebujanje nujno nosilo v sebi demokratične elemente, ki so utegnili postati, biti zelo nevarni njeni politični in gospodarski hegomoniji. Proces narodnega prebujanja in kulturno-prosvetnega razvoja Slovencev in Hrvatov v Istri in na Primorskem se je vršil in se je moral vršiti v znamenju boja proti zatiralcem, ki so bili tu italijanske narodnosti.

Nimam toliko let, da bi mogel seči s svojimi spomini v prve začetke narodnega prebujanja in kulturnega razvijanja tržaških in sploh primorskih Slovencev. Začetki, prvi začetki tega kulturno-prosvetnega razvijanja, boljše, kulturno-prosvetne dejavnosti, so morali biti zelo težki. Taki so bili vsaj tisti začetki kulturno-prosvetne dejavnosti v moji vasi nad Trstom, na Kontovelu, katerim sem bil kot otrok in deček priča. Neuki, nevzgojeni, skoro nepismeni delavci in kmetje so se začeli dramiti, so začeli zahtevati, naj se prizna njihova narodnost, začeli so ... gibati, da bi opravičili svojo narodno eksistenco in začeli so se po napornem delu učiti. Vse to so delali tako, kakor da nosijo težka bremena z brega v hrib, na katerem čepi

IVAN REGENT

moja rojstna vas. V delu za ustanavljanje prosvetnih in kulturnih društev, v dejavnosti teh društev, v vajah in v nastopih pevskih zborov in amaterskih igral-skih skupin, v tem plemenitem loda težkem delu je zapisana zgodovina kulturno-prosvetnega razvoja vsakega posameznega ljudstva, morda vsakega posameznega naroda, vsekakor pa zgodovina kulturnega razvoja primorskih Slovencev.

V mestih, tudi v Trstu in v Gorici, so imeli svoje čitalnice, čeprav s skromno dejavnostjo. Na deželi je vladala tema. Ko se je nehala čitalniška doba, so začeli narodni prebujalci ustanavljati pevska društva, ki so začela kmalu prirejati veselice, na katerih je bila na programu tudi kaka šaljiva enodejanka. Polagoma so se začele ustanavljati združne gostilne, ki so s pomočjo tržaške slovenske posojilnice začele graditi večje dvorane, da so imela pevska društva kje prirejati veselice. Take gostilne in pevska društva so nastala skoro v vsaki tržaški okoliški vasi, pa tudi na Krasu, na Vipavskem in v dolini Soče. Učitelji so bili hkrati tudi pevovodje. Ze proti koncu preteklega stoletja se je v Trstu ustanovil Sokol, kasneje

zgrajen Narodni dom z lepo gledališko dvorano. Poitalijančevanje Slovencev se je počasi nehalo ali skoro nehalo. Ljudstvo si je zgradilo samo, s svojimi sredstvi, svetišča kulture, od koder se je ta širila med ljudstvo. Razvoj je vzgojil pesnikom in pisateljem čitatelje, glasbenikom pa pevce in ljubitelje petja. Narod se je bil zdramil in postal narod v pravem smislu besede.

Vsa ta ogromna kulturna dejavnost pa seveda ne zraste, kakor pravijo, stihijno, ali pa sama od sebe. Vse to je rezultat težkega, pionirskega, včasih celo fakiškega, težkega dela. Ni dovolj, da ima narod znanstvenike, umetnike, pesnike, pisatelje in glasbenike. Potrebni so mu prav tako ljudje, ki bodo znali sadove znanstvenikov in umetnikov posredovati ljudstvu, sicer bo kultura mrtva veja na narodnem drevesu. Takim skromnim, nezah-tevnim ljudem smo dolžni hvalo in priznanje, da se je kulturna dejavnost razširila tudi med slovensko in hrvaško ljudstvo Trsta, Istre in Primorja sploh. Mnogo je takih skromnih ljudi. Vseh nisem poznal, vseh se ne spominjam. Med najpridnejše poznane aktiviste na kulturno-prosvetnem področju na Primorskem,

Vse kulturno prosvetno delo v Trstu, v Istri, deloma tudi na Goriškem, je bilo tja do 1905 idejno agnostično. Nosilo je na sebi samo pečat slovenstva in sicer pečat nacionalističnega slovenstva. Tudi je bilo omejeno le na umetniško področje: petje, koncerte, dramatične predstave, redko recitacije. Predavanj ni bilo; tečajev še manj. V mestih, zlasti v Trstu, so voditelji te dejavnosti le težko trpeli delavske elemente. Vladala je precejšnja malomeščanska miselnost in malomeščanska zaprtost. Nacionalistično vzdušje. Vendar je tudi taka kulturno-prosvetna dejavnost močno pripomogla, da se je začela širiti med ljudstvo kulturna zavest, da je nastajalo med ljudstvom zanimanje za knjigo, za gledališče, za pesem itd.

Z ustanovitvijo delavskega prosvet. društva »Ljudski oder« v Trstu 1905 stopijo v kulturno-prosvetno dejavnost v Trstu in na Primorskem delavci, ki so vnesli v to dejavnost marksistično idejnost, bojevitost, poleg kvantitete pa tudi skrb za kvaliteto. Novost so bila javna predavanja, s katerimi je začelo društvo »Ljudski oder« v Trstu in jih potem razširilo na deželo. Med predavatelji so bili Ivan Cankar, dr. Ivan Prijatelj, Ešbin Kristan, Zofka Kveder in drugi. Tudi to delo je slo počasi. Ni bilo denarnih sredstev, ni bilo dvoran (narednjaki so Ljudskemu odru dvorane svojih združnih gostin in Narodnih domov odklanjali), ni bilo knjig za knjižnice, ni bilo slovenskih pevovodij ne slovenskih režiserjev. V prvih igrah so nastopali igralci-diletanti, ki so znali slovensko le za silo. Treba jih je bilo učiti.

V splošnem je bila kulturno-prosvetna dejavnost v Trstu, v Istri in na Goriškem med slovenskim prebivalstvom tista, ki so ji načelovali nacionalisti in ona, ki so ji načelovali socialni demokratje zelo velika. Ta dejavnost, ki jo je prva svetovna vojna prekinila, se je po končani vojni znova razmahnila. Vsaka vas je imela svoje prosvetno društvo. Ljudski oder je imel 64 podružnic; nacionalistična Prosveta še več. V Trstu so delavci, ki so prevzeli po vojni tudi vodstvo narodnega gibanja, ustanovili Višji kulturni svet, ki mu je predsedoval dr. Lavo Čermelj. Ta svet se je ustanovil z denarno pomočjo Delavskih konzumnih zadrug. Začel je tudi izdajati revijo »Njiva« in sicer kot prvi poizkus enotne narodne fronte pod delavskim vodstvom. Slovenci in Hrvati kot dela svojih narodov, delavci kot razred so pokazali visoko sposobnost samostojnega kulturnega snovanja. Glede delavstva smemo reči, da je uspelo organizirati in razvijati tako široko, močno in kvalitetno dobro kulturno-prosvetno dejavnost, kakor le redkokje drugod.

Dore Klemenčič: Manifestacija, 1948

Visoka kulturna stopnja vsakega naroda dela čast narodom, prizadevnosti in kulturni dejavnosti vseh narodov. Morala bi biti ponos vsaga človeštva. Italijanski nacionalizem in fašizem pa sta prelepo kulturno stavbo primorskih Slovencev, primorskih delavcev, poteptala in uničila. Le redki italijanski kulturni delavci so občutili dejanja fašistov kot osramočenje svojega naroda. Le redki — razen komunistov in socialistov — so razumeli, da narodi, ki pomagajo nasilnežem uničevati kulturo drugih narodov niso svobodni in da kopljejo sebi svoj kulturni grob. Visoka kulturna stopnja vsakega naroda,

velikega ali malega, na svoj način oplaja kulturo vseh drugih narodov. Nova Jugoslavija, Jugoslavija ljudske oblasti in komun je dedič vsega naprednega, kar so v zgodovini naredili njeni narodi, tudi dedič visoke kulturne dejavnosti Slovencev in Hrvatov Istre in Goriškega. Najupravičenejši, pravilno, edini upravičeni dedič visoke kulturno-prosvetne dejavnosti tamošnjega delavstva.

To dejavnost nadaljujejo sedaj pri nas naši kulturni delavci, vsi naši delovni ljudje, da bi niso svobodni in da kopljejo sebi svoj kulturni grob. Visoka kulturna stopnja vsakega naroda, socialističnega humanizma.

Prvomajske umetniške razstave v Ljubljani

Na predvečer prvega maja, to je v petek ob petih popoldne bo v Moderni galeriji odprta umetniška razstava petnajstotice slo-

Nikolaj Omerza: Dekle s cigareto, 1953

venskih likovnih ustvarjalcev. Razstavljali bodo Riko Debenjak, Božidar Jakac, Boris Kalin, Zdenko Kalin, Gojmir Anton Kos, Stane Kregar, Miha Maleš, France Mihelič, Nikolaj Omerza, Marjaj Pregej, Karel Putrih, Maksim Sedej, Evgen Šačovič, Francišek Smerdu in Gabrijel Stupica. Ljubitelji umetnosti bodo imeli priložnost videti najnovejša dela teh vidnih slovenskih umetnikov, in sicer olja, grafike in plastiko.

V Mali galeriji Društva slovenskih likovnih umetnikov na Titovi cesti 1 pa je odprta razstava slik in grafik Oblaka Florisa, ki stopa s to razstavo prvič pred javnost. Rojen je bil 1924. leta na Vrhniki ter je dovršil ljubljansko Akademijo upodabljaljočih umetnosti s prvo generacijo l. 1949, nato pa specialko grafike pri prof. Božidarju Ilaču l. 1951. Doslej je razstavjal na društvenih razstavah v Ljubljani, Beogradu, Cetinju, Sarajevu, Maibornu in Sežani, njegov nastop v Mali galeriji je njegova prva samostojna razstava.

Trst v XIX. stoletju

pa Dramatično društvo. Le-to je začelo prirejati predstave po deželi v dvoranah združnih gostin. Polagoma pa so začeli graditi Narodne domove, večje gledališke dvorane za veselice, koncerte in dramske predstave. Tržaško dramatično društvo je priredilo nekaj predstav v nekdanjem gledališču Armonija in v gledališču Fenice. Nekajkrat je prišla gostovat v Trst ljubljanska drama, nekajkrat hrvaška igralska družba Gavrilovičeva. V Trstu je bil v začetku dvajsetega stoletja

v Trstu in v Istri štejemo Jaka Štoko, ki je odprl v Trstu tudi prvo slovensko knjigarno ter napisal nekaj veseloiiger; zakonca Ponikvarjeva, odbornika in mecenca Dramatičnega društva; zakonca Stularjeva, igralca; prvega nastavljenega režiserja tržaškega Dramatičnega društva, težko bolnega Žučka; novinarja Prunka, Mašo Grom in druge. Prav tem gre predvsem zahvala, da so polagoma in položili v Trstu temelje ljudske kulturno-prosvetne dejavnosti.

IVAN POTRČ LJUDJE

(Balada o partizanu Osojniku)

To mi je pravil Osojnik sam, nekaj mesecev poprej, preden so ga izdali in je bil ubit. Bilo je že proti jutru in v Halozah; tja smo se potegnili po neki likvidaciji na Polju; bili smo neprespani in zmučeni, ali on, Osojnik, po taki noči, ki je bila za nami, ni mogel zaspati, sam od sebe je začel. Bila je ona reč, zaradi katere so ga prijemali, zaradi katere je imel težave — on, ki so se ga bali fantje tri fare naokoli, in on, za katerega ni bilo žeganja, da ne bi potegnil noža! Ali prav ta reč, zaradi katere so mu takrat peli levite, ga je nekaj mesecev kasneje tudi pokopala. Nič se ni dalo pomagati, bil je iz naših krajev, takšni smo tam ljudje...

To je bilo tisto poletje, ko so pobili Lackove v Pacinju, ko so ujeli Lacka in ga zmrcvarili, da ga lastna mati ni več prepoznala... to se je zgodilo tisti čas, ko so ležala pred minoritsko cerkvijo in na smrečju blatna, od krvi očrnela in posinela naga trupla Lackovih partizanov, to se je zgodilo poleti, ko so kazali na gestapi pred počitno iznakaženega in čez razbito glavo prevezanega Lacka... in ko je bila za nekatere Lackova reč za vekomaj pokopana, ko na priliko za Irgleca.

— To so bili grozni časi, — je začel Osojnik — vse zapovrstjo je bilo izdano in ljudje so se začeli lastne sence bati. Nekdo je izdajal; Nemci so izvedeli vse in pisali, da izdaja Lacko. Tega ljudje niso verjeli, ali dvom je začel ljudi do konca naržirati; kmečki človek ni več vedel, kaj naj stori, če si se mu prikazal.

Naju z Lackom so v Pacinju rešili oni, ki so ležali pred cerkvijo. Lacku potem tudi to ni pomagalo — in naenkrat sem se znašel brez fantov in — sam... sam s svojo brzostrelko in z nasekanimi bombami.

Bilo je sredi najhujšega preplaha, nekje sem se moral pokazati — in pokazal sem se Irglecu, s ka-

terim smo si bili nekje v botrini, a pokazal sem se pri njegovem hramu tudi zaradi Irglečeve ženske, zaradi Hane, s katero sva se včasih poznala in si bila dobra.

Kmetija je na samem, okoli hrama ni na daleč okoli nobenega drugega in takoj ob okoli pred hišo je hosta. Prenekaterikrat smo se pri Irglecu najedli, prenekaterikrat smo prečumeli in prespali tam. Prišel sem proti jutru in ostal v hosti; da bi se pokazal v hramu, to je bilo vseeno prenevarno. Vlegel se med gosto praprost — bilo je na kraju, kjer sem videl hram, dvorišče in okoli pred hramom — in potem pričakal sonce, ki se je dvignilo nad Pacinjem, a tudi zadremal, preden sem koga dočakal iz hrama; bil sem do kraja izmučen.

Tako sem potem spal kje do desete, do enajste; prebudilo me je sonce, ki je prišlo do tačas v tistem letnem času visoko na nebo in skozi veje scela posijalo name... ali pa me je zbudila nekakšna topa govornica. Zbrisal sem si oči, da sem kaj videl, in se vzpel iz praprost. Znova sem zaslišal tisto topo govornico — ne, z mojimi ušesi ni bilo nekaj v redu, ko da se še ne bi prespale — in zagledal hkrati Irgleca na drevesu; imel je vrečo, obešeno čez ramena, in obiral je jabolka, velike rdeče adamece. Tista, s katero se je menil, je bila Hana — ali naj sem se še toliko napenjal, tega, kar sta se menila, nisem razločil; bilo je, ko da bi se mi oči sicer do kraja predramile, ušesa pa bi še vedno na pol spala; otresal sem z glavo, pa ni tudi to nič pomagalo, ko da bi me kdo za uho vsekmal. Nehote sem se jel ozirati, okoli sebe in po hosti, nič več nisem zaupal ušesom.

Zazrl sem se tudi proti Irglečevemu hramu, nikakšne govornice več nisem slišal; slišal sem samo sadje, adamec, kako so z debelim glasom padale na tratnico. Zenske, s katero se je menil, Irglec, ni bilo nikjer več, po vsej priliki je odšla, h kuhi.

Prikrat tiste dni sem začutil, da bi rad jedel, da sem lačen — in storil sem kakor vedno doslej, kardarki sem se priplazil po hosti do Irglečeve doma-

čije. Potegnil sem nož iz žepa in pokljukal po suhi škorji navočenega hrastiča; ko da bi kakšna žolna pokljukala, je zapelo.

Irglec se je prenehal stegovati za adamcami, slišal me je. Znova sem potrkal in potem čakal — na njegovo znamenje, a ga za čuda nisem dočakal; ko da bi možki na drevesu otrpnili. Zato sem zatem dvakrat potrkal... in zatem še enkrat, nič več mu ne bi bilo potrebno premišljevat, koga ima v hosti. In zares, tudi na jablani je poklepalo — razločno sem slišal, vsekakor bolj jasno kakor popreje govornico. Ušesom pa še vedno nisem zaupal, zvesto sem ga spremljal z očmi, vse toliko, dokler se ni spustil z drevesa, si posadil na pol prazno košaro na glavo in se počasi odzibal proti hramu.

Vedel sem: odšel je k Hani, zaradi kosila. Drugetkrat sem legel nazaj v praprost in čakal, tokrat sem se samo potegnul za grmovje in v travo ter tako prežal, kdaj se bo kmet vrnil. Na strehi se je močneje pokadilo iz dimnika, zatem, zdelo se mi je, da je mimila cela mala večnost, se je Irglec prikazal; še vedno je imel vrečo okoli ramen in takšen, z vrečo, odstopenjal po lestvi med vejicje. Zatem je od tistega vejicja tam poklepalo — kar je povedalo, da bo južina. Zijal sem v drevo, v vejicje, ki je na pol zakrivalo Irgleca, znova je začel s trganjem sadja, zatem pa sem legel na hrbet — in tudi zadremal, čeprav tega nisem nameraval več...

Ne bi rekel, da sem prespal, trdo zagotovo nisem zaspal, kajti znova in znova sem zaslišal sem od Irglečevega sadovnjaka poklepavanje — bilo je, ko da bi se mi kar naprej sanjalo o klepanju, kako peljem voz iz hoste in kako neka veja ves čas kleple med kolesi... ali nikamor in nikamor nisem pripeljal, samo veja je ves čas poklepavala — in iznenada počila.

Preden sem sploh kaj dojel — samo to vem, da ušesom ves čas nisem zaupal in to je bila tudi moja sreča — je prasknilo ko suha veja pod stopinjo, nekje za hrbtom, tokrat nekam bolj oprezno, medtem ko je na drevesu še vedno poklepavalo. To se je reklo, da je prišla Hana z južino, da me je iskala, a da me ni mogla najti. Odgrnil sem praprost in se dvignil, da bi se ji pač pokazal, hotel sem se ji tudi nasmehnuti, da bi ji pragnal strah, a je bilo še tisti trenutek vse to presekano — tri, štiri korake pred sabo, kamor sem se ozrl, sem namesto Hane zagledal Nemca, žandarja, s karabinko v rokah, za Nemcem še enega Nemca, in za tem še Nemce — cela hosta jih je bila polna. Stisnil sem orožje v roki, nekje v trebuhu me je zasekalo, da sem zakričal, grozno sem moral zarjoveti. To me je tisti trenutek

Junaki zračnih višav

Piloti so se dobro pripravili na prvomajsko parado

pozornost, se zgodi to v nekaj desetinkah sekunde. Spet spregovori mikrofoni s komandne kupole.

»Beli naprejš!»

Motorji zabrne močneje, oblak dima in prahu objame eskadrile za čelnimi letali, ki se začno počas dvigati z vzletišča.

»Naslednji... naslednji... naslednji...« Enakomerno je slišati komando, ki pravzaprav daje znak za start.

Čez nekaj minut že brni v zraku na desetine letal, ki se

Reaktivna letala se dvignejo nekaj minut pozneje. Toda brza letala hitro dohitijo. Pilotirajo mladi piloti, ki morda pred dvema ali tremi leti še niti slutili niso, da bodo kdaj letali s tolikšno brzino.

Ura je natanko 15. V presledkih po nekaj sekund prileti nad letališče eskadrila za eskadrilo. Oficirji na komandni kupoli se zadovoljno smehljajo. Natanko ob določenem času je vsa formacija preletela letališče.

In že so letala krilo ob krilo izginila v višavah. To se ponovi

sposobni tudi najtežavnejših pilotov, in nalog. Toda do tega se ni bilo lahko dokopati. Časa je bilo malo. Učiti se je bilo treba hitro. V reaktivnih letalih še nikoli niso letali.

Ameriški oficir v ameriških enotah, kjer so naši piloti prevzemali prva reaktivna letala iz vojaške pomoči, je vprašal nekega našega pilota: »S katerim reaktivnim letalom ste prej letali?«

»Z nobenim«, je odgovoril.

Američan ga je osuplo pogledal. Ko pa so bile vežbe končane, je rekel:

»Bravo, Jugoslovani!«

Ponosni smo na naše pilote, ponosni na njihovo hrabrost in na njihovo znanje.

P. Petrović

Se zadnja navodila...

Eni prihajajo, drugi odhajajo, vojska pa raste in se krepi

Če si bil v kratkem časovnem presledku dvakrat v eni enoti, vseeno kateri, pehotni ali letalski, tankovski ali artiljerijski, mornariški ali inženirski, boš ob drugem obisku že na pragu vojašnice in ob prvem srečanju z vojniki začutil, da je v njej nekaj novega, na prvi pogled nerazumljivega — v enoti kot v celoti kakor pri vsakem posamezniku.

Poglejmo na pr. četo ali baterijo z njenim komandirjem kot enega teh mnogih kolektivov. Baterija, o kateri pišemo, je ena izmed mnogih.

Ni še dolgo tega, ko so se vojniki učili na topovih, zaplenjenih še v vojni. Učili so se dan za dnem, spoznavali vse taktične in tehnične posebnosti, streljali z njimi, jih čistili in mazali, jih ljubili in čuvali. Bili so zadovoljni z njimi, zaupali so njim in sebi.

Nekega dne, na koncu vaje, je komandir Marković pripovedoval tovarišem nekaj iz vojnih časov. Pripovedoval jim je, kako se je neka skupina naših borcev zelo dobro naučila streljati z nemškimi topovi in kako je v prvi bitki z njimi tolkla sovražnika. Večkrat pa se je tudi zgodilo, da so zaplenjeni top ali minometalec v naslednjem trenutku obrnili proti fašistom. Tako je bilo v vojni, je dejal komandir. In s tem je bilo pripovedovanje konec.

Ko so se vračali vojniki v vojašnico, so se vpraševali, čemu jim je to pripovedoval. Morda pa se na vaji niso postavili? Ne, saj so vedeli, da bi jim komandir to odkrito povedal. Toda čemu jim je pripovedoval prav o tem?

Drugi dan jim je postalo jasno. Tisto jutro so se poslovlili od starih topov. Dobili so motorizirane. Topove z dolgimi cevmi na čvrstih podlogah in z močnimi motorji. Razveselili so se jih. Spoznali so, da je komandirjevo pri-

povedovanje pomenilo: zdaj pa je treba pljunuti v roke in se čimprej naučiti streljati z novimi topovi. Kako pa drugače: imas tako močno orožje, pa ne znaš ravnati z njim! Spoznali so, da mora biti enota vsak trenutek pripravljena poseči v boj. Naučiti se tega pa ni tako preprosto. Drugačnj koto-meri, drugačne tehnične lastnosti in pa motorji. Treba je proučiti vso to tehniko in še marsikaj. Dogovoriti pa se sploh ni bilo treba. Vojaki so se pridno učili in delali. Prej so proste ure ob nedeljah navadno preživljali v mestu, zdaj pa so bili pri topovih, pri svojih topovih. Vso ljubezen, kolikor je more človek posvetiti nečemu, kar ima rad in kar mu je pri srcu, so ti fantje vložili v delo in učenje.

Nihče, razen njihovega komandirja Markovića, ni o teh topovih ničesar vedel. Komandir je bil tiste dni ves zatopljen v delo. Učil je podoficirje in oficirje svoje baterije, posamezne vojaške, jim pojasnjeval sleherni del, posebnost, lastnost. In ko je čez nekaj časa prišla komisija preveriti, kako daleč so že z učenjem, so njeni člani presenečeno gledali, kako dobro znajo mladi vojniki ravnati s svojimi topovi, kako premagujejo najtežavnejše praktične naloge, kako hitro spravijo topove tudi po zelo strmih klancu. Po vrsti so pristopali in jim čestitali.

Naš komandir se je v vojni med drugim odlikoval tudi s strogoštinjo in pravičnostjo. Kolikokrat so komandanti ali komandirji strogo dajali nauke, karali za prestopke ali napake! Zmeraj pa so bili obdani z ljubeznijo in pozornostjo borcev, ki so šli skupaj z njimi v juriš na življenje in smrt. V zahvalo so jim komandirji izkazovali očetovsko skrb za njihovo življenje in zdravje, za njihovo vneto in napore.

Takšen je ostal naš komandir še zdaj.

Milanko Mihailov je komandir čete v neki proletarski enoti. Že po tem, kako stoji pred enoto, kako z močnim glasom odreja in komandira ali kako vojaške učni, takoj spoznaš v njem strogega oficirja.

V mnoge enote so prišli te dni mladi rekruti. Iz vasi, mest, podjetij, tovarn in rudnikov so jih spremlili s pomladnim cvetjem, z materinimi in dokliškimi objemi. V vojašnicah jih je sprejel ploskanje, pozdrav oficirjev in starih vojakov ter topla beseda: »Dobrodošile!«

Rekruti so prišli. Minile so že prve ure spoznavanja vojaškega reda, storjeni so prvi koraki v stroju, vojniki so se že naučili pozdravljati, nekoliko so že spoznali orožje in topove. Sklenili so prva poznanstva, prva prijateljstva. Dan za dnem se bodo učili in kmalu postali takšni, kakršni so vojniki v bateriji komandirja Markovića ali katerikoli drugi. Učili se bodo, delali kakor njihovi tovariši, ki so jih našli v vojašnici, ali pa tisti, ki so te dni častno zaključili svoj rok in se vrnili domov.

Tudi te rekrute bodo njihovi komandirji nekega dne spremlili na železniške postaje, stiskali jim bodo roke in jim želeli obilo sreče na novem delovnem mestu.

Eni prihajajo, drugi odhajajo, vojska pa raste in se krepi. Vsaka njena enota in vsak mož v njej z vsakim dnem in čedalje bolj.

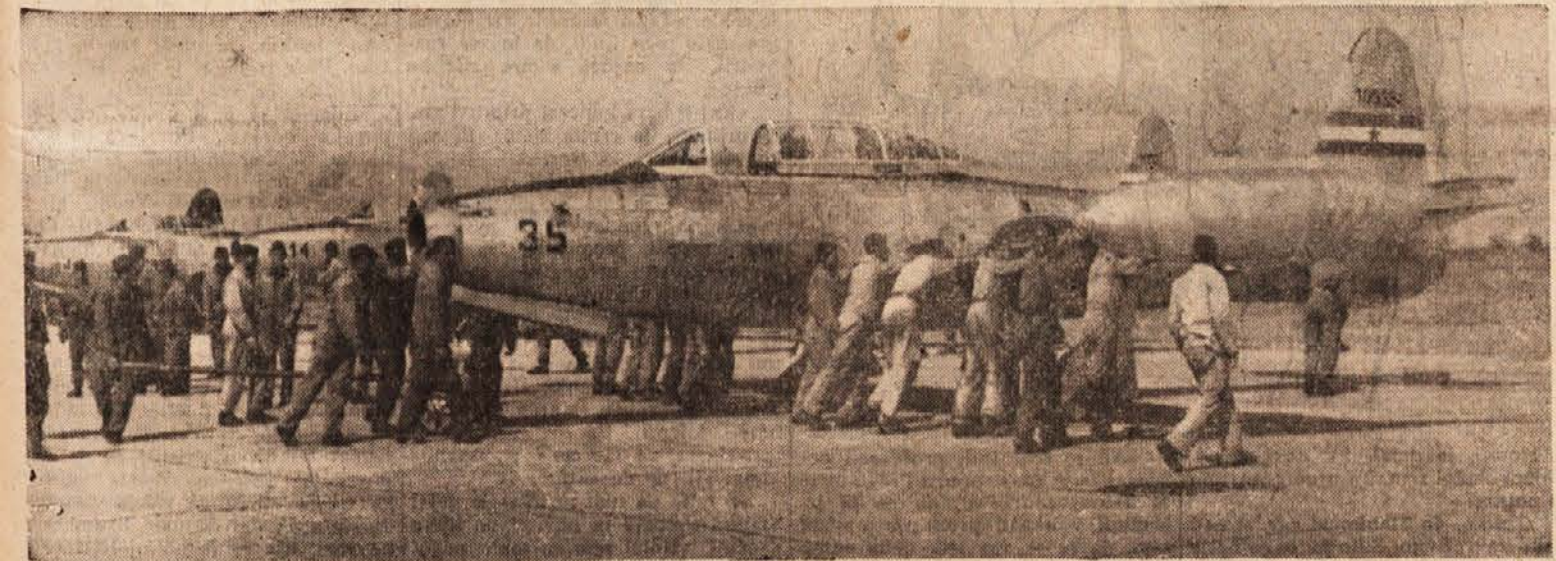
Podpolkovnik M. Nikić

Po vrnitvi mora pilot raportirati, kako je izpolnil svojo nalogo

bodo nekje daleč tam, morda blizu Novega Sada, uvrstila v paradne vrste, da bodo v veličastnem poletu preletela letališče.

trikrat in vse skupaj traja le nekaj minut. Letala lete malone s hitrostjo zvoka. Lete varno. Zdaj je to že močna bojna skupina. Piloti so dobro izvežbani,

Eskadrila reaktivcev se je vrnila na letališče. Letala je treba takoj pregledati. Okoli njih je zbrana skupina mehanikov in kakor v zraku ima tudi sedaj na zemlji vsak svojo nalogo

tudi rešilo. Preden so se Nemci, ki so bili prav tako iznenadeni, znašli, sem bil že na kraju hoste, sem se že vrgel v klanec pod robom hoste in se pognal znova naprej, čez jaso. Streljanje za sabo, bilo je eno samo sikanje, sem zaslišal, ko sem se pognal v Pesnico — ali to je bilo že za grmovjem; znašel sem se v vodi in se po vseh štirih splazil iz nje in iz blata. Na oni strani potoka je bila koruza in to koruzinje, bil je letni čas in bilo je visoko, me je tudi zavarovalo.

Vse popoldne, vse do večera so me gonili, tudi pse so imeli s sabo, a me niso staknili, prevečkrat sem prebrodil Pesnico... K noči pa sem se privlekel tja, kjer se je hajka za mano začela in kjer se mi je zdelo najmanj nevarno — k Irglečevemu hramu. Odrinil sem desko v listjaku in se zvlekel v slamo. Psa pri hiši niso imeli, da bi me zavohal; v hram pa nisem mogel, že zaradi otrok ne, dokler jih ne bi spravili spat.

Čakal sem noč in dočakal, še preden se je noč dodobra napravila, oba Irglečeva. Prišla sta po podstenju in v kolarnico, čeprav je on bolj drsel ko hodil za njo — vsak korak sem natanko slišal in razločil, ušesa me niso nič več izdajala. Zenska je vzdihovala in se nečemu upirala, Irglec jo je tolažil in jo pregovarjal. Mislim, da bosta odšla v klet k živini, in da bom moral stopiti tja ali jo poklicati, ali že sta prišla v kolarnico, zenska še vedno naprej in Irglec za njo, ter se v listnjaku, nekaj pred mano ustavila. Zenska, Hana, je obesila nekaj odeje na garce od voza in znova pojedikovala.

»Jezus — jezus, ali je bilo potrebno, da si si nakopal to na dušo? Mirne ure ne bo več pri hramu... Oh, ti moj Jezus nazarenski...!«

Irglec je začel kopati s krampom listje — da, delal si je jamo, ko za spanje — znenada pa je prestal in zasikal.

»Prekleta! Prenehaj že tuliti! — Kaj boš zdaj vse name valila! — Sama si odnesla listek!«

Govoril je zadihano, presekan, ko da bi jo nameraval po vsakem, ko je kaj povedal, mahnil.

Zenska je utihnila, moški je znova začel s kovanjem, meni v slami pa je zastal dih. To, kar me je celo večerko preganjalo, to je tisto, kako se je moglo zgoditi, da so bili naenkrat žandarji okoli in okoli mene, to se mi je zdaj grozno in do nagega razodelo, bolj do golega se Irglečeva dva nista mogla pokazati.

Znova sem začutil, kako me je do bolečine zaskalo v trebuhu — lahko, da je bilo to tudi od lakote, tretji dan že nisem imel ničesar v ustih — ali zavpil tokrat nisem. Le brzostrelko sem tesneje

stisnil, hkrati pa do samih las na glavi začutil, da sem se do togote razjezil, le zganil se še nisem.

Prav to, da se nisem premaknil in da me Irglečeva dva nista zagledala, je potem vsaj za tisti prvi trenutek oba rešilo. Prepadenost in jeza, vse se je mešalo v meni — in tudi vedel sem že, kaj bom storil.

Zenska je začela znova s hlipanjem, kar me pa ni nič ganilo, do vsakega človeka bi več občutil, ko sem jaz takrat do nje; znenada pa je zatulila, dušeče in v klike, ko da bi se vse trgalo v njej in ko da se bo zdaj zdaj zadušila.

7 Slamo

»Ti bi ga imel na vesti, samo ti! Ti si me pregovoril — žensko kratke pameti, uhl!«

Moški je prenehal s kovanjem. Bilo je, ko da bi se ogledoval po temi okoli sebe, ko da bi se bal, da ju ne bi kdo slišal. Kar naprej je sikal. Ali zenska ni bila tiho.

»Ti, samo ti!« je venomer očitala in pohlipavala. Irglec se je v skoku obrnil in dvignil kramp.

»Eno samo še zini, pa te večnem!«

Ali ta jeza mu je po vsej priliki kmalu splahnela. Spomnil se je na drugo.

Če se išče politična linija

Odlomek iz romana »Izgubljena vera«

MISKO KRANJEC

Precej časa je minilo, ko je Lajovic srečal Poldeta, pa je doma dejal ženji nekoliko razburjen:

»Poldeta sem srečal, Breliha. Ali se ti ne zdi, da bi bilo prav, če bi napravila obisk? Ze dolgo nisva bila pri njih, lahko bi si kaj mislili o nama. Nazadnje človek nikdar ne ve... kako bi dejal... Nekaj ni bilo v redu z njim, zdi se mi, da je zabredel pri višjih v nekakšno nemilost. To pa ni najbolj prijetno.«

»Kaj mu je treba, da se vtiika v sleherni stvari? je odvrnila Majda jezno, ne da bi vedela, zakaj

F. Slana

vpisali in zdaj se na sestankih z muko upiram, da ne bi zaspala in na glas sanjala. Dvakrat glasujem, ne da bi vedela, za kaj in trikrat ploskam...«

»Kaj pa sploh hočeš, bi rad vedel.« Tedaj je vsekala nazaj suho, kratko, jezivo:

»Nič. Rajši bi sedela na vrtu kakšne gostilne in pojedla polovico pečnice.«

Začel je kimati. Navdala ga je žalost, skoraj je bil razočaran nad svojo Majdo. »Gostilniški vrt, muzika, ples, pečnice,« je začel govoriti bolj zase kakor ženi. »Zdaj se je pokazalo, kakšni meščanski mistri bi radi bili. To so ostanki preteklosti. Zivljenje se je premaknilo naprej. Kdor mu ne more slediti...«

»Prosim te, nehaj, za božjo voljo!« je vzklila in obstala. »Ne vidiš, da nimaš pred seboj našega terena? — Povej mi rajši, koliko zvezd se danes vidi na nebuli?«

Toliko da ni obstal, tako ga je presenetila, čeprav je poznal takšne njene preskoke. »Kaj ti ne pride na misel?« je dejal. »Kakšna otročarija! Od kod pa naj jaz to vem? Nisem zvezdoslovec, prerok pa tudi ne.«

»O socializmu pa govoriš, pa tudi ne veš o njem nič. Take klatiš o njem, da je groza.«

»Kdo pa ti je to rekel?« je vprašal nejeverno.

»Ves teren ve to... vsi govorijo.«

Zdaj je obmolnil. Bil je užaljen, hkrati pa ni več hotel z njo o teh stvareh govoriti. Opazila je njegovo zapetost in je vprašala:

»Zakaj se zdaj kujaš?«

»Ne kujam se.«

»Dokaži, da se ne kujaš: poljubi me na čelo.«

Tokrat se ni mogel več vzdržati. Vzklilni je: »Majda, za božjo voljo! Kaj ti ne pride na misel? Tu na cesti, in vedno na sredi ceste. Kar naprej gredo mimo ljudje, midva pa se bova poljubljala!«

»Si me na cesti pobral?« je dejala zahtevno. »Nisem tvoja žena? Kaj molčiš?!«

»Si, moja žena si.«

»No — torej? Poljubi me zdaj in nobene besede več o politiki!«

Poljubil jo je žalosten, togoten, a brez besede, čez čas pa le dejal: »Pojdiva na vrt v Rio.«

»Ne, ne boš! Kaj se boš kujaš! Kdo pa ti kaj hoče? K Brelihovim greva, če sva rekla! Zdaj pa nobene besede več o temi! In po nekaj minutah sta klopotala, kakor da se nista še nikdar v življenju prerekala.«

Pri Brelihovih sta našla Meto, ki je krpala otrokom obleke. Bila je sama v kuhinji, kar je Majdo zelo razočaralo. Otroka sta že odšla spat. V to samoto je budilica preglasno tiktakala. Preden pa se je Stanko razvprašal o vsakdanjostih, je prišla Lenarčičeva in odnesla simu večerjo »domov«. Zadnje čase ni več prihajal v kuhinjo večerjat. Odrigoval se je, kar je Meto dobro čutila.

Lajovic je imelo, da bi se poslovil in odšel z ženo. Ni vedel, o čem naj se pogovarja z Meto. Majdo pa je nasprotno imelo, da bi nekoliko poklepotala z njo in kaj poizvedela. Ko ji je Stanko pomignil, »eš, da bi šla, mu je z očmi povedala, da noče. Toda preden je mogla načeti razgovor s te strani, se je vrnil Poldeta. Meto je bila presenečena. Ni bila njegova navada,

da bi zvečer prihajal ob taki uri domov.

Ko mu je že Stanko segel v roko, si Poldeta ni mogel kaj, da ne bi dal roke tudi Majdi.

»Ti pa si bil bolan,« je dejal Stanko. Spravevali smo po tebi, a tebe od nikoder... vse poletje. Živci? Poldeta bi ga najraje poslal k vragu, vendar se je premagal in samo nekaj zamomljaj, nakar je Lajovic nadaljeval: »Strašna bolezen — ti živci. Cel svet je postal živčen, ko te bolezniki nekoč ni nihče poznal. Človek niti ne opazi, da je tudi sam postal razdražljiv, živčen, kot bi rekli. Prihodnje leto tudi midva odideva nekam, na morje ali pa v hribe.«

»Na Bled greva, potem pa v Opatijo,« se je oglašila Majda, ki je klepetala z Meto, hkrati pa prisluškovala razgovoru med moškima. »Kaj bom lazila po hribih. Nisem vendar divja koza. Meni samota škoduje. Ljudi se mi hoče.«

Stanko ni nič odgovoril, pač pa vprašal Breliha: »Kaj je novega po svetu? In pri nas?«

Brelih je nagubal čelo. Njemu zadnje čase sveta sploh ni bilo več mar. Nad njim je napravil velik križ: nikakega odrešenja ni pričakoval iz tega sveta. Če pa tega ni, potem je vse drugo samo diplomatsko čenčanje. »Ne ukvarjam se s

svetom,« je dejal. »V novi, nepolitični službi sem. Tam ne govorimo o politiki.«

Toliko, da Stanko ni zardel nad tako zavrnitvijo. Zato pa se je bolje znašla Majda. Zavihala je nos, pogledujoč Meto pa Poldeta, in je rekla zbadljivo: »To se sliši kakor pri spovedi: Odpovem se svojim grehom... pa še ne prides iz spovednice in že trikrat grešiš. Zdaj pa se je že zasmejala: »He! Le kako boš ti živel brez politike! To bo moral eden vedno strážiti! Ti si še jabolko olupil na političen način, če ga že ješ!«

Dobrodušni Lajovic je kar strmel in zardeval ob takih, ki jih je Majda klatila. Skoraj ni mogel več

jeti, da to govori njegova žena. Zaprošil je zaskrbjeno: »Majda, tak nehaj, prosim te — —«

»Pusti me, Stanko, da enkrat obračunam z njimi! To je rekla z neko sveto jezo in strašno trmo, pa se nenadoma bučno zasmejala, ko se je zavedala fraze, ki jo je bila izrekla. »Vsa leta me muči s svojo sveto politiko, s socializmom. Kadar ga zagledam, imam občutek, da sem na sestanku in je govornik že prišel. Uboga Meta mora trpeti pod njegovo diktaturo, ko se kar naprej počuti na sestanku...«

Tokrat se je Meta zganila. Cutila je silo tega napada na Poldeta, čutila je žalitev, a vsega tega ni mogla preprečiti. In celo Majda se je stisnila k njej, jo prijehta za roke, ji skušala pogledati v oči in se pri tem nasmihala. »Koliko me žene trpimo pri svojih možeh!« je vzklila. »Zdaj se je tudi moj začel petelinčiti v politiki. Moram se s Poldetom pogovoriti o situaciji, mi pravi kdaj pa kdaj. Ali pa, če hočem kaj resnega z njim spregovoriti: Pusti me. Ne vidiš, da se pripravljam? Uvodoma moram v parih besedah prikazati zunanje in notranje politični položaj! Zares: uvodoma reče in v parih besedah. Naš profesor slovenščine nam je vedno dejal: Otroci, najlažje si zapomnite, kdaj uporabljamo besedo par, če se spominite: par čevljev, par nogavic, fant in dekle sta se za roko vodila prek polja.«

»Zato pa si se ti poslovil od politike?« In že spet je izbruhnila v smeh. Nato je vstala in se začela poravnjavati. »Stanko, greva v Rio, če se dobiva kaj prostora. Meta, ali ne bi šla z nama? Samo poseada doma in zdaj se tistega Miklavca ni da bi te kaj zabaval.«

V Meti je nekaj trznilo, česar pa ni nihče opazil. Ta nepričakovani napad na njo, kj ga je napravila Majda v svoji današnji zbadljivosti, ji je povedal, kako drugi gledajo nanjo in na Miklavčeve obiske pri njih.

»Hvala« je rekla mirno. »Danes si me ti... kar prijetno!«

To je Majdo nekoliko ustavilo v njenem besnem poletu. Cutila je Metino užaljenost. »Kaj se boš!« ji je rekla. »Tako pusti ste vsi. Človek gre malo med ljudi, da bi se razvedril. Pa najdeš samo puščobo povsod.«

»Kaj ti bom koncert pripravljala, če prides?« je vrnila Meta. »Bi vsaj sporočila!«

Zdaj je bil na Majdi red, da bo užaljena. In imelo jo je, da bi se celo sprla. Vendar pa si je še ob pravem času premislila. Na srečo je Stanko niti ni pogledal in ji ni nič z očmi ukazoval, kako in kaj, in zaradi tega se je unesla. »Eh, kakšni ste!« je rekla. »Ne, ne hoste me razjezili! Nočem se z nikomer razred gimnazije!« ga je zavrnila. »Toliko sem si nabrala znanja, da pri filmih lahko preberem tekst in v vaših časnikih navodila o preskrbi. Ljubezenskih storij mi nihče več ne piše. Romanov pa ne maram.«

»Blažena slovenska idila!« je zamomljaj Poldeta.

»Saj si se tudi ti odločil zanjo,« ga je zavrnila. »Nisi mar rekel, da

se srdi nanj. »Tudi tebi se bo nekoga dne zgodilo. Vedno ti pravim — pusti te stvari, vso to politiko pri miru... zmešana stvar je to. Če si količkaj pameten, se že ne moreš spoznavati nanjo!«

Stanko je gubal čelo. Vsak njen odgovor ga je ali žalil ali ga bil v obraz. Dejaj je srdito, razdraženo:

»Ko se le ne bi spuščala v stvari, ki se ne razumeš nanje! Ne, prav nič se ne razumeš, le da moraš, bi dejal... zakokodajskati. Lahko bi molčala, pa bi se izkazala modral!«

Majda se je dolgo napravljala, si barvala obraz in sploh je zelo skrbelo, da bi ugajala. Tam bo tisti domišljivi tepec, si je rekla, misleč Miklavca, kateremu pa je kljub tej oceni hotela ugajati. Da, prav njemu! A tudi pred Meto se je hotela postaviti.

Po poti je že pozabila na prepis s Stankom, kakor je tudi on pozabil, da se je na moč jezil zaradi njenega počasnega napravljanja. Samo zagodrnjal je še: S tabo ni, da bi človek kam šel. Ni se zmešnila za to jezo, pač pa je čez čas z vsakdanjim glasom dejala: »Če bo tam kako narobe, odideva v Rio. Malo bi poseдела na vrtu. Godbo imajo. Ze dolgo nisem bila med ljudmi.« Stanko je mislil ni njeno domnevo: če bo kaj narobe? Ko se ni nikamor dokopal, je vprašal:

»Kaj naj bi bilo narobe? Pri Brelihovih, misliš?«

»Eh,« je vzdihnila. »Tam o drugem ne znajo govoriti kot o politiki, o socializmu, o sejah, sestankih, organizacijah in proustvoljnem delu. Strašno! Kje pa je tu človek?«

»Kakšen človek?« je dejal uporno, ugovarjačoe.

»Krištus! Kakšen človek! Navaden, recimo Majda Lajovic, jaz, ki stopam ob tebi! V Afeže so me

A. F. C. Brosens :

Teta Josefina

Teta Josefina je torej mrtva. Kaj je ostalo od nje? Prah. In to je žalostno, kajti prah je bil njen največji sovražnik. Na knjižni omari je imela tri kipe. Ne vidi nič zlega. Ne sliši nič zlega. Ne govori o nikomer nič zlega. Strikrat na dan je obrisala prah z njih in reči moram, da teta Josefina ni videla in slišala nič zlega in tudi o nikomer ni nič zlega govorila. Videla prah, slišala pevski zbor v radiu in govorila zlo samo o policiji, ker ni smela stepati svojih predpražnikov, kadar se ji je zljubilo, zljubilo pa se ji je zmeraj.

Bila je živ privesek svoje krpe in svojega stepalnika. Zdaj je mrtva in zdaj mi je žal, da nisem zmeraj hodila za njo, kadar je brisala prah, kadar je hodila od kredence k oknu in spet nazaj k knjižni omari. Morda bi jo bila lahko opozorila na to, da je na svetu tudi svet.

»Veš, teta Josefina, da je na svetu tudi svet? Leži vendar na divan, teta Josefina.«

»Ležati na divanu dopoldne ob pol enajstih! Kaj pa bo potem s parketom v spalnici...?«

»Ne, teta, leži no za hip na divan, potem pa poglej na vazo s cvetočimi vejicami, poglej cvetočo jablano za oknom. Zunaj letajo veliki beli galebi, še dalje je videti ladje na morju in še dalje majhne osele v Alžiru in še mnogo dalje širle visoko pod nebo zasneženi vrhovi Himalaje. Gotovo, zelo daleč, toda vse to je na svetu.«

»Da, prav imaš, okna moram obrisati...«

»Ah, teta Josefina, leži no nekaj časa in malo razmišljaj... Ali verjameš, da izvirano ljudje od drobne ribice suličarke? Kaj pa je bilo prej? Nekoč se je moralo vse to začeti. In čemu smo

pravzaprav na svetu? Zakaj nas ne bi bilo? Ali bomo to kdaj zvedeli, teta?« »Nehaj no že, dopoldne moram olupiti še repo...«

»In ljubezen, teta Josefina, kaj misliš, kaj je pravzaprav ljubezen?« »Tvoj stric je bil vrl mož, to veš...«

»Ne, leži no nekaj časa, teta. Res je, da so zasneženi vrhovi Himalaje daleč, in res je tudi, da so alžirski osličji predaleč, toda knjižna omara stoji tu v sobi čisto blizu in v njej najdeš vse to. Gre samo za nekaj vrst zaprašenih knjig.«

(»Zaprašenih, praviš? Kje je moja čunja za brisanje prahu? Mar vidiš prah v stričevi knjižni omari...?«)

»Ah, spet sem vse pokvarila!« »Ne, teta, ostani mirna, govorili sva o svetu, kajne? Sveta najdeš še več v knjigah kakor drugod. Ali hočeš blazinico pod glavo, teta? Kdor leži na divanu in pusti nekaj ur prah, naj ostane prah, lahko vse doživi. Velike miselne pustolovščine, pesmi, ki so kristalno čiste in ki človeka opijanjajo...«

(»Opijanijo? Tu je spodobna hiša...«)

»Teta Josefina, in če so te knjige utrudile, saj je na svetu razen knjig še marsikaj. Glasba, še lepša od pevskega zbora. Zato ti potem ni treba brisati prahu. In, teta, nočem ti tega vsiljevati, za to ne gre, toda omenila bi še povsem običajne stvari: oglej si kdaj mačko, tako prožno in mehko leži tu s tačicami na naslonjalu tegale naslonjača. Njene oči so na pol dragulji. Kaj so topazi? Če so topazi, so živi topazi, z zelo globokimi, egiptovskimi mačjimi mislimi v njih.«

(»Kaj že spet leži na mojem lepem naslonjaju? Ze spet bo vse polno dlak...«)

Morda bi sploh ne bilo nič zalego, če bi bila med brisanjem prahu tekala za teto Josefino. Tudi če bi jo bila pripravila do tega, da bi legla na divan. Toda poskusiti bi bila morala. Zda pa je že prepozno. Teta Josefina ni vedela, da je na svetu tudi svet.

Obrisi si noge, doma sva

Poznamo Kiplingovo povest iz časov, ko je bilo še vse divje. Pes je bil divji in konj je bil divji in najbolj divji je bil možki; le-ta je bil strašno divji. Žena pa je našla lepo, suho jamo, jo pospravila, zakurila ogenj, pogrnila pred vhodom živalsko kožo in dejala: »Obrisi si noge, dragi moj, zdaj sva doma.«

Ta povest o možu in ženi se ne nadaljuje, razumljiva pa je kljub temu, in lahko bi ji še dodali: tedaj pa si je začel mož izmišljati kegijaška društva in sestanke.

Cesto vidimo moža in ženo, da kje sedita... Cesto? Ne, zmeraj, ob nedeljavni popoldne v prijazni kavarni. Molčita poldrugo uro, potem pa žena pravi: »Ali so to tvoje nove hlače? Ah, mislila sem, da so to tvoje nove hlače...«

Potem spet molčita, žena gleda mimoidoče kostume, mož ne gleda nič in kadi cigaro. Na sebi ima nekaj od v živalskem vrtu zaprtega leva, takšnega leva, ki menda pravi: na džunglo sem že zdavnaj pozabil, nikar se me ne bojte. Zdaj je že ukročen, vlijuden je in vprežen v jarem. Vendar pa žari v njegovih obeh zadnji plamenček zadnjega tlečega ostanka prerijskega ognja.

Vse je slo samo po sebi, že od zaroke, bilo je tako samo po sebi razumljivo, da ga je jemala s seboj ko trofejo: k tašči in tastu, z otroškimi vozičkom v park, v kino, če je tekel lep film, potem pa je sedela z njim doma pri radiu.

Toda vsak mož je bitje, ki noče biti priklenjeno, ker je v njem še nekaj Indijanca in ker hoče slediti lastni glavi. Oči mu začare, če govori s prijateljem iz mladosti o prejšnjih fantovskih pohodih, o tem, kako je bilo pri vojakihi. Tudi to je bila nekakšna svoboda.

Ena najslabih reči, kar jih me žene zmeraj storimo, je, da razbijamo prijateljstva iz mladosti. O, korak za korakom, čisto počasi in nepazeno, toda zelo temeljito.

Ena najslabih reči, kar jih moremo reči me žene, je: »Kar mirno pojdi nocoj v svojo družbo. Jaz pa ostanem doma, glava me boli in čaka me mnogo krparije.« Potem pa ostati pokonci, dokler ne pride domov.

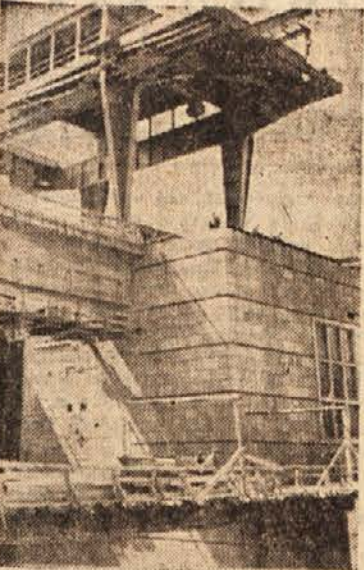
Takšne smo žene; z našo svečko v očeh privemo še zadnji kosček Indijanca v možu na dom.

Mar pa naj ne bo tako? Saj se vendar spodobi: skupaj na obisk (tudi če obema isti človek ni po volji), skupaj v gledališče (tudi če obema isto delo ni po volji), skupaj doma, tudi če je mož siten in razdražen. Kam pa pridemo, če bi imel vsak svojega konjčka, tudi če bi bilo sicer vse spodobno? Kam pa pridemo?

O ne, tedaj ne bi nikamor prišli, o ne, to bi bilo seve povsem napačno... Morda bi se potem ne zgodilo tako pogosto, da ta prerijski ogenj iznenada spet vzplamti. Kakor ondan v možu vaše prijateljice...?«

ŠEST ORJAKOV in dva pomočnika

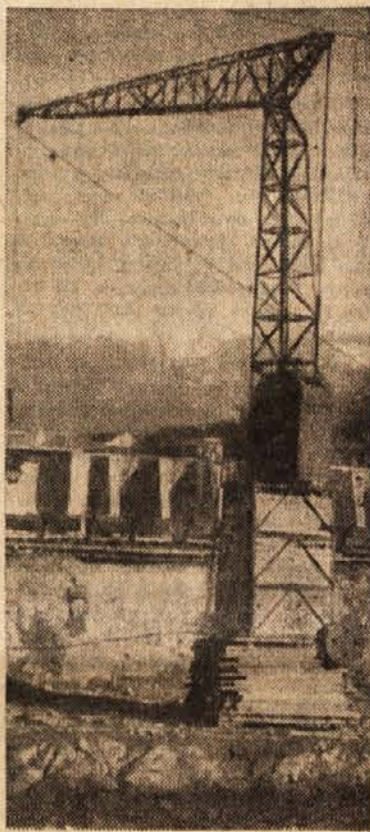

izliva v Dravo, bo za petimi betoniranimi pregradami nabranih do 80 milijonov m³ vode. Ko bodo dravske centrale potrebovale pomoč, bo odtoč z višine 800 metrov pritisnila voda po tlačni cevi na lobniške turbine.

Drugi pomočnik po tem načrtu bo Lehen na Pohorju, ki pa bo nekoliko manjši kot Lobnica, z manjšo akumulacijo vode in manjšim padcem. Ko bo potrebno, bosta Lobnica in Lehen pomagala s približno 500 milijoni kilovatnih ur ter izravnavala zimski primanjkljaj.

Cedalje hitreje in čedalje ceneje

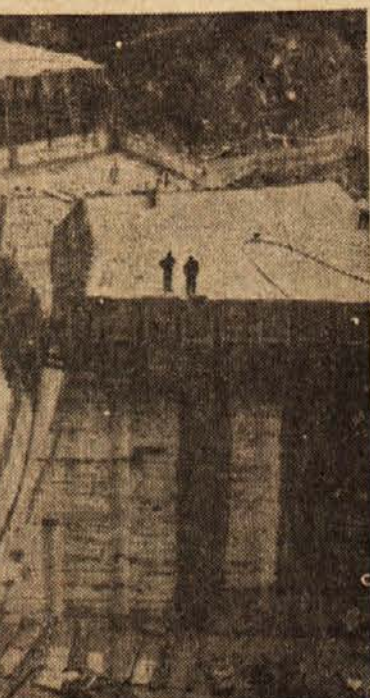
Delovni kolektiv, ki na Dravi gradi hidrocentrale, nam je znan ne samo po svojem delu na Mariborskem otoku, v Vuzenici in Vuhredu, ampak zlasti po svojem lanskem boju za demokratično delavsko samoupravljanje v »Gradisu«. Letos končujejo dela v Vuzenici in hkrati gradijo hidrocentrale v Vuhredu že kot samostojno podjetje »Tehnogradnje«. Delo teh graditeljev je tako svojsko in v graditvi dravskih hidrocentral vezano na daljše časovno obdobje, da tudi po tej plati zahteva specializacijo in neprestano izpopolnjevanje. S samostojnim gospodarjenjem pa se prav to da najlaže in najhitreje doseči.

Gradbišče na Dravi

V Vuzenici in Vuhredu je še danes precejšnje število minarjev, tesarjev, betonarjev in drugih delavcev, ki so z inž. Pipanom in nekaterimi tehniki pred leti gradili elektrarno Mariborski otok. Z Vuzenice se premika zdaj vsa ta kvalificirana sila v Vuhredo, kjer se čedalje bolj razširja gradbišče. Od tod bo šla nato pot v Ožbalt. Izkušnje teh graditeljev hidrocentral na Dravi so čedalje bogatejše. Nekakšna stalnost dela neprestano dviga kvalifikacijo vsega delovnega kolektiva in vsakega delavca posebej. Sicer ni mogoče s številkami ali odstotki pokazati, kako stalno narašča delovna storilnost. »Mi pa čutimo«, pravijo delavci, »kako smo čedalje boljše, kako nam graditev dela čedalje manj preglavic, kako nam gre vedno bolj izpod rok izkop, tesarba, betoniranje in sploh vsa dela.«

Podobno pravijo tudi delavci mariborske »Hidromontaže«, ki za gradbince opremljajo in montirajo turbine, generatorje, kratka opravljajo vsa dela hidromehanske opreme elektrarn.

Ogromna pregrada na Rami

Ob sedanji mehanizaciji ter delovni organizaciji, kar je v glavnem uspeh samih gradbincev, se kaže splošni porast delovne storilnosti predvsem v tempu graditve. »Če smo bili v Vuzenici šest let, bomo v Vuhredu potrebovali štiri, v Ožbaltu pa le tri leta.« Tempo graditve torej izrazito narašča. V našem gošpodu stvu pa ni vseeno, ali daje hidrocentrala energijo eno ali dve leti prej ali kasneje. V tej električni energiji so skrite milijarde našega narodnega dohodka, v njej tiči naraščanja življenjske ravni.

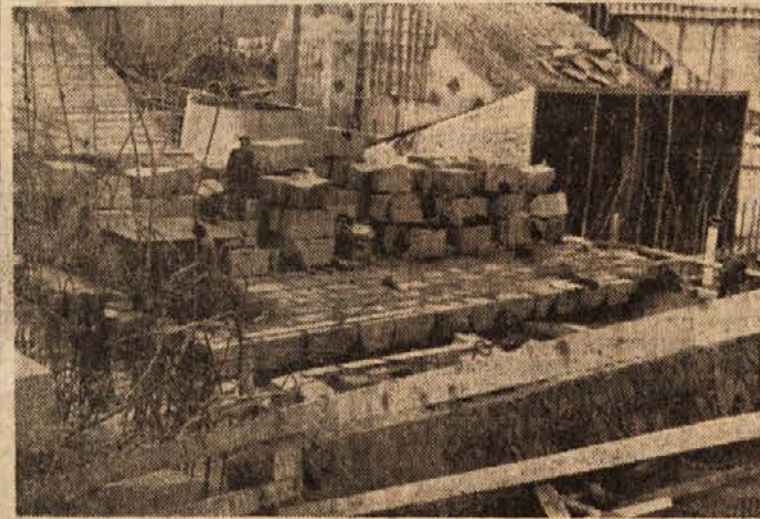
Bi lahko šlo še hitreje?

Ko sem bil te dni med gradbinci v Vuzenici in Vuhredu, nisem mogel zamolčati vprašanja: Ali bi graditev hidrocentral ne mogla teči še hitreje? Vsak čas bo vrsta novih industrijskih podjetij terjala pogonsko silo; kdaj in kako jim bomo ustregli? Ali naš in čas že nekoliko prehitel?

Graditelji niso z odgovorom v zadregi. »Lahko bi še hitreje gradili, toda...« In vam naštejejo vrsto razlogov in okoliščin, ki sicer niso neodstranljive, ki pa vendarle združujejo še hitrejši tempo graditve hidrocentral. Predvsem navajajo lansko in tudi letošnjo negotovost investicijskih kreditov. »Če bi vsako leto že v začetku bili glede tega popolnoma na jasnem, bi lahko svoje gradnje zastavljali na hitrejši tempo. Delovna sila zdaj ni več vprašanje, kot je bila v minulih letih. Tudi mehanizacijo bi lahko še izdatno izpopolnili, zlasti transport, če bi imeli sredstva, da bi v tujini nabavili stroje, ki jih doma ni mogoče izdelati. Če se je pa treba z investitorjem srečavati na arbitraži za plačilo našega dela, si je kajpada

teško zamisliti večjo naglico graditve. Ni pa nobenega dvoma o tem, da bi je ob boljših pogojih ne zmogli...«

Grdnja vsake nove hidrocentral na Dravi priča o tem, kako si graditelji prizadevajo med drugim zlasti izpopolniti po lastnih načrtih in z lastnim delom mehanizacijo, ki pospešuje in pocenjuje graditev. Primerjava med Vuzenico in Vuhredo domneva nadaljnji napredek tako v sami organizaciji dela kot v mehanizaciji. V Vuhredu sta oba kabelska žerjava lastnega izdelka lahko delovnemu kolektivu v ponos. Z brezčičnim upravljanjem že vso letošnjo zimo brezhibno opravljata svoje veliko težaško delo. Precej prihranka daje tudi izpopolnjena separacija. Izredna pridobitev pa so avtomatska betonarna, ki jo že postavljajo po zamisli inž. Pipana.

Z velikimi betonskimi kockami oblagajo pretočno polje

Pri pripravi betona ne bo več treba nobene delovne sile, vse bo teklo avtomatično. S točnim avtomatskim odmerjanjem in tehtanjem cementa in gramoza bodo dobivali najboljši beton za pregrado in turbinske stebre.

Novo življenje in napredek v Dravski dolini

V Dravski dolini od M: ora proti Dravogradu se z graditvijo hidrocentral ne izpreminja samo vnanja podoba in vltis. Splavarjev in njihovih na pol kmečke idiličnosti ni več. Za betonskimi jezovi so po več kilometrov razpotegnjena »dravska jezera«. Domačini jih dolžijo jutranjih meglic, ki se šele v kasnejših urah razležejo in dignejo ob pohorskih in kozjaških bočjih. Zeleznica se na mnogih odsekih umika pred vodo v pohorski breg.

Soferji in avtomobilisti hvalijo odseke nove ceste, speljane više nad levim dravskim bregom, kmečkim ljudem nj več težko za stare domačije ob nizki dravski strugi, ki jih je zalila zajezena voda. Prav imenitno se počutijo v novih in lepih hišah. Prijetna in higienska stanovanjska kultura postaja zdaj ob Dravi neogibna tudi preprostem delovnemu človeku. Ob hidrocentralah rasejo, kot gobe ob dobrem dežju, stanovanjske zgradbe in domovi. Nova naselja ob hidrocentralah pričajo o rastoči življenjski ravni.

Ob graditvi hidrocentral se v delu, v kulturi in v prostoru dan za dan srečujeta delavski razred in pohorski ter kozjaški kmečki človek. Čedalje bližja sta si. Čedalje bolj neposredno sodelujeta in živita. Mimogrede novi življenjski tokovi potiskajo človeka ob dravskih hidrocentralah v komuno. Graditev hidrocentral v prestrem načinu oblikuje po občinah komunalno politiko in komunalno dejavnost. V nekaterih občinah so že zgradili ali pa gradijo pridobitve, ki bi jih nemara zlepa ali celo nikoli ne bilo, če bi tod ne začeli boja z dravsko vodo.

Pohorski in kozjaški les je dolejši odmerjal tod na obeh bregovih Drave razvoj in tempo življenja. Počasi in komaj opazno. Bitka za električno energijo pa posledje sankoma, revolucionarno preobraza človeka in njegov življenje. Vasi, naselja in kmetije ob Dravi in na pobočjih Pohorja in Kozjaka niso več samotne. Novo življenje jih je potegnilo v svoj tok, električna energija z Drave jim ustvarja nove življenjske pogoje in možnosti.

Francé Gerželj

Prekinjeni dotoki Zapiski z Vlasine

Vlasina, konec aprila

Dotoki so izgubili dotoke. Romantike je konec. Dotoki so zdaj betonirani predori in jekleni cevovodi. Strešer je pod snegom, ves bel ko golob. Po njem polze sive sence oblakov, da se ne more zalesketati. Na gradbiščih hidrocentral v Vlasini je gneča. Kdo bi mogel presteti, koliko je teh cevi, predorov, obzidanih potokov in cevovodov!

Stari univerzitetni profesor Milan Nešić, ki mu je že 68 let, živi že dve leti na tem gradbišču rekruksko življenje, kakor vsi drugi inženirji na Vlasini. Pripovedoval je, da so mnogim rekam in potokom odrezali dotoke ko trakove in jih obrnili nazaj. Reki Božici so prerežali pot čez planine proti Egejskemu morju. Zdjaj sta dve Božici, prva se izliva v Egejsko morje, njen drugi rokav pa so obrnili na levo proti Vlasinskemu jezeru. Veliko jezero je polno vode. Gladina je dosegla spomenik nekega profesorja iz tega kraja, ki so ga kmetje postavili na kraju, kjer je našel smrt pod konjem. Kmetje se niso nadejali, da se bo Vlasino močvirje spremenilo v jezero. Če se bo voda dvignila še za poldrugi meter, bo spomenik v vodi in samo njegov vrh bo noč in dan moel iz nje ko čuvar.

V jezuru je precej otočkov. Na zemljevidu bo zarisan samo eden, ker samo ta nikamor ne plava. Ostali se premikajo z vetrovi. Sota se je dvignila z dna in zdaj plava po jezuru. Na otočkih raste trava. Poleti veslajo kmetje s čolni k otočkom, da pokose na njih travo in pobero jajca divjih rac. Kmetje pripovedujejo, da leži na dnu tega jezera že iz prve svetovne vojne eskadron bolgarske konjenice, ki je najbrž ponoči zabredel v močvirje in izgubil.

Vsi se vprašujejo, ali bo 1. maja pritekla po žičnih potokih prva energija. Bo — ne bo. Vse zdaj preizkušajo. Pokazalo se je, da ima ta mesec zelo malo dni, in zato so nekaterim delavcem delovni dan podaljšali na 18 ur. In vendar vse kaže, da je še to pre malo. Cevi sobile še pred nekaj dnevi suhe. Izdelali so jih že zdavnaj, zdaj pa prihaja najstrožnji kontrolor pogledat, kako so narejene — voda. Voda skrbno preizkuša vse luknjice in išče izhoda.

Nedavno so preizkusili dovodno cev. Vsi so gledali zapirač, kakor gledajo v filmu ljudje glavnega junaka, ki je prišel v škrpice in ki naj pade. Napeljali so vodo v cev. Zapirač je zadržel. Vse je zadrželo. Zemlja se je stresla pod nogami in ljudje so se že hoteli razbežati. Tedaj pa so si cevi oddahnile.

Vodo so spustili iz njih in zapirali znova preizkusili. Pred dobrim mesecem je med preizkušanjem priletel v ventil kosček deske in povzročil škodo. Okvaro so komaj našli.

Voda na Vlasini je draga, vendar pa se izplača. So ljudje, ki se ukvarjajo z lovom na vodo. Preizkušajo tokove, jo iščejo po hribih in jo nazadnje prisilijo, da teče, kamor je treba. Ko pa se neopazno izgubi, jo jamejo iskati. Navadno potisnejo v mišice hriba injekcije betona, da bi vodil preperečili pot. Čas teče vraga hitro. Pleskarji so končali delo, zdaj imajo besedo monterji. Podzemeljski stroji v dvorani so prepleškani. Da ni tu z apnom in oljem obrizganih ljudi, bi človek mislil, da se bo zdaj zdaj začela svečanost s plesom, stroji pa da stoje tu samo zato, da bi kaj zaigrali. Nekam čudno je tudi da do so vseh hidrocentralah strojne dvorane zelo lepe. Vse je v njih iz gladkih in bleščočih mormornih plošč. Zakaj? Menda zato, da ne spominjajo na gole ali borno poraščene hribe, ki navadno obdajajo hidrocentrale.

Rad bi zabeležil nekaj spominov. Koliko tisoč mladih ljudi je delalo v tej delavnici na prostem, dolgi 65 km! Kamen ne bo ničesar povedal o ljubezni mladincev iz brigad, o solzah, o utrujenosti, strašni utrujenosti, ki je niti spanec ne omili. Rad bi preprosto spregovoril o življenju nekaj tisoč ljudi. Ob cesti so nekateri mladinske brigade zgradile vodnjake s spominskimi ploščami. Na eni izmed njih je napis: »Gradimo, pričrpani, da se borimo za domovino.« Ob cesti so s kredo napisali gesla, imena, norme. Dež je mnoge besede izpral. Človek mora po smislu uganiti, kaj je napisano.

Nihče ne utegne govoriti o spominih. Ljudje pa so prihajali delat od vseh strani. Prosto-voljno ali proti plačilu. Tisti, ki so tu delali, so se morali odpovedati malone vsem užitek. Ostal jim je samo eden in v njem so tekmovali — graditev. Marsikateri mlad inženir je začel svojo kariero z napornim delom, brez zabave in razvedrila, ki ga je mladost tako vesela.

Vsi in hkrati se ne privadijo temu kraju. Neki vojvodinski delavec je z nižinskim nezaupanjem motril hribe in vprašal: »Tovariš inženir, povejte mi no, ali žive tod volkovi?«

»Seveda žive, kaj si pa mislil!«

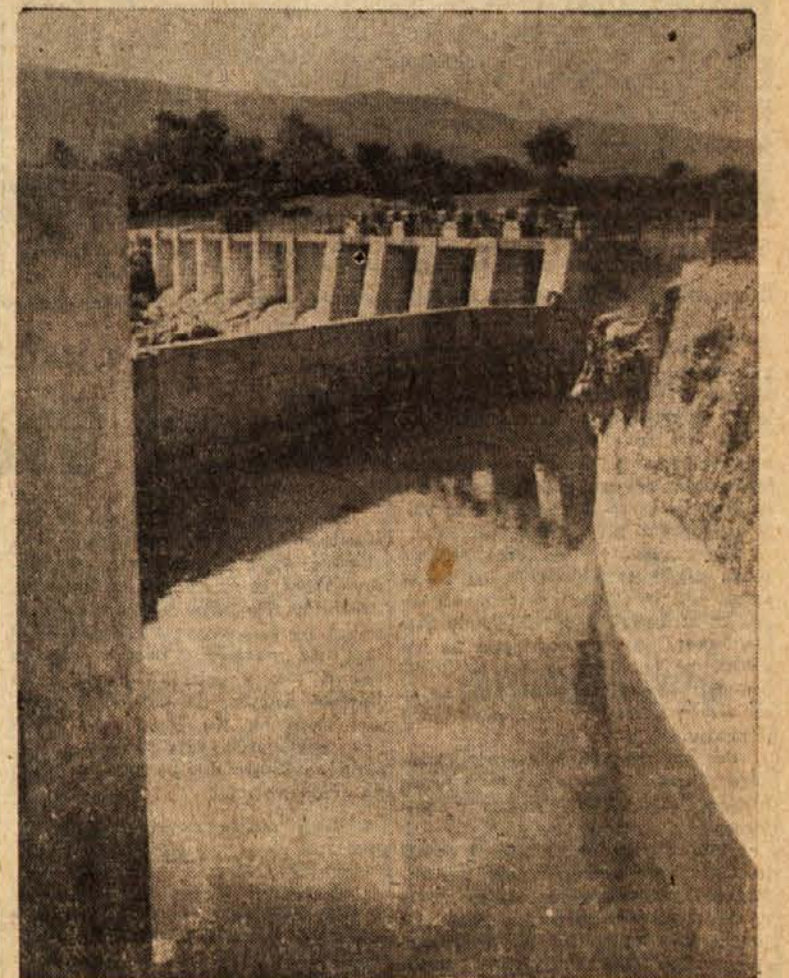
»Ojoj, prav tega sem se bal! Ljudje -poneso domov spomine. Težko verjameš, da bo kdaj izmed mimoidočih, ko bo ogledoval elektrarno, videl posevni rov. Predor je dolg 208 m, in tako strm, da so bili minirali zmeraj obrnjeni navzgor, ko da

nameravajo vrtati nebo. In ko zlezeh v izvrtni predor, se moram plaziti po vseh štirih. Ljudje ki so tu delali, so v naglici pozabili proslaviti dograditev najtežavnejšega objekta s svečanostjo ali spomenicami, ki bi bile strokovnim delavcem in inženirjem dober dokument o njihovi volji in sposobnostih.

Hodimo po stopinjah minulih let. Misel o zgraditvi hidrocentral na Vlasini je bila sprožena že zdavnaj, pred vojno, kot nejasne sanje. Po vojni so delali načrte po etapah. Končni načrt še ni bil izdelan, ko so že trsitali steze, po katerih bo hodilo

nem gradbišču. — Bo — ne bo? Iznemada so se usule izpod neba snežinke. Temperatura je padla na dve stopinji pod ničlo. Letošnja zima traja pet mesecev. Volkov pa vendar ni več v dolini, ker je na gradbišču še zmeraj mnogo ljudi.

Zivci vseh so napeti. Jezera so polna in prazna. Vse preizkušajo. Do praznika je ostalo le še nekaj dni. Tu med hribi praznovanje ni takšno kakor v velikem mestu. V kakj kotlini ali preprosti krčmi bodo graditelji dvignili polne čaše v počastitev dela, potem pa bodo vsi ti tisoči ljudi nekam odšli. Na hribih jih bo ostalo samo 25, oddaljenih od

Pregrada hidrocentrale Slap — Zeta

na tisoče ljudi. Inženirji pravijo, da je Vlasina velika ideja, ki lahko vzbuja občudovanje tudi večjih in bogatejših dežel. Mimogrede še nekaj. Tu je zrasla cela garda inženirjev in tehnikov, ki lahko grade vse.

Dva agregata, prvi manjši hišni, drugi večji, bosta začela obratovati 1. maja. Tretji pride na vrsto v septembru. V prihodnjih dveh letih bodo zgradili še dve elektrarni.

»Ali bo vse pravočasno dograjeno in pripravljeno?« vpraša direktor Vasič, ko hodi po šir-

sveta, da bodo nadzirali stroje in vpraševali po telefonu, komu je potreben električni tok. Ko bodo čez prihodnji dve leti vprašali, ali je tod kaj volkov, se jim nihče ne bo smejal, ker se bodo res klátili po tej divjini.

Vendar pa k Vlasinskemu jezeru držača cesta — aj že poletje ne bo pusta. Ob jezuru so zgradili lep hotel. Morda bodo prihajali na počitnice pod Strešer, gorski greben, podobna na vlet pripravljenu galebu prav tisti, ki so hotel gradili.

Voja Juvanovič

Rdeči proletarski prapori, kresovi, žandarji, izleti

Dolga in krvava je bila pot k svobodnemu prvemu maju. Naj se zatorej v spominu za trenutek ustavimo na tej krvavi poti, naj nas pripovedovanja starih, še živih proletarcev spomnijo na 1. maj leta ... 1932, 1933, 1938, 1939 ... na leta, ko sta trbilska proletarska oblast in kapitalist neusmiljeno zatirala osnovne pravice delavcev.

V Trbovljah so leta 1932 bili žandarji povsod na preži, in dedolajci so odpustali delavce, ki so praznovali 1. maj, nekateri so vendarle okrasili okna. Razen tega so s korojskega ponoči napisali na več nedostopnih krajih različna prvomajska gesla. Naslednjega dne so žandarji besneli okrog takih napisov, ki so jih pozneje prepleskali. Istega dne je skupina organizatorjev ponoči obesila na električni daljnovod velik rdeč prapor, na katerem je bilo z velikimi črkami zapisano: »Sodrug Fakin, pride dan, ko boš maščevan!« Borca Fakina so orjunaši nekaj let prej zverinsko ubili.

Prvega maja si ni nihče upal sneti rdečega prapora. Šele na ukaz žandarmerije, so izklopili električni tok v daljnovodu, nakar so žandarji ukazali elektro-monterjem sneti prapor.

Leto dni kasneje so komunisti kaj spretno preslepili žandarje in vse, kar je bilo protiljudskega v Trbovljah. Prvega maja je jutranja zarja najprej objela dolg rdeč prapor — simbol proletarskih Trbovelj — ki je zmagovalno vihral na najvišjem dimniku. Prapor je dva dni vihral nad glavami Trboveljčanov, ki so se takrat ponosno ozirali proti dimniku. Za to junštvo gre zahvala »akcionaš«, ki je ponoči razobesil prapor in pri sestopu požgal železne klane in zato ni bilo več mogoče priti na vrh dimnika z vnanje strani.

»Bila sem mlada komunistka. Ponoči sem morala stražiti dohod do »Jelenove skale«, da žandarji ne bi slučajno zalotili skojcevec pri plezanju na strmo skalo. Oddahnila sem si, ko so se fantje srečni in zdravi vrnili brez prapora. Skrbno zlikana rdeča za-

V Kobaridu je bila 1921. leta zadnja javna proslava 1. maja. Po tem so Kobaridčani vsako leto tajno praznovali delavski praznik

V sredo popoldne smo po nekem posvetovanju posedeli v Novem mestu za hipec ob skodelicah črne kave. Pogovor je nanasel na hankje v letu 1942. Zvezni poslanec Franco Perovšek je med smehom pripomnil, da na vse hudo kar nekaj slahka pozabimo, medtem ko se spominj na tepe in prijatne dogodke bolj »strdoživi«.

»Spominjam se, da smo večkrat rekli: nikoli ni tako hudo, da ne bi moglo biti še slabše!« je pristavil sekretar okrajnega komiteja Franc Pirkovič-Cort. Kar v družbi smelo ga naprosil, če bi hotel za bralec Borbe povedati karkoli iz tistih dni, ko so se začeli zbirati v Gorjancih prvi partizani.

Cez pol ure sva bila sredi živahnega razgovora. 1. maja 1941 je prišel tovariš Franc Pirkovič domov v Sentjernej.

»Člani Partije so že zbirali orožje in širili krog somišljenikov. V Sentjerneju so ljudje vedeli, da bo prišlo do obračuna z okupatorjem. Maja ali junija smo imeli na Gorjancih sestanek, kjer smo se pogovorili o načrtih in ciljih borbe. Sentjernejski odbor Osvobodilne fronte je obsegal v začetku Sentjerne in Belo Cerkev, Smarjeto, Skočjan, Kostanjevec in Sv. Križ, kmalu pa so bili ustanovljeni tudi v teh krajih novi odbori.

ZGODNJI ZACETKI
Značilnost leta 1941 je v množičnosti članov in simpatizerjev OP. Najbrž smo zbirali vojaški material hiše jugoslovanske vojske. Od ljudi, ki še niso bili v organizaciji, smo pri Valetu orožje tudi kupovali. Glavna zaloga je bila na Kušljanovi žagi. V jeseni enainštiridesetega smo začeli zbirati tudi prehrano: maas, riž, ma karone in drugo. Iz Ljubljane je prišel na teren Lado Kozak in organiziral odhod v partizane.

stava je bila videti črna. Tako sem videla na vrh skale ponoči, drugo jutro, 1. maja, pa je bila krvavo rdeča zastava, pripoveduje mati iz Hrastnika. Leta 1939 so v Hrastniku na več mestih napisali delavska gesla in pozdrave prvemu maju. Kostanje v koloniji so okrasili z rdečimi trakovi, ki so jih naslednji dan žandarji klatili kot kmet jeseni orehe. Zastave na vrhu skale niso sneli, ker si nihče ni upal tjakaj, marveč so dolgo streljali nanjo.

Vse prvomajske priprave so Hrastničani opravili ponoči, da jih žandarji ne bi videli. Pred svitom so se navadno umaknili na Mrzlico. Na takih izletih je navadno bilo zelo prijetno, saj se je kljub delavniku zbralo tudi več sto ljudi.

Leta 1937 in 1938 v Soštanju.

Za kresove, ki so jih zavedni delavci kurili zvečer pred 1. majem v bližini Soštanjja, je bilo potrebno posebno junštvo. Po dnevi so žandarji v okolici mesta zastražili vse kraje, kjer so ljudje navadno kurili kresove. Stražiti so jim pomagali tudi hitlerjanci. Kresovi pa so kljub temu vendarle zagoreli. Mladi delavci-skojcevi so se že podnevi skrili v grmovje in pripravili lonce, polne žagovine in lahko vnetljivih tekočin. Ko se je stemnilo, so lonce in drugo posodo postavili na dolge kole in jih zažgali. Nekoč so celo napolnili veliko vrečo z natopljeno žagovino in jo obesili na visoko drevo. Zvečer so vrečo zažgali in je z vrečo zgorelo tudi drevo.

Visoko delavsko zavest pa so manifestirali tudi v razobešanju rdečih praporov na nedostopnih mestih. Tako so leta 1938 razobesili tak prapor na vrhu razpadla-

jočega gradu Pusti grad. Mlad komunist Tone Kovac pa je nekoga leta, ko so žandarji zastražili vso okolico, obesil rdečo zastavo za 1. maj v bližini železniške postaje, kjer so stali tri visoke smreke. Pet metrov dolgo in

Maribor je znal ob vsaki priložnosti pokazati svojo delavsko zavest, pred vojno, med njo in po njej

njerji zapodili mednje ter jih razgnali s puškinimi kopiti, zastavo- noči tov. Francu Komarju pa s silo iztrgali zastavo. Da bi se demonstranti izognili aretacijam, so se razkropili.

Proti večeru pa so se spet zbrali in po Kobaridu so pozno v noč odmevale slovenske pesni. Italijani so v divji jezi odnesli zastavo na kvesturo ter jo tam zažgali. Po trgu pa so vso noč krožile patrulje. Popoldne so zaprli nekaj tovarišev, vendar so jih morali že zvečer izpustiti zaradi pomanjkanja dokazov.

Proslava 1. maja leta 1921 je bila zadnja v »demokraciji in liberalni Italiji. Kmalu potem je prišel na oblast fašizem in zatrl še tisto malo svobodin, ki so jih dovoljevale dotedanje meščanske vlade. Toda v Kobaridu so kljub vsem nevarnostim tudi v dneh najhujšega fašističnega terorja vsako leto ilegalno praznovali mednarodni delavski praznik.

tri metre široko zastavo je sešila Hilda Novakova. Tudi v Soštanju je zastava dolgo plapolala na vrhu smreke, dokler se končno le ni nekdo odločil in splezal na smolnato smreko ter snel proletarsko zastavo.

F. K.

TAK IE BIL PRVI MAJ leta 1934 v Mariboru

Poizkus buržoaznega policijskega aparata, da bi preprečil delavskemu razredu praznovanje 1. maja, so se šestojanuarski diktaturi lajalovili. Kljub strogi prepovedi je KP dosledno vsako leto organizirala večje ali manjše proslave, izlete in zborovanja v okolici mestnih in delavskih središč, a hkrati izvedla tudi manifestacijske akcije, ki so dokazovale reakcionarnim vladam, kraljevski hiši in žandarskemu aparatu, da delavski razred, četudi izpostavljen stalnemu terorju, ne misli kloniti, temveč da se je pripravljen boriti za svoje pravice. Cim večji je bil teror, tem več priprav, poguma in iznajdljivosti so zahtevale ilegalne prvomajske akcije.

Partija v Mariboru ni hotela zaostajati za drugimi organizacijami KP, ki so se pripravljale v Sloveniji leta 1934 na proslavo 1. maja. Mestni komite, med njimi padli Franjo Vrunč, narodni heroj, in Milana Apih, je skupno z nekaterimi sokojevi izdelal načrt za akcijo. Pri teh pripravah je sodeloval tudi Tone Tomšič. Že v marcu je na sestanku s sokojevi — srednješolski — opisal nekatere junaške podvige sokojevcev pri prvomajskih akcijah v preteklih letih v Trbovljah, Hrastniku, Zagorju, Ljubljani, na Jesenicah in drugod. Na sestanku v začetku aprila je Tomšič preizkušal prisotne sokojeve, kako jih je Partija pripravila, če bi policiji uspelo koga ujeti pri akciji, in jim je njihovo teoretično znanje o konspirativnem delu še podkrepil iz praktičnih primerov ilegalnega dela.

Po podrobni obravnavi načrta za akcijo s člani mestnega komiteja je sekretar sokojevske celice Fijavž obrazložil sekretarjem srednješolskih celic SKOJ-a že nekoliko dni prej, kakšne so njihove naloge. Ta sestanek je bil na Piramidi, s katere je vidno mesto in predmestje kakor na planju. Za izvedbo akcije je bil določen 27. april s točnim pričetkom ob desetih zvečer.

Tako je bilo določeno noč na vseh križiških v predmestju in v mestu, a prav tako v okolici tekstilnih tvornic, delavnic Državne železnice ter okrog vojašnic razobešenih na desetine rdečih zastav in srpi in kladivi, raztresenih na stotine partijskih emblemov in zidovi popisani s prvomajskimi in drugimi gesli, kot n. pr.: »Živel 1. maj!« »Živel mednarodni praznik proletariata!« »Dol z buržoaznim režimom!« »Živela tretja internacionala!« »Živel Lenin!« »Dol s črno reakcijo, kraljem, krvavim režimom!« itd.

Prvomajska akcija leta 1934 je bila disciplinirano izvedena in naslednjega dne so se delavci, meščani, a posebno mladina, iskrcali se od in s smehljajem na obrazih spraševali, koliko ljudi je neki moralo pri tak obsežni stvari sodelovati. Sepetaje so ugotavljali: »KP ne spi,« »Ne smemo kloniti, prišel bo čas, ko nas kapitalisti ne bodo več izžemali.« Tisti, ki so se v prejšnjih letih vključevali v sprevede z godbo in zastavami na prvomajskih proslavah, a jim je bilo to po 6. januarju 1929 onemogočeno, so z zadoščenjem spremljali živahne pogovore o tej prvomajski proslavi in občudovali pogum komunistov. Drugače je bilo na policiji in pri oblastvenih zagovornikih sredi in zakonit-

V akciji so sodelovali: Vrunč, Apih, Vesenjsek, Nemčeva, Fijavž, Audič, Gerbec, Novak, Kukovecova, Zagoraki, Kanžar, Sedlačkova.

M. Drobež

toštie. Ogorčenost nad »sprebranojstvom« komunistov, snemanje zastav in beljenje borbinih gesel so navdajali s smehom ne le soudeležence pri akciji, temveč tudi široke kroge simpatizerjev KP s željo, da bi prišel skoraj čas, ko bo delavski razred lahko vzklikal na glas gesla, ki so jih policijski stražniki in najeti postrežniki brisali. Šele popoldne naslednjega dne so bile smote vse zastavice z visokih brzojavnih drog in uličnih svetilk, pobrani z ulice listi in partijski emblemi, a napisani na zidovih se še dolgo časa niso hoteli pokoriti appenemu beležu.

Prav tako pa niso mogli tedanj! oblastniki pokoriti partijske in sokojevske vrste. Čeprav so sledile tej akciji aretacije, zapori in procesi, so se vrste partijskega naraščaja čedalje bolj krepile in usposabljaie za večje akcije. Trda šola, v kateri so se člani KP in SKOJ-a naučili boriti proti policijskemu terorju, je zahtevala polno iznajdljivosti, samoodpovedi in volje do učvrševanja in razširjanja partijskih vrst ter pridobivanja delavskih množic za ideje Marxa in Engelsa. V tej borbi je mladi mariborski rod delavcev in srednješolcev spoznaval svoje zaveznike in sovražnike in te izkušnje so bile dragocene za kasnejše, še težje in odgovornejše naloge.

PRVO PRAZNOVANJE 1. MAJA na s obodnem ozemli u v Beli krajini, i. 1943

Po borbi na Brezovi rebri pri Semiču dne 18. aprila 1943, ko sta prvi in drugi bataljon Sercejeve brigade pognala v beg semičske belogardiste, sta se bataljona premaknila naslednje noč v Skemlovec pri Jugorju. Glas o uspehu na Brezovi rebri se je hitro razširil, zato so ljudje še bolj prijazno, kot po navadi, sprejeli borec pod svoje gostilnabe strehe. Tako po prihodu se je štab brigade odločil, da bodo praznovali 1. maj nadvse slovesno. Sklenil je tudi prirediti vojaško paradno.

Prvega maja rano zjutraj sta odšla oba bataljona iz Skemloveca čez cesto Jugorje-Suhor, ter se kilometer pred vasjo Drago ustavila in postrojila. Tu časa pa so boreci zagledali veliko kolono na zabodnih obronkih Gorjancev nad vasjo Selo. Najprej ni nihče vedel ali so partizani ali Italijani. Patrulja, ki je šla proti Selu pa je kmalu pripeljala s seboj novo partizansko kolono, in sicer dva bataljona dolomitskega odreda, ki sta prav ta čas prišla v Belo krajino na poziv glavnega štaba in sta bila dodeljena v okrepitev udarnim brigadam. Sercejevci borec so se srečali z znanci dolomitskega odreda. Kmalu so se tudi oni priključili naši koloni in šli z nami na paradno. V vasi Drago je bila zaslišna tribuna. Tu je bil zbran štab brigade s komandantom Vasjo, pomočnikom komisarja Krtom, z raznimi terenskiimi delavci, med njimi je bil tudi sekretar belokranjskega okrajja, tov. Očka.

Na čelu parade je jahal komandant drugega bataljona Jože Mirtič-Zidar. Za njim pa sta korakala oba bataljona in bataljona dolomitskega odreda. V Dragah je množica okoliškega prebivalstva gledala prvo partizansko paradno ob 1. maju. Mi pa smo se močnejše korakali in strupene pozdravljali. Za paradi je bil miting. Nastopili so brigadni kulturniki, pod vodstvom tovariša Nina je pa pel partizanske pesmi Sercejev pevski zbor.

To je bil praznik, kakršnega Belokranjci še niso doživeli, pa tudi brigada ne.

Popoldne so imele politično organizacijo iz Suhorja in okolice proslavo 1. maja v razdižku nad Suhorjem, kjer se je zbralo več sto ljudi. Svedela tudi na tem mitingu ni šlo brez harmonike in plesa.

R.

Spomin na proslavo 1921. leta v Kobaridu

Pričujoči sestavek o praznovanju 1. maja leta 1921 v Kobaridu smo napisali po spominih 64-letnega cestnega delavca tov. Antona Golanda. Le-ta je eden redkih preživelih udeležencev takrat-

nega prvomajskega spreveda. Tisto leto je v deželo zgodaj prišla pomlad. Na sam praznik 1. maja je bilo nebo vedro. V Kobaridu, kjer so že nekaj dni prej javno govorili, da pripravljajo delavci proslavo Prvega maja, je bilo praznično vzdušje. Italijanov, ki so tudi zvedeli nekaj o pripravah, sta se lotila nervoza in strah: zaprli so nekaj Slovencev ter okrepili karabinjerske patrulje, ki so križarile po trgu.

Na glavnem trgu se je okoli osme ure zjutraj zbralo precej delavcev, zlasti sezonskih, obrtnikov ter kakih 15 komunistov. Zbrali so se v spreved, ki je z rdečo zastavo in pojoč revolucionarne pesmi krenil po ulicah. Karabinjerji so sprevedu sledili v razdalji kakih 50 metrov, vendar ga v samem Kobaridu niso motili. Manifestante so ustavili šele potem, ko so obšli okoliške vasi, in zahtevali od njih, naj jim izročijo zastavo. Delavci so se temu odločno uprli, nakar so se karabi-

nerji zapodili mednje ter jih razgnali s puškinimi kopiti, zastavo- noči tov. Francu Komarju pa s silo iztrgali zastavo. Da bi se demonstranti izognili aretacijam, so se razkropili.

Proti večeru pa so se spet zbrali in po Kobaridu so pozno v noč odmevale slovenske pesni. Italijani so v divji jezi odnesli zastavo na kvesturo ter jo tam zažgali. Po trgu pa so vso noč krožile patrulje. Popoldne so zaprli nekaj tovarišev, vendar so jih morali že zvečer izpustiti zaradi pomanjkanja dokazov.

M. Drobež

DNE 1. IN 2. MAJA BO PROSLAVLJALA SENTJERNEJSKA DOLINA DRUGI OBČINSKI PRAZNIK

Pred dvanajstimi leti na Gorjancih

»Ob novem letu 1942 je bila pripravljena za odhod v partizane prva skupina; odšla je 6. januarja čez Brezovo rebro in Frato v Koroški Rog. Prve dni februarja je šla druga, 3. marca pa sem a tretjo skupino odšel tudi sam na Rog. Z našega področja nas je bilo v šolskih taboriščih na Rdečem Kamnu, na Zelenici in drugod okoli 40. Na Rogu smo dobili prvo partizansko vojaško šolo, po napadu na Žužemberk pa smo se vrnili na svoja področja.

2300 ITALIJANOV PROTI 23 PARTIZANOM

Zadnje dni marca 1942 smo prišli v Gorjance, kjer je medtem nastala spet nova partizanska skupina. V novozapadlem snegu pa je prirnilo k Miklavžu 2300 Italijanov. Nas je bilo 23 s prav tolkimi puškami in enim puškomitriljem. Udarili smo po njih, v spopadu so imeli Italijani 7 mrtvih, mi pa nobenih izgub. Ljudje so zvedeli, da je 2300 dobro oboroženih Italijanov bežalo pred peščico partizanov — in odprli se je množičen pretok v naše vrste, ki je trajal vse april 1942.

Do konca aprila nas je bilo v treh vodih že blizu 300. Oboroženi smo bili domalega vsi. Ljudje so prinesli izmaj na dan orožje, ki so ga dotlej imeli skritega. Dobili smo celo dobro hranjene avstrijske puške iz prva svetovne vojne. Orožja smo imeli toliko, da smo lahko slabšega puščali celo v rezervi. Vsač izmed treh vodov je imel že po 100 mož, ko je prišlo 2.

Drugič bodo letos Sentjernejčani praznovali občinski praznik. Proega maja bo v Bonu, znani partizanski vasi nad pleterskim samostanom, zasvetila elektrika, 2. maja pa bodo v Sentjerneju slovesno praznovali 12. obletnico ustanovitve Gorjanskega bataljona. Naš dopisnik je obiskal prega komandanta te znanega bataljona, ljudskega poslanca FRANCA PIRKOVIČA-CORTA, sekretarja okrajnega komiteja ZKS v Novem mestu, ter ga naprosil za nekaj spominov na čas ob ustanovitvi te znane dolenske partizanske čnote.

maja do ustanovitve Gorjanskega bataljona. Dejanstvo pa je bil bataljon porojen na posvetovanju političnih aktivistov Dolenske in štaba Grupe odredov v Biatnem klanecu pri Mokronogu nekaj dni prej. Na tem posvetovanju so bili tudi tovariši Aleš Bebler, Viktor Aybelj-Rudi, Dermastja Marjan-Urban, Lado Ambrožič in drugi. Prišlo je do reorganizacije partizanstva na Dolenskem. Prve dni maja je bil zbor vseh gorjanskih partizanov. Ob ustanovitvi bataljona je bil pri nas tudi Mirko Bračič.

POLITICNO DELO JE RODILO TRAJNE SADOVE

Ljudje so kmalu spoznali, da so partizani zaščitniki ljudstva in njegovega premoženja. Vojska sama je bila najboljši politični aktivist. Ko smo junija 1942 likvidirali na terenu manjšo bando, ki je ropala pod imenom »Partizanov«, so bila vsa srca še bolj odprta. Ljudje so nam puščali

ključa zidanic na dogovorjenih krajih in nas vabili, da smo vzeli, kar je bilo potrebno. Plačevali so davke, v pravnih zadevah — zemljiških sporih, dediščinah ipd. — so se obračali na partizane in upoštevali razsodbe partizanskih sodišč. Partizani so bili edina oblast, ki jo je ljudstvo priznavalo.

Izreden uspeh so imele prve volitve v Narodnoosvobodilne odbore po leti 1942. Sredi okupirane dežele je pognala kralj prva ljudska oblast. Ta ko so n. pr. v Vrhopolju ljudje izmed 130 predlaganih kandidatov izvolili v NOO 20 najboljših! Nadvse pomembno vlogo je odigrala tudi Narodna zaščita.

ZDAJ URESNICUJEMO TO, KAR SMO LJUDEM OBLJUBLJALI MED VOJNO

Partizanske tradicije so zato v krajih pod Gorjanci tako izredno žive, posebno še v tistih vaseh, kjer so

ljudje rasli hkrati s partizanstvom. Radi se spominjajo tistih hudih dni, vedno so veseli vsakega obiska. Šele zdaj smo nekako po gospodarski moči prišli do tega, da lahko izpolnjujemo obljube, ki smo jih dajali ljudem sredi boja. Prva leta po vojni je bilo ne-

»Ne meni, bataljonu izročite to cvetje.« Je presenečen in vesel dejal prvi komandant Gorjanskega bataljona plkovnik Franc Pirkovič-Cort, ko so se lanj 2. maja zbrali preživelci borec bataljona pri Miklavžu na Gorjancih

sentjernejski in seveda tudi vsem drugim — odprla tudi možnost, da so bo gospodarsko razvila.

Se bi kaj vprašali tovariša sekretarja, toda odpravljal se je med sentjernejske volivce, da jih obišče še pred občinskimi prazniki.

»Borbene tradicije Gorjanskega bataljona so glavna dediščina, ki jo je ročamo mlajšim rodovom. Njegove žrtve pa so naša obveznost, da tudi danes vsakdo izmed nas stori svojo dolžnost na mestu, kjer dela in se

bori za socializem! Je lani na proslavi ob 12. obletnici ustanovitve bataljona dejal njegov prvi komandant dobile elektriko. Razen Zameškega bo vsa občina elektrificirana. Z vojevo materialno podlago se bo občini —

Kovač konja kuje...

PODKOVSKI IN VOZOVNI KOVAČ

Kovanje žarečega železa privablja zmeraj radovedne opazovalce in zanima tudi doraščajočo mladino. To ni prav nič čudnega, saj bi vsakdo, ki se zanima za stalno spreminjanje in življenju in naravi, rad vedel, kako to, da je mogoče razžarjeno železo, tako trdo in nesprenljivo, kadar je mrzlo, poljubno razrezati in oblikovati. Podkovski in vozovni kovač kuje konja, rogato živalo in vozove. Razen tega izdeluje posamezne dele pri vozovih, kot so zavore, peresni nosači, vzmeti, ročice itd. Nadalje popravlja poljedelske stroje, kot pluge, brane, kosilnice, obračalnike, sejalnice in tako dalje.

Kovač mora sedaj znati kovati sam, v dvojce, kovati z norcem ali vmetnim kladivom in prav tako avtoveno variti. Podkovski kovač mora dobro obvladati anatomijo konjske in goveje noge, ker se mu sicer lahko zgodi, da zakuje konja ali vola, kar ima lahko za žival usodne posledice in seveda tudi za kovačev žep, saj mora plačati v tem primeru žival.

KOVAČ MORA BITI MOČAN IN SPRETEJN

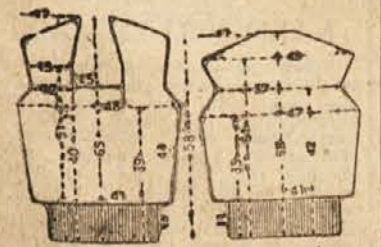
Močna telesna konstitucija, ročna spretnost in dobra predstaviteljnost, dobra presoja veličin, dobro poznanje anatomije konjske in goveje noge.

PULOVER ZA POMLAD

Za pulover potrebujemo dve barvi volne. V našem primeru je osnovna barva volne svetlosiva, robovi pa so zeleni. Kroji, ki ga priobčujemo, prekrijete, če pa more ne ustrezajo, ga prevedajte ali zmanjšajte. Plešči zapredaj in zadaj, v prvi vrsti sive črte na dodatne točke postelj, da dobiti nestrežno širino. Naprej plešite po kroju. Opozorjamo vas samo na vratni izrez na spodnjem delu. Šrtama je nakazano, kje delo raz-

delite na tri dele, da potem lahko vlijete rob. Rob, ki nakazuje sedelce, plešete posebej, posebej pa rob za gorju del rokavov. Le-ta sega od sredine srednjega dela do sredine zadnjega, kakor vidite na sliki. Plešite polkrate, sečijete, spredaj pri-temajete dva gumba za okras enake

barve, kot so robovi in pulover je gotov. Robove plešete dve levi, dve desni pentlje, medtem ko osnovni vzorec plešete desne pentlje na pravi strani.

Maslo ohranimo...

Med vsemi maščobami je maslo najboljše in najnaprednejše. Vsebuje vse važne sestavine in je lahko prebavljivo. Zaradi tega je priporočljivo, da ga uživajo tisti, ki so občutljivi za druge živalske ali rastlinske maščobe.

V sto gramih presnega masla je toliko vitaminov A in B, kolikor jih dnevno potrebujemo. Vitaminai so tudi v topljenem maslu. Maslo ne smemo topiti na premočnem ognju.

Presno maslo ne ohrani dolgo svojih lastnosti. Pod vplivom svetlobe, toplote in delovanja mikrobov se pokvari, dobi neprijeten vonj in okus. Poznamo več načinov, da maslo čim dalj ohrani svoje lastnosti. Dobro sredstvo je sol, ker škodi mikrobov. Pod vplivom soli se okus masla nekoliko spremeni in postane gostejše. Za solenje uporabljamo drobno suho in čisto sol. Kolikšna je odvisna od okusa in za kakšen namen bomo maslo uporabljali.

Maslo spravljamo v časi, ko ga je največ, ko je najcenejše in ko ga delajo iz kravega mleka, kadar se krave pasejo, ker je tedaj najboljšo. Masla, ki se drobi ne solimo, temveč ga je treba stopiti.

Maslo solimo v lesenih posodi, ali na navadni deski. Pred uporabo moramo desko popariti, nato pa izprati s hladno vodo in zrgniti z grobo soljo. Kilogram masla osolimo z 10 do 20 g soli, če ga hočemo ohraniti krajši čas, če pa želimo, da ga ohranimo 6 mesecev tega je priporočljivo, dodati najmanj 60 gramov. Sol naj bo drobna in suha.

Solimo majhne količine masla, ki jih denemo na desko, nato vzamemo leseno lopatico, in ga z njo dobro stepemo in zrgneto. S tem odstranimo še mleko, ki ga maslo vsebuje. Pranim ga v manjših posodah. Preden jih napolnimo, jih je treba očistiti z raztopno sode bikarbone, nato pa z vrelo vodo, ki naj stoji v posodi, dokler se ne ohladi. Dobro je, če posodo nekaj časa pustimo na zraku.

Neposredno pred polnjenjem posode izplahnemo s salamuro in zrgneto s soljo, nato pa z leseno lopatico nalagamo maslo v tenkih slojih, vsako plast dobro potlačimo, da iztisnemo zrak, ker sicer pastane maslo žarko. Na posodo napolnimo in gorju plast

Če kdo misli, da kovačev poklic odмира in da za našo sodobno industrializacijo ni več zanimiv, se pač temeljito moti.

Ze nekaj so vozovni in podkovski kovači dajali v vojnah dobre specialiste, ki so kovali orožje. Zdaj postaja kovač bolj in bolj industrijski poklic: orodni kovač in kovač avtomobilskih delov kujeta razne utope, gredi, polosi, motorne gredi, radilice itd.

Naša avtomobilska industrija ne more pogrešati dobrih kovačev, prav tako ne moremo pogrešati kovačev raznega orodja, kot so sekire, krampi, lopate in predvsem kose, ki so še zdaj pomemben izvozni predmet. Kovač širilec na norcu, ki kuje koso, je strokovnjak, ki mora imeti dolgoletno izkustvo, da se izuči, iz enega kosa skovati dobro koso, ki poje kot zvonček, kajti kupec jo

Kako lahko popravimo žarko olje

Dobro olje mora biti bistro, ne preveč tekoče, prijetnega vonja in okusa. Okus olja najhujše določimo na toče. Pojemo svežljaj kruha, popijmo požirek vode in kanimo na jezik nekaj kapljic olja. Nato pa s pol odprtimi usti močno vdihnimo zrak.

Olje moramo hraniti v steklenicah. Preden ga zapremo, kanemo vanj nekaj alkohola, da ne prodira v njega zrak. Steklenica mora stati zmeraj pokonci, tako preprečimo, da olje ne bi postalo žarko.

Žarko olje pa lahko popravimo na več načinov: na liter žarkega olja damo 120 gramov drobno zdrobljenega lesnega olja. Olje moramo večkrat pretešiti in čez tri dni ga filtriramo.

Pri drugem načinu zmešamo žarko olje z enako količino vode, segrete do 40 stopinj. Posodo večkrat strosamo 15 do 20 minut. Nato jo pustimo 48 ur. Potem vodo odlijemo, ki je pobrala tudi vso nesnago.

O barvanju blaga

Vse volnene, bombažaste, svilene in skoraj vse tkanine iz umetnih vlakn je mogoče barvati. Pri izbiri barv moramo upoštevati, kakšna je njihova osnovna barva. Vse bele tkanine lahko pobarvamo z vsemi barvami, vse ostale enobarvne pa v temno rjav ali črno. Svetlobarvne tkanine lahko pobarvamo temnejše: temnomodro, temnordečo, rjavo itd. Tkanine srednje temnih barv lahko pobarvamo z enakimi barvami, le temnejšega tona. Srednje temnozeleno tkanino lahko pobarvamo samo v temnejšo zeleno ali črno. Blago, ki ima larvo tobaka, pa pobarvamo lahko samo s temno kostanjavo barvo ali s črno. Pisanih in gumiranih tkanin pa sploh ne moremo barvati.

celo visokogorske rastline. Nastajali so vzporedno z razvojem alpinizma in so bili pred vojno prava moda.

Skalnjak je popolnoma naravna tvorba, zaradi česar je pravilna izvedba silno težavna. To se je videlo pri vseh naših skalnjakih, ko so namostevali skalnjakov nastale najraznovrstnejše zbirke kamenja in plevla. Popolnoma napačno je tudi misliti, da uspevajo na skalnjaku divje gorske rastline, ki jih nekateri s tem namenom nosijo z naših gor. Izbira rastlin je razen pravilne razporeditve kamenja osnovni in najvažnejši element za uspeh pri skalnjaku. Na splošno je zaželjeno, da prevladujejo rastline alpejskega značaja, to je rastline z nizko rastojo in majhnimi listi, ki so čisto polsteno dlakavi ali pa mesnato odebeleni. Ni pa seveda nujno, da so te rastline tudi alpejskega porekla, ker morajo biti vse vzgojene

temeljito preizkuša in posluša, preden jo kupi.

Kovaški poklic je vzlic neprijubljenosti zelo lep poklic, ker oblikuje duha in značaj, in je kot umetno-obrtniški poklic zelo spoštovan. Poglejmo si samo lepe izdelke naših kropsarskih kovačev, ki so si s svojimi lestenci, svečniki, stojali za cvetje, pepelniki itd. pridobili svetovni ugled in priznanje.

V Kropi imamo posebno industrijsko šolo za kovaško-umetniško obrt. Učenje traja 3 leta. Litostroj, Tovarna avtomobilov, Tovarna avtomobilskih delov v Zrečah pa ima učna mesta za industrijske kovače. Učna doba traja 3 leta, učenci pa lahko stanujejo v internatu. B. B.

LEPA BESEDA lepo mesto najde

Da, res! Toda, kako je marsikje prav nasprotno. Mladina v razvojni dobi od 10 pa tja do 18 let je najbolj neuravnovešena, pa tudi silno občutljiva. Te lastnosti so v tesni zvezi s spolno dozorelostjo mladine.

Ta doba je najrazburljivejši del življenja za vsakega človeka. Fantje prehajajo od trme k upornosti, dekleta pa se rada umikajo v tihe kotičke sanj in preživljajo prve poje ljubezni.

Dokaj grenkih ur prežive stariši s pubertetni, posebno še, če jih ne morejo razumeti, če se jim ne morejo približati in jim včasih v najhujših urah ne znajo pomagati.

Mnogo huje pa je, če poskušajo stariši vsako upornost ali pubertetno ljubezensko odkritje zdraviti s palico.

Spominjam se delavske družine, ki je imela sina edince. Oče je bil

zaposlen, mati pa je gospodinjila. Sin Ivan je kar nenadoma postal pravi upornik. Mati se je z dneva v dan nanj bolj jezila. Ko se je urnil oče, je navadno zapela šiba. Ivan se je vse bolj in bolj oddaljeval od staršev, saj mu v onemogli jezi nista privoščila niti lepe besede. Mladi »upornik« je na tihem začel preklinjati svoje krotilce, počasi pa se je popolnoma izločil vplivu doma. Začel je misliti na beg. Življenje v svetu je bilo zanj kot blesteča zvezda, ki jo je želel utrniti. Nekega jutra je Ivan izginil. Čez mesec dni so ga našli. Seveda ga je spremljalo nekaj pustolovščin: mala kraja in nekaj manjših prestopkov.

Kako drugače je vzgajala neka druga delavska družina, poučena o otrokovem razvoju. Tudi pri njih je postal sin uporen in zadirčen, toda tudi silno občutljiv. Oče je 13-letnega sina poklical k sebi. Mehko, toda prepričevalno so zvele očetove besede, ki so našle pravi odmev v otrokovem srcu. »Tone, vem, da si skoraj dorasel in da me boš zamenjal. Veš, da sva z materjo dosti žrtvovala, da ti lahko nudiva najpotrebnejše...« Se mu je gonoril o pravilnem odnosu človeka do človeka, o spolni vzgoji in čistem zadržanju. Tisto noč Tone ni mogel zaspati... Še vedno je poslušal očetove besede... »Ti dragi moj, ko bi vedel, kako sem nonosen nate!« so bile njegove zadnje misli in že je glasno smrčal. Po prstih sta se mu približala oče in mati, rahel nasmeh je preletel njuna lica. Vedela sta, da je bilo opravljeno veliko delo.

Kako velika razlika med obema družinama. V prvi samo šiba, v drugi družinski harmonija. Enotna vzgoja in prisrčen človeški odnos do doraščajočega člana naše družbe. Ne pozabimo, da moramo potrkati na otrokovo občutljivost, na njegovo srce. Približati se mu moramo s toplo, prepričevalno besedo, in šele potem lahko trdimo, da je dom opravljen uspešno.

Kako dolgo bo še palica edino vzgojno sredstvo, ki mnogokrat popolnoma odtuji otroka, ali pa ga vzgoji in prisrčen človeški odnos do doraščajočega člana naše družbe. Ne pozabimo, da moramo potrkati na otrokovo občutljivost, na njegovo srce. Približati se mu moramo s toplo, prepričevalno besedo, in šele potem lahko trdimo, da je dom opravljen uspešno.

Se to ob koncu. Nikar ne imenujmo doraščajoče mladine za otroke. Ne podcenjujmo njihovega govorjenja in dejanja. Priznajmo jim, da so nam enakoverdni in še bolj se jim bomo približali.

V. Smajs

Nove zobne ščetke

Nova zobne ščetke so navadno trde. Zato jih radi pomakamo v krog. Le-ta pa ščetkam škoduje in kaj hitro začno izpadati ščetnine, le-te postanejo krhke in se lomijo. Bolje je, da namočimo novo ščetko čez noč v mrzlo, močno osoljeno vodo.

NASKALNE RASTLINE

Naskalne imenujemo vse tiste rastline, ki jih sadimo na skalnjake ali alpinume. Skalnjake imenujemo dele vrta s kamenjem, med katerim se posebno ugodno počutijo gorske in

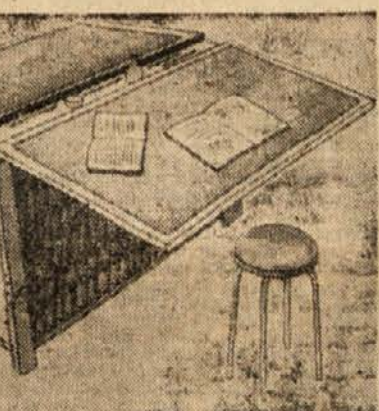
pri vrtnarju. Da ne bi bil skalnjak preveč emocičen, nasadimo med nizke lizlazinaste rastline srednje visoke trojnice in plazeče rastline, ki z rastojo prek kamenja vzbujajo videz prirodne zveze med rastlinami in kamenjem. Nikakor pa ne bi smeli na naše majhne skalnjake saditi žbavih in bujno rastočih rastlin. Vrtnarji zelo radi ponujajo v ta namen n. pr. smiljico (Cerastium), ki zaradi izredne skromnosti hitro preraste druge rastline. Tudi japonske vetrnice in vse rastline, ki se širijo s podzemnimi deli niso za skalnjak,

ker moramo, če jih hočemo odstraniti odmakati kamenje. Za majhne skalnjake uporabljamo tele rastline: gorsko veloso, repnjak (Arabis), razne vrste nageljnov, jetičnikov, homulice, kamenokrebov in jegličev (Primula). Izmed trojnic vijejo rasti uporabljamo predvsem preobledo, plamenice, astre, orlice, doronikum, perunike, pogačice, grenik, alpski zvonček, vetrnice, teloh in zvončice. Izredno cenjeni so prilitni iglavci in listavci, ker tvorijo rastlinsko ogrodje na skalnjaku. M. Ogrovec

Šolarjeva miza

V tesnih stanovanjih često ni mogoče najti stalnega prostora, kjer bi se šolarji udili in pripravljali domače naloge. Vsak prostor je treba pametno izkoristiti! Da boste to lažje storili, vam svetujemo, da si napravite tako praktično mizico za otroke, kot jo vidite na sliki. Šleer bo takrat, ko bodo šolarji pri delu zavzela precej prostora, ko pa bodo opravili, jo boste lahko stisnili v katerikoli kot vašega stanovanja in spet bo dovolj prostora za igro. Napravite jo takole: kupite stojalo, ki ga potrebujete za mizo za tenis. Ob vsaki strani damo napravljeni ploščo, ki jo pritrdimo zgoraj s tečaji, na obeh straneh plošče pa imamo kovinaste opornike, ki jih lahko

vtikate v luknjice, zvrtnane v noge stojala. Z oporniki lahko dobimo večji ali manjši naklon plošče. Ko pa je delo opravljeno, opornike snamemo in obe plošči spustimo in mizo postavimo v kot. Na notranjosti stojala, ki nadomešča noge, lahko namestimo majhne poltice za kuljce.

Jutripo; demon na izlet

Od tedna do tedna čakamo lepe nedelje, ker bi jo radi kar najbolje izkoristili. Marsikdo pa že ves teden dela načrte, kaj bo vse v nedeljo opravil. Menim, da je popolnoma napačno, če ženske v nedeljo perejo, moški pa pospravljajo kleti ali podobno. Dela prost dan naj bo delovnim ljudem res dan počitka. Vsem tistim, ki ob nedeljah delajo doma, svetujem, naj to delo opravi-

vijo raje med tednom, v nedeljo pa naj pomislijo tudi na to, da sta za naše zdravlje, za srečno družinsko življenje potrebna tudi počitek in razvedrilo. Prost dan izkoristimo za to, da popravimo zrahljane živce in da si nabereemo novih moči za delo. Ko bo topleje, bomo odšli kam k vodi, zdaj pa v kak gozdček, kjer se bodo lahko tudi otroci, ki jih doma ves teden komaj mirimo, naskakali in igrali tiste igre, ki si jih doma ne morejo in ne smejo igrati.

Za nedeljo imejmo vedno v načrtu izlet ali vsaj dolg sprehod. Tudi ko kupujemo obleko, mislimo na to, da bomo imele kaj primernejega za obleči ob takih priložnostih. Obleka za izlet naj bo praktična in čevlji udobni. Ne nosimo dragocenih oblek, otrokom pa ne oblačimo belih hlač ali žab, ali pa celo belih čevljev. Zaradi pokvarjene obleke ali čevljev bomo še po izletu slabe volje, razen tega pa bomo imele veliko več dela. Oblečimo se tudi vremenno primerno, saj se mnogo bolje počutimo, če nam je toplo, kakor pa če nas zebe. Zlasti je nevarno, če prelako oblečemo otroke, posebno v tem muhastem vremenu.

Zo po prvem v mesecu, ko kupujemo živila, kupimo tudi kaj za pod zob, ko bomo šli na izlet. Nikar ne nosite s seboj vseh mogočih jedi. Verjemite mi, da bo tudi želodec vesel, če se bo nekoliko odpočil. V čist papir, zdaj dobite tudi aluminijaste škatle in vrečke iz polivinila, zavijete nekaj kruhkov obložnih z mesom ali salamo, nekaj šopkov redkvic, poletni paradiznikov in paprik, košček čo-

kolade, limono, nekaj keksov ali prepečenca. Vse to bo zadostovalo in ob taki hrani ne bomo lačni. Razen tega pa za vse te stvari ne bomo potrežili preveč denarja. Zvečer, ko bomo prišli domov, bomo popili toplo kavo ali čaj.

Če boste nedeljo preživeli v naravi, boste šli prav gotovo v ponedeljek na delo z večjim veseljem, kot če bi doma prali, šivali in pospravljali kleti.

Dve robrti torti

Dolro mešamo 14 dkg sladkorja in 7 rumenjakov. Nato pa dodamo trd sneg petih beljakov in 14 dkg orehov, ki jih polijemo z 2 žlicama ruma. Testo razdelimo in ga pečemo dvakrat v modelu za torto. Ohlajeni plošči združimo z nadevom, ki ga napravimo takole: 2 beljaka, ki sta nam ostala od testa, stepemo v trd sneg, pridemo sladkor in nekoliko orehov, naribane limonove lupine in malo vanilije, vege sladkorja. Torto lahko polijemo s čokoladnim ali limoninim ledom.

Ponastvo vmešamo 12 dkg surovega masla, dodamo 2 dkg sladkorja, 4 rumenjake in mešamo še 20 minut. Testu dodamo 14 dkg moka, pomonane pomaranče, nustrane limonove lupine, kozarec sladke smetane in sneg 4 beljakov. Torto pečemo v modelu za torte v srednje vroči pečici. Če želimo, lahko ohlajeno prežemo na dva dela in jo namažemo z dobro marmelado, povrh pa jo posujemo s sladkorno moko. Lahko pa torto tudi pustimo celo in jo samo posujemo s sladkorjem.

Dogodki, zapisani z zlatimi črkami

PRED PETNAJSTIMI LETI...

Po orumenelih straneh športne beležnice

BEOGRAD, 18. MAJA 1939 — VELIKI DVOBOJ ANGLIJA : JUGOSLAVIJA — LOWTON IN MATTHEWS OGRELA DLANI FANTIČA, VRATARJA NAŠE REPREZENTANCE — PERLIČ PRED WOODLEYEM — NEPOZABNI SPOMINI NA PRVI NASTOP NAJBOLJŠIH NOGOMETAŠEV Z ANGLEŠKIH OTOKOV

FRANCIJA PRED SVETOVNIM PRVENSTVOM

Izbiranje

Od posebnega dopisnika »Borbe«

Pariz, aprila. Osem tednov pred tekmo z Jugoslavijo, v okviru tekmovalja za svetovno prvenstvo, so v Franciji že zamerjali negotovi, kakšna bo dokončna postava državne reprezentance. Štirideset igralcev, ki so jih Rigal, Depau in Barea izločili, da bi jih med prvenstvenimi in pokalnimi tekmovanjem opazovali, je dokaj veliko število, ki bo nedvomno držalo v negotovosti nogometne strokovnjake.

RAZOČARANJE

Toda nihče ni z očesom trenil na to, morda nekoliko zakasnelo odločitev vodstva nogometne federacije. Razočaranje zaradi poraza z Italijo je bilo tako veliko, da so celo najstrožji kritiki, ki so sicer pripravljeni na sleherno odklone, začeli proučevati položaj in dajajo sedaj resilne predloge.

Prek standardnega francoskega moštva, v katerega so toliko upali,

la niso celo izključevali niti neprijetno večjih uspehov, kakor je bila zmaga nad Jugoslavijo, so napravili križ in nihče ni rekel niti besede v njegovo obrambo. Vsi so se strinjali,

Priložnostna znamka ob velesojmu v Saarbrücknu

Ob otvoritvi velesoja v Saarbrücknu je prišla minul teden v promet nova znamka zelene barve v vrednosti 15 frankov. Znamka kaže velesojmsko paviljone. Čeprav je ta znamka uradno prišla v promet, je ni v prosti prodaji. Filatelisti jo bodo dobili šele konec meseca.

Cez nekaj dni bo prišla v Posarju v promet nova priložnostna poština znamka v vrednosti 15 frankov. Ta znamka bo velikega formata; na njej bo upodobljeno pošto postopje v Saarbrücknu ter poština prevoznar sredstva. Izdelujejo jo v gravuri.

Povečanje poštne pristojbin v Indoneziji

V Indoneziji denar izgublja svojo vrednost. Poštne pristojbine so se povečale tako, da je morala poština uprava te dežele izdati znamke po 75, 100, 125, 150 rupij. To je velika, sva nominata in bo te nove znamke lahko nabavilo le malo filatelistov.

SPORTNE ZANIMIVOSTI

KOSARKARSKI GLOBETROTTER ROBER RUSNEL

Robert Busnel, ki se je pred kratkim mudil v naši državi, se nikakor ne more umiriti. Po francoskem prvenstvu bo Busnel odšel na potovanje okoli sveta. Najprej bo odpotoval v Sofijo, zatem pa maja na Madagaskar, junija bo odpotoval z Racinom v Egipt, Lizbono in Turčijo, naposled pa bo v začetku julija prisotvoval turnirju v Severni Afriki. Po kratkem in zaslužnem oddihu v Franciji, se bo Busnel najbrž odpravil povabilu Turške kosarkarske zveze in bo imel od 15. avgusta do 15. septembra v Carigradu trenerski ležaj. Po vrnitvi z Bospora se bo posvetil pripravi francoske reprezentance na svetovno prvenstvo.

MADZARI NE MARAJO SODNIKA STEINERJA

Vodja madžarskega nogometa Gustav Szabes je izjavil, da se njegova država ne strinja s tem, da bi sodil mednarodno tekmo med madžarsko in angleško reprezentanco, ki bo 23. maja v Budimpešti, Avstrije Erich Steiner. Na nedavni tekmi med madžarskim prvacom Hontvedom in avstrijskim Rapidom na Dunaju, (zmagal je Rapid z 2:1) je prišlo do izredov. Sodnik Steiner je zaradi nerovnosti izključil tri madžarske igralce. Izključeni so bili Lorant, Czibor Pačička. Madžari so očitali Steinerju, da je pristranski in izjavili, da zavoljo tega ne marajo, da bi sodil tekmo Madžarska—Anglija.

FAUSTO COPPI SE BO UDELEŽIL DIRKE »TOUR DE FRANCE«

Italijanski kolesar Fausto Coppi je nedavno v intervjuju z dopisnikom francoskega »Equipe« zgovoril o svojem letošnjem sodelovanju na »Tour de France« in med drugim dejal: »Moja kariera gre h koncu. Če bom novič sodeloval na kolesarski dirki okoli Fracije se bo to zgodilo letos. Kasneje bi bilo prepozno, saj nogo ne bodo dovolj močne za zmago...«

Do 1. julija bo izvedena ožja izbira 22 igralcev. Dotlej pa bodo imeli Rigal, Depau in Barea dovolj priložnosti, da se spričo pokalnih in prvenstvenih tekmah, končno javno odločijo.

V letopisih našega nogometa so mnogi dogodki zapisani z zlatimi črkami. Eden izmed le-teh nosi datum 18. maj 1939... Pred petnajstimi leti! Za nogomet je to davčina. Pa vendar, ko listamo orumenele strani beležnice, se mi zdi, kot da je bila ta tekma odigrana včeraj. Slike so žive, nazorne. Videti je, kot da ponovno vidim našo reprezentanco in neznanega vratarja, ki je šele stopil na nogometno prizorišče in katerega so pekli dlani od strelav Lowtona, Mathwesa, Halla. Lovrič, Požega, Dubac, Manola, Dragišević, Lehner, Glišovič, Vujadinovič, Petrovič, F. Matošič, Perlič.

BOJAZEN

Mrzljivo smo pričakovali 18. maj. Tega dne so v Beogradu prvič nastopili slavni nogometaši angleške reprezentance, »učitelji nogometa«, kot so jih takrat imenovali. Čeprav smo željno pričakovali to tekmo, je bila v naših srcih tudi bojazen, saj so zavoljo večnih preprirov med nogometnimi zvezami najboljšima obrambnima igralcema, vratarju Glasperju in branilcu Jozi Matošiču preprečili, da nastopata za reprezentanco. Zato je moral prevzeti naloge vratarja igralec, ki je komaj leto dni igral v prvem moštvu in ki

dotlej še nikdar ni oblekel dres najboljših enajstoriel!

Najbolj sem se bal jaz. To ni nič čudnega. Predstavite si mladega vratarja, malega dečka, ki opravlja veliko maturo pred napadalo vrsto angleške reprezentance, katere so se bal najljubši evropski vratarji — Planiška, Olivieri, Platzer, Hilena...

Hočeš početi, sem kar naprej mislil na Lawtona in Matthews. V ušesih so mi brez konca in kraja odmevale besede angleških igralcev, ki so opazovali naš trening: »Kaj! Mar bo tale fantič branil vrata vaše reprezentance!«

30 000 GLEDALCEV

Kot zdaj, so tudi takrat imeli navijači velike skrbi; kako priti do vstopnic. Resda zanimanje za nogomet pred vojno še zdaj ni bilo tako veliko kot zdaj, vendar je za to tekmo prekosila vse dotlejane rekorde. Igrišče BSK pa je lahko sprejelo komaj 30.000 gledalcev.

ČE SI ZELIŠ ZMAGE...

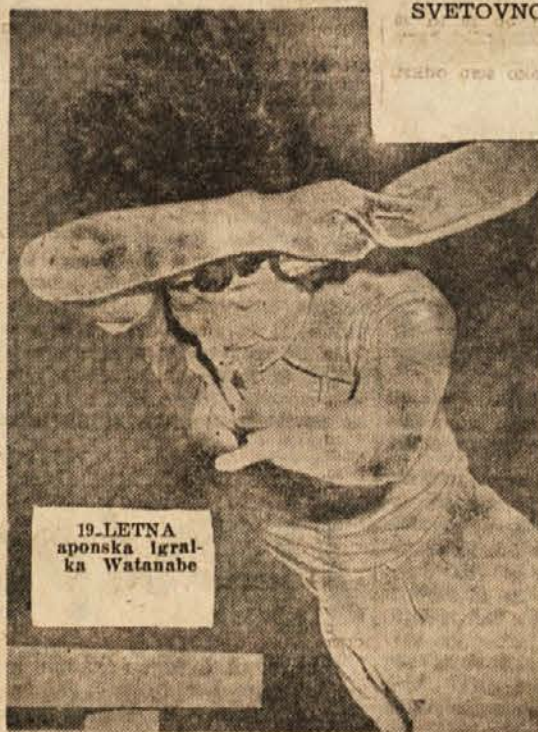
Malokdo je veroval, da se bomo postavili. Tega smo se zavedali. Ni smo se pa hoteli sprizajziti z napovedmi. In prav je bilo, da smo tako mislili. Če ne bi snili želeli, da prekosimo same sebe, ne bi dosegli tui izmed najdražjih zmag našega nogometa.

Slušnica Pet minut pred pričetkom tekme. Tišina. Vskok se ukvarja s svojimi mislimi. Starejšim, bolj izkušenim igralcem, je bilo laže. Lehner je mirno odlašal dres in pazil, da bi ga ne zmečkal, Dubac se je hladnokrvno razgovarjal z Glišovičem. Meni pa so drhtele roke. Trema sem imel...

SVETOVNO PRVENSTVO Z BELO ŽOGICO V LONDONU

ZMAGOVALCI IZ WEMBLEYA

Japonski uspeh je v Tokiju za trenutek potisnil v ozadje vodikovo bombo in vojno v Indokini — Oigimura narodni junak — Visoki Dolinar s ščitnikom nad očmi oboževan zmagovalc — Jugoslovanska moška dvojica najboljša na svetu

19-LETNA aponska igralca Watanabe

Wembley. Jugoslovani atletske postavbe so stali nasproti hitrim, auljatiim in majhnim predstavnikom sdežele vztrajajočega sonca. Japonci so si medseboj močno podobni — Evropejci jih težko razločijo — toda s svojimi »strahovitimi drvi« z go, basto gumo so pred nekaj leti v Bombaju slavili veliko zmago.

Komentatorji so se, kar se tiče Wembleya, izogibali napovedi. Pisali so: zmagovalna dvojica polfinalnega srečanja bo osvojila svetovno prvenstvo. Mar je bila za to potrebna domišljija?

Harangozo in Dolinar sta postala svetovna prvaka v namiznem tenisu. Japonce Oigimura, prvak kot ona dva, jima je prvi čestital.

JAPONSKI TISK MENI

Pismo iz Japonske je prispelo z majhno zamudo. Harangozo je medtem premagal tudi v igri posameznik uradnega svetovnega prvaka Oigimuro. Pa vendar je nekaj odločitev iz tega pisma še vedno aktualnih.

»Japonski tisk je izrekel priznanje naši dvojici« — piše v njem naš tokijski dopisnik Kosta Timotijević. Japonski uspeh v Londonu je za trenutek potisnil v ozadje vodikovo bombo, vojno v Indokini in parlamentarno krizo.

Tisk je priobčil komentarje tudi o naših igralcih. »Mauniel Simbuns je očitno, toda korektno zapisal: »Pred sedem tisoč gledalci sta z najostrejšo ofenzivno igro, kar je bilo videti na prvenstvu, Jugoslovana Vilim Harangozo in Zarko Dolinar dobesedno pregazila japonsko dvojico Oigimura-Tomita in dobila dvoboj v treh pripriljivih nihžih.«

Dolinar je veteran v tem športu. Že dvajseto leto poteka, odkar se ukvarja z belo žogico. V njegovi bogati zbirki avtoogramov (Zarko jih strastno zbira), so podpisali večkratnih svetovnih prvakov Vanje, Bergmann, Sidoja, Barne in Leacha, ki so se

podpisali na njegov reket neposredno po porazu z njim.

ZMAGOVALEC

O tretje plasiranem na svetovnem prvenstvu 1939 v Kairu, finalistu v igri moških dvojic 1938 v Bukaresti in dvakratnem jugoslovanskem prvaku, je po polfinalu prvenstva dvojico, tokijski časnik »Mauniel Simbuns« zapisal:

»Visoki Dolinar s ščitnikom nad očmi in reketom z gobasto gumo, ki ga je kot pero držal v roki, je v spopadu z Oigimuro postal zmagovalc.«

ZIVCI IN — SAMO ZIVCI

Ni ga igralca, ki bi bil sposoben prebiti Harangozovo obrambo, kadar zaigra v polni formi. Njegova igra se odlikuje z lahkoto in raznovrstnostjo. Izostren nagon in izborni refleksi mu omogočata, da se znajde v vsakem položaju. Vsako žogo doseže, ter jo ostro in precizno vrne ontaran mreže. Potem pa hitro kot panter skoči k mizi in preide v napad, spričo katerega se odpovedati tudi reketi takšnih mojstrov, kot so Bergman, Sido, Leuch in letošnji svetovni prvak Japonce Oigimura.

Nekoč je Tibor Harangozo trener naše reprezentance dejal: »Vilim je sposoben, kadar je malo bolj miren, premagati vsakega igralca na svetu.« Vilim je tudi to dokazal. Skoroda nobenega evropskega igralca s svetovno rang šestvice ni, ki ni kapituliral pred raznovrstnim repertoarjem mojstrske tehnike našega neketratnega državnega prvaka.

Harangozo je začel igrati 1938, ko mu je bilo trinajst let. Če bi mogel v odločilnih trenutkih ohraniti mirne živce, bi bil prav gotovo že doslej tudi uradni svetovni prvak.

Ko smo prišli na igrišče, mi je dejal srednji krilec Dragičević: »Lawton naj te ne skrbi. Ne bo dal gola.«

Ni se zmotil. Neutrudni Dragičević ga je skrbno čuval.

Brž ko se je tekma začela, smo pozabili, da imamo pred seboj najboljšega nogometaša z angleških otokov. Za

BALET z angleških nogometnih igrših

nas so bili samo nasprotniki. Prevzela nas je želja boriti se z vsemi silami.

V nogometu to mnogo pomeni.

NEPOZABNA IGRA

Polnih petnajst let je minilo od tistega velikega dne. Mnogi razburilji trenutki, streli, mojstrske poteze, trenutki strahu — so pozabljeni, v spominu je ostala samo nepozabna

zmaga, in igra naših nogometašev in Angležev.

Navdušili so nas z W sistemom, ki je bil za nas še vedno novost. Angležji so bili takrat res veliki mojstri tega novega modernega sistema, ki je osvajač nogometni svet. Predvsem pa so bili popolni nogometaši. In odlični tehniki. Niso poznali nepotrebnega driblinga in tehnike niso zlorajljali.

Prvič smo videli, kako branilci točno ko ura blokirajo krila in odlično prevzemajo igralce, oziroma menjajo prostore. Krilci pa so bili čuječni varuhi zvez. Igrali so z dolgimi žogami. Kratkih žog in kratkih kombinacij sploh ni bilo. Žogo so običajno podali krilom ali srednjemu napadalcu, ki so jurili kot vihar.

Njihove akcije so bile bliskovite. Napad je igral v obliki krila W. To formacija so redkokdaj pokvarili, razen včasih, ko so zamenjali prostore. Tega nismo bili vajeni. Za hip nas je zmedlo...

V SLAČILNICI DOSEZEN GOLI

Ker so menjali prostore, so jim je tudi posrečilo doseči edini gol. Pravzaprav so ga dosegli v slačilnici, kjer so se v polčasu dogovorili, kako ga bodo dosegli.

Komaj smo začeli drugi polčas, že so žogo poslali na levo stran. Vid so se pogrnali za njo. Lawton, celo Matthews, pa tudi naši igralci. Samo lova zveza Brum se je prithotapil po desni stranj k vratom. Lawton mu je nenadoma podal žogo. Brum se je znašel sam pred vrati in tako mu ni bilo težko preslepliti vratarja...

Kasneje se jim to ni več posrečilo. Postali smo oprezniji.

KAKO SMO ZMAGALI

Teško je opisati navdušenje na stadionu, ki je nastalo, ko smo dosegli gol. Tedaj smo videli, da tudi hladnokrvnim Angležem kdaj pa kdaj popuste živci. Izenačili smo v prvi minuti drugega polčasa. Naša obramba ni imela časa za oddih, vendar je bila trilen zid, od katerega so se odbijali vsi napadi. Potem pa, četrta ura pred koncem tekme, je Perlič preigral Hapeoda in...

... Perlič se je prebil kot vihar. Pridirjal je v kazenski prostor. Pred seboj je imel samo Woodleya, hladnokrvno se je ustavil, in plasiiral žogo v kot...

Pa vendar ni bilo tako! Perlič se je resda kot vihar prebil, zdiral je kazenski prostor in urledal pred seboj Woodleya. Tu pa je treba opisati malo spremeniti, kajti kar smo že gori napisali, je bil citat iz tedanjih casnikarskih poročil. Perlič se je namreč zmedel. Noge so mu postale svinčeno težke. Komaj je imel toliko moč, da je sunil žogo. Hotel je izvesti prvi strel, kot iz topa, z vso močjo. Toda strel je bil slab. Na srečo je meril v kot... Sele, ko se je stadion tresel od plaskanja, se je ovedel, da je dosegel gol.

1939 LETA S tekme Anglija : Jugoslavija

Takšen trenutek je težaven. Ni lahko na takni tekmi, v taknem trenutku pogledati nasprotnikovemu vratarju v oči...

To se je zgodilo pred petnajstimi leti. Na istem kraju bo čez dva tedna spet nastopila angleška nogometna reprezentanca. V teh letih se je marsikaj spremenilo. Zdej nimamo vzroka, da bi se bili Jugoslovanski nogometaši so že pred štirimi leti pridobili Angleže, da so se sredi Londona počeno prepotili. Naši sedanjji reprezentantje lahko tudi tokrat zmagajo. Treba se je le srčno boriti, tako kot so se že šestokrat. Lj. Lovrič

Vsak naročnik

»LJUDSKE PRAVICE-BORBE« JE ZAVAROVAN
ZA PRIMER NEZGODE

in sicer za primer smrti za . . . din 40.000.—
in za primer trajne invalidnosti za din 80.000.—

»ELEKTROSOND«

podjetje za proučevanje in konsolidacijo terena
ZAGREB, Trg republike 1/I.

takoj sprejme

več gradbenih in rudarskih inženirjev,
več gradbenih, strojnih in rudarskih tehnikov
ter tehnikov za strojno vrtanje

za delo na terenu.

Plača po tarifnem pravilniku.

Ponudbe z življenjepisom pošljite na gornji naslov —
kadrovski odsek.

651

Dne 17. maja 1954 ob 12. uri bo v pisarni Vojne
pošte 7345-35 v Splitu

JAVNA DRAŽBA

za gradnjo stanovanjskega poslopja z zunanjo
kanalizacijo v Puli.

Predračunska vsota 76.000.000 din. Ponudnik bo sam do-
ložil rok dograditve.

Tehnična dokumentacija in pogoji so na vpogled v pi-
sarni V. p. 7345-35 Split, soba 431, vsak delovni dan od
12. do 14. ure, kjer se lahko dobi tudi prepis predračuna.

Pravico udeležbe na licitaciji ima vsako gradbeno pod-
jetje, ki dokaže, da je kot takšno registrirano, da razpolaga
z osnovnimi sredstvi in strokovnimi močmi in da je doslej
opravljalo dela takšne vrste.

Jamčevina znaša 2% predračunske vrednosti objekta in
jo je treba položiti v obliki garancijskega pisma, ki ga izda
Narodna banka.

Pismene ponudbe v zapečateni kuverti je treba oddati
neposredno ali po pošti Vojni pošti 7345-35 Split.

Ponudbi mora ponudnik priložiti pismeno izjavo, da so
mu pogoji in revidirani glavni načrt znani, in pristanek, da
po njih licitira, garancijsko pismo Narodne banke, dokaz o
registraciji in sposobnosti podjetja ter spisek cen materiala,
na katere je pri licitaciji računalo.

Iz pisarne V. p. 7345-35 Split

Vse vrste oglasov

za »Ljudsko pravico-Borbo«, zagrebško ter
beograjsko »Borbo« sprejema uprava, Ljubljana,
Kopitarjeva 2 ter vse naše podružnice v Mariboru,
Celju, Ptuj, Trbovljah, Zagorju ob Savi, Kranju, na
Jesenicah ter v Novem mestu.

OKRAJNI ZDRAVSTVENI DOM RADOVLJICA
razpisuje tri mesta zdravnikov splošne prakse:

v Sektorski ambulanti Bled
v Sektorski ambulanti Jesenice
v Obratni ambulanti Jesenice

Pogoji: dovršen staž.

Plača po uredbi, dopolnilna plača po pravilniku o plačah.

Interesenti naj vložijo prošnje s kratkim življenjepisom
in potrebnimi dokumenti za sprejem v državno službo na
upravo Okrajnega zdravstvenega doma Radovljica.

Rok vložitve do 10. maja 1954. Nastop službe možen takoj.

OGLAŠUJTE V »LJUDSKI PRAVICI-BORBI«

KOLEKTIV

RUDNIKA RJAVEGA PREMOGA ZAGORJE

IZREKA DELOVNIM KOLEKTIVOM
NAJBOLJŠE ŽELJE ZA 1. MAJ 1954

K PRAZNIKU — 1. MAJU — ČESTITAMO
VSEM SORODNIM DELOVNIM KOLEKTIVOM

LESNA INDUSTRIJA DOMŽALE

DELOVNI KOLEKTIV

RUDNIKA BARITA PLEŠE-SITARJEVEC

ŠKOFLJICA

ČESTITA VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM, RUDARJEM
NAŠE JUGOSLAVIJE IN SVOJIM CENJ. ODJEMALCEM
K NAJVEČJEMU DELAVSKEMU PRAZNIKU 1. MAJU!
NAJ ŽIVI NAŠ DELAVSKI PRAZNIK 1. MAJU!

KOLEKTIV

HOTELA »ZVEZDA«

MURSKA SOBOTA

čestita delovnim ljudem za 1. maj.
Obenem se priporoča za obisk
plesa in koncertov na vrtu od
15. maja dalje. Nuditi vam bomo
štajerska in dalmatinska vina,
čevapčice in ribe.

INDUSTRIJA AZBESTNIH PROIZVODOV

»JUGOAZBEST«

MLADENOVAC

ČESTITA ZA PRAZNIK 1. MAJU VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM
NAŠE SOCIALISTIČNE REPUBLIKE!

Izdelujemo in dobavljamo po znižanih cenah:

- azbestne suhe in grafitirane pletenice, bombažne in konopljene pletenice (suhe, grafitirane lojene in maščene);
- azbestne obleke, predpasnike, rokavice, kapuce in škornje;
- obloge za zavore in tesnila za vsa motorna vozila, dvigala, gradbene stroje in drugo;
- batne in izpušne ventile za vsa motorna vozila in letalske motorje;
- azbestno maso za filtriranje alkoholnih pijač, azbestno maso za tovarne sladkorja za filtriranje sirupa in sokov;
- izolacijsko maso in jermena za izolacijo parnih cevi in parnih naprav;
- azbestne žimnice za izolacijo parnih kotlov.

POTROŠNIKI! POŠILJAJTE NAROČILA NEPOSREDNO NA NAS NASLOV
V MLADENOVACU

Oglašujte v »Ljudski pravici-Borbi«

DELOVNI KOLEKTIV

»JADRAN« tovarne kovinskega pohištva in otroških vozičkov

ZAGREB, RUDOLFA KROFLINA 3

čestita za 1. maj — mednarodni praznik dela,
vsem svojim poslovnim prijateljem, delovnim
kolektivom in ustanovam!

TRIJE

E. M. REMARQUE

tovariši

ROMAN 63.

Pat je sedla na stol. Njen obraz je žarel med cvetovi. »Na španski bezeg sem ves neumen,« je dejal zadnji romantik. »Zame pomeni španski bezeg domotožje. Spomladi 1924 sem rekoč »na vrat na nos odpotoval iz Rio Janeira, samo zato, ker sem se spomnil, da cvete tu španski bezeg. Ko pa sem prispel sem, je bilo seveda že prepozno.« Zasmeljal se je. »Tako je zmeraj v življenju.«

»Rio de Janeiro.« Pat je potegnila vejo cvetočega španskega bezga k sebi. »Ali ta bila skupaj tam?«

Gottfriedu je zaprlo sapo. Meni so zagomazeli mravljinici po hrbtu. »Poglejte luno!« sem dejal hitro. Hkrati sem stopil Lenzu rotoče na nogo.

V svitu njegove cigarete sem opazil lahen smehljaj in mežikanje. Bil sem rešen. »Ne, nisva bila skupaj tam,« je odgovoril Gottfried. »Takrat sem bil sam. A kako je že bilo z zadnjim požirkom te po duhteči perli dišeče pijače?«

»Nič več.« Pat je odkimala z glavo. »Jaz ne morem piti toliko vina.«

Zaslišali smo Ferdinanda, ki nas je klical, in odšli smo tja. Stal je zavaljen na pragu. »Vstopite, otroci,« je rekel. »Ljudje, kakršni smo mi, ponoči nimajo kaj iskati v naravi. Narava hoče biti ponoči sama. Kmet ali ribič — to je kaj drugega; mi, prebivalci mest, z našimi otopelimi čutili pa ponoči ne sodimo v na-

ravo.« Položil je Gottfriedu roko na ramo. »Noč je protest narave proti gnilobi civilizacije, Gottfried! Dostojen človek tega ne vzdrži dolgo. Dostojen človek opazi, da ga je narava izrinila iz molčečega kroga dreves, živali, zvezd in podzavestnega življenja.« Smehljaj se je s svojim čudnim smehljajem, o katerem človek nikoli ni vedel, ali ni žalosten. »Vstopite, otroci! Pogrejmoo si roke ob spominih. Ah, čudoviti čas, ko smo bili še preslice in močeradi, takole pred petdeset, šestdeset tisoč leti, — moj bog, kako globoko smo odtlej padli...«

Prijel je Pat za roko. »Da nimamo še malce smisla za lepoto, — bi bilo vse izgubljeno.« Z nežno kretnjo svoje orjaške šape je položil njeno ročico na svojo roko. »Srebrni zvezdni utrinek nad šumečim breznom, — ali hočete trčiti s prastarim možem?«

Pat je prikimala. »Da,« je odgovorila. »Vse, kar nočete.«

Vstopila sta. Takole skupaj sta bila videti, ko da je Pat Ferdinandova hči. Vitka, drzna, mlada hči trudnega orjaka, preostalega iz davnih časov.

Ob enajstih smo se odpeljali nazaj. Valentin in Ferdinand sta imela taksi, ki ga je šofiral Valentin. Mi ostali pa smo se peljali s Karlom. Noč je bila topla, in Köster je napravil še ovinek skozi nekaj vasi, stoječih zaspano ob cesti z redkimi lučmi in posameznim pasjim laježem. Lenz je sedel spredaj poleg Ottona in pel, Pat in jaz pa sva se stiskala zadaj.

Köster je šofiral čudovito. Ovinko je rezal ko »tič. Človek bi mislil, da se igra, tako varno je vozil. Vozil ni ostro, kakor večina dirkačev. Človek bi bil lahko spal, ko je vozil po serpentinah, tako mirno je tekkel avto. Hitrosti sploh ni bilo čutili.

Po spremljenem drsenju plaščev smo sklepali, če smo prispeli na drugačen tlak. Na asfaltne so žvižgali, na kockah zamolklo bobneli. Zarometi so drveli ko lačni lovski psi, daleč razprostrti pred nami in vlekli iz teme drgetajoče brezov drevored,

vrsto topolov, mimo drveče brzjavne drogove, k tlom stisnjene hiše in nemo parado gozdnih robov. V nedogled se je vlekel nad nami med tisočermi zvezdami svetli dim Rimske ceste.

Vozili smo čedalje hitreje. Potegnil sem naše plašče čez Pat. Nasmehnila se mi je. »Ali me res ljubiš?« sem jo vprašal.

Zmajala je z glavo. »Kaj pa ti mene?«

»Ne. Sreča, kajne?«

»Velika sreča.«

»Tedaj se nama ne more nič zgoditi, kajne?«

»Prav nič,« je odgovorila in poskala pod plaščem mojo roko.

Cesta je bila speljana v loku proti železniškemu nasipu. Tračnice so se lesketale. Daleč pred nami se je zibala rdeča luč. Karl je zatulil in zdirjal naprej. Bil je brzovlak s spalnimi vagoni in lepo razsvetljenim jedilnim vozom. Dohiteli smo ga in kmalu smo vozili vzporedno. Skoz okna so nam mahali ljudje. Mi jim nismo odgovarjali. Peljali smo se mimo. Ozrl sem se. Iz lokomotive so švigale med gostim dimom iskre. Crna je sopihala v temno noč. Prehitel smo jo, — toda mi smo se peljali v mesto, k taksijem, mehničnim delavnicam in opremljenim sobam. Lokomotiva pa je sopihala ob gozdovih in poljih in mimo rek naprej v daljo, naproti pustolovščini daljav.

Ceste in hiše so nam hitele naproti. Karl je postajal tišji, toda njegovo hropenje je še zmeraj spominjalo na divjo zver. Köster je ustavil blizu pokopališča. Zapeljal ni ne k Pat, ne k meni. ustavil je kar nekje v bližini. Najbrž je mislil, da hočeva biti sama. Izstopila sva. Tovariša sta takoj zdrvela naprej, ne da bi se ozrla. Gledal sem za njim. Za hip se mi je zdelo to čudno. Odpeljala sta se, moja tovariša sta se odpeljala, jaz pa sem ostal. Jaz sem ostal.

Otresel sem se tega čudnega občutka. »Pojdiva,« sem rekel Pat, ki me je gledala, ko da nekaj sluti.

»Odpelji se z njima,« je dejala.

■ SVOJIM POSLOVNIM PRIJATELJEM
IN DELOVNIM LJUDEM VSE DRŽAVE
ČESTITA ZA NAJVEČJI PRAZNIK DELA
1. MAJ

DELOVNI KOLEKTIV
»HEROJ SRBA«
SMEDEREVO

VSE NAROČNIKE »LJUDSKE PRAVICE-BORBE«
V MARIBORU

obveščamo, da se je podružnica preselila iz Slovenske ul. 20
na GRAJSKI TRG 7. Prosimo, da se glede naročila, oglasov,
reklamacij in podobno obračajo na gornji naslov.

DELOVNI KOLEKTIV
KMETIJSKEGA POSESTVA

BANAT
V KIKINDI

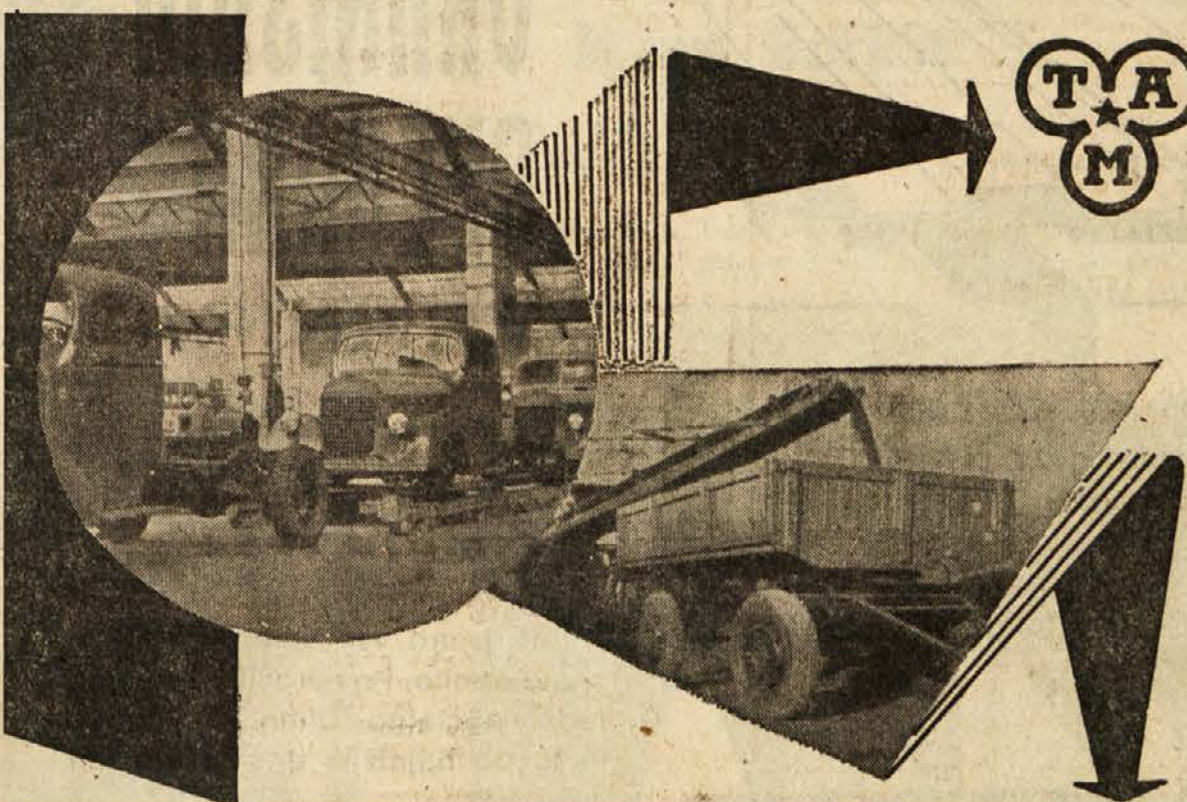
ČESTITA DELOVNEMU LJUDSTVU
JUGOSLAVIJE ZA MEDNARODNI
PRAZNIK DELA 1. MAJ
IN ŽELI MNOGO USPEHOV
PRI GRADITVI NAŠE
SOCIALISTIČNE DOMOVINE!

VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM
ČESTITAMO ZA NARODNI PRAZNIK
1. MAJ, ŽELEČ JIM MNOGO
POSLOVNIH USPEHOV!

RADIOINDUSTRIJA
ZAGREB

Imamo na zalogi tritonske traktorske in kamionske prikolice. Cena za traktorske prikolice znaša 325.000 dinarjev (v ceni je obračunan 35% regres). — Po naročilu izdelujemo odkovke in odlitke ter sekalno in merilno orodje. Odkovke kujemo iz vseh vrst legiranih jekel za motorno letalsko in splošno strojno industrijo v teži od 0,5 do 25 kg, kakor n. pr. ročične ojnice, zobata kolesa, vilice, poklopce ležajev itd. Dobavljamo termično obdelane, po želji pa tudi mehanično. — Odlitke vlivamo iz različnih vrst aluminijevih legur v pesku do teže 20 kg, kokilne odlitke pa v teži 2 kg. Kontroliramo jih röntgensko. Po želji jih obdelamo termično in mehanično.

3-tonski kamioni
»PIONIR«
so za letos raz-
prodani.

TAM, ČESTITA
ZA 1. MAJ
VSEM KOLEK-
TIVOM SIROM
PO DOMOVINI
IN TUDI VSEM
POSLOVNIM
PRIJATELJEM!

TOVARNA AVTOMOBILOV MARIBOR

918

ŽELJEZARA SISAK
SISAK PREDGRADJE

TELEFONI: 351, 354 IN 355 — BRZOJAVNI NASLOV:
ŽELJEZARA SISAK — TELEPRINTER: 02188 — ODZIV-
NI ZNAK: ŽELJEZARA SISAK — TEKOČI RAČUN PRI
NARODNI BANKI — PODRUŽNICI V SISKU 430-T-3

PROIZVAJAMO ● brezšivne cevi
jeklo
kisik
surovo belo in surovo sivo železo
kokilno, kovinsko, strojno in trdo litino
plavžarsko žilindro

VSEM SVOJIM CENJENIM POSLOVNIM PRIJATELJEM ČESTITAMO
ZA PRAZNIK 1. MAJA!

904

JUGOSLOVANSKA INDUSTRIJA KAKOVOSTNEGA BLAGA

»Neva«

Tovarna
higiensko-
kozmetičnih
sredstev

ZAGREB
VRBANICEVA ULICA 28

»METALNA«

tovarna konstrukcij in strojnih
naprav — MARIBOR

Brzjav: Metalna
Telefon: 29-57, 25-53, 31-76, 31-77
Teleprinter: 03315

FRANCK

industrija kavnih proizvodov
ZAGREB

TOVARNA MOTORJEV
ZAGREB

Stabilni bencinski motorji
za vsako uporabo

OPTIČNA MEHANIKA
PRECIZNA MEHANIKA

ZAGREB

Borongajska 27/II.

»CROATIA«

TOVARNA BATERIJ, ZAGREB
Koturaška cesta

Proizvaja: vse vrste baterij, žepne
baterijske svetilke, elektromotorje
in električne brusilne stroje

»RIS«

tovarna gumijastih higienskih,
sanitarnih, galanterijskih in
tehničnih proizvodov

ZAGREB — Stenjevec

ZAGREB

»UNITAS«

tovarna sukanca
ZAGREB — SVETICE 6

Sava

TOVARNA GUMIJEVIH IZDELKOV
KRANJ - SLOVENIJA

Z našo »Sava« avtomobil-
sko gumo z rdečim pečat-
tom smo dosegli svetovno
kakovost.

Deločni kolektiv čestita
vsem delovnim ljudem na-
še domovine za 1. maj 1954

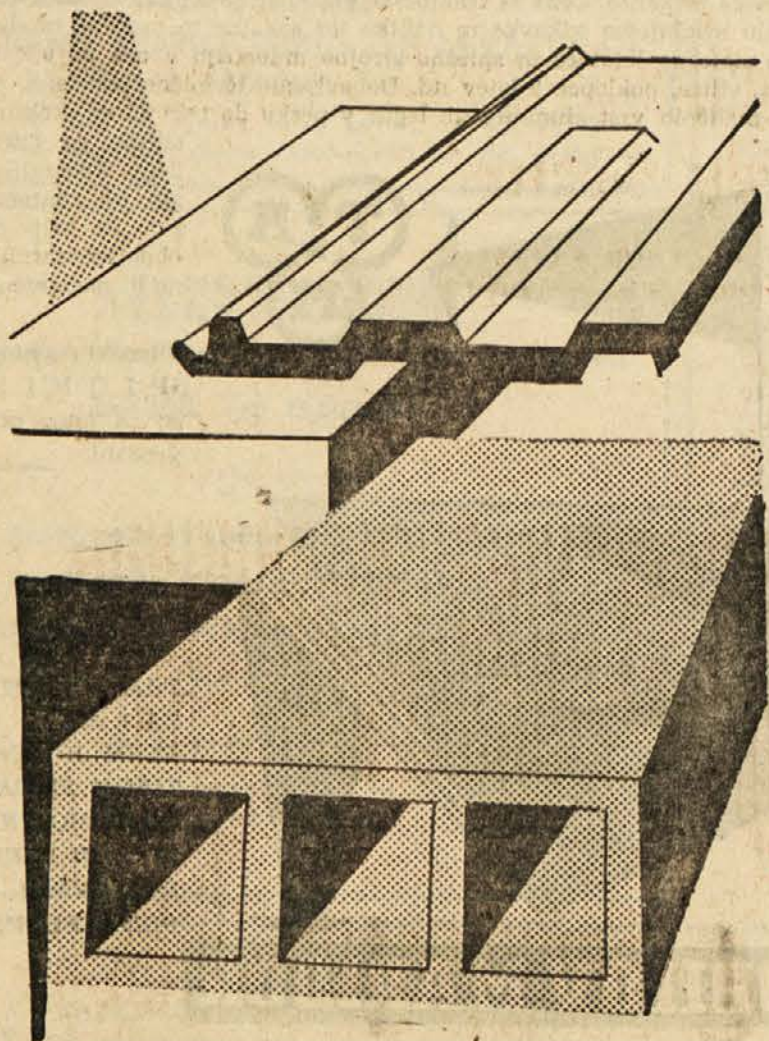

»Labud«

tovarna mila in kemičnih
proizvodov

ZAGREB, Cernomerec 63
Telefon 33-615

ČESTITAMO VSEM SVOJIM POSLOVNIM PRIJATELJEM IN TOVARISKIM DELOVNIM KOLEKTIVOM ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ 1954!

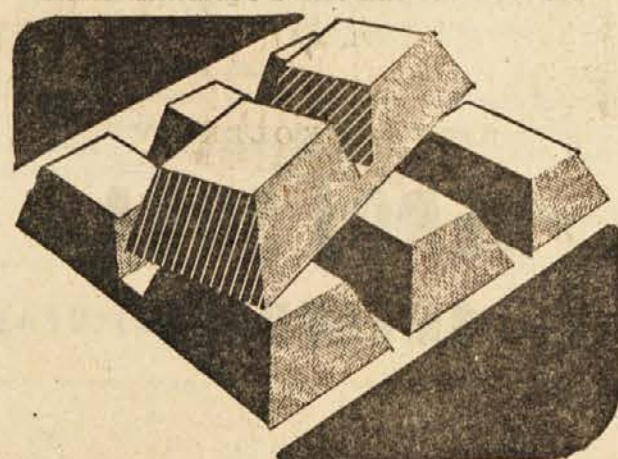
DELOVNI KOLEKTIV
**VRHNIŠKIH
OPEKARN
VRHNIKA**

čestita vsem odjemalcem
in vsem graditeljem socializma
k delavskemu Prazniku
1. maju 1954

Izdelujemo vse vrste strešne in
zidne opeke. Po naročilu izdelamo
tudi specialno dimniško opeko
in to po najnižjih dnevni cenah

★
Preizkusite vrhniško opeko in se
boste prepričali o njeni kvaliteti

Industriji in trgovski mreži nudi Cinkarna bogat asorti-
man svojih izdelkov metalurške in kemične stroke. Obenem
čestita vsem svojim poslovnim prijateljem in bratskim
delovnim kolektivom k prazniku dela.

CINKARNA
Metalurška kemična industrija **CELJE**

Trgovsko podjetje

čestita vsem delov-
nim kolektivom k
prazniku 1. MAJU

VRHNIKA

Delovni kolektiv **MESTNEGA GRADBENEGA PODJETJA**

„REMONT“-VRHNIKA

čestita vsem kolektivom in vsemu delovnemu ljudstvu k Prazniku 1. maju 1954

Vršimo vsa zidarska, tesarska, kamnoseška, teracerska in pečarska dela
Sprejemamo tudi posamezna naročila
Delo izvršujemo hitro in solidno po konkurenčnih cenah

K Prazniku
delovnega ljudstva
pošiljamo čestitke vsem
svojim poslovnim pri-
jateljem in bratskim
kolektivom

Tovarna volnenih odev
skoija vas pri Celju

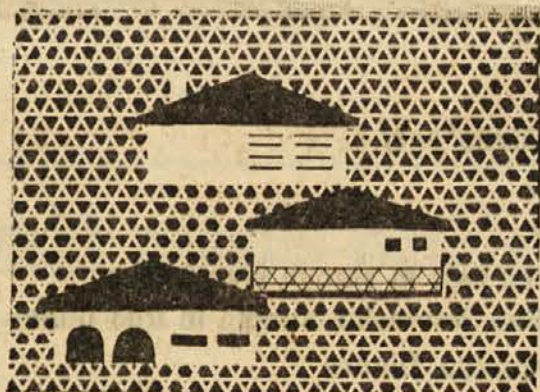

Splošno gradbeno podjetje

„BETON“-Celje

gradi vse vrste visokih in nizkih
gradenj z zelo dobro mehanizi-
rano opremo. Vse obrtne storitve
izvršuje v lastnih delavnicah

Čestita k dnevni delavskega praznika!

Invalidsko podjetje

„Jelen“ obrat
pirotehnika **Celje**

želi vsem svojim odjemalcem
veseli 1. maj!

Proizvaja: rakete proti toči,
umetno meglo proti slani,
železniške razpočnice, bakle
za potrebe železnice, kom-
pletne ognjemete in piro-
tehnično galanterijo. — Za
predvojaško vzgojo: ročne
bombe s pokom ali meglo,
nagazne mine, bel ali črn
dim za zameglitev, emitacije
protiletalskih granat. V le-
tošnjem letu imamo mnogo
novih proizvodov

DELOVNI KOLEKTIV
TRGOVSKEGA PODJETJA

čestita vsem svojim
odjemalcem in vse-
mu ljudstvu naše
domovine ob praz-
niku 1. Maju.

Obiščite naše poslo-
valnice, kjer boste hitro in solidno postreženi.

Logatec

Podjetje **»Planina« - Celje, Štandrovo trg 6**

nudi v svojih poslovalnicah, mesnicah ter delikatesah:

Delikatese „Narezek“ in „Gnjat“ — Mesnice: „Rog“,
„Skalna klet“, „Pri Pošti“, „Gaberje“, „Polje“, „Ostrožno“

vedno prvovrstno sveže meso in mesne izdelke po konkurenčnih cenah
Obiščite nas ter se prepričate o kvaliteti in postrežbi podjetja Planina
Celje — Kolektiv podjetja čestita k Prazniku delovnega ljudstva svojim
odjemalcem in dobaviteljem ter se priporoča za nadaljno naklonjenost

Mestna klavnicarica

Kot uslužnostno podjetje dajemo vse
vrste uslug mestnim podjetjem z mesom
in mesnimi izdelki.

Živel 1. MAJ!

Trgovsko podjetje

OKRAJNE ZADRUŽNE ZVEZE

nudi kmetom zadrúžnikom po konkuren-
čnih cenah preko kmetijskih zadrug:
semena, reprodukcijski material in zašči-
tna sredstva, gradbeni material, ter odku-
puje: sadje in poljske pridelke, živino in
gozdne sortimente.

CELJE

Savinjska tovarna opeke

ŽALEC nudi vsem investitorjem in gradbenim
podjetjem bogato izbiro izdelkov iz opeke
Obenem čestitamo vsem svojim poslovnim prijateljem
in bratskim delovnim kolektivom k Prazniku dela

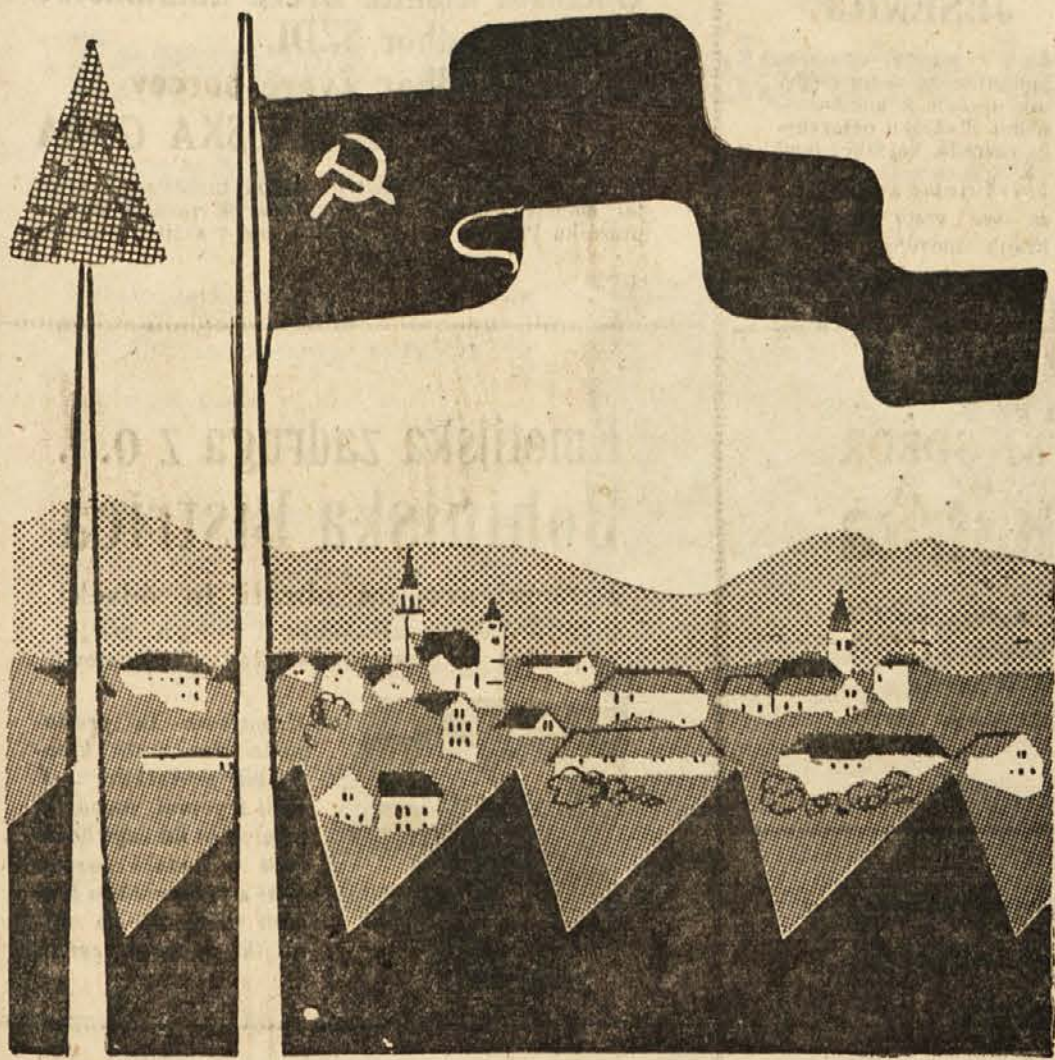

DIN 2200 8921-64724	DIN 1900 9267-44815	DIN 850 65518-9113
DIN 2800 3305-29943	DIN 2400 6646-32726	DIN 1200 3504-7996C
DIN 1100 5621-44722	DIN 800 9351-04802	DIN 350 45282-9108

POTROŠNIKI

POSLUŽITE SE BOGATE IZBIRE USNJENE IN
GUMIJASTE OBUTVE, KI JO ZA VAS IZDELUJE

„ROLOVO“

Okra ni ljudski odbor

Kranj

Vsem delo- nim ljudem širom naše
d- ov ne čestitamo k Prazniku
1. maju.

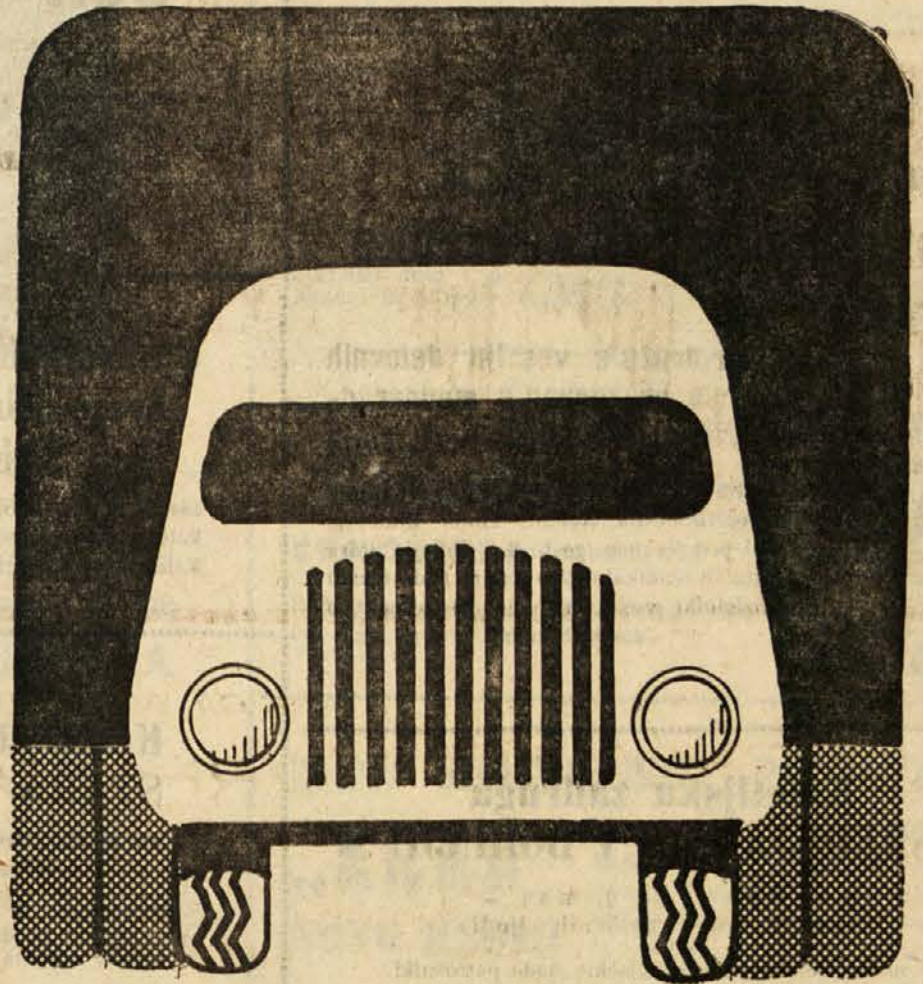
Delovni kolektiv izvožno-uvoznega podjetja

Primorje export Nova Gorica

Čestita vsem de- ovnim kolektivom, cenjenim odjemalcem
in dobaviteljem k delovskemu r- azniku 1. maju.

Podjetje izvažata in uvažata vse artikle po naročilu. Posluje s Trstom in
Italijo. Izvršujemo prevoze v inozemstvo z lastnimi kamioni.

Za vsa naročila se obračajte na p- ojetje PRIMORJE EXPORT — Nova
Gorica tel. 07, in Sempeter pri Gorici 12.

TOVARNA TISKANEGA BLAGA

TISKANINA

KRANJ

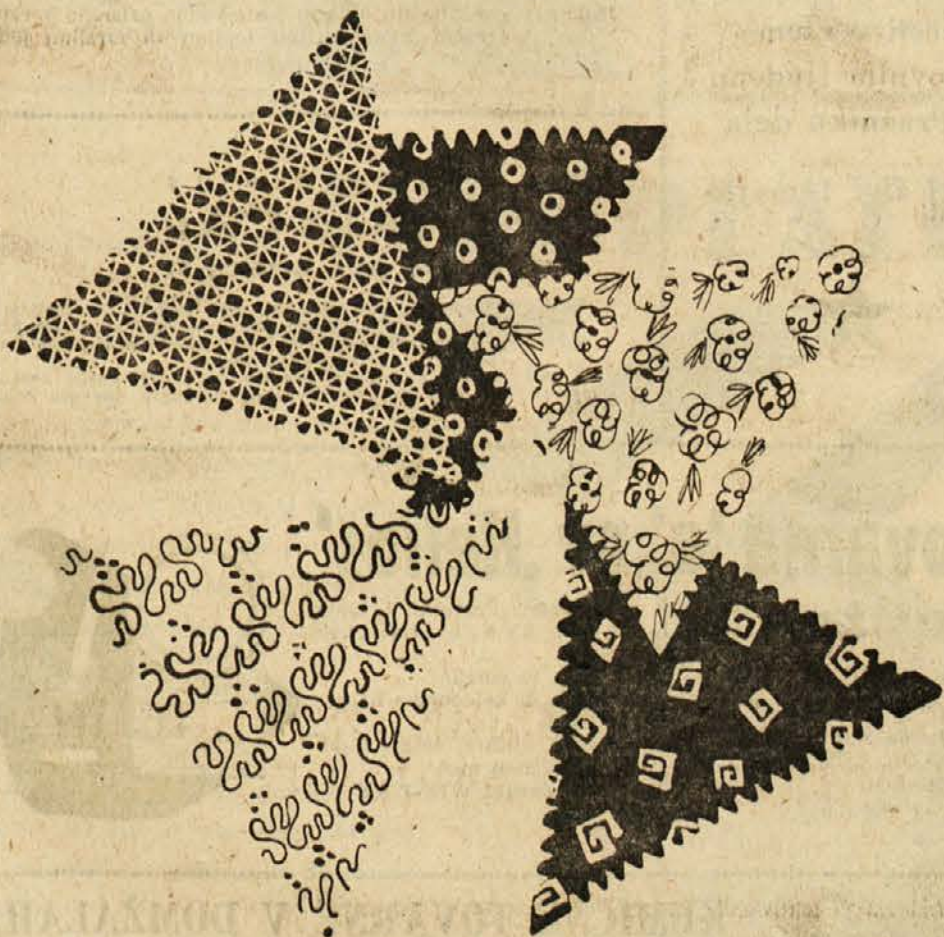
TELEFON: 173 IN 175

Izdelujemo in izvažamo razne bombažne in zel-
wolle tiskane tkanine in sicer: cic, kreton, delen,
krep, flanele, barhent, keper, picque, clocque
rokavino v vseh najmodernejših dessinih in
modnih barvah.

Solidna postrežba!

Kvalitetni izdelki!

Čestitamo Vam k Prazniku 1. maju!

Tovarna konzerv

LJUBLJANA-VIČ

s svojimi poslovalnicami v Ljubljani čestita vsem
svojim odjemalcem k prazniku 1. maju. Obveščamo
potrošnike, da si pred nakupom ogledajo blago v
naših poslovalnicah, kjer b- o do kvalitetno postreženi
po ko- kurenčnih cenah

DELOVNI KOLEKTIV

SADNO LIKERSKEGA KOMBINATA

FLORES

EXPORT - IMPORT

SEMPETER PRI GORICI

Z DISTILERIJO AJDOVŠČINA

Čestita vsem delovnim kolektivom in svojim cenjenim
strankam k delavskemu prazniku 1. MAJU.

PROIZVAJAMO:

V našem obratu Ajdovščina: alkoholne in brezalkoholne
pijače, džeme, kompote in marmelado.

Naši likerji so kvalitetni in priznani.

V našem obratu v Sempetru odkupujemo in prodajamo
vse vrste kmetijskih pridelkov po konkurenčnih cenah.

MERKUR

KRANJ

VSEM DELOVNIM LJUDEM ČESTITAMO
K PRAZNIKU 1. MAJ !

★ Okraini ljudski odbor Radovljica

čestita vsemu delovnem ljudstvu
k velikemu prazniku

1. maju

Sindikalna podružnica gostinsko turistične stroke Bohinj

se združuje veselju delovnih
ljudi ob praznovanju mednarod-
nega Praznika dela — 1. maja

V naših gostinskih obratih Črna prst, Hotel
jezero, Dom na Komni, Hotel Zlatorog,
Hotel pod Voglom, gostinsko podjetje Stara
Fužina in Sindikalni dom Bohinj bodo turisti
in izletniki vselej najbolje postreženi po
smernih cenah

Kmetijska zadruga SREDNJA VAS V BOHINJU

pozdravlja 1. maj —
Praznik vse delovnih ljudi

V naših poslovalnicah in odsekih bodo potrošniki
vedno postreženi z najkvalitetnejšim in svežim
blagom po zmernih in solidnih cenah

Ljudski odbor mestne občine Bled

čestita vsemu prebivalstvu, vsem delovnim
kolektivom in vsem občinam naše socia-
listične domovine. — Naj živi 1. maj —
mednarodni Praznik delovnih ljudi!

LIP- Lesno industrijsko podjetje - BLED

čestita vsem sorodnim kolektivom in vsem delav-
skemu razredu k največjemu Prazniku delovnih ljudi

Izdelujemo: mehki žagani les raznih vrst in dimenzij v kvaliteti
»Carintia«, — Zaboje raznih vrst za notranjo potrošnjo in embalažo
ekspozitnih artiklov — Lesno volno v zahtevnih dimenzijah in kvaliteti

Delovni kolektiv lesnoindustrijskega podjetja

LIP KRANJ

čestita vsem delovnim ljudem k
delavskemu Prazniku 1. maju

Posebno pozdravljamo vse cenjene odjemalce
in se jim priporočamo

Restavracija »Begunjska« Begunje pri Lescah

1. maja bo v vseh prostorih našega gost. podjetja veselica s plesom. — Igra trio Aveček-Slavec

čestita vsem svojim gostom in izletnikom
k Prvomajskemu prazniku, prebivalcem
našega kraja pa še posebej k občinskemu
prazniku — 4. maju

Parna pekarna Kranjska gora

čestita vsem svojim odje-
malcem in dobaviteljem
k Prazniku delovnih ljudi
in se še nadalje priporoča

Klavnicina in mesarija Kranjska gora

čestita vsem svojim potroš-
nikom in dobaviteljem k
Prazniku 1. maju. Naj živi
Praznik delovnih ljudi. — Se
še nadalje v ljube priporoča

AVTOSERVIS JESENICE

čestita vsem sorodnim
podjetjem in vsem delov-
nim ljudem k mednarod-
nemu Prazniku delavske-
ga razreda. Naj živi 1. maj!

Izvršujemo avtoprevoze
za vse vrste blaga po
krajih Slovenije in po
zmernih cenah in solidno.

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR Bohinjska Bistrica

čestita vsemu prebivalstvu našega turistič-
nega kraja, vsem delovnim kolektivom, vsem
izletnikom in turistom k Prvemaju —
mednarodnemu prazniku delavskega razreda

Upravni odbor sindikalne podružnice Zveze delavcev lesne industrije Bohinjska Bistrica

čestita vsemu svojemu članstvu ter sorodnim delovnim
kolektivom k največjemu Prazniku delavskega razreda.
Naj živi 1. maj v znamenju enotnosti vseh delovnih ljudi!

Kmetijska zadruga z o. j. STARA FUŽINA - BOHINJ

se skupaj z delavci raduje mednarodnega
praznika — Prvega maja

Prodajamo in kupujemo vse vrste kmetijskih
pridelkov po dnevnih cenah. V naši trgovini in
ostalih odsekih boste vedno najbolje in solidno
postreženi

Kolektiv tovarne
kovinskih izdelkov
in livarn

TITAN Ravnik

čestita vsem
delovnim ljudem
k Prazniku dela

Naj živi 1. maj!

Tovarna lakov »Helios« Domžale

čestita k delavskemu Prazniku 1. maju
in priporoča svoje izdelke

oljnate in BIFAX barve
oljnate lake vseh vrst
kvalitetne emalje ALBA,
RAMOL, LUMALIN in
TESAROL
lake za kozarce

nitro-lake in emalje
kazeinske in kolodajske barve
za usnje
apreture, rotiture, voske, kite
razredčila in firnisse
pasta za parket WIX-WAX
in druge

Delovni kolektiv

KEMIČNE TOVARNE V DOMŽALAH

čestita svojim kupcem in dobaviteljem ter vsem delovnim
ljudem k delavskemu prazniku — Prvemaju

Občinski ljudski odbor Občinski komite Zveze komunistov Občinski odbor SZDL Občinski odbor Zveze borcev KLANJSKA GORA

čestitajo vsemu prebivalstvu našega turističnega kraja
ter članstvu navedenih organizacij k mednarodnemu
prazniku Prvemaju. Živi 1. maj v sožitju delavcev
in kmetov!

Kmetijska zadruga z o. j. Bohinjska Bistrica

z vsemi svojimi obrati in odseki
se pridružuje praznovanju Prvega maja.
Naj živi so idarnost delavcev in kmetov!

Kupujemo in prodajamo vse vrste kme-
tjskih pridelkov. — V
naši trgovini, mesariji,
sirarni in na žagi boste
tudi v bodoče postre-
ženi s prvostnim bla-
gom in lesom po naj-
nižjih dnevnih cenah

Občinski ljudski odbor Srednja vas v Bohinju

čestita vsemu prebivalstvu našega
živinorejskega in turističnega kraja
in vsem delovnim ljudem k med-
narodnemu prazniku Prvemaju

HOTEL »JEZERO« BOHINJ

čestita vsem delovnim ljudem, turistom
in izletnikom k mednarodnemu Praz-
niku dela

Kakor doslej Vam bomo tudi v bodoče nudili pri nas
udobno bivanje z okusnimi toplimi in mrzlimi jedili ter
pijačo. Zmerne cene in solidna postrežba.

Občinski ljudski odbor KROPA

čestita vsemu prebivalstvu našega kovinarskega kraja,
vsem delovnim kolektivom in vsem delovnim ljudem
k največjemu Prazniku delavskega razreda — 1. maju

Hot. Grajski dom, Restavracija »Tri lav« in Okrepčevalnica pri ko.odvoru v Radovljici

čestitajo vsem svojim gostom in potnikom ter vsem
delovnim ljudem k Prvemaju — Prazniku dela
V naših gostinskih obratih boste vedno prsrčno sprejeti
ter postreženi z najboljšimi toplimi in mrzlimi jedili
ter pijačami

Trgovsko podjetje »PLANINCA« Begunje pri Lescah

čestita vsem svojim potrošnikom, vsem sorodnim podjetjem in
vsem delovnim ljudem k Prvemaju — mednarodnemu praz-
niku dela. Prav tako čestitamo k občinskemu prazniku 4. maja,
osvoboditvi Begunj.

V naši trgovini z mešanim blagom bodo tudi poslej naši od-
jemalci kar najbolje postreženi po najnižjih dnevnih cenah.

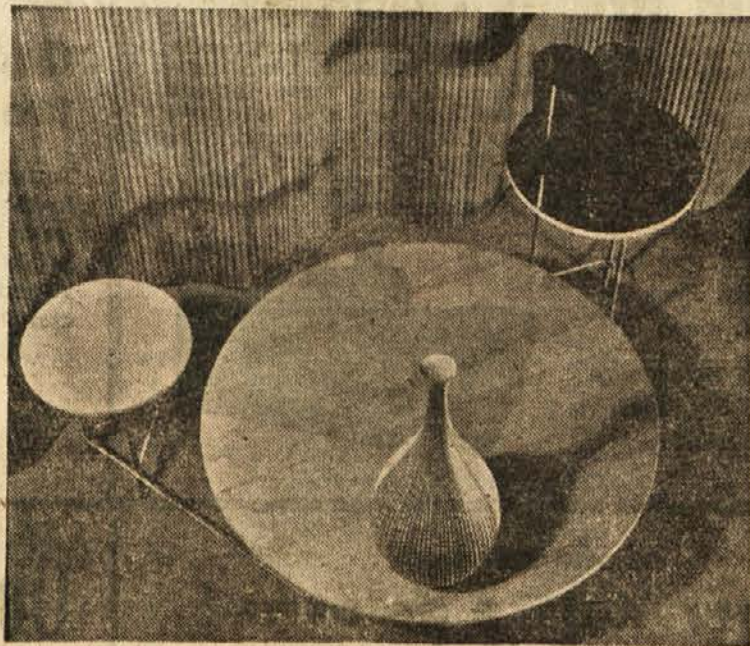
Kombinat lesnopredelovalne industrije -

Logatec Ob prvem maju čestitamo vsem tovariškim kolektivom širom naše domovine.

Naša tovarna si prizadeva ustvariti nov tip sodobnega pohištva za napredni dom.

Izdelujemo lesene barake ter stanovanjske lesene hiše, vsakovrstno pohištvo, zložljive stolčke in vrtno garnituro, lesno galanterijo, ladijski pod, embalažne zaboje vseh vrst, tapetniške izdelke itd. Naše geslo: Proizvodi KLI v vsako hišo!

Lesno industrijsko podjetje

Ribnica na Dol. tel. 16-b zojev.

„LIP“ Ribnica.

tek. rč. Nar. banka Ribnica št. 6171 „T“ 4

Proizvaja vse vrste rezanega lesa, zabojev in drugih finalnih izdelkov po naročilu in željah kučcev. Ob tej priliki čestitamo k delavnemu Prazniku 1. maju vsem svojim odjemalcem in dobaviteljem.

Gostinsko podjetje

„Hote! O. tnek“,
Ortnek pri Ribnici

Vam omogoča krepilni in osvežujoči oddih, udobnost bivanja, dobra in obilna hrana, Celovnevska preskrba do 430°. Ob Prazniku dela 1. maja čestita vsem delovnim ljudem in se priporoča za obisk. Pridite na izlet in prepričajte se!

Delovni kolektiv *tovarne sadnih izdelkov*

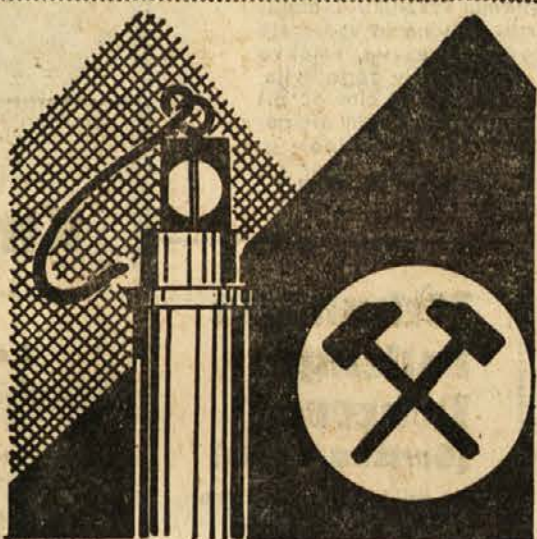
„Belsad“ Čestita vsem svojim odjemalcem in vsemu delovnemu ljudstvu k Prazniku **ČRNOMELJ** 1. maju 1954.

Priporočamo se s svojimi izdelki. Kvaliteta je izvrstna, cena pa ugodna. Prepričajte se.

Delovni kolektiv

rudnika črnega premoga Kanižarica

Čestita vsem svojim odjemalcem, delovnim kolektivom, ustanovam in vsemu prebivalstvu socialistične domovine k največjemu delavskemu Prazniku 1. maju. Nudimo rjavi premog z visoko kalorično vrednostjo po najnižjih dnevnih cenah.

Ljudski odbor
mestne občine
METLIKA

čestita vsem ustanovam in vsemu delovnemu ljudstvu k Prazniku dela - 1. maju 1954

DELOVNI KOLEKTIV **GRADBENEGA PODJETJA**

„KRKA“ Čestita vsem naročnikom, investitorjem ter vsemu delovnemu ljudstvu k Prazniku „1. maj“ 1954. Priporočamo se za nadaljna naročila in jamčimo za solidno izdelavo. **NOVO MESTO**

GOSTINSKO
PODJETJE
HOTEL

„Pugled“ Kočevje

nudi gostom in obiskovalcem pristna vina, izbrana jedila in zelo udobne hotelske sobe. Ob prazniku dela 1. maju čestita vsem delovnim ljudem in svojim cenjenim gostom ter se priporoča za obisk.

Splošno trgovinsko
podjetje
ČRNOMELJ

čestita vsem svojim odjemalcem k Prazniku dela - 1. maju

Dolenjsko gradbeno podjetje, Grosuplje

čestita k Prazniku delovnega ljudstva 1. maju in želi obilo uspeha pri izgradnji socializma.

Trgovsko podjetje

Mestni magazin Kočevje

čestita k Prazniku dela 1. maju vsem odjemalcem in dobaviteljem ter se priporoča.

Kmetijska zadruga
v Črnomlju

čestita vsem svojim članom in odjemalcem k Prazniku dela - 1. maju 1954

TEKSTILNA TOVARNA
„MOTVOZ IN PLATNO“
GROSUPLJE

čestita vsem svojim cenjenim odjemalcem k Prazniku dela - 1. maju in se priporoča še nadalje s svojimi kvalitetnimi in cenjenimi izdelki

Narodno platno, salonska jadvovina, platno za cerade, tekači, konopnene tkanine, motvoz vseh vrst, dreta in vrvarski izdelki

Delovni kolektiv tovarne

INDUPLATI

Jarše, pošta Domžale

Čestita vsem svojim potrošnikom in poslovnim prijateljem ter vsem delovnim ljudem k Prazniku 1. maja z željo, da bi ta praznik kar najlepše izkoristili v lepi pomladanski naravi in si nabrali novih sil za ustvarjanje nalog, katere postavlja pred nas naša socialistična skupnost.

Pri tem priporočamo naše priznane kvalitete bombažne, lanene in konopljene tkanine za dom, obrt in industrijo. Zahtevajte prospekte!

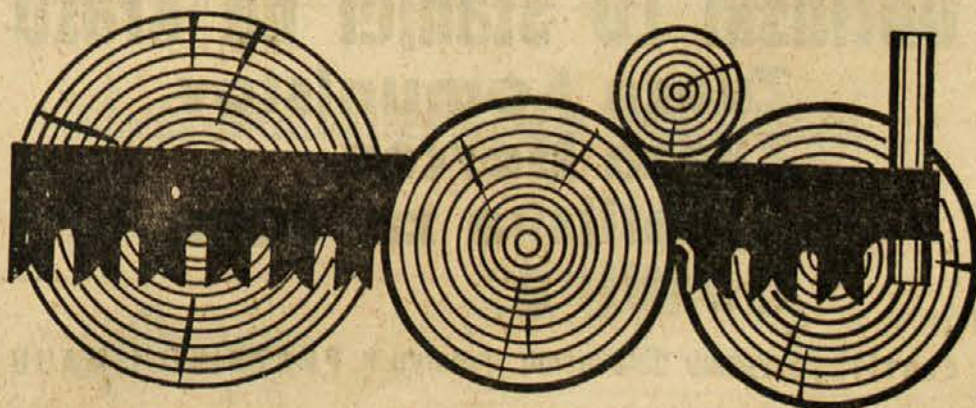

Delovni kolektiv

S zdnega gospodarstva Novo Mesto

s svojimi upravami:

Novo mesto, Straža, Poljane, Črmošnjice, Črnomelj in Mokronog čestita k Prazniku dela in želi vsem delovnim ljudem mnogo uspeha pri nadaljni izgradnji socializma.

Okrajni komite ZKS - Sežana

čestita ob Prazniku dela vsem komunistom in delovnim ljudem naše socialistične domovine in jim želi polno uspeha v vsakodnevni borbi za socializem!

OBCINSKI LJUDSKI ODBOR
OBCINSKI KOMITE ZKS
OBCINSKI ODBOR SZDL
OBCINSKI ODBOR ZB
Kojsko (Goriška Brda)

čestitajo vsemu prebivalstvu Primorske, prebivalstvu Goriških Brd in članom množičnih organizacij k velikemu delavskemu Prazniku 1. maju! Ob tej priliki prebivalstvo občine Kojsko ponovno zagotavlja, da bo ohranilo zgodovinske tradicije NOV in stalo trdno na braniku zapadnih meja

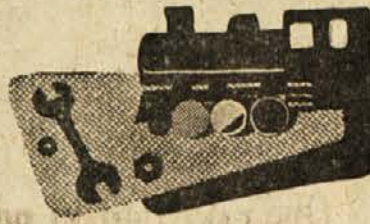
Naj živi svobodna Primorska v Titovi Jugoslaviji!
Naj živi Praznik delovnega ljudstva, 1. maj!

DELOVNI KOLEKTIV
Podietia za popravilo voz in strojev - Gorica

čestita vsem delovnim kolektivom, železničarjem ter njihovu osebju k velikemu delovnemu Prazniku, 1. maju! — Ob tej priliki sporočamo vsem, da se je naše podjetje osamosvojilo iz prejšnjih delavnic za popravilo lokomotiv in voz železniške varilnice Gorica. — Nas delovni kolektiv bo tudi v bodoče stremel za tem, da bo vsa dela kvalitetno opravil ter izbojeval čimveč zmag pri izgradnji naše socialistične domovine

Naj živi naš veliki delovni Praznik 1. maj!

Živela Primorska v novi socialistični Jugoslaviji!

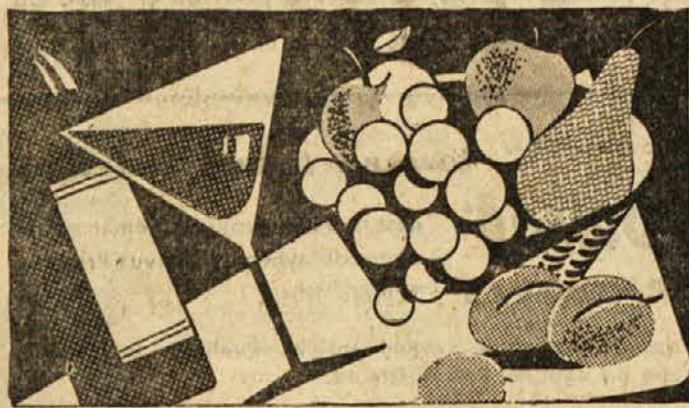

Kmetijska zadruga Gor. Cerovo (Goriška Brda)

Tudi mi čestitamo vsem delovnim kolektivom, zadrugam in njih članom k Prazniku 1. maju. — Ob tej priliki ponovno zagotavljamo vso budnost na naših zapadnih mejah. — Naš cilj je končna zmag v socializmu, zato je naša naloga prispevati čimveč pri naši graditvi in dvigu kmetijske proizvodnje

Naj živi 1. maj,
Praznik vseh delovnih ljudi!

DELOVNI KOLEKTIV
Vinogradniške delovne zadruga - Dobrovo (Goriška Brda)

čestita vsemu prebivalstvu in članom kmetijskih in delovnih zadrug k velikemu delovnemu Prazniku 1. maju! Pridelujemo najkvalitetnejša sortirana vina in vse vrste južnega sadja, prve zgodnje česnje, breskve, smokve in ostalo sadje. — Ob tej priliki naš kolektiv zagotavlja, da bo nadaljeval vztrajno boro in prispeval čimveč pri graditvi in dvigu kmetijske proizvodnje in s tem prispeval k blagostanju naše socialistične domovine

Naj živi naš delavski Praznik 1. maj!

Občinski ljudski odbor Materija

čestita k delovnemu Prazniku 1. maju!

DELOVNI KOLEKTIV

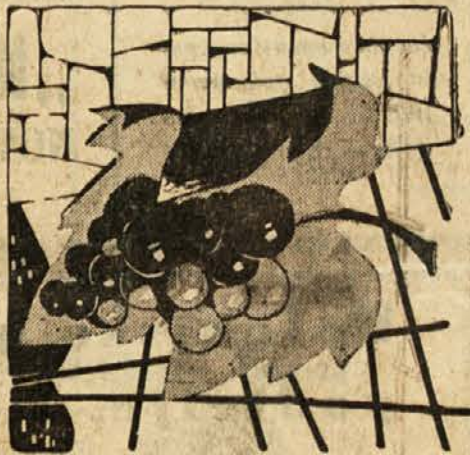
Kmetijske zadruga Sežana

čestita vsem članom in odjemalcem k delovnemu Prazniku 1. maju!

Kmetijsko državno posestvo Vipolže (Goriška Brda)

čestita vsemu prebivalstvu, delovnim kolektivom in zadrugam k velikemu delav. Prazniku 1. maju. — Na našem posestvu pridelujemo najboljša priznana briška vina in južno sadje. — Zagotavljamo, da bomo tudi v bodoče storili vse za boljši standard delovnega človeka. — Kličemo vsem:

Naj živi naš delavski Praznik 1. maj!
Živela Primorska v svobodni Titovi Jugoslaviji!

Mehanična zadruga Dobrovo (Goriška Brda)

se priključuje čestitkam k Prazniku 1. maju!

V naši mehanični delavnici popravljamo vsa vozila, predvsem pa poljska vozila in orodje. Naj živi Praznik delovnega ljudstva 1. MAJ!

Uprava Kmetijske zadruga Hecpetje-Kozina

s svojimi obrati: Železnino, jestvine, tekstilom, pekarno, mesnico, javno tehtnico, črpalko, poslovalnico Krvavi potok in poslovalnico Klanec čestita k delovnemu Prazniku 1. maju in priporoča vse svoje artikle!

Kmetijska delovna zadruga KOZANA (Goriška Brda)

Vsi člani naše delovne zadruga skupno čestitamo vsem zadrugam in zadrugnikom k delavsk. Prazniku 1. maja. Naš delovni kolektiv se bo tudi v bodoče trudil storiti vse in prispevati čim več pri graditvi boljše bodočnosti. Naj živi 1. maj, Praznik vseh delovnih ljudi!

GOSTILNA KDZ DOBROVO (Goriška Brda)

se priključuje čestitkam k Prazniku 1. maja. — V naši gostilni vas vedno postrežemo s toplimi in mrzlimi jedlim ter priznanimi briškimi vini. — Se vljudno priporočamo!

Kmetijska zadruga FOJANA (Goriška Brda)

čestita vsem zadrugnikom in ostalemu prebivalstvu k Prazniku 1. maja! Vse bomo storili, da dvignemo kmetijsko proizvodnjo na čim višjo stopnjo. Živel tovariš Tito! Živel Praznik 1. maj!

KMETIJSKA DELOVNA ZADRUGA NEBLO (Goriška Brda)

čestita k našemu največjemu delavskemu Prazniku, 1. maju!

Zato bomo ob tej priliki ponovno dokazali, da bomo vedno pripravljeni braniti naše meje. — Naša naloga je, prispevati čim več pri izgradnji socializma in boljše bodočnosti

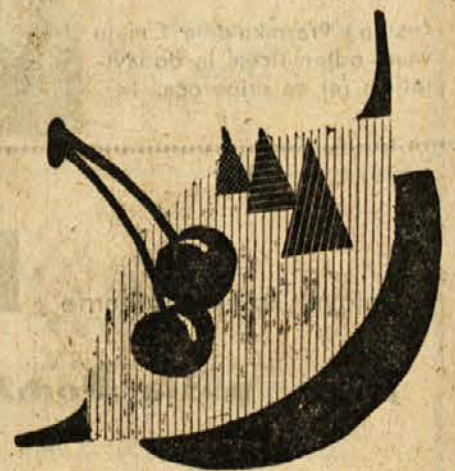
Naj živi delovni Praznik 1. maj!
Živel naš tovariš Tito!

Kmetijska delovna zadruga - Medana (Goriška Brda)

Najlepše bomo proslavili naš delavski Praznik 1. maj

Čestitamo vsemu prebivalstvu in delovnim članom zadruga k prvomajskemu prazniku in zagotavljamo budnost na naših mejah. — Storili bomo vse za dvig kmetijske proizvodnje in prispevali čim več k graditvi naše socialistične domovine. — Naj živi svobodna Primorska v novi Titovi Jugoslaviji! Živel 1. maj!

**Občinski LO Štanjel na Krasu
Zveza komunistov
Zveza borcev
Kmetijska zadruga
Gostilna**

čestitajo vsemu delovnemu ljudstvu k PRAZNIKU 1. MAJU

Kmetijska zadruga Kojsko (Goriška Brda)

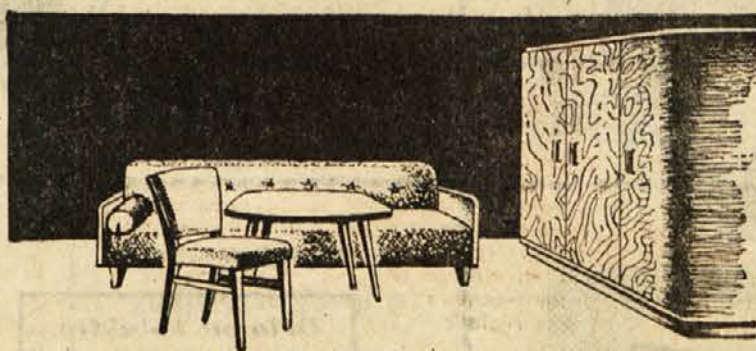
čestita vsem prebivalcem in zadrugnikom k delavskemu Prazniku 1. maju!

Ob proslavi našega delavskega Praznika bomo enotno manifestirali našo enotnost in trdno stali na braniku naših meja. — Naša zadruga odkupuje in prodaja kmečke pridelke. Zagotavljamo, da bodo naše cenj. stranke tudi v bodoče v naši trgovini z mešanim blagom vljudno postrežene, ravno tako tudi v naši mesnici in pekarni, v gostilni pa vas postrežemo z dobro kapljico!

Tovarna pohištva - Nova Gorica

Izdelujemo in Vam nudimo najceneje svoje proizvode: vse vrste sobnega pohištva, spalnice, jedilnice, sprejemne sobe, kauče, fotelje, opreme za hotele in domove itd. Naši izdelki so visokokvalitetni in priznani v tujini.

Delovni kolektiv čestita vsem prebivalstvu in ostalim kolektivom k delavskemu Prazniku 1. maju.

Delovni kolektiv Proizvodnega podjetja Ilirska Bistrica

čestita vsem svojim odjemalcem in vsemu delovnemu ljudstvu k Prazniku 1. maju 1954

Nudimo gradbeni material po najnižji dnevni ceni

Delovni kolektiv podjetja

» VINO «

Cerknica pri Rakeku

čestita vsem svojim odjemalcem in vsemu ljudstvu naše socialistične domovine k velikemu Prazniku 1. MAJU 1954

Obenem se priporočamo s prvovrstnimi vini in vsemi vrstami ostalih alkoholnih pijač

KMETIJSKA DELOVNA ZADRUGA „MAKUC BORIS“

Gornje Cerovo (Goriška Brda)

Delovni kolektiv čestita vsemu prebivalstvu k velikemu delavskemu Prazniku 1. maju.

Naš kolektiv zagotavlja, da bo prispeval čim več pri graditvi naše socialistične domovine.

Kličemo vsem: Naj živi naš delavski Praznik 1. maj.

Občinski ljudski odbor
Občinski odbor SZDL
Občinski komite ZKS
Občinski odbor ZB

DOBROVO (Goriška Brda)

čestita vsemu prebivalstvu in članom množičnih organizacij k velikemu delovnemu Prazniku 1. maju. Ob tej priložnosti zagotavljamo, da bomo vstrajno nadaljevali borbo in se trudili, da prispevamo čim več k izgradnji naše nove socialistične Titove Jugoslavije.

Naj živi naš dragi tovariš Tito!
Naj živi naš veliki delovni Praznik 1. maj.

KMETIJSKA ZADRUGA HUM

(Goriška Brda)

Odkupuje in prodaja vse kmečke pridelke

Čestitamo vsemu prebivalstvu k Prazniku 1. maju

Ob priložnosti proslave 1. maja bomo ponovno pokazali našo budnost na naših mejah in tudi v bodoče prispevali vse za srečno in boljšo bodočnost v novi Titovi Jugoslaviji. Živela Primorske! — Živel 1. maj — Praznik delovnih ljudi

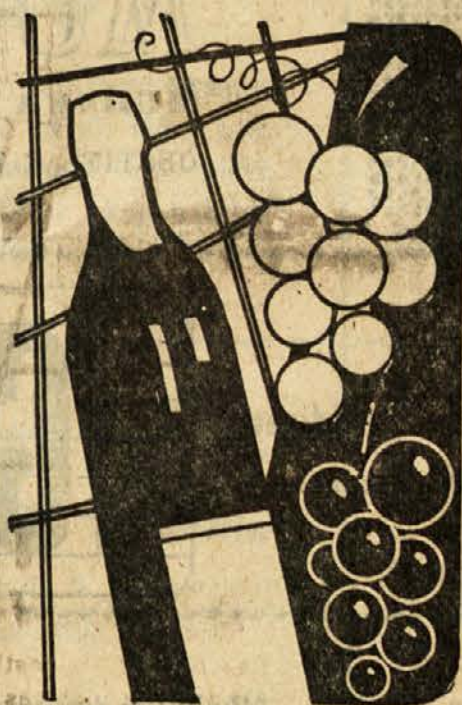

Kmetijska zadruga Vipolže (Goriška Brda)

Delovni kolektiv čestita vsem k Prazniku 1. maja. Pridelujemo kmetijske pridelke in sadje.

Sporočamo vsem; da bomo storili vse za dvig kmetijske proizvodnje in tako prispevali kar največ k izgradnji naše socialistične domovine.

Kličemo: Naj živi delovni Praznik 1. maj! Naj živi heroj tovariš Tito!

KMETIJSKA ZADRUGA KOZANA

(Goriška Brda)

Čestitamo vsem delovnim kolektivom, zadrugam in zadržnikom k Prazniku 1. maja.

Storiti čim več za dvig kmetijske proizvodnje je naše geslo pri graditvi naše socialistične domovine. Naj živi naš veliki Praznik 1. MAJ

Gostinska zbornica za okraj Postojna

čestita svojim članom k Prazniku delovnega ljudstva 1. maju ter jim želi pri njihovem delu najboljše uspehe

Uprava Kmetijske zadruge Stari trg v Loški dolini

čestita svojim zadržnikom in ostalim poslovnim prijateljem ter vsemu ljudstvu naše domovine k delavskemu Prazniku 1. maju 1954.

Poslužite se naših trgovskih poslovalnic in delavnic. Pri zadrugi obstaja tudi plemenilna postaja, ki z dobrimi plemenjaki pospešuje živinorejo.

Delovni kolektiv
trgovskega podjetja

VINO RAKEK

čestita vsem svojim odjemalcem za 1. maj ter nadalje priporoča svoja prvovrstna vina in žganja.

Delovni kolektiv

KOVINARSKA DELOVNA VRHNIKA

čestita vsemu ljudstvu naše domovine k delovnemu Prazniku 1. maju. Vršimo generalna popravila avtomobilov, vseh strojev, vse v kovinarsko stroko spadajoča dela.

Čestitamo vsem kolektivom in delovnim množicam za delavski Praznik 1. maj

Delovni kolektiv

Rudnika črnega premoga

Sečovlje

Delovni kolektiv

Mestnega gostinstva Urhnika

čestita vsem graditeljem socializma k delavskemu prazniku 1. maju. — Priporočamo se s solidno postrežbo ter s prvovrstnimi jedili in pijačami

Avtoprevozniško podjetje Postojna

želi ob Prazniku dela vsem delovnim ljudem mnogo uspehov.

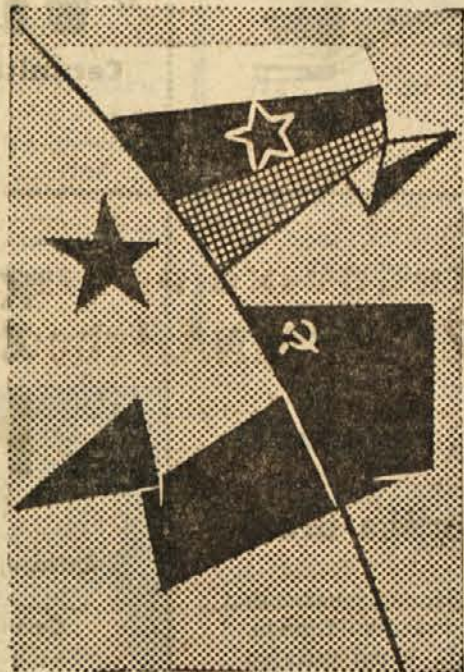
Okrajni komite ZKS, Okrajni odbor SZDL in Okrajni ljudski odbor Murska Sobota

čestitajo vsem delovnim ljudem k 1. maju,
mednarodnemu Prazniku dela in želijo nadaljnjih uspehov
pri izgradnji socializma.

Vsem delovnim kolektivom in
vsemu delovnemu ljudstvu po-
šiljamo k Prazniku — 1. maju
čestitke in iskrene pozdrave, ter
jim ob tem praznovanju želimo
še večjih nadaljnjih uspehov.

OKRAJNI LJUDSKI ODBOR PTUJ

Delovni kolektiv

tovarne glinice in aluminija

„Boris Kidrič“

Kidričevo

čestita vsem delovnim ljudem naše domovine
k delavskemu Prazniku 1. maja!

DELOVNI KOLEKTIV
TOVARNE PERILA
MURA
MURSKA SOBOTA
ČESTITA K PRAZNIKU 1. MAJA

Vse vrste opečnih izdelkov
Vam nudi po ugodnih cenah

OPEKARNA LJUBEČNA-BUKOVŽLAK

Vsem odjemalcem in dobaviteljem
pa čestitamo k delavskemu Prazniku
1. maja.

Delovni kolektiv

Delovni kolektiv podjetja

Gradis - gradbišče Šoštanj

čestita k Prazniku dela vsem delovnim kolektivom
široi naše zemlje.

Vsem delovnim ljudem
okraja Ljutomer
čestitajo k Prazniku 1. maja

Okrajni komite ZKS Ljutomer
Okrajni odbor SZDL Ljutomer
Okrajni odbor ZBNOV Ljutomer

Alkoholna industrija

PETOVIA

Ptuj čestita vsem delovnim kolektivom
k Prazniku dela 1. maju!

Kolektiv Trgovskega podjetja

Železnina, Prevalje

čestita delovnim ljudem k 1. maju.

Nudimo vse vrste kovinskih izdelke priznane kvalitete.

Trgovsko podjetje

Zadružnik, Ljutomer

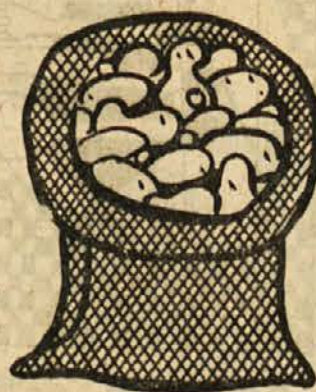
čestita vsem delovnim ljudem
k delavskemu Prazniku 1. maju.

Trgovsko podjetje s kme-
tjskimi pridelki na veliko

Pridelki

MURSKA SOBOTA

čestita vsem svojim doba-
viteljem in odjemalcem,
ter vsemu delovnemu
ljudstvu, Praznik 1. maj.

Delovni kolektiv

Tovarne usnja Ljutomer

čestita k Prazniku 1. maja

Za Praznik dela želi vsem
svojim zavarovancem
obilo uspehov in zdravja

Z vod za socialno zavarovanje
Murska Sobota

KMETIJSKA ZADRUGA, Murska Sobota

s svojimi obrati: manufaktura, špecerija, žel-
znicna poslovalnica Rakičan in Bakovci, mesnica, gostilna,
skladišče piva in odkupni odseki.

Se toplo priporoča.

Vse za dvig kmečkega združništva.

Mnogo uspehov
ob delavnem Prazniku
1. maju želi
delovnim ljudem

Kolektiv trgovskega podjetja

Železničar Murska Sobota

s svojimi poslovalnicami:

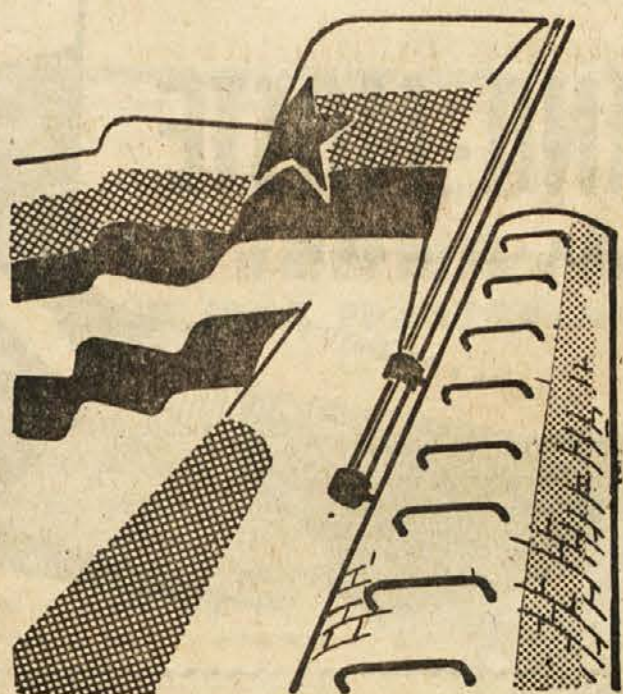
Tekstil, špecerija, galanterija — Murska Sobota
Tekstil, špecerija, galanterija — Rogoševci
Tekstil, špecerija, galanterija — Beltinci
Tekstil, špecerija, galanterija — Cankova

Vedno založeni z bogato izbiro vseh vrst blaga,
za vse sezone in mode. Najnižje dnevne in kon-
kurenčne cene. Obiščite nas in se prepričajte!

K PRAZNIKU DELA ČESTITA

OKRAJNI LJUDSKI ODBOR TRBOVLJE

vsemu delovnemu ljudstvu z željo, da bi še nadalje z vso silo prispevalo za izgraditev socializma!

K Prazniku delovnega ljudstva — 1. maju — čestita

Ljudski odbor mestne občine Zagorje ob Savi

vsem delovnim kolektivom in vsemu prebivalstvu Zagorja z željo, da v naporih za izgradnjo socializma dosežemo še večje uspehe

Kolektiv trgovskega podjetja „Potrošnja“ ZAGORJE OB SAVI

pošilja vsemu delovnemu ljudstvu
borbene pozdrave in čestitke k delavskemu Prazniku

Naj živi 1. maj — praznik vsega proletarijata

Uprava: Cankarjev trg 1. - Poslovalnice: Zagorje, Cankarjev trg 1.
Toplice, Zupančičev 6, Loke 43, Izlake

Sindikata rudarjev

Rudniški odbor Zagorje

pozdravlja in čestita ob Prazniku našega ljudstva vsem delovnim kolektivom in članom sindikata za boljšo bodočnost naše socialistične domovine

KOLEKTIV

Mesno proizvodnega podjetja

„MESNINE“- CELJE

čestita vsem svojim odjemalcem k Prazniku 1. maja

Obiščite naši delikatesi v Stanevovi 7 ter pri magistratu in prepričali se boste o naši kvaliteti

Tudi mesnice: Na Bregu, V Zavedni, Pri Jelenu, Mirna, Detelja na Mariborski cesti ter Kresnica na Sp. Hudinji vas bodo postregle solidno in vašo zadovoljstvo z vedno svežim mesom

KOLEKTIV

Kovinsko elektro inštalaterske delavnice, Trbovlje

čestita vsemu delovnemu ljudstvu in svojim cenjenim odjemalcem k

prazniku dela!

Izvršujemo elektro in vodovodne inštalacije, klesarska dela ter popravila radio aparatov

Lesno predelovalno podjetje - Zagorje

čestita k delavskemu
Prazniku 1. maju

vsem svojim odjemalcem,
kakor tudi dobaviteljem!

KOLEKTIV

Lesno predelovalnega
podjetja - Zagorje

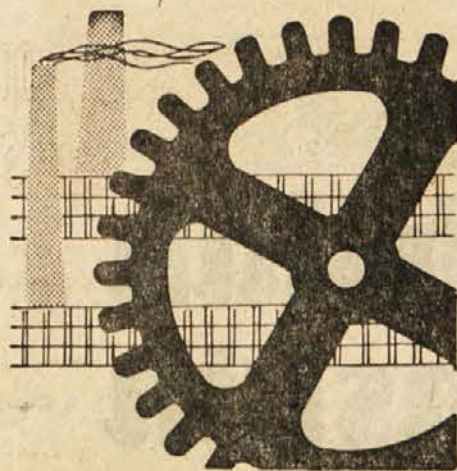
Občinski ljudski odbor Dol

pri Hrastniku

čestita vsem občanom k

največjemu delavskemu

Prazniku 1. maju!

Kolektiv

Strojne tovarne Trbovlje

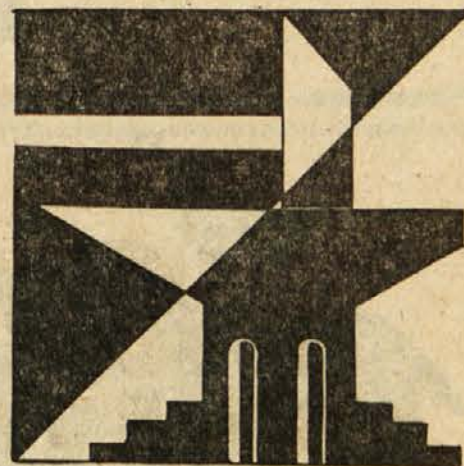
čestita vsemu delovnemu ljudstvu širom
naše socialist. domovine k Prazniku dela!

Projektiramo, proizvajamo in montiramo kompletne
naprave za rudnike; opremljamo gradbeno, ce-
mentno, kemično in ostalo industrijo z vsemi
transportnimi napravami ter potrebnimi stroji. —
Priznana kvaliteta!

K Prazniku dela 1. maja čestitamo
vsem kolektivom in vsemu delovnemu
ljudstvu naše socialistične domovine!

TRGOVSKO PODJETJE ŽELEZNINA, Trbovlje

Poslovalnice: „Železnina“, Vodenska 33,
„Železnina“, Partizanska c. 19, „Želez-
nina“, Ulica 1. junija št. 7 (gorivo in
mazivo. — Se priporočamo!

Okrajni ljudski odbor Krško

prisrčno čestita k Prazniku dela vsemu
delovnemu ljudstvu z željo, da s po-
dvojenimi napori še nadalje doprinaša
svoj delež k socialistični izgradnji
domovine!

KOLEKTIV TOVARNE KEMIČNIH, IZDELKOV, HRASTNIK,

čestita vsem delovnim
ljudem Jugoslavije k našemu
največjemu Prazniku

1. maju!

K Prazniku dela čestita vsem
kolektivom in odjemalcem

Splošno strojno MIZARSTVO Trbovlje

Izdeluje po želji in načrtih vsa stavbena mizarska dela:
okna, vrata, opreme bolnic, šol, restavracij, trgovskih
lokalov, družinske spalnice, kuhinje, otomane in postelj-
ne blazine. Neobvezen ogled v trgovini „POHISTVO“.
* Se priporočamo!

K delavskemu prazniku 1. MAJU čestita vsemu delovnemu
ljudstvu in vsem cenjenim odjemalcem, kolektiv

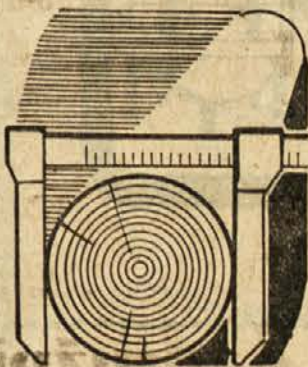
TP Preskrba Trbovlje

V naših poslovalnicah „Trbovlje II“ • „Delavski dom“
• „Terezija“ • „Retje“ • „Bevško“ in gostilna „Delavski
dom“ boste po zmernih cenah solidno postreženi.

Zadružno lesno trgovsko podjetje OZZ Maribor

Maribor, Partizanska cesta 6

vrši nakup, prodajo in proizvodnjo
vseh vrst rezanega lesa in gozdnih
sortimentov za domači trg in izvoz.
Čestitamo vsemu delovnemu ljud-
stvu naše domovine k Prazniku
1. maju!

„Agroservis“

Celje

Priporočamo se vsem našim stalnim
naročnikom ter jim sporočamo, da bo-
mo 1. maja odprli nov obrat v Sempetru,
kateri bo vršil popravila vseh vrst
kmetijskih strojev.

Delovni kolektiv

hotela in kavarne

»SAVINJE«

v Celju

čestita vsem delovnim
ljudem k Prazniku dela

Za obisk se priporočamo

Kolektiv

Klavnice Zagorje ob Savi

čestita vsem svojim
odjemalcem k Praz-
niku dela — 1. maju
ter se s svojimi obrati
toplo priporoča za obisk

K Prazniku delovnega ljudstva čestitata

Inštitut za hmeljarstvo in Hmeljarski odbor OZZ Žalec

Kolektiv

Steklarne »Boris Kidrič« Rogaška Slatina

čestita vsem delovnim

ljudem, posebej še svo-

jim odjemalcem in do-

bavateljem

k Prazniku dela - 1. maju

KOLEKTIVI

Ljubljanskih gostinskih podjetij

ČESTITAJO
OB PRAZNIKU —
1. MAJU
VSEMU
DELAVNEMU
LJUDSTVU
Z ZAGOTOVILOM,
DA SE BODO
POTRUDILI,
DA BO
DELAVEC
DOSTOJNO
PRAZNOVAL
SVOJ
PRAZNIK!

Ob 1. maju — mednarodnemu
delavskemu Prazniku pozdrav-
ljamo vse delovne kolektive in
jim čestitamo k doseženim us-
pehom

**Okrajni odbor
SZDL za mesto in
okolico Ljubljana**

GRADBENO PODJETJE

LJUBLJANA-MOSTE

ŠMARTINSKA CESTA 64/B

ČESTITA K PRAZNIKU DELA

DELOVNI KOLEKTIV

AVTOOBNOVA

LJUBLJANA, BEŽIGRAD 11

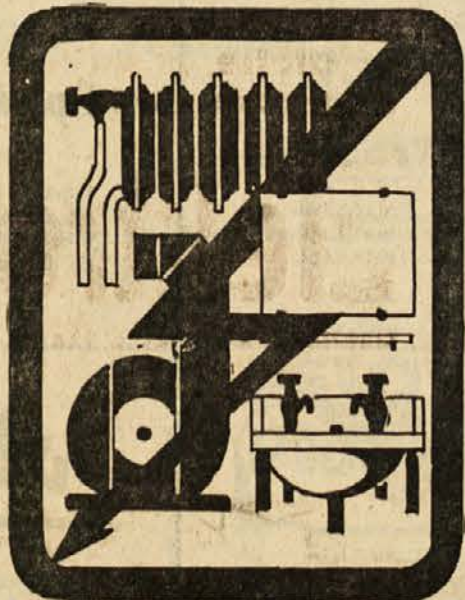
čestita vsem svojim
naročnikom in se pri-
poroča še v nadalje za
poslovne zveze!

DELOVNI KOLEKTIV
INSTALACIJSKEGA PODJETJA

TOPLOVOD

LJUBLJANA

ČESTITA K 1. MAJU —
PRAZNIKU DELA,
VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU!

DELOVNI KOLEKTIV

LESNO
INDUSTRIJSKEGA
PODJETJA

LJUBLJANA

ČESTITA ZA 1. MAJ VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM!

DELOVNI KOLEKTIV
TRGOVSKEGA PODJETJA

Vsakovrstno obutev: moško, žensko, in
otroško, industrijske in ročne izdelave,
najugodnejše kupite v specialnih trgovinah:

- „ZARJA“, Ljubljana, Kardeljeva 5
- „ELITA“, „ Nazorjeva 5
- „LUXOR“, „ Čopova 9
- „ASTRA“, „ Čopova 35
- „ČEVLIJI“, „ Pod Trančo 1
- „ZMAJ“, „ Ciril-Metod. 9
- „JADRAN“, Celje, Prešernova 7

Želi svojim odjemalcem in obaviteljem
k Prazniku delovnega ljudstva
mного uspehov in napredka!

Oglejte si naše nove pomladanske in letne
vzorce in pestro izbiro vsakovrstnih no-
gavic. Strekovna postrežba, nizke cene.
Prodaja obutve in nogavic na obroke

KOLEKTIV TOVARNE

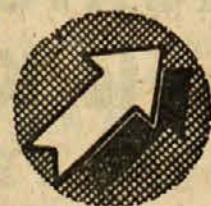
Angora

LJUBLJANA, Emonska c. 2

čestita vsem svojim odjemalcem in
del. kolektivom k prazniku — 1. maj!

VSEM CENJENIM ODJE-
MALCEM, POSLOVNIM
PRIJATELJEM IN VSEM
DELOVNIM KOLEKTIVOM
ŽELI OB PRAZNIKU DELA
MNOGO USPEHA!

Delovni
kolektiv
mesno
predelovalnega
podjetja

MESNINE

LJUBLJANA, Rožarjeva ulica 7 (Tel. 32-791)

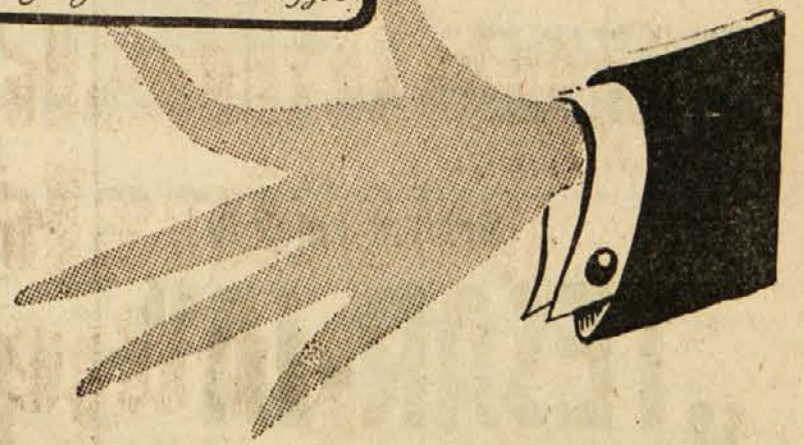
čestita vsem
delovnim
kolektivom
k 1. maju!

Trgovsko podjetje

Tekstil

Ljubljana, Ciril-Metodova 3

K Prazniku 1. maja čestitamo vsem delovnim kolektivom

UVOZNO IN TRGOVSKO PODJETJE

SLOVENIJA - AVTO

LJUBLJANA, FRANKOPANSKA 21

Uvoz,
trgovina na veliko

za motorna vozila vseh vrst,
rezervne dele za motorna vo-
zila, avtogume, splošni in elek-
tromaterial, avtomobilsko orod-
je in pribor, dvokolesa in
rezervne dele za dvokolesa.

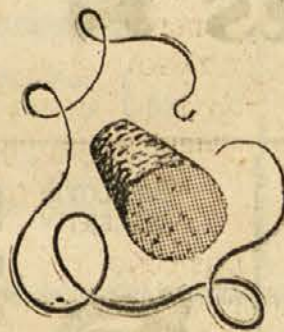
Čestita k Prazniku dela!

Zastopnik Tovarne avtomobilov
Priboj na Limu (FAP)

Zastopnik Tovarne avtomobilov
Maribor (TAM)

Delovni kolektiv

tovarne zamaškov

čestita za delavski Praznik 1. maj
vsem poslovnim ljudem in jim želi
mного uspehov ter se priporoča.

DELOVNI KOLEKTIV

ŽIČNICA LJUBLJANA

ČESTITA VSEM SVOJIM
ODJEMALCEM IN
DOBAVITELJEM ZA
PRAZNIK DELA 1. MAJ

Vsem delovnim ljudem želimo mnogo uspehov
v izgradnji socializma in jim čestitamo k 1. maju!

Tovarna mesnih izdelkov Ljubljana, Poljanska c.

Ljubljana

Pärmova 33

Telefon: 39-171,
direktor 30-877,
sifos 31-710.

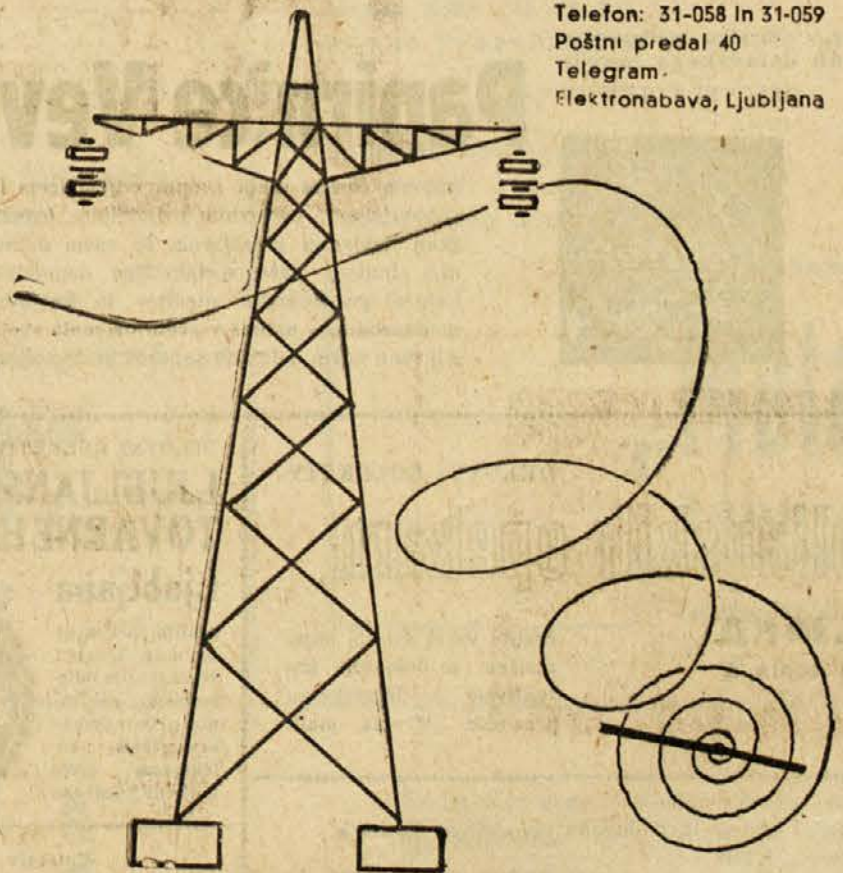
Vsem našim
spoštovanim kupcem
in delovnim kolektivom
čestitamo za 1. maj 1954!

Podietie za uvoz elektroo reme in
elektromateriala

Elektronabava

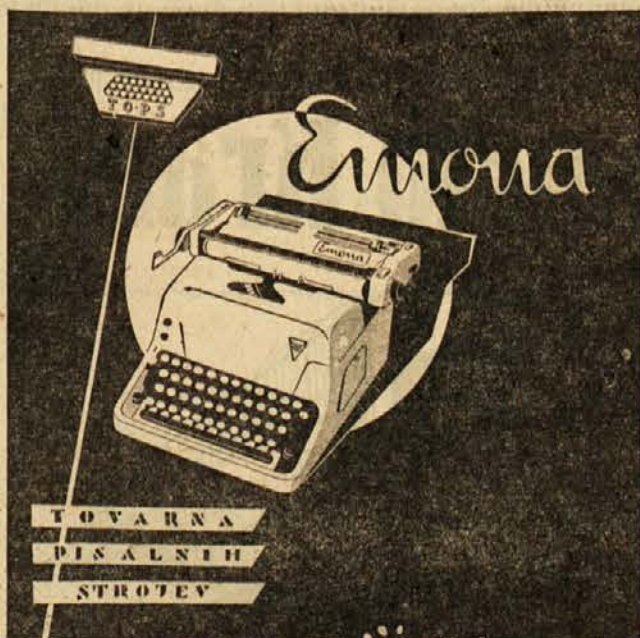
Ljubljana, Resljev. c 14a

Telefon: 31-058 in 31-059
Poštni predel 40
Telegram:
Elektronabava, Ljubljana

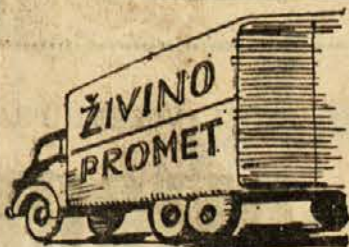
čestit vsem delovni u kolektivom k Prazni u
delovnega ljudstva 1. maju.

Cenjenim odjemalcem se priporočamo!

TOVARNA
PISALNIH
STROJEV

Delovni kolektiv Tovarne pisalnih strojev v Ljubljani
čestita vsem bratskim kolektivom k Prazniku dela!

Slovenija Živinopromet

Ljubljana, Dalmatinova 1
Telegram:
Slovpromet, Ljubljana
Telefon: 22-212, 20-905,
Klavnic: 30-180,
Predelovalnica: 20-975

Nakup in izvoz goveje
živine, praši ev, kon,
sena in slame ter pro-
daja vseh vrst mesa in
mesnih izdelkov v mestu
Ljubljana

čestita k Prazniku 1. maja

Čestitamo k Prazniku dela in želimo vsemu delovnemu ljudstvu Jugoslavije mnogo uspehov pri gradnji socializma

Živel delavski praznik!

Delovni kolektiv

„TESAR-JA“

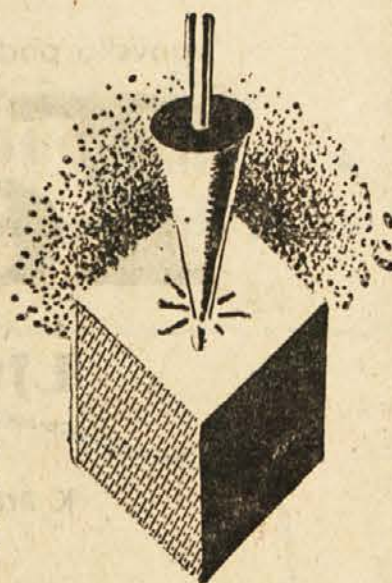
Delovni kolektiv Mestnega ljudskega odbora

**UPRAVA CEST
LJUBLJANA**

Čestita
k delavskemu
Prazniku
vsem delovnim
ljudem!

**Zavod
za raziskavo
materiala in
konstrukcij
LRS
v Ljubljani,
Dimičeva 12**

Čestita k prazniku Prve-
mu maju vsem delovnim
kolektivom gradbenih in
industrijskih podjetij in
vsem delovnim ljudem!

DELOVNI KOLEKTIV

K prazniku Prvega maja čestita

**Gostinska
zbornica LRS**

Delovni kolektiv podjetja

»Stavba« Polje

Čestita vsem svojim po-
slovnim prijateljem in
vsemu delovnemu ljudstvu
Jugoslavije za praznik
dela — PRVI MAJ

Uprava in kolektiv **KINOPODJETIJ
LJUBLJANA**

Čestitata vsem obiskoval-
cem kina k velikemu
delavskemu Prazniku

CANKARJEVA CESTA 1

DELOVNI
KOLEKTIV

Mlinskega podjetja

Ljubljana, Parmova 37-III, tel. 31 573

Obrati: Beričevo, Bistra, Fužine, Gameljne,
Logatec, Vrhnika in Vič

Čestita ob prazniku dela Prvem maju vsem
cenjenim odjemalcem in dobaviteljem in se
priporoča za nadaljnjo naklonjenost

DELOVNI KOLEKTIV TOVARNE BITU-
MENSKIH, KATRANSKIH IN TOPLATNO
IZOLACIJSKIH IZDELKOV

Izolirka

LJUBLJANA-MOSTE

Čestita delovnemu ljudstvu za 1. maj

Delovni kolektiv tovarne

Saturnus
LJUBLJANA, MOSTE

Čestita ob prazniku Prvega
maja vsem ostalim delov-
nim kolektivom čim več
uspehov v proizvodnji ter
se priporoča za naročila

Vsem cenjenim odjemal-
cem, čestita ob priliki
praznika Prvega maja

KOLEKTIV
**PEKARNA
„Stari
Vodmat“**

in se še v nadalje toplo
priporoča

Trgovsko izvozno
podjetje za domačo
in umetno obrt

Ljubljana, Mestni trg
čestita k prazniku Prvega maja

Ob velikem prazniku mednarodne
solidarnosti delavskega razreda
DELOVNI KOLEKTIV

Papirnice Vevče

iskreno čestita vsem svojim odjemalcem in
dobaviteljem, poslovnim prijateljem, tovari-
škim delovnim kolektivom in vsem delov-
nim ljudem naše socialistične domovine,
katere gospodarska utrditev in krepitev
mednarodnega ugleda v svetu ostaneta svetli
cilj vseh naših delovnih naporov in stremljenj

Delovni kolektiv

Čestita vsem svojim
odjemalcem in de-
lovnim ljudem k
prazniku delavske-
ga razreda

**Kemične tovarne
Moste-Ljubljana**

DELOVNI KOLEKTIV
Ljubljanskih opekarn

LJUBLJANA
Emonska cesta 2

Čestita vsem svojim odje-
malcem in delovnim ko-
lektivom k delavskemu
prazniku Prvemumu maju

Vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem čestita k
Prazniku dela kolektiv

„Zvezda“ ROČNO IZDELAVANJE
MODNIH ČEVLJEV
LJUBLJANA
Vodnikova cesta 42

DELOVNI KOLEKTIV
**LJUBLJANSKE
TOVARNE HRANIL
Ljubljana**

pošilja ob Prazni-
ku dela, 1. maja,
vsem svojim odje-
malcem, poslov-
nim prijateljem in
tovariškim ko-
lektivom svoje
borbene pozdrave

Kolektiv
**Ključavničarske
delavnice MLO Zagorje
ob Savi**

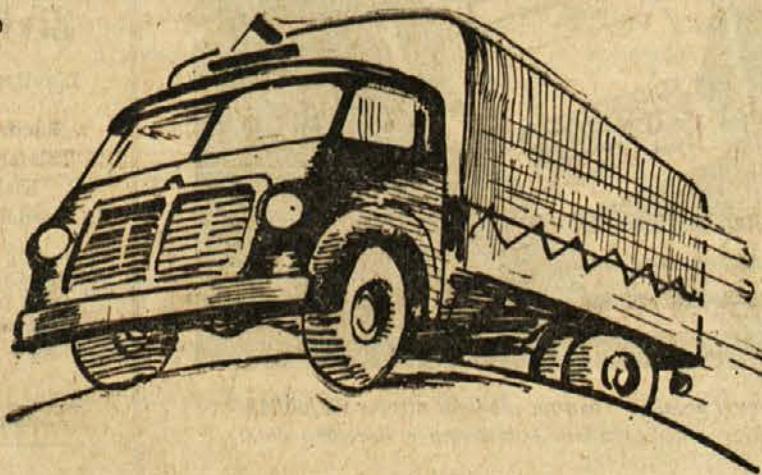
pošilja vsemu delovnemu ljudstvu
borbene pozdrave in čestitke k de-
lavskemu prazniku Prvemumu maju

Občinski ljudski odbor Begunje pri Lescah

Čestita vsemu prebivalstvu
k mednarodnemu Prazni-
ku 1. maja in k našemu
občinskemu — 4. maja

K DELAVSKEMU PRAZNIKU 1. MAJU ČESTITA DELOVNI KOLEKTIV
avtoprometa Kranj

Poslužujte se
našega
avtobusnega
in tovornega
prometa.

Delovni kolektiv podjetja

Lesne industrije „KRIVAJA“ Zaviđovići

Čestita delovnemu ljudstvu Jugoslavije
in svojim poslovnim prijateljem
za mednarodni Praznik dela

1. maj

Vsem poslovnim prijateljem, kakor tudi vsem delovnim ljudem naše domovine
čestitamo za mednarodni Praznik dela **1. maj 1954**
in jim želimo čim večjih uspehov pri nadaljnji graditvi socializma

„Kontex“ • Karlovac

Predilnice, tkalnice in konfekcije jutastih in konopljenih izdelkov

Vsem poslovnim prijateljem, kakor tudi vsemu delovnemu ljudstvu naše domovine
čestitamo za mednarodni Praznik dela **1. maj 1954** in želimo čimveč uspehov
pri nadaljnji graditvi socializma

Opravljamo generalna, srednja in te-
koča popravila vseh vrst motornih vozil
ter izdelujemo nove karoserje in ka-
blne za vsa vozila; popravila zobatih
koles vseh vrst po najnižjih cenah

Delovni kolektiv
Avtomehaničnega podjetja
KARLOVAC

„UTENSILIA“

tovarna Gallovih verig, kakor tudi vseh vrst tehničnih
in kovinskih delov za tekstilne stroje

Z A G R E B

Vsem poslovnim prijateljem in delovnim ljudem
naše države čestitamo za 1. maj, Praznik
delovnega ljudstva — DELOVNI KOLEKTIV

Delovni kolektiv „Jedinstva“

tovarne obratnih naprav za prehrabeno
in kem. industrijo **Zagreb - Jankomir**

Čestita vsem svojim poslovnim prijateljem
in drugim kolektivom za Praznik **1. maja**

Proizvajamo: naprave za tovarne sadja in povrtnin,
kompletne pralnice za perilo, plinske generatorje,
čistilce za vodo, cisterne in ostale žel. konstrukcije

Delovni kolektiv

„Elektrotehna“

Zagreb, Ilica 10

Čestita vsem svojim odjemalcem, dobaviteljem,
poslovnim prijateljem in delovnim kolektivom
široj naše socialistične domovine za **1. maj**,
mednarodni Praznik dela

DELOVNI KOLEKTIV PODJETJA
ZA PROMET Z GRADBENIM
MATERIALOM

„TARA“

BEOGRAD
DUNAVSKA CESTA 21

Na zalogi imamo: sanitarno keramiko
• vodovodni in kanalizacijski material •
elektrotehnični material • fluorescenčne
svetilke • rezan in tešan les • parket •
vezane plošče • lesonit in panel plošče
• razno fazonsko železo • žeblice • bodečo
žico • pločevino • cement • strešno le-
penko • strešnike • opeko • pesek in gra-
moz • kakor tudi ostali gradbeni material

Material dobavljamo po najnižjih
dnevni cenah

Želi vsem delovnim ljudem in kolektivom naše domovine za Praznik dela
1. MAJA mnogo sreče in uspehov pri graditvi socialističnega gospodarstva

KOLEKTIV

Tovarne sladkorja in špirita CRVENKA

Želi vsem delovnim ljudem in kolektivom
naše domovine za Praznik dela

1. maj

mного sreče in uspeha pri graditvi socializma

1
Za Praznik delovnega ljudstva
1. maj
čestita vsem delovnim ljudem naše
socialistične domovine

Kolektiv tovarne
alkoholnih in žganih pijač

„Coral“ Crvenka

Vsem poslovnim prijate-
ljem in ostalim delovnim
ljudem naše države če-
stita za Praznik dela

1. maj

z željo za novimi uspehi
pri graditvi naše lepe
socialistične domovine

delovni kolektiv

„Metal“

Beograd

Zivka Davidoviča št. 57

Telefon št. 41-290

Tovarna težkih orodnih strojev

»Ivo Lola Ribar«

Telefon 55-197 **Železnik** Brzjavci: Alatica

čestita za **1. maj** vsem poslovnim
prijateljem in ostalim
delovnim ljudem

Izdelujemo: orodne stroje, stroje za
gradbeništvo, livarske stroje, plinske ge-
neratorje, reduktorje, specialne stroje in
naprave po naročilu: za črno metalurgijo,
barvno metalurgijo in za ostalo industrijo
(cementno, kemično, prehrabeno in druge
panoge gospodarstva). Odlitki iz sive
strojne litine do 50 ton težkih kosov

TRANSJUG - RIJEKA

MEĐUNARODNO OTPREMNIŠTVO

ČESTITA ZA MEDNARODNI PRAZNIK DELA — 1. MAJ VSEM
POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM KOLEKTIVOM!**UVOZ — IZVOZ — TRANZIT**DAJEMO V NAJEM LADIJSKI PROSTOR ● TRANSPORTNO
ZAVAROVANJE ● UVOZNO IN IZVOZNO CARINJENJE ●
PAKIRANJE ● KVALITATIVNI IN KVANTITATIVNI PREVZEM
● PREGLED LOKALNIH IN TUJIH TOVORNIH LISTOVNAŠA ORGANIZACIJA VAM LAHKO POSTREŽE V VSEH
TRANSPORTNIH POSLIH NAJHITREJE, NAJCENEJE IN NAJ-
EKONOMIČNEJE ● ZA VSE PONUDBE IN OBVESTILA SE
OBRAČAJTE NA NAŠE POSLOVALNICE**NAŠE IZPOSTAVE:**NEW YORK — ZAGREB — BEOGRAD — LJUBLJANA — PULA
— NOVI — BAKAR — MARIBOR — JESENICE — SEŽANA

926

DELOVNI KOLEKTIV

KMETIJSKA ZADRUGA »SV. KATARINA«čestita delovnemu ljudstvu širom naše domovine
za delavski praznik — 1. maj**Ladjedelnica »IVAN
CETINIĆ«**ŽELI VSEM SVOJIM POSLOVNIM PRI-
JATELJEM SREČEN PRAZNIK 1. MAJ!
Izdelujemo in popravljamo vse vrste kom-
pozitnih ladij, vse vrste športnih čolnov
in jadrnic**KORČULA**Brzjavi: Brod Korčula
Telefon 35 in 13

913

ČESTITAMO VSEM SVOJIM
POSLOVNIM PRIJATELJEM IN
TOVARIŠKIM DELOVNIM
KOLEKTIVOM ZA PRAZNIK
DELA — 1. MAJ!**» PLIVA «**tovarna farmacevtskih in kemičnih proizvodov
ZAGREB**Nada Dimič**

ZAGREBSKA TRIKOTAŽA

ZAGREBČESTITA VSEM SVOJIM POSLOVNIM PRIJATELJEM,
SODELAVCEM IN OSTALIM DELOVNIM
KOLEKTIVOM ZA 1. MAJ, PRAZNIK
DELOVNEGA LJUDSTVA!

894

TČZ | Tovarna glavnikov

ZAGREB — STRIGINA 4 — TELEFON ST. 37-819

PROIZVAJA: vse vrste moških in ženskih glavnikov, razne lasnice,
gumbe, čaše, garniture za solato, okrasne predmete, jeklene
sponke in ostale galanterijske proizvode. — Razen pro-
izvodov za široko potrošnjo izdelujemo po naročilih razne
proizvode za industrijske potrebe, kakor ščitnike za fluo-
rescenčno razsvetljavo, držaje za zobne krtačke, čepe za
akumulatorje in drugo. — Svoje proizvode izdelujemo iz
prvorazrednih domačih in tujih termoplastičnih mas
TRGOVSKA PODJETJA! — Nabavljajte samo proizvode
Tovarne glavnikov, Zagreb, ker boste tako najbolj ustregli
vašim potrošnikomPOTROŠNIKI! — Zahtevajte vedno izdelke Tovarne glav-
nikov, Zagreb, z označbo TČZ, Durmitor ali Novitet, ki
edino lahko zadovolje vaše potrebe in okus.VSEM NAŠIM POSLOVNIM PRIJATELJEM KAKOR TUDI VSEMU DELOV-
NEMU LJUDSTVU JUGOSLAVIJE ČESTITAMO ZA PRAZNIK DELA 1. MAJ

706

»ODRA« SISAK

TOVARNA GLINASTIH PROIZVODOV

nudi svoje znane kvalitetne opekarske proizvode: zidno opeko, votlo
opeko, fasadno opeko, opeko za vodnjake, bobrovc, vlečene enojno zare-
zane strešnike, prešane dvojno žlebljene strešnike, vlečene gladke in
prešane žlebake. Obveščamo naše potrošnike, da so cene nespremenjeneOB TEJ PRILOŽNOSTI ČESTITAMO ZA 1. MAJ VSEM POSLOVNIM
PRIJATELJEM IN VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU!

886

»Gavrilović«

Tovarna salame, prekajenega mesa in masti

PETRINJADELA V
IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM TER
VSEM DELOVNIM
LJUDEM JUGOSLA-
VIJE ČESTITAMO
ZA PRAZNIK DELA
1. MAJ!

891

Radonja

Tovarna kemičnih
proizvodov, Sisak

Sporočamo vsem, da so novi proizvodi »ESKA«
brezalkoholnih pijač v tabletah najbolj priljub-
ljena pijača športnikov in izletnikov. »ESKA«
krepča in osvežuje po napornem delu in je pri-
jetna pijača za vsakogar in ob vsaki priložnosti
Obenem čestitamo za 1. maj — dan delovnega
ljudstva — vsem našim poslovnim prijateljem!

890

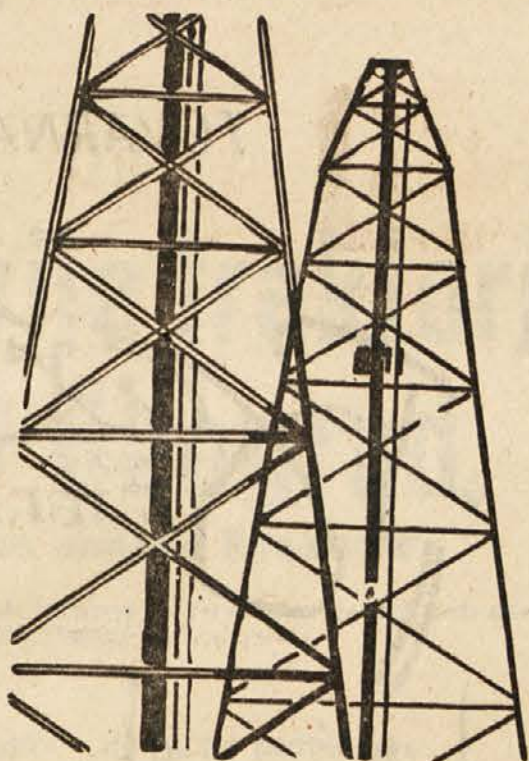

KOLEKTIV

KMETIJSKO**GOZDARSKEGA POSESTVA****KOČEVJE**ČESTITA
K PRAZNIKU DELA
1. MAJU VSEM
DELOVNIM KOLEK-
TIVOM TER ŽELI
MNOGO USPEHOV
V BODOČEM DELU
ZA BLAGINJO NAŠE
DOMOVINE

K delavskemu prazniku —
1. maju
čestita delovnim ljudem
Jugoslavije

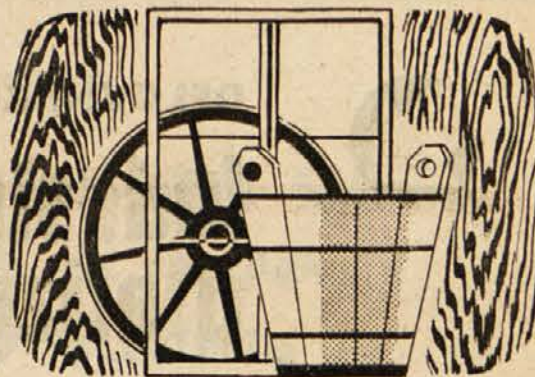
Delovni kolektiv
**Proizvojanja
naftne
Lendava**

Delovni kolektiv

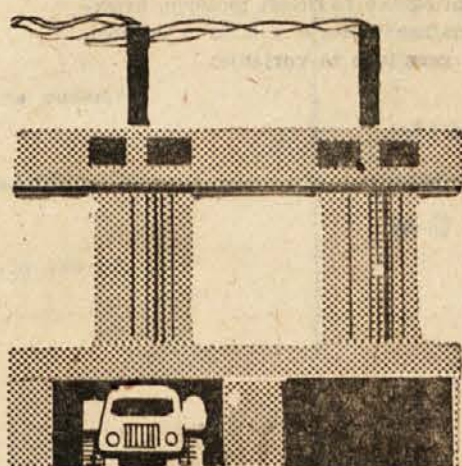
**Zadružno lesnega
podjetja Gorica
Vojta draga**

čestita delavnim kolektivom in svojim strankam
k velikemu delavskemu prazniku — 1. maju, želeč
vsem še mnogo uspehov in zmag pri graditvi naše
socialistične domovine. — **IZDELUJEMO:** stav-
beno in pohištveno opremo, soda, zahole, vinske
kadi, izvršujemo vsa kolarska dela. Naši izdelki
so kvalitetni po dnevno konkurenčnih cenah. Za
nadaljnja naročila se priporočamo

Vsem svojim poslovnim tovarišem in
vsemu delovnemu ljudstvu čestita k
Prazniku — 1. maju in se priporoča

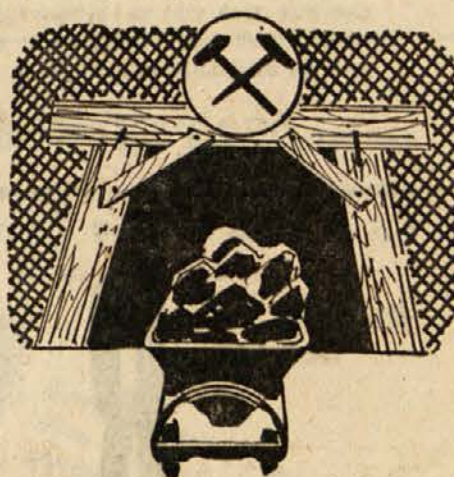
Kolektiv **Kresniške
industrialne
Kresnice**

Delovni kolektiv

**Rudnika Lignita
Velenje**

čestita vsem delovnim ljudem
k Prazniku — 1. maju

Želite udobno stanovanjsko hišo, solidno zgrajen
industrijski objekt, cesto ali most, morda prak-
tično izveden načrt? Obrnite se na

SGP PIONIR
NOVO MESTO

ki Vam bo radevolje dalo vse
nasvete, izdelalo načrte, stavilo
panudbe in prevzelo v strokov-
no in solidno izgradnjo objekte
po konkurenčnih cenah. — Za
delavski Praznik — 1. maj, želi
kolektiv SGP PIONIR Novo
mesto vsem svojim naročnikom
in vsemu delovnemu ljudstvu
obilo uspeha pri nadaljnji izgrad-
nji socializma

Železarna Smederevo

čestita vsem svojim
poslovnim prijateljem
k prazniku dela 1. maju.

Milijonom kadilcev naših izdelkov,
kakor tudi vsemu delovnemu ljud-
stvu Jugoslavije čestitamo za
Praznik dela — 1. maj

Delovni kolektiv

**Tobačne tovarne
v Nišu**

Vsem svojim poslovnim
prijateljem in ostalim de-
lovnim kolektivom in de-
lovnim ljudem čestitamo
za 1. maj — Praznik dela
in priporočamo bogato iz-
biro svojih kakovostnih
izdelkov.

KOLEKTIV
KAMENSKO
TOVARNA OBLEK IN PERILA
Zagreb, Reljkovičeva ul. 8
Telefoni: 34-114, 38-212, 36-234

Čestitamo vsem delovnim kolekti-
vom v državi, kakor tudi vsem osta-
lim poslovnim prijateljem za 1. maj
— Praznik delovnega ljudstva

**Tovarna
parnih
kotlov**

Proizvajamo: vse vrste parnih kotlov: stoječe lokomobilne in
stroboevne ladijske kotle v vseh velikostih. S kotli dobavljamo
tudi naprave za mehčanje voče — Proizvajamo in prodajamo
nso grobo in fino armaturo: prehodne, povratne, mujne in var-
nostne ventile vodne ure itd. — Montiramo in popravljamo
vs. naše kotle, kakor tudi kotle inozemske proizvodnje. —
Prevzemamo vse vrste popravil, kakor tudi rekonstrukcije in
moderniziranje kotlov vseh tipov, ki so v obratu, z vgrajeva-
njem kurilšč in izpopolnjevanjem kurilnih prostorov, kakor
tudi samo izgorevanje goriva. — Za zgoraj navedeno proiz-
vodnjo sklepamo pogodbe vse leto v našem podjetju.

DELOVNI KOLEKTIV
**Osiješke tkalnice
svile V OSIJEKU**

želi vsem svojim poslovnim prijateljem in potrošnikom
srečen Praznik delovnega ljudstva — 1. maj

ELKA = Tovarna električnih kablov
ZAGREB, MARTIČEVA 60

Čestitamo svojim poslovnim prijateljem, kakor tudi ostalim delovnim ljudem
naše države za 1. maj, največji Praznik delovnega ljudstva. **Delovni kolektiv**

MESTNO STROJNO P. D. ETJE - Ljubljana, Dolenjska c. 76
K prvemu maju, Prazniku delovnega ljudstva čestita
delovni kolektiv

DELOVNI KOLEKTIV

Industrije precizne mehanike

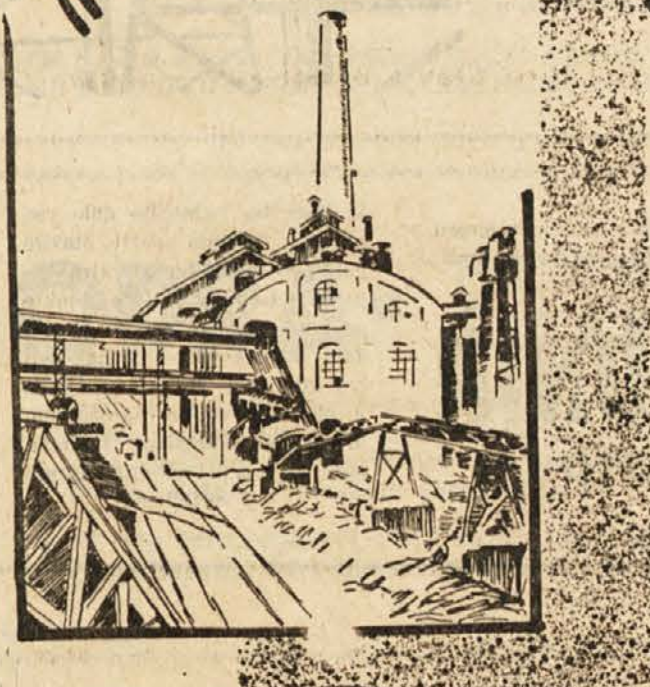
Beograd

BULEVAR - EVOLUCIJE 312

čestita svojim poslovnim prijateljem in sodelavcem za Praznik dela 1. maj z željo, da še bolj razvijemo poslovne odnose in medsebojno sodelovanje za čim večji uspeh pri graditvi naše socialistične skupnosti. — *Proizvajamo:* dele kompletnih naprav za bencinske in naftne motorje, vplinjače vertikalnega tipa z enim in dvema plovčema, prekinjalce za bencinske motorje s šestimi cilindri, tekalemit črpalke raznih vrst za mazanje, bencinske črpalke tipa 12.01—00.00 za dovajanje goriva, stikala za vžig in svetlobna stikala za vsa vozila, Diesel elemente vseh vrst za vbrizgavanje goriva, brizgalko za Diesel motorje, injekcijske črpalke za vbrizgavanje goriva za naftne motorje s 4 in 6 cilindri, svetilke za lotanje, pollitterske in literske, in garniture za varjenje.

TOVARNA SLADKORJA

Bačka
FABRIKA ŠEČERA
Urfas
VOJVODINA

priporoča svoje proizvode in čestita svojim poslovnim prijateljem in potrošnikom za Praznik dela — 1. maj

Delovni kolektiv

R RAFINERIJE NAFTE BORIS KIDRIČ

Reka

Vsem našim poslovnim prijateljem in potrošnikom čestitamo za največji delavski Praznik — prvi maj

Za Praznik delovnega ljudstva — 1. maj čestita vsem kadroem, kupcem in dobaviteljem

Delovni kolektiv

Tobačne tovarne

v Banja Luki

KOMBINAT SLADKORJA IN VRENJA

Dimitrije Tucović

Proizvajamo: sladkor v kockah, kristalu in prahu, sveži kvas za kruh odlične kakovosti, rafinado in denaturirani špirit. Vsem poslovnim prijateljem in delovnim kolektivom naše države čestitamo za 1. maj, Praznik vsega delovnega ljudstva

BEOGRAD

PODJETJE
ZA PROJEKTIRANJE

MŠINOPROJEKT

**BEOGRAD
DOBRINJSKA 11**

čestita vsem svojim poslovnim prijateljem za največji Praznik delovnega ljudstva — 1. maj in želi polno uspehov pri nadaljnji graditvi socializma

TOVARNA VAGONOV

Rankovičevo

Telefon št. 1 — Brzjavni: Vagoni

Vsem svojim poslovnim prijateljem in delovnim ljudem naše države, čestitamo k Prazniku dela — 1. MAJU

DELOVNI KOLEKTIV
KEMIČNE INDUSTRIJE

MERIMA

KRUŠEVAC

čestita vsem svojim poslovnim prijateljem in potrošnikom za mednarodni Praznik dela — 1. maj in želi mnogo uspehov pri delu in graditvi naše socialistične domovine. Tudi ob tej priložnosti opozarjamo na odlično kakovost naših proizvodov in kulturnost naših uslug. — Ne pozabite na „Merima“ mlčni in ostali proizvodi!

Vsem delovnim ljudem
čestita za Praznik dela
1. maj

G A L E N I K A

TOVARNA FARMACEVTSKIH PROIZVODOV

ZEMUN

DELOVNI KOLEKTIV

Industrije traktorjev in strojev Beograd,

prei Zavodi „Ale sander Ranković“

Čestita za 1. maj, Praznik delovnega ljudstva, vsem potrošnikom in svojim poslovnim prijateljem.

Industrija traktorjev in strojev - Beograd proizvaja:

specijalne stroje, transportne naprave, valjalnice za pločevino, naprave za rudarstvo, železne konstrukcije in vso ostalo opremo za vse gospodarske panoge;

odlitke iz sive strojne litine v vseh kvalitetah in težah do 5 ton, kakor tudi legirano sivo litino specialnih kemičnih in mehaničnih lastnosti;

kanalizacijsko litino — centrifugalno lite cevi premera 50, 70, 100, 125 in 150 mm z ustrežajočimi fazonskimi deli.

Vpenjalne glave za stružnice (amerikanke) premera 130, 190 in 270 mm.

Plošče za ravnanje in glajenje raznih dimenzij.

Motorne škarje za rezanje pločevine do 4 mm, dolžine 2 m.

V svojem obratu v Batajnici generalno popravljamo vse motorje z notranjim izgorevanjem do 200 Ks.

Vsa obvestila daje komercialni oddelek na telefonu 37-722 in 37-916.

Delovni kolektiv

**livarne železa
in temper
Kikinda**

Čestita vsem svojim poslovnim prijateljem, kakor tudi ostalim delovnim ljudem naše socialistične domovine za mednarodni Praznik dela 1. maj z željo za nadaljnji delovni zmagami.

IMPORT „TRGOCENTAR“ EXPORT

Podjetje za barve in kemikalije na debelo
NOVI SAD, PAPP AVLA 10

telefon 24-86, 40-93

Čestita vsem svojim poslovnim prijateljem za narodni Praznik 1. maj

„AVALA“

Tovarna kuvert in papirno-konfekcijskih predmetov Beograd, Ulica Vojvode Mišića 41 • Poštni predal 5/6, Telefon: komercialni oddelek 50-461 • direktor 50-114 Predstavništva: za LR Hrvatsko v Zagrebu,

Frankopanska 8, tel. 23-188, Za LR Makedonijo v Skoplju, Maršala Tita 49/II, telefon 10-47. • Vsem svojim poslovnim prijateljem in ostalim delovnim ljudem naše domovine čestitamo za 1. maj, Praznik delovnega ljudstva.

Delovni kolektiv **industrijsko čevlarskega podjetja**
V ulici 29. novembra 129 - Beograd

Čestita svojim poslovnim prijateljem za Praznik delovnega ljudstva 1. maj. Obenem obveščamo interese, da kupujemo in prodajamo vse vrste naravnih črev po solidnih cenah. Prodajamo tudi umetna čreva odlične kakovosti.

Čestitamo vsem delovnim kolektivom za Praznik dela

1. maj

JUGOTEHNA

IMPORT-EXPORT

BEOGRAD, KNEZ MIHAJLOVA 1-3,

Poštni predal 622, telefon 24-503, 24-525, 24-116,
26-859, Teleprinter 01132

Srbska tovarna stekla Paračin

nudi bogato izbiro vseh vrst votlega stekla za gospodinjstvo in industrijo. Potrošniki, obiščite naša skladišča:

- „Vračar“ - Beograd,
- „Izvor“ - Zagreb,
- „Kristal“ - Osijek,
- „Kristal“ - Novi Sad,
- „Steklo“ - Ljubljana,
- „Velemješovito“ - Sarajevo,
- „Angropromet“ - Niš,
- „Trgopromet“ - Leskovac,
- „Mješovito“ - Titograd,
- „Metal“ Mostar,
- „Srdj“ - Dubrovnik,
- „Metal“ - Banja Luka in našo prodajalno v Skoplju kjer dobite vse naše proizvode po tovarniških cenah in pogojih.

Čestitamo vsem delovnim ljudem naše države za Praznik delovnega ljudstva 1. maj.

Na I. Jugoslovanski razstavi vin so razstavljena najboljša vina cele države

Pristna štajerska vina v največji izbiri

»VINO-SADJE« MARIBOR

buteljčna vina odlične kakovosti pri

»VINO-SADJE« MARIBOR

istrska, dalmašinska in ostala namizna vina v odprtem stanju in vstekleničena

»VINO-SADJE« MARIBOR

ZAPOMNI! Kvaliteta, izbira, konkurenčne cene pri

»Vino-sadje« MARIBOR

VLASOTINSKA OKRAJNA VINOGRADNIŠKO VINARSKA KMETIJSKA ZADRUGA z o. j.

v Vlasotincu žel. postaja Leskovec, tel. št. 3

PRODAJALNE:

BEOGRAD, Dobrinjska 6, tel. 21-511.
BEOGRAD, Borisa Kidriča 51, tel. 30-011.
ZAGREB, Milana Amruša 1, tel. 38-818.
SKOPLJE, Džure Strugara 15, tel. 11-87.
LESKOVAC, Maršala Tita 78, tel. 210.
VLASOTINAC, Koča Popovića 2.

PROIZVAJA:

KVALITETNA, NARAVNA VINA IN SICER:

Belo vino »PLEMENKA«
Ružica »VLASINKA«
Črno vino »GROM«
Naravno žganje komovico 40—50 %, vinjak 50 % in slivovko 25—40 %.

Dobavljamo v vsakih količinah po zelo solidnih cenah.

KMETIJSKO DRŽAVNO POSESTVO

Vipolže, Goriška Brda

VSEM OBISKOVALCEM I. JUGOSLOVANSKE RAZSTAVE VIN SPOROČAMO, DA PRIDELJEMO SLEDECA SORTNA VINA:

MERLOT

KI JE DOBIL V FRANCIJI (MONTPELLIER) ZLATO MEDALJO, KER IMA TO VINO BODOČNOST, SMO GA ZRIGOLALI IN POSADILI 5 HA.

LAŠKI RIZLING

PINOT

MALVAZIJA

TOKAJ

REBULA

ČRNI BURGUNDEC

VABIMO VSE OBISKOVALCE IN KUPCE, DA NA RAZSTAVI OBISČEJO NAŠ PAVILJON, KIER BO POSKUSI NAŠIH VIN IN KIER BOMO SKLEPALI POGODBE. SE PRIPOROČAMO!

Vinarska in sadarska zadruga, Vipava

V zalogi imamo sortna in navadna vipavska vina. Obiščite na razstavi naš paviljon in prepričali se boste o kvaliteti naših vin. Sporočamo vsem obiskovalcem, da bomo na licu mesta sklepali tudi pogodbe za dobavo vina

ZADRUŽNO TRGOVSKO IN IZVOZNO PODJETJE

Slovenske Gorice

P T U J

NUDI: PRISTNA HALOSKA, RADGONSKA IN LJUTOMERSKA VINA

VINOGRADNIŠKO GOSPODARSTVO

Železne dveri

ŠIPON POL SUHI — LAŠKI RIZLING — RENSKI RIZLING — SAVIGNON — BELI BURGUNDEC —

POISKUSITE NAŠA PRIZNANA VINA V PAVILJONU NA I. JUGOSLOVANSKI RAZSTAVI VIN V LJUBLJANI.

SLADKI ŠIPON - SPECIALNO VINO ZA ŽENSKE!

Vinarska zadruga P.O.Z.Z.

P T U J

V svoji najmodernejši vinski kleti v Jugoslaviji imamo na zalogi vse vrste vin iz Slovenskih goric in Haloz.

V sklopu Vinarske zadruge deluje vinogradniško posestvo za pridobivanje selekcijskega materiala. Zadruga ima svoje vinograde in trsnice.

Kapaciteta kleti je 125 vagonov vina. Zadruga ima največji sod v Sloveniji s kapaciteto 37.000 litrov vina.

Na razstavah doma in v tujini so dobili mnogo priznanj, diplom in odlikovanj za svoje kvalitetne pridelke.

Kmetijsko gospodarstvo Zavrč pri Ptujju

PRIDELUJE VSE VRSTE NAJBOLJŠIH SORTNIH VIN. S SVOJIMI PRIDELKI SO DELUJEJO NA VINSKIH RAZSTAVAH DOMA IN V INOZEMSTVU. ZA SVOJE KVALITETNE IZDELKE SO PREJELI MNOGA PRIZNANJA, DIPLOME IN ODLIKOVANJA NAJVIŠJE STOPNJE. NA MEDNARODNI RAZSTAVI VIN V MONTEPELLIERU V FRANCIJI SO DOBILI DVE ZLATI DIPLOMI IN TO ZA »BELI BURGUNDEC« IN »MUŠKAT SILVANEČ«.

Zadružno trgovsko podjetje »Vino Gorica«

Kleti: Solkan, Zali hrib (Vipavska), Vipolže (Brda)

V zalogi imamo prvovrstna briška in vipavska vina prvovrstna sortna vina vrste Tokaj, Laški rizling, Pinot, Malvazija, Rebula in Merlot.

Vabimo obiskovalce Jugoslovanske razstave vin v Ljubljani, da obiščejo naš paviljon in poskusijo naša vina. Tu se bodo sklepale tudi pogodbe

SOLKAN

Na vinarški razstavi bodo v ličnem kiosku vsem obiskovalcem na razpolago izdelki

Tobačne Tovarne y LJUBLJANI

Kadilci se bodo mogli prepričati o kvaliteti teh izdelkov. Za vinarško razstavo je tovarna izdelala posebne cigarete Morava, opremljena v skladu s predpisi. Cigareta je izdelana iz posebno izbranih najboljših tobakov.

Tobačna tovarna v Ljubljani, edina v državi, izdeluje vse vrste tobačnih izdelkov. Poleg cigaret, ki jih izdelujejo vse tobačne tovarne, izdeluje ljubljanska Tobačna tovarna še tobak za pipo, tobak za žvečenje, nosljance in cigare.

Predvsem je treba poudariti, da prihaja iz ljubljanske Tobačne tovarne vedno le sveže blago. V zadnjem času je tovarna močno izboljšala kakovost vseh svojih izdelkov, zagotovila pa si je tudi dovolj res dobrih tobakov, da bo mogla skozi celo leto držati standardno kvaliteto.

